Ex Libris

A. R. D.

Michaëlis

Lubieński

Canonici de

[illegible] et

Ad Usum

P. Bogumili. Ecclae

Si ad valorem legis nec sufficit promulgatio, ubi scholula, et ad quos pervenire tenetur, ad quos pervenire atque factum consequens ergo, si enim legislator ferat legem qua irritet contractum sine certa formalitate faciendum, contractus ille erit invalidus etiamsi fiat ab illis qui debere ignorabant

CANDIDATUS ABBREVIATUS JURISPRUDENTIÆ SACRÆ

Hoc est,

JURIS CANONICI

SECUNDUM GREGORII PAPÆ IX. LIBROS V. DECRETALIUM EXPLANATI

SUMMA

Seu

COMPENDIUM,

R. P. VITI PICHLER

E. Soc: JESU. Theologiæ & SS. Canonum Doctoris & Professoris

usibus DD. Candidatorum Juris rursus editum.

PARS PRIOR

EDITIO NOVISSIMA

VARSAVIÆ

Typis S. R. M. & Reip: in Collegio *Societatis JESU.*

Annô MDCCLX.

Eremitar Camaldulen Varsaviam

REIMPRIMATUR.

FELIX TURSKI J.U.D. Canonicus Metropolitanus Gnesnensis ac Regiæ Collegiatæ Varsaviensis, Vicarius in Spiritualibus & Officialis Varsaviensis, ac per Ducatum Masoviæ Generalis.

ELENCHUS TITULORUM LIBRI I. PARTIS I.

PRO-

PROLEGOMENA.

SUMMARIUM

1. *JUs varie accipitur.*
2. *Quid ſit Jus Naturale.. An jus immutabile.*
3. *Quid & quotuplex ſit Jus Poſitivum.*
4. *Quid & quotuplex Jus Divinum.*
5. *Quid Jus Gentium proprie & improprie dictum.*

6. *Quid & quotuplex ſit Jus Civile, quibus libris comprehenſum, & quomdo allegetur. Aliquod datur etiam extra* Corpus Juris:
7. *Quid Jus Canonicum, ejus finis & objectum.*
8. *Quibus libris comprehendatur, & quomodo citetur.*
9. *Quam habeat authoritatem Decretum* Gratiani.
10. *Quam reliqua 5. volumina in Corpore Juris Canonici contenta. Ubi etiam de Rubrica.*
11. *Quam habeat Tridentinum, & alia Concilia.*
12. *Declarationes Cardinalium.*
13. 14. 15. *Regulæ Cancellariæ: Deciſiones Rotæ: & Bullarium Magnum.*
16. *Quando Jus Canonicum ſit obſervandnm in utroque Foro.*
17. *Jus Canonicum ſubinde ſuppletur a Jure Civili & viciſſim Jus á Civile Canonico.*

1. OMiſſis aliis *Juris* acceptionibus notatu digniores ſunt 1. quando

jus

jus ſumitur pro poteſtate aliquid agendi aut omittendi, vel alterum obligandi ad aliquid dandum, faciendum, vel omittendum, vocaturque *jus activum*, cui respondens ex parte alterius obligatio dandi, faciendi, vel omittendi aliquid, appellatur *jus paſſivum*, vel debitum. Si autem illa poteſtas alios obligandi ad aliquam actionem vel omiſſionem principaliter reſpicit bonum & utilitatem obligantis, nominatur jus *proprietatis*, ac aliud eſt *jus in re*, ſeu *reale*, quando nempe res ipſa alicui eſt devincta, ſeu obligata, paritque *actionem realem*, vi cujus rem talem tanquam ſuam poteſt coram judice perſequi, & vindicare a quocunque illius poſſeſſore vel detentore: aliud verò *jus ad rem*, ſeu *perſonale*, quando nimirum non ipſa res immediate alicui eſt devincta, ſed perſona, ſive ex contractu vel quaſi contractu, ſive ex delicto vel quaſi delicto paritque *actionem perſonalem*, ſeu *condictionem*, id eſt, jus cogendi perſonam in Judicio, ut ſatisfaciat.
Si quis habeat tale jus in re ſeu reale proprietatis, quod ordinarie per traditionem aut apprehenſionem actualem acquiritur, non per contractum vel con-

ventionem, ut poſſit libere diſponere de re utendo, deſtruendo, alienando, ita ut per neminem propter jus, quod habet in tali re, impediri a libera diſpoſitione poſſit, nuncupatur *dominium plenum:* ſi vero diſponere valeat de re non perfecte, ſed ſolum vel de ſubſtantia & proprietate, ut dominus directus in re feudali aut emphyteutica, vel ſolum de fructibus & utilitate illius, uti feudatarius aut emphyteuta, vel alius quoque in eadem re jus habet, propter quod libere de illa diſponere nequeat, dicitur *dominium imperfectum* ſeu *non plenum*, uti feudum, emphyteuſis, *fidei commiſſum* aut *jura realia*, uti ſervitutes, & poſſeſſio effective ſumpta, ſeu pro jure, quod oritur ex rei detentione, vocaturque *poſſeſſio Juris.*

2. Sumitur *Jus* pro Juriſprudentia, ſeu Juris nempe Canonum & Legum, ſcientia, quam Ulpianus *l. 1. ff. de I. & I.* vocat *artem æqui & boni*, Imperator vero, nempe Juſtianianus, §. 1, *Inſt ead.* appellat *Divinarum atque Humanarum rerum notitiam; juſti atque injuſti ſcientiam*, ex quo textu apparet præſtantia Juris prudentiæ.

3. Ut eſt hujus loci proprie accipitur *Jus* pro Regula juſti, ſeu pro Canone vel Lege,

Lege. Et in hoc sensu Jus dividitur in Naturale & Positivum: istud veró in Divinum & Humanum: hoc verò in Jus Gentium, Civile, & Canonicum.

2. Dico 1. *Jus Naturale* recte dicitur esse *voluntas Dei necessarió obligantis, intimata per lumen rationis, a Deo ut authore Naturæ omnibus insitum.* Sicut enim promulgatio Legis Humanæ non est tota lex, ita & lumen rationis, per quod nobis innotescit voluntas Dei obligantis, non est totum jus Naturale, sed solúm unà cum Dei voluntate partialiter illud constituit. Definitum paulo ante Jus Naturale est proprie & absolute tale, quia præcipit illa, quæ sunt intrinsece bona & essentialiter, uti sunt colere & amare Deum, obedire eidem præcipienti &c. atque ideo necessario facienda: ac econtra prohibet intrinsece & essentialiter mala, uti sunt blasphemare vel odisse Deum, pejerare, mentiri &c. atque ideo necessario omittenda. Atque hoc Jus Naturale *absolutum* est *immutabile*, ita ut nec Deus in eo dispensare valeat, cum essentias rerum mutare non possit, nec ex essentiallter honesto facere inhonestum, aut essentialiter vel intrinsece inhonesto fa

cere honestum vel bonum. Dixi, *absolutum*; nam aliud Jus Naturale est *conditionatum*, seu sub certis conditionibus tantum obligans, vel in certis tantum circumstantiis: quod contingit, quando materia Juris Naturalis dependet a dominio vel potestate Dei, aut Magistratus humani, vel etiam hominis privati obligationem quæ alias esset Juris Naturalis, libere remittentis vel licentiam dantis: sic occisio innocentis tantum est prohibita Jure Naturali conditionato, nisi nempe Deus, in cujus dominio pleno est vita hominum, dederit potestatem occidendi innocentem: sic rem alienam, postquam præscripseris, licite retines, quia Jus Naturale retentionem tantum prohibet sub conditione, nisi Magistratus, in cujus dominio alto sunt res subditornm, per leges suas ex justa causa transferat dominium rerum ab uno in alium: sic licite non solvis, quod alteri promisisti, vel ex contractu debes, si promissarius vel creditor sponte tibi remittat; quia Jus Naturale solum sub hac conditione te adstringit, nisi alter, in cujus potestate hoc est, tibi obligationem remiserit: sic, quia obligatio juramenti vel voti tantum est Juris

Natu-

Naturalis ac Divini ſub conditione, niſi Superior Eccleſiaſticus in lege humana, quam quis ſibi per juramentum vel votum poſuit, tollat hanc legem humanam in quam Superior poteſtatem obtinet, per diſpenſationem; hac enim lege ſublata, cui innititur obligatio Naturalis & Divina juramenti vel voti, conſecutive ceſſat obligatio juramenti vel voti. Atque hoc Jus Naturale conditionatum dici poteſt *mutabile*, nimirum mutatione impropria & indirecta, eo quod per mutatas circumſtantias, vel certas conditiones poſitas, mutetur materia, vel objectum Juris Naturalis: conſequenter nec jus naturale amplius obligat, vel potius pro circumſtantiis mutatæ materiæ, vel ſub hujusmodi conditionibus poſitis, nunquam obligavit; & hinc mutatio dicitur ſolum impropria vel indirecta. Sic etiam Jus Naturale *permittens* aliquid non datur pro circumſtantiis, in quibus illud prohibetur vel præcipitur a Lege Poſitiva, Divina vel Humana. Porro ad Jus Naturale non modo pertinent principia & dictamina quædam generalia, uti ſunt, *declina à malo: fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. &c.* ſed etiam alia, quæ ex illis in particulari per neceſſariam conſequen-

ſequentiam, vel evidenter deducuntur, uti ſunt, *Deum eſſe colendum, parentes honorandos, non, occidendum, non pejerandum, non furandum non adulterandum &c.* adeoque tam præcepta aſſirmativa, quam negativa circa materiam particularem.

3. Dico 2. Jus Poſitivum vocatur. quod aliquid ponit ultraea, quæ Jus Naturale præcipit, vel prohibet, vel permittit: Si Deus aliquid libere ſuperaddat eſt *Poſitivum Divinum:* ſi homo, eſt *Poſitivum Humanum.* Adeoque Jus Poſitivum libera Dei vel hominum voluntate introductum eſt, vi cujus præcipiuntur vel prohibentur non intrinſece & neceſſario bona aut mala (hæc enim ad Jus Naturale pertinent, & neceſſario præcipiuntur, quia bona, vel prohibentur, quia mala ſunt) ſed ex libera Legislatoris diſpoſitione; cum potuiſſent non præcipi, non prohiberi.

4. Dico 3. *Jus Divinum* (nempe *Poſitivum*; nam Naturale, quamvis etiam ſit a Deo, ut Auctore Naturæ cordibus noſtris inſitum, ordinarie non appellatur Divinum, quamvis revera ſit) eſt, quod a Deo ipſo latum, & promulgatum eſt vel per Moyſen, & Prophetas in antiquo Teſtamen-

to,

to, vel a Chriſto Deo-homine, ejusque Apoſtolis, in novo Teſtamento, ſive dein criptum ſive traditum ſit. Itaque *Jus Divinum* eſt Verbum Dei, & præcepta in utriusque Teſtamenti tabulis, ſeu Scripturis Sacris comprehenſa, vel per Tradi tionem Divinam propagata. Vetus Teſtamentum, quod duravit usquead Chriſti adventum & mortem, complectebatur triplicis generis præcepta. 1. *Ceremonialia* quæ præſcribebant modos DEUM colendi maxime per ſacrificia, & mul tiplicis generis hoſtias. 2. *Judicialia* quæ ordinabant regimen Politicum Reipublicæ Judaicæ, præſertim in ordine ad adminiſtrandam juſtitiam tam in cauſis Criminalibus, quam in Civilibus. 3. *Moralia*, nempe Decalogi, & ſimilia; quamvis enim hæc ſint Juris Naturalis, & in eo fundentur, tamen ut eorum vim efficacius & clarius cognoſcerent paſſionibus excæcati mortales, illa ſpecialiter etiam, & ſenſibili modo promulgare voluit Deus. *Ceremonialia* potiſſimum in *Levitico.* ſunt prodita: *Judicialia* vero in *Exodo* Utraque ſunt abrogata, & exſpirarunt per mortem Chriſti, ut Catholici omnes intelligunt c 7. *Hebr.* ibi: *tanslato ſacerdotio ne-*

cesse fuit, *ut etiam legis translatio fieret*. Concordat *c. 3. de Constit.* Moralia tamen perseverarunt, utpote Juris Naturalis. *Opponunt* Hæretici: Papistæ tenentur observare discrimen ciborum, abstinendo a carnibus die Veneris &c. sicut olim Judæi abstinere debebant a carne suilla: ergo apud Catholicos viget adhuc lex ceremonialis. ℟. Imprimis Catholici non observant illud discrimen ciborum, quod Judæi, quia non prohibent carnem suillam tantum, & semper, sed omnem carnem ac certis tantum diebus. Dein etsi idem omnino observarent, non tamen observarent ut præceptum ceremoniale antiquæ legis, sed tanquam legem in novo Testamento de novo latam ab Ecclesia.

5. Dico 4. *Jus Gentium*, proprie dictum, est, quo Gentes quà tales mutua obligatione, ex consensu tacito vel expresso sibi imposita, consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem eorum felicitatem & commercium pertinent. Vel brevius: est Jus ab hominibus pro commodo humani commercii inventum. Ad hoc pertinet jus legationum, vi cujus admittuntur legati, & dimittuntur incolumes: jus Belli ad vindicandam injuriam, vel damnum ab alio

populo

populo illatum, vi cujus Bellum debet prius denunciari per fecialem, antequam inchoetur: fœdera pacis & induciarum, cúm rationabiliter petuntur: jus commercii quæstuosi apud exteras & non hostiles nationes &c. Necesse tamen non est, ut omnes simpliciter gentes conspirent, modo aliquæ, magis moratæ, ita consocientur. Et hinc barbaræ Gentes, quas nunquam consensisse facta contraria probant, Jure Gentium non obligantur. Sed unde provenit obligatio Juris Gentium, cùm hæ in se ipsas jurisdictionem vel potestatem legis lativam non habeant, sed singulæ Gentes sint supremæ Potestates, nec aliis, seu simul seu seorsim sumptis subjectæ ℞. Ex illo principio Juris Naturalis: *fides data est servanda:* fidem autem Gentes dederunt sibi mutuo, dum convenerunt vel expressis verbis in quædam mutua commercia, vel tacite moribus, aut usu constanti, quo modo posteriori plerumque fit, & promulgatur. Jus hoc differt à Jure Naturali. 1. Quia ortum habet a libera gentium plurium voluntate, non a Deo ut conditore naturæ humanæ. 2. Quia non obligat Gentes, nisi quæ illud receperunt vel volun-

luntate expressa, vel tacita per usum & consuetudinem declarata. 3. Quia, quæ præcipit vel prohibet, non sunt intrinsece ac essentialiter honesta aut inhonesta, sed contingenter tantum &c. Dixi *Jus Gentium proprie dictum*; aliqua enim dicuntur in communi usu esse Juris Gentium, quod proprie tale non est, quia citra ullam obligationem recepta sunt apud & inter Gentes vel omnes vel complures saltem, uti usus panis pro cibo, constructio ædium, munitio civitatum, rerum divisio seu dominiorum distinctio, contractus non pauci, uti emptio, venditio, locatio, conductio, & plerique modi acquirendi, quæ, sicut pro fine non habent communem Gentium interse felicitatem, ita nec mutuam inter illas obligationem inducunt, sine qua, tanquam necessario effectu, tamen nulla datur lex seu Jus proprie dictum.

Dico 5. Jus Civile in §. *1. Inst. de I. N. G. & C.* dicitur esse, quod quisque Populus vel Civitas sibi proprium constituit. Per antonomasiam. & ex recepto usu, per illud intelligitur *Jus Romanorum.* Fundatur proxime in voluntate Legislatoris humani, remote autem in illo principio naturali: *Legislatori juste imperanti parendum est.* Respi-

cit

cit tantum unius Reipublicæ bonum, & particularis com nunitatis felicitatem:per quod differt à Jure Gentium. Dividitur in *Commune*, quod apud nos hodie eſt *Romanum*, vel potius *Romano-Germanicum*,atque obligat omnes Imperii Romano-Germanici provincias, urbes, & populos. Et in *Particulare*, ſeu *Statutarium*, quod eſt vel Provinciale,vel *Municipale*,eo quod tantum unius provinciæ vel Civitatis Imperialis ſubditos adſtringat,uti Jus Bavaricum,Saxonicum,Lubecenſe. Jus Romanum commune pro diverſitate Conditorum ſortiebatur varia nomina, & modo *Lex* modo *Plebiſcitum*, modo *Senatus conſultum*, modo *Reſponſa Prudentum*,modo *Edictum Prætoris*, modo *Placitum Principis*, vel *Conſtitutio* appellabatur; quamvis hodie communi uſu omnes hæ ordinationes promiſcue vocari ſoleant *leges*. Et quia populus hodie non amplius habet poteſtatem leges ferendi,ſic deſcribi poteſt JusCivile: eſt Jus Poſitivum authoritate Principis, vel Magiſtratus Sæcularis conditum, ad Politicam Reipublicæ Civilis gubernationem,pacem, ac felicitatem temporalem civium conſervandam & promovendam immediate ordinatum. Libri,in quibus continetur Jus Civile commune, vocantur. *Corpus*

Corpus Juris Civilis. quod complectitur quatuor volumina, 1. Inſtitutiones. 2. Digeſta. 3. Codicem. 4. Authenticum ſeu Novellas, Quibus additur *Feudum*, ſeu duo libri Feudorum. *Inſtitutiones* (vel *Inſtituta*) ſunt quaſi quoddam compendium legum, prima elementa Scientiæ Legalis exhibens authoritate Juſtiniani Imperatoris ſenioris qui antonomaſtice *Imperator* ſalutatur a Juris-peritis, ex *Digeſtis* & *Codice* Juſtinianeo antiquo, aliisque antiquioribus Conſtitutionibus collectū, ac in quatuor libros, certis titulis & paragraphis diſtinctos, diviſum. Quando citatio fit ex Inſtitutionibus, primo loco ponitur §. deinde *titulus*, in hunc modum §. inter *eas Inſtitutis. de nuptiis*. vel loco *initii* §. ponitur numerus v. g. §. 2. *Inſt. de nuptiis*. vel ponitur & numerus, ſic: §. *inter eas 2. Inſt. de nuptiis*. Si quid allegetur, quod habetur initio tituli ante §§. ponitur *pr.* quod denotat principium v.g. *pr. Inſt. de nuptiis*. Inſtitutiones nonnunquam exprimuntur per unicam litteram *I.* vel *S.*

Digeſta, Græce *Pandectæ*, vocantur, quia Imperator omnia veterū Juris conſultorum Reſponſa, quibus auctoritatē Juris tribuit, in 50. libros digeſſit, in tria volumina dispertitos. 1. Vocatur *Digeſtum vetus*, conſtans

24. libris. 2. *Digestum Infortiatum*, forte sic dictum, quia continet Leges de Testamentis & ultimis voluntatibus, quæ sunt fortissimæ vel quia versatur circa *fortuitas* successiones complectitnr 14. libros. 3. *Digestū novum*, quod absolvitur 12. libris. Hi libri habent plures *titulos*, tituli *leges*, & leges longiores sub se §§. Quando citantur Digesta, formatur duplex *ff*. vel majuscula littera D. vel Græca littera π primo loco allegatur lex per litteram *l*. de inde initium, vel numerus, vel initium & numerus simul legis subinde etiam §. si lex sit longior, tum additur *ff*. demum *titulus* libri seu Rubrica, hoc modo: *l. Juris Gentium* 7. §.*ait Prætor* 7. *ff. de Pactis* vel: *l.* 7. §. 7. *ff. de Pactis* vel *l. Juris Gentium.* §. *ait Prætor ff. de Pactis.* Subinde post §. si longior sit, additur *V.* h. e. verbum, ubi res habetur, v. g. *l.* 7. §. 6. . *Sed cum ff. de Pactis.*

Codex modernus, & Justinianeus, quem ex triplici Codice antiquiori, Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano concinnavit Justinianus, quædā ex illis expungens, alias autem suas & antecessorum leges inserens complectitur 12. libros. Modus citandi fere est idem, qui in Digestis, nisi quod loco *ff*. ponatur *C.* vel *Cod.* & quod subinde Codex

per

per majus *C.* ſtatim allegetur primo loco. Speciale eſt, quod, ſi lex aliqua in lib. X. XI. & XII comprehenſa citatur, addi ſoleat numerus libri, hac ratione: *l. 1. C. de Jure Fiſci lib. 10.* Cæterum quasdem *Novellas* (nempe Conſtitutiones Imperatorias) in epitomen redactas quibusdam titulis Codicis inſeruit Irnerius, quæ appellantur *Authenticæ, & ſic citantur: Auth. bona damnatorum C. de bonis proſcriptorum.* vel ſic: *l. generaliter C. de Epiſc & Cleric. auth.* Hæ authenticæ in tantum obtinent vim Juris in quantum cum ſuo fonte conſonant.

Authenticum (alio nomine *Novellæ*) continet novem *Authenticas Collationes*, quæ diſtinguuntur in *titulos, & capita*, quandoque etiam in §§. Vocantur hæ conſtitutiones *Novellæ*, vel *Jus Noviſſimum*, quia eas fecit Juſtinianus poſt Codicem ſuũ editum. Modus allegandi eſt hujusmodi: *Nov.* [vel *N.*] 118. *c.* 2. *v. ſi autem.* Vel: *cap, ſi igitur 2. v. ſi autem Nov.* 118. vel *Nov.* 118. *de hæredib. ab inteſtato.* Vel *in Authentico de hæredib. ab inteſt. cap. ſi igitur collat. 9.* Vel: *authentica de hæredib. ab inteſt. collat. 9. tit. 1. c. 2.* Notandũ tamen, quod quando citantur *authenticæ*, plerũque non intelligantur iſtæ, ſed aliæ, quas diximus Codici eſſe inſertas ab Irnerio; iſtæ ſub nomine

mine *Novell.* allegari ſolent, quæ ſunt nomero 168.

Feudum, ſeu liber (vel potius duo libri feudorum) comprehendit conſuetudines feudales, partim ex obſervationibus, quas initio collegerunt ſine ordine duo Conſules Mediolanenſes, Gerardus Niger, & Obetrus de Orto, partim ex Conſtitutionibus quibusdam Imperatorum, Conradi II. Henrci II. Lotharii III. Friderici I. depromptas. Dividuntur hi libri in *titulos* iſti in *capitula* (alii vocant *capita*) hæc rurſus in §§. Quando citantur, ponuntur initio libri feudorum per unum *F.* vel duplex *FF.* majus, vel vocem *Feud.* quamvis ſubinde etiam prius *cap.* exprimatur vel etiam *Feud* vel *F.* omnino omittatnr, expreſſo tamen titulo, in hunc modum: *F.* 1. *tit* 8. *cap.* 2. vel: 1. *FF tit.* 8. *cap.* 2. vel *Cap* 2. *de ſucceſſione feudi* §. *in alio.* vel: *cap. filia* §. *in alio de ſucceſſione feudi.* vel: *cap.* 2. *de ſucceſſione feudi in uſibus feudorum* aut *conſuetudinibus feudorum.* Poſt hos duos libros ſubjungitur alius, qui vocatur *qiuntus* de feudis: qui omnes obtinent vim Juris, exceptis textibus, qui poſt libri II. titulum 58. uſque ad librum V. exſtant,

 quia

quia adjecti ſunt a Cujacio & aliis Juris conſultis Papienſibus Juris condendi poteſtate deſtitutis, niſi & his authoritatem tribuat uſus & conſuetudo.

Præter recitata Juris Civilis volumina dantur adhuc aliæ Conſtitutiones, vim Juris obtinentes in Imperio Romano-Germanico, in ordinario *Corpore Juris* non clauſæ, uti 1. Bulla Aurea, per *B. A.* citari ſolita. 2. Capitulatio Cæſarea. 3. Pax Profana. 4. Pax Religioſa, nempe Pacificatio Paſſavienſis de anno 1552. firmata Auguſtæ anno 1555. & extenſa per Inſtrumentum Pacis Oſnabrugenſis, quod per *P. O.* exprimi ſolet, annô 1648. in qua certarum Sectarum, nempe initio Lutheranæ, poſtmodum & Calvinianæ, liberum exercitium in Imperio permiſſum eſt præter Religionem Catholicam. 5. Ordinatio Judicii Cameræ Imperialis. 6. Ordinatio Judicii Aulico-Imperialis. 7. Nemeſis, ſeu Ordinatio Criminalis Carolina, vulgo die peynliche Hals-Gerichts-Ordnung Caroli V. 8. Receſſus Imperii, per initiales litteras majusculas *R. I.* denotari ſoliti, quos etiam Conſtitutiones Imperii nominant.

7. Dico

Dico 6. *Jus Canonicum*, a Græca voce κανὼν Latine, regulam denotante, appellatum, quia continet regulas ab Ecclesia propositas ad Christiani populi actiones in ordine ad felicitatem supernaturalem dirigendas, sic describi potest: est Jus Positivum a Summis Pontificibus, Ecclesiæ Catholicæ nomine traditum, vel constitutum, vel approbatum, quo actiones & mores Christianorum ad cultum Divinum, ad ordinem politicum in statu Ecclesiastico, ad pacem & justitiam in populo fideli conservandam & augendam, ultimato autem ad finem supernaturalem æternæ beatitudinis diriguntur. Unde differt a Jure Civili ex parte causæ efficientis, quæ est Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius; ex parte subjecti, seu illorum, qui Jure Canonico obligantur, qui sunt omnes omnino Christiani per totum Orbem diffusi, quousque ulla potestas Sæcularis per suas leges se potest extendere; atque ex parte finis, qui est homines dirigere ad Deum per fidem & pia opera, ad honeste vivendum secum ipso, juste cum proximo, ac ultimato ad beatitudinem animæ supernaturalem & æternam conse-

7

quendam. Ex quo præſtantiſſimo fine elucet eminens præſtantia, utilitas, ac neceſſitas Juris *Canonici*, quod etiam appellatur *Pontificium, Eccleſiaſticum, Sacrum.* Et cum ex fine ſuo principali & immediato dirigat actiones fidelium ad recte pie & juſte vivendum, patet, quod Habitus Canonicus ſit directivus, conſequenter *practicus*; actiones vero fidelium, quas immediate dirigit, ſint ejus *objectum materiale*, immediatum & principale, eo quod actus eliciti Juris Canonici ſint Regulæ, Canones, leges, præcepta. Unde melius vocatur *Prudentia*, quæ eſt ſpecies virtutis intellectualis practica, ſicuti *Ars*, vel potius *Juris prudentia*, quam *Scientia*, cum non tam cognitionem vel demonſtrationem veritatis per ſuos actus intendat, quam directionem morum & actionum humanarum.

8 Dico 7. Jus Canonicum in *Corpore Juris*, prout defacto circumfertur, clauſum continet ſex volumina. 1. Decretum Gratiani. 2. Quinque libros Decretalium Gregorii Papæ IX. 3. Sextum Decretalium Bonifacii VIII. 4. Clementinas conſtitutiones Clementis V. 5. Extravagantes Joannis XXII. 6. Extravagantes Com-

Communes. Dixi, *prout defacto circumfertur*; nam antehac ſolum Gratiani Decretum erat in corpore Juris Canonici, excluſis etiam Decretalibus Gregorii IX. & ideo, quando eorum fiebat citatio, addebatur vox *extra*, vel ejus loco littera X: x. ut indicaretur, *titulum* & *capitulum* citatum non in *Decreto* reperiri, ſed extra illud v. g. *c. dilectus 19. extra de Præbendis.* quod & hodie, ſed raro, a quibusdam obſervatur: ſicut, quando fit citatio ex ſexto Decretalium, addi ſolet ac debet *in* 6. v. g. *c. licet de ſepulturis in* 6. h. e. *in ſexto.*

Decretum, quod Gratianus, Monachus Bononienſis Ord. S. Benedicti, circa annum 1151. ex SS. Litteris SS. Patrum Sententiis, Summorum Pontificum variis Reſponſis, & Conciliorum tum Generalium tum Particularium decretis, quin & ex Juris Civilis quibusdam textibus, collegit, illudque, quia ad conciliandos textus in ſpeciem contrarios ſuam quandoque ſententiam adjecit, *Concordiam diſcordantium Canonum* appellavit, dividitur in tres Partes. Prima complectitur 101. *diſtinctiones*, diviſas in *Canones*, vel, ut a quibusdam vo-

cantur, *capitula*, atque sic citari solent: *can. Jus Gentium* 9. D. 1. vel *can.* 9. D. 1. vel D. 1.*can. Jus Gentium* 9. vel *Dist.* 1.*c.*9. vel *c.* 9. *dist.* 1. Secunda pars continet 36. *causas*, seu casus controversos, quarum fere singulæ habent plures *quæstiones*, istæ autem *Canones*, quos iterum aliqui vocant *capitula*. Citantur sic: *Can. si justus* 30 *caus.* 1. *q.* 1. vel *c. si justus* 1. *q.* 1. vel 1. *q.* 1. *Can. si justus §. quia per illum.* Nota, vocabulum *causa* sæpissime non exprimi scripto, licet pronuntiari debeat: ut autem scias, num cifra indicet numerum *causæ* vel *Canonis*, attendere debes, utrum statim sequatur littera *q.* seu *quæstio*; si enim sequitur *q.* præcedens, cifra, etiam solitarie posita, significat quotam *causæ*, *vel Canonis*, v. g. 2. *q.* 3. *c. Euphemium.* Rursus nota, *causæ* 33. quæstionem tertiam subdividi in septem *distinctiones*, *de Pœnitentia* tractantes, quæ sic allegantur: *can. homicidiorum* 24. *d.* 1. *de Pœnit.* vel *c. homicidiorum. dist.* 1. *de Pœnit* vel *de Pœnit. d.* 1. *c. homicidiorum.* Tertia pars inscribitur *de Consecratione*, & habet 5. *distinctiones*, divisas in *canones*, quos iterum aliqui appellant *capitula*. Modus citandi est hujusmodi: *can. Filius Dei* 8. *dist.* 4. *de Consecrat* vel *can. filius Dei d.* 4. *de Consecratione* vel *de Consecr.*

*d.*4. *c.* 8. In fine Decreti recenſentur *Canones Pœnitentiales* numero 47. in quibus pro gravioribus criminibus publicis ſtatuitur certum tempus & modus agendi pœnitentiam: ſed horum Canonum rigor hoc tempore antiquatus & fere abolitus eſt. Sequuntur poſtea *Canones Apoſtolorũ*, ſic dicti, qui ab ipſis Apoſtolis traditi ſunt: eos collegit S Clemens Pontifex Romanus, D. Petri Diſcipulus. In *Corpore Juris* noſtri recenſentur 84. quãvis Baronius recenſeat tantũ 52. tanqua Authenticos cũ Turriano [qui integrũ de iis librũ conſcripſit] & ingens opinionũ varietas circa illorũ numerũ reperiatur apud Authores. [a] Aliqui abierunt in deſuetudinẽ, ut *canon.* 36. ubi jubetur, ut bis in anno celebretur Epiſcoporũ Synodus: nec enim faciunt Jus Divinũ ſed ſolúm Eccleſiaſticum, utpote ab Apoſtolis ſolum ut Eccleſiæ Prælatis conditi.

Decretales (intellige *epiſtolæ* variorum Pontificum, ad propoſitas ſibi quæſtiones reſpondentium) juſſu & authoritate Gregorii IX. per S. Raymundum de Pennafort Ord. S. Dominici, Pœnitentia-

[a] *Sunt è modernis Criticis qui eos omnes Canones Apoſtolis ſuppoſitos & pſeudopigraphos eſſe contendunt. V. Not. Hiſtoric. in2. 1mos Tit lib. 1. Decret. P. Theod. Rupprecht.*

rium ejusdem Pontificis, collectæ & Vulgatæ anno 1230 constant ex 5. libris, divisis in *Titulos*, qui ordinarie sub *Rubrica*, quæ præmittitur, habent plura *capitula*. Et hi libri explicantur in scholis tanquam Jus Ecclesiasticum Universale, in Foro & Judiciis observandum. Citari solent hoc modo: *c. super litteris* 20. X. vel: *c.* 20. *de Rescriptis*, vel: *c. super litteris de Rescr.* In libro I. post generalia principia Juris agitur præcipue de modo constituendi Prælatos, & ordinandi personas Ecclesiasticas, ipsumque Judicem Ecclesiasticum: in II. de Processu Judiciali: in III. de Clericorum tum Sæcularium tum Regularium vita, rebus, obligationibus: in IV. de Sponsalibus & Matrimonio: in V. de Delictis, eorumque Pœnis. Quæ omnia in dictis V. libris Decretalium comprehensa exprimere solent unico hoc versu: *Judex: Judicium: Clerus: Sponsalia: Crimen.*

Sextus Decretalium, ita appellatus, quod quinque libris Gregorii IX. tanquam complementum additus sit a Bonifacio VIII. circa annum 1300. collectus fuit ex Summorum Pontificum, Gregorio IX. posteriorum, Rescriptis & Constitutionibus,

nibus, item ex duorum Conciliorum Generalium Lugdunensium Decretis :complectitur pariter 5. libros, qui rursus dividuntur in *Titulos* (eosdem quidem, quos habent 5. libri Decretalium Gregorii IX. at non omnes, cum plures sint omissi) isti autem in *capitula:* unde & eadem hic citandi ratio observatur, additis tamen in fine vocibus in *sexto*, seu *in* 6. nimirum sic: *ut quis* 25. *de Electione in* 6. vel: *c. un. de Bigamis in* 6. Si vero prius ex libris Greg. IX. fuit aliquid citatum, & quidem ex eodem titulo, v. g. de *Electione*, non amplius reperitur *titulus*, sed ponitur illius loco vox *eodem.* v. g. *c.* 25. *eod in* 6. Id quod etiam observatur, quando prius fuit aliquid citatum ex Jure Civili, postea ex Jure Canonico, vel vicissim, quando utrumque Jus habet *titulos* ejusdem rationis v. g. *l.* 19. *seqq. ff. de Procuratorib. c.* 2. *eod. in* 6.

Clementinæ (constitutiones) auctorem habent Clementem V. qui eas vel ante vel in-vel post Concilium generale Viennense in Galliis anno 1310. celebratum a se latas compilari jussit, sed morte præventus non vulgavitpublicavit tamen ejus

ſſor Joannes XXII. Avenione reſidens anno 1317. Conſtant itidem 5. libris, iisdem *titulis*, licet paucioribus, qui rurſus dividuntur in *capitula*. Citantur hoc modo: *Clement. un* (unica) *de renunt.* vel: *Clem. cum illuſio de renunt.* vel: *c. un. de renunt. in Clementinis.* vel: *de renunt. cum illuſio in Clement.*

Extravagantes Joannis XXII. ſic appellatæ, quia diu extra *Corpus Juris*, quaſi incerta ſede vagabantur, & a dicto Joanne ſunt editæ numero viginti, habent iterum 5. libros, diſtributos in eosdem *titulos*, ſed valde paucos, & in *capitula* more Clementinarum, Decretales imitantium, in quarum modum etiam citantur, nempe ſic: *Extrav. Joan. XXII.* 3. *de V. S.* [h. e. de *verborum ſignificatione*] vel: *Extrav. ad conditorem.* 3. *Joan. XXII de V. S.* vel: *c. ad conditorem de V. S. in Extravag. Joan. XXII.* Pro voce *Extravag.* ſubinde ponitur ſyllaba *ex.* vel littera X.

Extravagantes Communes, ſic nominatæ, quia a pluribus Pontificibus editæ, adeoque pluribus communes ſunt, & diu extra *Corpus Juris* vagatæ; habent itidem 5. libros, & communes cum Decretali-

bus

bus *titatos*, licet pauciores. Citari solent sicut Extravagantes *Joan. XXII.* cum hoc solo discrimine, quod loco *Joan. XXII.* addatur *commun.* vel *inter communes*, vel *in commun.* v. g. *extrav. ambitiosæ int. commun. de reb Eccles. non alien.* vel *c. ambitiosæ, int. extrav. comm. de reb. Eccl. non alien.* vel: *in extrav. comm. ambitiosæ de rebus Eccl. non alien. &c.*

Atque ex his Partibus constat hodie *Corpus Juris Canonici*; nam *Liber VII.* (septimus) *Decretalium* constans ex Constitutionibus posteriorum Pontificum, a Petro Matthæo J. C. Lugdunensi collectus, licet Corpori Juris sit insertus, pars tamen Juris Canonici non est, nec vim Juris Canonici obtinet, cum ista collectio non sit facta alicujus Pontificis auctoritate, sed solum illam habent vim, quam independenter ab ista collectione obtinent, sicut Bullæ, quæ continentur in *Bullario*, de quo postea. Pariter Pars Juris Canonici non sunt *Institutiones Juris Canonici* a Lancelloto J. C. conscriptæ, & *Corpori Juris* adjici solitæ. Idem judicium est de *Glossa*, & *Notis*, quæ reperiuntur in Corpore Juris *Glossato*, vel *Notis illustrato*. Glossa, quæ est uberior textuum expli-

catio

catio in margine apposita, facta est ab Accursio J. C. Notæ autem a Dionysio Gothofredo J. C. Quando in textu vel Glossa occurrit littera I. significat *infra*, quando littera S. significat *supra*, quando littera C. significat *contra*. Glossa fundat quidem magnam auctoritatem & probabilitatem, ita ut cujuslibet alterius Doctoris opinioni præferenda sit, cedit tamen plurium Doctorum consensui, vel etiam unius Doctoris opinioni, si hæc meliori nitatur Juris fundamento, ubi adversatur Glossæ.

Extra *Corpus Juris Canonici* dantur adhuc & aliæ sanctiones Canonicæ, nimirum 1. liber Concilii Tridentini. 2. Bullarium Magnum, uti & aliæ Bullæ, quæ identidem a Summis Pontificibus eduntur. 3. Regulæ Cancellariæ Apostolicæ 4. Declarationes Cardinalium. 5. Decisiones Rotæ Romanæ. Quæ quantam habeant authoritatem, declarandum quoque est, prius tamen de iis, quæ exstant in *Corpore Juris* tanquam partes illius.

9 Dico 7. *Decretum* Gratiani per se non habet auctoritatem legalem, seu vim juris decisivi in Foro & Scholis: quamvis

in

in eo contenta retineant vim illam, quam habent fontes, ex quibus desumpta sunt; quia Compilator Gratianus, utpote vir privatus, caruit potestate legis condendæ, nec ejus operi authoritatem legalem ullus Pontificum attribuit. Illud tamen jussu Gregorii XIII. ab erroribus ita purgatum est, ut Canones in Gratiani Decreto contenti censeantur esse conformes fontibus, seu scriptis originalibus, ex quibus collecti sunt. Unde si textus, in dicto Decreto repertus, ex SS. *litteris* sit desumptus, habet auctoritatem Divinam: si ex *Conciliis Generalibus* vel *particularibus* quidem specialiter tamen approbatis a Pontifice aliquo, vel *Decretis Summorum Pontificum*, vim legis Ecclesiasticæ: si ex *S S. Patribus*, majorem quidem probabilitatem, quam aliorum Doctorum sententiæ non tamen vim legis, quia SS. P P. in materia disputabili censentur esse instar Doctorum privatorum: si ex *Constitutionibus Imperatorum*, vel *Jure Civili*, tunc obtinent vim juris in foro etiam Ecclesiastico, quando supplet defectum Juris Canonici, nec immunitati Ecclesiasticæ contrarium statuit. nihilque determinat circa res & personas Ecclesiasticas,

ſticas, vel quando approbatur ab Eccleſia, aut communi uſu: ſi Gratianus de ſuo aliquid addit, propriam dicendo ſententiam, facit probabilitatem, ſicut judicium alterius viri periti.

10. Dico 8. Reliqua 5, Volumina in *Corpore Juris Canonici* comprehenſa, nempe 5. Decretales, ſextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes Joan. XXII. & Extravagantes communes, imo ſinguli illorum textus deciſivi pollent authoritate legali, niſi vim Juris amiſerint per conſuetudinem contrariam, vel per conſtitutionem recentiorem. Ratio: quia volumina (& ſinguli eorum textus deciſivi) a Legislatore Eccleſiaſtico edita, vel approbata ſunt in vim Juris, ac per modum legum ad dirigendas actiones Chriſtianorum.

Quæres, quid ſit *Rubrica*, & cujus auctoritatis? ℞. 1. Rubrica ſic dicta, quia, olim ſaltem, rubris exprimi ſolebat litteris, eſt duplex, una *titulorum*, alia *canonum & capitulorum*. Neutra in Decreto Gratiani habet vim Juris, quia auctorem non habet Summum Pontificem, imo nec Gratianum, ſed alium ignotum, poteſtate legislativa deſtitutum. ℞. 2.

Rubri-

Rubrica *titulorum* (seu ipsi tituli) in aliis Juris Canonici voluminibus si contineat sensum seu orationem perfectam, v. g. haec, *ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, obtinet authoritatem legalem: non vero, si orationem perfectam non contineat, uti hae: *de constitutionibus de consuetudine: de postulando* &c. licet & istae in dubio habeant magnam auctoritatem interpretativam & declarativam. v. g. ex eo, quod *c. cum Monasterium de Elect.* ponatur in titulo *de Electione*, non *de Postulatione*, recte infertur, quod in casu dicti capituli fuerit celebrata Electio, non Postulatio. Gloss. *in de c. v. postulantis*. Et hinc dicitur *rubrum explicare nigrum*. R. 3. Rubricae *Capitulorum*, quae continent summam brevem materiae in textu subjecto comprehensae, atque ideo etiam *Summarium* vel *Summaria* appellantur, vim Juris non sortiuntur, nisi in quantum concordant cum textu subsequenti, adeoque doctrinales tantum modo sunt, quia additae sunt non a Pontificibus Legislativam potestatem habentibus, sed a variis Doctoribus, uti Abbate Panormitano, Joanne Andreae &c. pro majori legentium commoditate

Dico

11. Dico 9. *Concilium Tridentinum*, quod anno. 1545. inchoatum, & 1563 finitum, complures Fidei articulos contra Lutheranos & Calviniſtas definivit, ſimulque plurima ac ſaluberrima fecit morum decreta. Quoad *articulos Fidei* definitos eſt infallibilis auctoritatis, & ab omnibus Chriſtianis ubique recipi, atque conſtanter retineri debet, utpote congregatum, directum, & approbatum a Papa, infallibili in rebus Fidei Doctore; quoad *Decreta morum &reformationes* autem pollet auctoritate Legali, & Jus Noviſſimum ac univerſale conſtituit, ubicunque promulgatum, vel contraria conſuetudine aut privilegio Apoſtolico derogatum ei non eſt; cum in Eccleſia Dei non ſit major poteſtas legislativa, quam Concilium Generale ſuo Capiti, Romano Pontifici, unitum. Et hæc intelligenda quoque veniunt de aliis *Conciliis Generalibus Legitimis*, qualia octodecim a Concilio Nicæno I. uſque ad Tridentinum celebrata ſunt, & a me recenſita in *curſu Theologiæ Polemicæ*, quem in aliis quoque materiis, Juri Canonico affinibus, utiliter inſpicies propter Hæ reticos,quibus circumdamur Aliud eſt de Conciliis Particularibus,nempe

pe unius tantum Nationis, Provinciæ, vel Diœcesis; hæc enim, præterquam quod nullos Fidei articulos definire valeant, leges & decreta morum, ac statuta non pro universali Ecclesia, sed solum pro certa natione, provincia, Diœcesi condere possunt, nisi a Pontifice appobata & recepta fuerint pro tota Ecclesia: sic à Leone IV. *can.* 1. *dist.* 20. recepta & aprrobata sunt Ancyranum, Neo-Cæsareense, Gangrense, Antiochenum, Laodicense, & quædam alia. Cæterùm *Concillia Generalia* legitima sunt, quæ congregantur auctoritate Summi Pontificis, convocatis omnibûs Christiani Orbis Episcopis (licet non omnibus comparentibûs) quibus præsidet Papa vel per se, vel per suos Legatos. Unde & *Oecumenica*, quasi Orbis terræ Concilia, dicuntur, aut *Plenaria*. Econtra *Particularia* sunt, quæ celebrantur convocatis solúm certi districtûs Episcopis aut Clericis. Quando à Papa, vel Patriarcha seu Primate aliquo, convocantur integræ Nationis vel Regni Episcopi, dicuntur *Nationale*: quando ab Archiepiscopo convocantur sui Episcopi, suffraganei, Abbates, & Clerici totius Provinciæ, *Provincialia*:

& quando ab Epiſcopo convocantur Abbates & Clerici ſuæ diœceſis. *Diœceſana* vel *Epiſcopalia.*

12. Dico. 10. *Declarationes S. Congregationis Cardinalium*, qui nempe conſtituti ſunt á Papa [b] *Interpretes* Concilii Tridentini quoad decreta morum, adempta omnibus aliis facultate Gloſſas, annotationes, commentarios, & quodvis interpretationis genus in præfatum Concilium edendi, probabilius tunc faciunt Jus univerſale (alias certé non) ſi ſint *comprehenſivæ*, h. e. comprehendantur in verbis Concilii, ſeu ſint ſecundum propriam & communi uſu receptam verborum ſignificationem, atque eam ſolummodo declarent, non extendant, ac inſuper Papa prius conſulto, hujusque expreſſo in litteris nomine datæ ſint, uti ſtatuit Sixtus V. & Greg. XIV. Card de Luca *in Annot. ad Conc. Trid. diſ.* 1. *n.* 17. Notat autem Pellizar. *Man. tr.* 4. *n.* 108.

(b) *is fuit Pius IV. qui hanc congregationem erexit A C.*1564. *eique ſolam executionem & obſervantiam Conc: Trid : demandavitat Sixtus V A*1587.*prætea facultatēconceſſit interpretandi decreta ejusdem Conc. quæ de morum formatone, Eccleſiast: judiciis &c: ſtatuta ſunt.*

ex

ex Salas, quód Cardinales raro consulant Pontificem. Requiritur præterea, ut producantur in forma Authentica, h. e. ut sigillô S. Congregationis Cardinalium munitæ, & à Cardinale Præfecto, ac Secretario subscriptæ sint, ut ordinavit Urbanus VIII. anno 1631. Card. de Luc. *loc. cit.* Pelliz. *loc. cit.* Si proin habeant has tres conditiones, sunt declarationes authenticæ, & vim Juris obtinent, saltem si dentur generaliter & sine restrictione tacita vel expressa ad certum locum; quia censentur esse datæ ab ipso Pontifice: id quod confirmat quoque Praxis, præsertim Rotæ Romanæ, dictas declarationes reverenter & absque ambiguitate recipientis, & merito, quia, si sint comprehensivæ, censentur esse ipsum Jus Tridentini, jam antecedenter conditum & promulgatum debité, ad quod retrotrahuntur etiam quoad casus præteritos, *arg. Nov.* 145. *in f.* non veró Jus Novum. Idem fere dicendum est de aliarum Congregationum Romanarum, uti Congregationis *super negotiis Episcoporum & Regularium*, Congregationis *Rituum*, Congregationis *de Indice librorum prohibitorum*, Congregationis *de propaganda fide*

Congregationis *S. Officii Inquisitionis* contra Hæreticã pravitatẽ &c. declarationibus, quod nẽpe tunc tantũ sortiantur vim Juris, quando explicant Jus Commune, nempe si habeant tres prædictas conditiones. Cæterùm Sanch. Salas, Fagnan. alii DD. apud & cum P. Schmalzgrueber *in dissertat. proœm. n.* 386. observant, haud ægre deferri dictarum Congregationum declarationibus, licet sigillo & subscriptione debita munitæ non producantur, modo referantur a probatis Doctoribus, & aliunde non reddantur suspectæ, v. g. quod à Jure Communi, proprietate verborum, vel recta ratione recedant; tunc enim in praxi ab iis non facilè recedendum esse ajunt.

13 Dico II. *Regulæ Cancellariæ*, hoc nomine appellatæ, vel quód magna earum pars concernat expeditionem litterarum Apostolicarum, quæ fit in Cancellaria Papali, vel quod in Cancellaria Apostolica publicentur, vim Juris universalis non obtinent quoad ea, quæ spectant ad expeditionem litterarum in Cancellaria faciendam, sed solos Cancellariæ Officiales ligant: bene tamen quod illa, quæ generaliter statuunt, v. g. de reserva-

tionibus

tionibus & reſignationibūs Beneficiorum, de diſpenſationibus & indulgentiis impetrandis, de triennali & annali poſſeſſore beneficii &c. etiam obſervandæ in Judicio, modo producantur impetratæ a S. R. E. Vice-Cancellario ſub plumbo. Chokier in *earundem Regul: Rubr. n.* 22. 23. Id præterea ſpeciale habent hæ Regulæ, quód in morte Summi Pontificis exſpirent, ac Sede Papali vacante nullam retineant vim, donec à Succeſſore iterum reſuſcitentur & reaſſumantur vel omnes, vel aliquæ tantùm, vel etiam quibûsdam additîs, ad libitum recens electi Pontificis, qui altero mox ab electione die eas, inſtaurare ſolet. Neque extra Curiam Romanam promulgari ſolent, ſicut aliæ Leges, imó effectum nullitatis actus in contrarium geſti ſortiuntur etiam ante hanc publicationem. Initium ſumpſiſſe dicuntur circa tempora Joannis XXII. [c]

Dico 12. *Deciſiones Rotæ*, quæ nihil 14

(c) *qui circa A. C. 1330. eas ſcripto dedit, ut probat Ludov: Gomez ex vetuſto membraneo codice, in quo primus omnium ordine ponitur Joannes XXII. Regularum Cancell: Author. ante eum negotia Cancell: Apoſt: non regulis ſcriptis ſed vivæ vocis mandato dirigebantur.*

eſt aliud quàm Tribunal Romani Pontificis ad decidendas cauſas litigioſas ordinatum, conſtans ex 12. Prælatis, partim Italis & Hiſpanis, partim Gallis & Germanis, iisque in Jure verſatiſſimis, qui vocantur *Auditores Rotæ*, [d] eo quod in orbem ſedentes audiant controverſias ad ſe delatas examinent, & dirimant, faciunt quidem jus inter partes litigantes, ſicut aliæ ſententiæ Judiciales, non tamen inter alios, vel Jus univerſale; quia huic tribunali non reperitur conceſſa poteſtas Legem vel Jus novum condendi. Fere ſicut deciſiones Cameræ Imperialis non faciunt Jus, niſi inter Partes litigantes, licet majoris cenſeantur eſſe auctoritatis, quám inferiorum Tribunalium, &, ſi plures exſtant uniformes ſuper eadem quæſtione, indicant conſuetudinem & ſtylum Curiæ, cui & alii Judices non immerito ſe conformant uti & Doctores.

15 Dico 13. *Bullarium*, ut vocant *Magnum*, quod auſpicio Sixti V. primitùs

[d] *eos ad hunc numerum reduxit Sixtus IV. in Conſtit: quæ incip.* Romani Pontificis, *nam olim 14. & quandoque plures erant pro arbitrio Pontificum.*

vulga-

vulgatum a Laertio Cherubino JC. Romano, & poſtea ab ejus filio Angelo Maria Cherubino continuatum & augmentatum, diverſas Romanorum Pontificum Bullas & conſtitutiones extravagantes complectitur, majori auctoritate præditum non eſt, quam Bullæ, in Bullarium non relatæ, utpote a nullo Pontificum in vim Juris approbatum. Sed quam auctoritatem debemus tribuere Bullis extravagantibus in Bullario non contentis, & poſt illius vulgationem hinc inde editis, & quæ hodiedum adhuc emanant; ℟. Si de illis certo conſtet, & ſint promulgatæ pro tota Eccleſia debito modo, faciunt Jus univerſale: at quia ſæpe de iis non certó & legitimé conſtat, an nempe veré & ſine ſubreptione emanaverint, item an ſuis originalibus concordent exempla, quæ circumferuntur, an pro tota Eccleſia latæ, promulgatæ, & uſu receptæ ſint, ſæpe Juris auctoritate deſtituuntur, & negliguntur. Vid. Card. Tuſchus *litt.* *E.* *conc.* 679. *n.* 1. 2. Cæterúm *Bulla* Pontificia differt à *Brevi* Apoſtolico per hoc, quód illa ſit ſcriptura in membrana, plumbô de funibus pendente munita, ſalutatio-

nem cùm narratione, & conceſſionem Papæ &c. continens: iſtud veró ſit diploma ſeu reſcriptum à Papa (aut Pœnitentiario Magno) emanatum, ſitque ſcriptura modica in parvis conceſſa negotiis, in papyro frequenter ſcribi ſolita, cerâ rubrâ annulôque Piſcatoris ſigillata, ac ſignô Secretarii notata, & ſubſcripta.

16 Dico 14. Jus Canonicum (non Civile, ſi hoc diſcrepat ab illo) in utroque foro, Eccleſiaſtico & Sæculari, obſervandum eſt 1. quando agitur de Eccleſiis, perſonis, vel rebus Eccleſiaſticis, per *c.* 10. *de conſtit. c.* 4. *de cenſib. in* 6. Ratio eſt, quia Legislator Sæcularis nullũ in his cauſis habet jurisdictionẽ, ut ex claris textibus tenent omnes. 2. Quandò agitur de rebus ſpiritualibus, v. g. de Matrimonio & aliis Sacramentis, de beneficiis Eccleſiaſticis & Decimis &c. *c.* 2. *de judic. c.* 12. *de ſent. excom. in* 6. Ratio eſt eadẽ. 3. Quando agitur de peccato *c. fin. de præſcript.* Ratio: quia ubi agitur de peccato coram Deo, agitur de re ſalutem animæ ſpiritualem concernente.

Dico

Dico 15. Quando agitur de materia 17 profana, Clericos, aut animarum ſalutem non concernente, v. g. de Contractibus, Teſtamentis, actibus civilibus &c. & Jus Canonicum diſcrepat à Jure Civili, quodlibet eſt obſervandum in ſuo foro, Canonicum in Eccleſiaſtico, & territorio temporali Papæ. Civile in Politico & Sæculari *arg. can. 6. diſt. 96. c. 7. & 13. qui filii ſint legit.* Ratio eſt, quia in hujusmodi materiis nec Poteſtas Sæcularis ab Eccleſiaſtica, nec iſta dependet à Sæculari, ac neutra alteri ſubordinata.

Dico 16. Quando Jus Canonicum in 18 materia profana nihil decernit, vel tantum dubié, Jus veró Civile circa illam diſponit claré, ſequi oportet Jus Civile in foro etiam Eccleſiaſtico: & viciſſim, quando Jus Civile nihil decernit vel tantúm dubié, Jus veró Canonicum diſponit claré, ſtandum eſt deciſioni Juris Canonici in utroque foro. Ita regulæ inſtar tradunt Doctores ex *c. 1. de N. O. N.* ubi: *ſicut leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum Statuta Canonum Principum conſtitutionibus adjuvantur.* Itaque Jus Civile ſupplet defectum Juris Canonici, & Jus Canonicum ſupplet defectum

Juris

Juris Civilis, quando desunt propriæ leges. Dixi *in materia Profana*, nam si Jus Civile aliquid disponat circa res vel personas Ecclesiasticas nullius est auctoritatis, nisi ejus leges contineant merum favorem vel privilegium, uti *in Auth. Item nulla C. de Episc. & Cleric.* ubi Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ pronuntiantur exemptæ ab exactionibus & oneribus per Sæculares Magistratus imponendis: talis enim favor, nullum onus habens annexum, in concedente non requirit jurisdictionem, sed etiam non subdito concedi potest: vel nisi tales leges Juris Civilis a Jure Canonico vel expressé sint approbatæ, vel Ecclesiæ usu receptæ: sic Jus Canonicum approbavit leges civiles de cognatione legali, Matrimonium dirimente. *Rubr. &c. de cognat. legali.*

TITU-

TITULUS I.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

SUMMARIUM.

1. *Quid de SS. Trinitate, & præcipuis Fidei noſtræ Myſteriis credendum.*
2. *Quid intelligatur per Fidem Catholicam.*
3. *Quinam teneantur edere profeſſionem Fidei.*
4. *Quam pœnam incurrant illam omittentes.*

1. CUm Juris Canonici finis ſit fideles dirigere ad Deum, unum & trinum, *per quem Reges regnant, & Legum conditores juſta decernunt. Prov.* 8. & ad felicitatem ſupernaturalem, quæ non niſi per Fidem ſupernaturalem cognoſcitur, & per media Divinitús revelata obtinetur, rectè ante omnia de *Fide Catholica*, ejusque præcipuo objecto, *Summa Trinitate*, initium capitur. Per *Summam Trinitatem* intelligitur ens increatum, ineffabile, unum & ſimplex in Natura ſeu eſſentia, ſubſiſtens tamen in tribus Perſonis (Patre, Filio,

Filio, & Spiritu S.) quæ quidem inter se realiter diſtinguuntur, cum eſſentia tamen Divina in ſeſimpliciſſima realiter identificantur. Sicut autem datur diſtinctio in Perſonis, ita & in proprietatibꝰ Perſonalibus atque prædicatis Relativis, ut vocant, quæ ſunt *generare*, *generari*, *procedere*. Nam Natura Divina nec generat, nec generatur, nec procedit, ſed *Pater* generat, *Filius* generatur a Patre, & Spiritus S. *procedit* ab utroque, Patre & Filio, tanquam ab uno principio (non a duplici] adeoque ab una ſpiratione activa tres Perſonæ ſunt conſubſtantiales coæquales, quælibet omnipotens, æterna, immenſa, Deus &c. non tamen tres ſunt Dii, immenſi, æterni, omnipotentes &c. ſed unus unicus. Unum itaque Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate venerari oportet, ut nos docet & jubet Fides Catholica in *Symbolo S.* Athanaſii in *c. firmiter c. damnanus. h. t. x. c. un. in 6. & Clem. un. eod.* Ubi & alia Fidei noſtræ myſteria præcipua ſpecificantur, & nobis credenda proponuntur, uti ſecundã Trinitatis perſonam Dei Filiũ, Patri conſubſtantialem, aſſumpſiſſe Naturã humanã, acin ea pro nobis paſſum,

& mortuum esse, resurrexisse, ascendisse in cœlum &c. in Sacrificio Missæ offerri & immolari JESUM Christum sub specie panis & vini, in corpus & sanguinem Christi per veram transubstantiationem converti: dari unam Sanctam Catholicam Ecclesiam, extra quam nulla salus speranda, & quæ sit infallibilis in definiendis ac declarandis Fidei veræ articulis, a Deo revalatis &c. Unde saltem implicité ac generaliter credenda sunt prorsus omnia firmissimé, quæ ab Ecclesia Catholica proponuntur credenda, nimirum ab Ecclesiæ supremo capite, Christi in terris Vicario, sive dein proponat in Conciliis Generalibus, sive extra illa, loquens tamen *ex Cathedra*, ut ajunt, h. e. in evocato, Dei auxilio & debita diligentia adhibita, intendens docere totam Ecclesiam tanquã Caput Ecclesiæ, & Pastor universalis ab ipso Christo constitutus.

Per *Fidem* hic non intelligitur actus 2. Fidei, quo firmissime amplectimur per assensũ ea, quæ Divinitus revelata nobis ab Ecclesia proponuntur credenda, sed objectũ Fidei, sive res a Deo revalatæ, &

a nobis

a nobis cre dendæ;dendæ;adeoque intelligitur Fides objectiva, imó Fides maximé hic ſumitur pro ſūma,& collectione præcipuorū Fidei noſtræ articulorū quos Eccleſia non ſolúm a nobis credi in ſpecie cupit interius, ſed etiam a quibusdam per publicam profeſſionem teneri exterius præcipit; quos articulos Concilium Tridentinum, & Pius IV. qui illud confirmavit, in certam formulam redegit, ſecundum quam hodie Profeſſio Fidei externa & publica a quibusdam quandoque fieri debet, uti dicemus. Per *Catholicam* vero, quæ vox idem ſonat, ac *univerſalis* intelligitur illa fides, quam tenet & tradit Eccleſia *Romana*; hæc enim ſola eſt, & ſemper vocata fuit Catholica, ſeu univerſalis, teſte S. Auguſtino *lib. de vera Relig. c.* 7. etiam ab inimicis & Adverſariis ſuis: quod hodiedum adhuc videmus: ſiquidem moderni Hæretici, utut honorificum hoc nomen ſummopere invideant Eccleſiæ Romanæ, ejusque membris; tamen, ſi intelligi velint, *Catholicam*, appellare debent, ac ſolent: ſic in *Inſtrumento Pacis Monaſterienſis* Romanæ Eccleſiæ addicti plusquam octuagies appellantur *Catholici*, neſcio qua vi adigente:

gente: cæteri veró vocantur *Acatholici*, *Protestantes*, *Reformati*, *Confessioni Augustanæ addicti* &c. nec immerito, quia teste Vincentio Lirinensi, Doctore antiquissimo, *lib. cont. Hæreses. c. 3. vere proprieque Catholicum est tenere, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.* Sola autem Ecclesia Romana fuit *ubique* & per totum mundum diffusa, exstitit *semper* a temporibus Christi, veræ Ecclesiæ auctoris, & quod credidit unus ejus verus alumnus, credidere *omnes*, atque sic sola fuit, & adhuc est, Catholica seu universalis quoad locum, tempus, & doctrinæ unitatem, adeoque est illa Ecclesia, contra quam portæ inferi nunquam prævaluerunt, nec deinceps prævalebunt juxta Christi promissionem *Matth.* 16.

3 Dico 1. Publicam Fidei Catholicæ professionem juxta Formulam Tridentini, & Pii IV. cum juramento, se in Ecclesiæ Romanæ obedientia permansuros edere tenentur sequentes. 1. Promovendi ad Episcopatus in prima Synodo Provinciali, cui interfuerint. 2. Provisi de Canonicatibus & Dignitatibus in Ecclesia Cathedrali intra duos menses a die

pacificæ & fructiferæ possessionis. 3 Provisi de beneficiis, curam animarum habentibus, pariter intra duos menses a die adeptæ posseossinis, *Trid. sess.* 25. *c.* 2. *de ref.* & *sess.* 24. *c.* 12. *de ref.* Rursus 4. Prælati Regulares, & 5. non tantum Doctores, Magistri, Regentes & quicunque artem aut discriplinam sacram, vel profanam, docere vel profiteri volunt, sed etiam qui ad gradus litterarios, & *licentiam* docendi in Academiis promoveri cupiunt, ubi nempe Constitutiones *Injunctum* Pii IV. & *in Sacrosancta* Pii V. sunt usu receptæ.

4 Dico 2. Provisi de Canonicatu vel Dignitate in Ecclesia Cathedrali, item provisi de beneficio curato, si intra duos menses ab adepta possessione culpabiliter omiserint edere Professionem Fidei, non possunt fructus facere suos post illud bimestre perceptos, donec dictam Professionem emittant, sed eos nonobstante Professine postea secuta tenentur erogare in pauperes, aut in Ecclesiæ fabricam. 2. Probabilius etiam ante sententiam Judicis. Pars prima habetur Trident. *sess.* 24. *c.* 12. *de ref. cit.*

Altera

Altera probatur ex eodem Trid. quia noluit, ut provisi faciant fructus suos post bimestre perceptos, nisi sub conditione intra id temporis emissæ professionis: ergo isti fructus, post lapsum duorum mensium percepti, donec emittatur Professio Fidei, non sunt in absoluto dominio provisorum: ergo sunt res aliena: atqui res aliena debet restitui ante omnem sententiam: ergo. *Objicies* cum Sanch. Barb. & P. Wiestner *h. t. n.* 48. Tridentinum privans fructibûs ob non emissam Professionem Fidei est lex pœnalis: sed lex pœnalis non obligat ante sententiam Judicis, saltem declaratoriam criminis. *arg. c.* 19. *de Hæretic. in* 6 ergo. Resp. *neg. ma.* non enim tam est lex pœnalis, quam conventionalis & conditionalis: quia fructus non concedit, nisi *sub conditione* emissæ intra duos menses Professionis: fere sicut contrahentes subinde adjiciunt suis conventionibus certas conditiones, sub quibus, & non aliter, velint transferre dominium rei in alterum.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

SUMMARIUM.

1. *Constitutiones sunt leges. Differunt à præceptis.* 2. *Quid sit lex.*
3. 4. 5. 6. *Quæ ejeus materia. An etiam actus interni.*
7. *Quæ forma.*
8. 9. *Promulgatio est de essentia legis. Fieri debet probabiliter in singulis Provinciis, ut ubique obliget lex Ecclestica universalis.*
10. *Acceptatio legis non est de ejus essentia.*
11. 12. *Quæ sit causa finalis, efficiens, & effectus legis.*
13. *Leges Ecclesticas universales fert Papa solus.*
14. *Particulares etiam inferiores Prælati.*
15. *Leges Civiles Universales Imperator, at non solus.*
16. *Particulares, seu Statuta, Principes & Status Imperii, etiam Juri Communi contrarias.*
17. *Potestas Legislativa tam Ecclesiastica quã Sæcularis restringitur ad suum forum.*
18. *Omnis Legislator humanus obligare potest per legem suam etiam in conscientia.*

19. *Imo*

19. *Imó omnis lex, etiam humana neceſſario obligat in conſcientia ſaltem ad aliquid.*
20. *Quis ſit effectus legis irritantis.*
21. 22. *Lex ſimpliciter prohibens non hoc ipſo irritat actum.*
23. *Lex ſimpliciter irritans actum non hoc ipſo irritat eundem pro foro etiam interno.*
24. *Quod ſit ſubjectum legis. Quotuplex ejus ceſſatio.*
25. *Legiſlator an teneatur legibus ſuis.*
26. *An pueri, & puellæ legibus humanis. An ebrii, ignorantes legem &c.*
27. *An Peregrini legibus locorum, ubi morantur:*
28. *An legibus ſui domicilii.*
29. *An vagi legibus locorum, ad quæ veniunt.*
30. *An Clerici legibus civilibus.*
31. 32. *Quomodo Lex interpretanda & intelligenda.*
33. *An per interpretationem extendi poſſit.*
34. *An quoque epiikia habeat locum.*
35. *Quotuplex ſit interpretatio legis.*
36. *Quando Lex ceſſet ceſſante fine.*
37. *Quis in lege diſpenſare poſſit.*
38. *An validè ſine juſta Cauſa.*
39. *Quæ ignorantia excuſet ab obſervantia legis*
40. *Et an metus.*
41. *Nec illa, nec iſte impedit effectum Legis irritantis.*

§. I.
De essentia, causa Materiali, Formali, & Finali Legis.

PEr *Constitutiones* in Rubrica positas intelliguntur *leges*, quo vocabulo, utpote breviori, deinceps utemur: *lex* quidem sæpe sumitur pro jure Civili, ut a SS. Canonibus distincto, & ideo Juris Civilis interpretes appellantur *legistæ*: at nos sumimus in ampliori significatione, prout complectitur Jura tam Ecclesiastica quam Civilia. Unde apparet, quàm nobilem iste Titulus tradat materiam, utpote per totum Jus utrumque diffusam, & generalia principia, non modo Juristis, sed etiam Theologis, scitu pernecessaria complectentem, ac per aliquot §§. explicandam. Differt *Lex á Præcepto*, seu *mandato* 1. Quod lex detur communitati qua tali: præceptum veró homini privato, & personis singularibus. 2. Quod lex sit ex se perpetua, præceptum veró exspiret per mortem tum præcipientis, tum ejus, cui datum est. 3. Quod lex immediate afficiat locum, & territorium Legislatoris, præceptum veró adhæreat ipsis personis immediate. Nihilominus tamen Lex

& Præ-

& Præceptum quandoque ſumuntur pro ſynonimis, uti & Statutū ac Jus; quamvis *Statutum* ſtricte dictum denotet legē particularem, à Principe ſubordinato, vel Magiſtratu civitatis, pro loco particulari latam, *Jus* veró á Supremo Principe, plures Magiſtratus ſibi ſubordinatos habente, pro tota amplitudine ſui territorii univerſaliter conſtitutam.

Dico 1. Lex nempe poſitiva Humana, eſt ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam Communitatis habet, promulgata. S. Thomas 1. 2. *q.* 90. *art.* 4. *in C.* & cum eo communis. Senſus eſt iſte: *Lex eſt rationabile decretum Superioris legitimi, ſubjectam ſibi communitatem obligare volentis ad aliquid faciendum vel omittendum communis boni gratia, legitime promulgatum.* Unde de eſſentia Legis eſt 1. ut procedat à Superiore jurisdictionem & poteſtatem legislativam obtinente. 2. Ut ſit honeſta, & rationabilis, nec repugnans Juri Naturali aut Divino. 3. Ut ſit poſſibilis, nec nimis ardua. 4. Ut reſpiciat integram communitatem. 5. Ut ſit utilis communitati. 6. Ut ſuperior intendat obligare ad aliquid; alias enim foret conſi-

2

lium, non lex. 7. Ut ſit promulgata. Sed quia de promulgatione uti & acceptatione communitatis, eſt aliquod dubium, poſtea de his ponemus ſpeciales aſſertiones. Neque dictis obſtat, quod detur lex *permittens*: lex autem permittens non obliget. 2. Quod multæ leges tendant in bonum privatorum hominū, puta pupillorum, minorennium, mulierum, Nobilium &c. nam ℞. ad 1. lex permittens non obligat quidem illum, cui aliquid permittit: obligat tamen alios ne illum impediant a faciendo vel omittendo id, quod ipſi permittitur a lege. Ad 2. Hoc ipſo, quod lex faveat pupillis, minorennibus, mulieribus &c. ſaltem indirecte & mediate cedit in bonum commune ſeu communitatis, quia hujus intereſt has perſonas defendi privilegiis ſpecialibus. Deinde hujusmodi leges non attendunt bonum ſingularium perſonarū, qua tales, ſed ut ſub aliqua ratione communi, prout omnes pupilli &c. conſtituunt aliquam communitatem. Cæterum licet aliquæ ſanctiones exſtent, quæ ſunt directæ ad unam perſonam ſingularem, & ad caſum particularem, hoc ipſo tamen, quod relatæ ſint in Corpus

pus Juris Communis se extendunt ad omnes casus similes quarūcúnque personarum, & vim legis communis sortiuntur.

3 Dico 2. Causa materialis: seu materia legis sunt actiones hominum, quæ vel præcipiuntur, vel prohibentur, vel permittuntur, vel puniuntur, *l.* 7. *ff. de legib.* hi enim quatuor actus legis ibi exprimuntur, verbis: *legis virtus hæc est imperare, vetare, permittere, punire.* Adeoque Lex omnis vel est præcipens vel prohibens, vel permittens, vel puniens (uti est pœnalis) humanas actiones, bonas, vel malas, vel saltem indifferentes ex se.

4 Dico 3. Legis humanæ objectum seu materia directe, probabilius non sunt actus mere interni: adeoque præcipi vel prohiberi per se & directe nequeunt. Ita ingens agmen cum S. Thoma 1. 2. *q.* 100. *a.* 9. & P. Suarez *l.* 3. *de Legib. c.* 13. *n.* 2. *& l.* 4. *c.* 12. *n.* 4. contra *gl. in Clem.* 1. *de Hæret.* §. *verum v. eo ipso.* Adrian. Rosell. Clarum, Baldum, Jo. Cardenas & plurimos alios. Prob. 1. negative; quia hucusque nondum sufficienter probatum est, quod DEUS vel

Chriſtus dederit Magiſtratui Humano, vel Politico vel Eccleſiaſtico, poteſtatem præcipiendi per ſe & directe ac ſolitarie actus internos; cum per actus externos, ſi rite fiant, felicitas humana ſufficienter obtineri poſſit, licet per accidens ad actus externos rite ponendos requirantur actus interni, propter quod indirecte præcipi poſſunt a Lege Humana. 2. ex c. 34. *de Simonia*, ubi Pontifex fatetur: *nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare.* Et can. *cogitationis diſt.* 1. *de Pœnit.* dicitur: *nemo patitur cogitationis pœnam*, nempe in foro humano. Unde 3. Poteſtas legislativa debet eſſe conjuncta cum poteſtate coactiva, ſeu punitiva transgredientium leges; aliàs eſt inefficax teſte Ariſtotele *l.* 3. *Eth c.* 5. ergo legem ferens debet poſſe cognoſcere transgreſſionem legis: ſed legis, actum mere internum reſpicientis, transgreſſionem Legislator humanus cognoſcere nequit: ergo actus mere internus eſt extra ſphæram poteſtatis humanæ, nil niſi ſenſibile cognoſcentis.

5 Objici. 1. Eccleſia exercet jurisdictionem in actus mere internos, v. g. abſolvendo a peccatis mere internis & pravis

cogita-

cogitationibus, diſpenſando in voto mere interno &c. ergo non eſt, cur negetur eidem poteſtas ferendi legem de actibus mere internis; cum in hos habeat jurisdictionem. 2. præcipit *devotam & attentam* Breviarii recitationem. *c. dolentes de Celebr. Miſſ.* præcipit Confeſſionem validam peccatorum, & Communionem annuam reverentem, & non ſacrilegam in paſchate, ut patet ex propoſitionibus ab Alexandro VIII. & Innoc. XI. damnatis, contrarium aſſerentibus: Sed devotio ac attentio in precibus, dolor animi ad validam confeſſionem neceſſarius, & pro Communione Euchariſtica requiſita reverentia & debita animæ diſpoſitio, ſunt actus interni: ergo. 3. Confeſſio doloroſa peccatorum, & devota Communio vel oratio ſunt actus mixti. h. e. involvunt ſimul actum externum & internum: cum ergo Eccleſia præcipiat directe hos actus mixtos, præcipit ſimul directe actus internos. 4. Utique potuiſſet Eccleſia prius præcipere actum mere externum, v. g. orationem vocalem, dein ex intervallo ſuperaddere præceptum de attentione interna; ſed hoc modo adjeciſſet dire-

ᴄte præceptum actus mere interni. 5. Jus Ecclesiasticū directè spectat finē supernaturalem: sed iste non potest obtineri sine actibus internis fidei, spei, charitatis &c. ergo. 6. Innoc. XI. in virtute S. obedientiæ prohibet, ne quis propositiones a se damnatas deducat ad praxin, inter quas tamen aliquæ versantur circa actus internos, v. g. hæc: *non tenemur proximum diligere actu interno & formali*: ergo prohibetur omissio amoris interni directe. 7. Nostra ratio tertia supponit falsum, nempe omnem legem humanam debere esse *coactivam* simul, & non mere *directivam*: nam leges Civiles respectu Clericorum habent tantum vim directivam, non coactivā vel coercitivā: ergo.

℟. Ad 1. *dist. antec.* exercet jurisdictionem & potestatem legislativam in actus mere internos, absolvendo a peccatis internis, dispensando in votis internis. *N. ant.* Non legislativam, sed extraordinariam pro foro interno tantum à DEO & Christo specialiter ipsi concessam, & nomine DEI exercendam, non nomine proprio *C. ant. & N. cons.* Jurisdictio pro foro interno legislativa, de qua hic quæritur, non est, utpote non

conten-

contentiosa, sed voluntaria. Ad 2. His exemplis plus non probatur, quam quod Ecclesia indirecte possit præcipere vel prohibere actus internos, de quo postea. Ad 3. Ecclesia præcipiendo actus mixtos ex interno & exterano præcipit quēlibet eo modo, quo potest, nempe externum directe, internum indirecte. Ad 4. Quando Ecclesia ex intervallo præciperet actum internum cum externo conjungendum, iterum indirecte tantum præciperet, cum necdum probatum sit, directe, vel solitarie, eum cadere defacto posse sub legem humanam. Ad 5 *dist. ma.* spectat finem supernaturalem, vi legis Ecclesiasticæ procurandam per actus externos tantum. *C. ma.* per actus internos directe ab Ecclesia præceptos vel præceptibiles, *n. ma.* Argūentū hoc rursus plus non probat, quam quod actus interni a Jure Ecclesiastico præcipi possint inpirecte, in quantum nempe sine his actus externi rite, & ut oportet, poni nedueunt. Ad 6. Innocentius XI. solum declaravit, ad quid obliget Jus Divinum & Naturale circa dilectionem proximi, & DEI, non posuit novam legem humanam: cum hujus materia esse nequeant

queant actus mere interni. Ad 7. Quāvis potestas *directiva* speculative loquendo sit separabilis à *coactiva*, non tamen moraliter, & juxta præsentem Dei ordinationem. Suar. *l.* 4. *de LL. c.* 12. *n.* 8. Clerici neque vi directiva, quatenus hæc est vis obligandi à Potestate Sæculari descendens, obligantur lege Civili, quamvis obligentur ex decentia Naturali, quam aliqui vocant vim *directivam*.

6 Dico 4. Possunt tamen à Legislatore Humano præcipi vel prohiberi actus interni indirecte, & concomitanter, quantum nimirum necessarii sunt ad actum externum in suo esse physico vel morali rite ponendum. v. g. ut contractus in suo esse physico rite ponatur, debet liberé & cum consensu interno poni: ut Sacramentum in ratione morali rite conficiatur, requiritur intentio faciendi id, quod Christus instituit: ut oratio rite peragatur, opus est attentione aliqua interna &c. & qui istos actus internos non poneret peccaret contra legem Ecclesiæ. Ita cum Suar. *l.* 4. *cit. c.* 13. *á. n.* 5. communior contra Vasquez. Sylv. Dian. & alios, quorum sententiam Filliuc. & Laymann censent probabilem.

Ratio

Ratio eſt, quia præcipi actum internum indirecte & concomitanter nihil eſt aliud quàm illum præcipi quidem, at non immediate ratione ſui, ſed ratione actus externi, ad quem rite ponendum neceſſarius eſt internus: ſed Eccleſia ita præcipere, poteſt, & defacto ita præcipit, uti patet in lege de devota recitatione Breviarii, & ſimilibus. Idem procedit de lege vel præcepto, quo præcipitur intentio applicandi ad certum finem v. g. Sacrificium Miſſæ, orationes, vel gratis adminiſtrandi Baptiſmum, digne ſuſcipiendi Sacramenta &c. quamvis enim hujusmodi intentio ad hos actus externos in ſuo eſſe phyſico vel morali rite ponendos non ſit intrinſece & abſolute neceſſaria, tamen extrinſece cum iisdem connectitur, ut fiant certo modo; & ideo hujusmodi intentio ſaltem eſt neceſſaria ad *aliquod eſſe morale* actus externi. Suar. *loc. cit.*

Dico 5. Cauſa formalis, ſeu forma Legis, ſunt ſigna externa, quibus voluntatem ſuam obligandi Legislator manifeſtat, & promulgat ſubditis. Hæc autē ſigna & verba debent eſſe talia, ut clare indicent, legislatorem non ſuadere

tan-

tantum, ſed præcipere ac jubere, qualia verba ſunt, *præcipimus, mandamus, obligamus, interdicimus, teneantur, neceſſe eſt, non liceat; nemo poſſit &c.* Si ſint verba dubiæ obligationis, uti hæc, *ſtatuimus, ordinamus, ſancimus, decrevimus, volumus &c.* ex circumſtantiis, v. g. ex conſuetudine loci, materiæ gravitate vel neceſſitate &c. colligendum erit, an Superior obligare intenderit nec ne: ſi omnibus conſideratis maneat dubium de voluntate obligandi, non pro lege, ſed pro conſilio haberi debet, cum ſubditorum libertas ſit in poſſeſſione. Dixi, *& promulgat ſubditis:* quare ad formam Legis ſpectat etiam *promulgatio*, & quidem talis, quæ apta ſit populo & toti communitati voluntatem Legislatoris, obligare intendentis notam facere, uti quæ fit per vocem præconis, aut per programma in publico loco affixum. Nec ſufficit ſolennis conſtitutio legis in conſiſtorio Principis vel decretum in Senatu factum, vel Conſiliariis intimatum; cum lex eſſentialiter reſpiciat totum populum & communitatem, atque ideo neceſſe ſit, ut legislator tanquam perſona publica modo publico ſeu modo communitati

munitati accommodato illi loquatur publice, ac voluntatem ſuam taliter promulget, ut innoteſcere communitati valeat ratione modi, quo fit promulgatio. Quæſtio jam eſt, utrum promulgatio prædicta requiratur ſolum ut conditio ex parte populi, qui obligari non poteſt, niſi legem cognoſcat, vel an requiratur etiam ex parte legis, ita ut hæc eſſentialiter non ſit completa, niſi debito modo ſit promulgata: Seu an ſpectet ad formam legis accidentalem tantum, vel ad ſubſtantialem. Ad hoc

8 Dico 6. Promnlgatio legis eſt de eſſentia legis, & neceſſaria non tantum per modum conditionis ex parte hominis, qui ſine notitia legis obligari nequit, ſed etiam ex parte ipſius legis, ita ut iſta vim obligandi completam obtineat per promulgationem tanquam partem eſſentialem. Ita communis cum Suarez *de legib. l.* 1. *c.* 11. *n.* 3. 6. Ratio: quia lex eſt regula totius communitatis, & locutio Principis vel legislatoris ad cōmunitatem & totum populum directa, ita ut ab omnibus ſubditis intelligi poſſit per *l.* 9. *C. de legib.* ibi: *leges Sacratiſſimæ, quæ conſtringunt hominum vitas intelligi*

lligi ab omnibus debent: ſed locutio hæc publica Principis eſſentialiter involvit ſignum vel verba, voluntatis obligandi manifeſtativa, nec apta eſt ab omnibus percipi iſta voluntas obligandi ſine hujusmodi ſigno vel verbis: ergo lex esſentialiter involvit pro parte ſignum vel verba, quibus manifeſtatur, vel promulgatur lex: ergo promulgatio eſt de eſſentia legis. Confirmatur ex definitione legis ſupra data, quæ involvit promulgationem: *ab eo, qui curam communitatis habet promulgata.* Unde promulgatio legis ſe non habet ad obligandum, ſicut applicatio ignis ſe habet ad urendum; nam promulgatio partialiter tribuit vim obligandi, non vero applicatio vim urendi. Poſtquam vero promulgatio legis debite facta eſt, ſtatim in actu primo obligat omnes, cum totam vim obligandi jam ſit confecuta; non veró in actu ſecundo illos, ad quos notitia non pervenit: quæ proin notitia requiritur ſolum per modum conditionis, ut detur obligatio in actu ſecundo; quamvis enim omnes jam ſint obligati, per accidens tamen ignorantes legem ſunt excuſati, ita ut contraveniendo non peccent. Quæ-

Quæres, an lex univerſalis à ſupremo Principe lata cenſeatur debitè promulgata, ut vim obligandi ſtatim obtineat in omnibus provinciis, quamprimum fuerit per Præconem aut publicū programma affixum promulgata in ſola Urbe præcipua, ſupremi Principis Sede? ℟. 1. loquendo de lege Civili, pro toto Imperio lata, non ſtatim obligat; ſed debet promulgari in ſingulis provinciis Imperii, ac inſuper exſpectari fluxus duorum menſium ab hac promulgatione facta. Ita quoad utrumque ordinatur in *Rubrica & cap.* 1. *Novell.* 66. Ratio eſt, ut tollatur confuſio, & ne aliqui citiùs, alii ſeriùs obligari incipiant. Unde infertur, incolas illius provinciæ, in qua nondum promulgata eſt lex, licèt ſciant alibi eſſe promulgatam, non obligari; nec illos ſubditos, in quorum provincia jam facta eſt promulgatio, ante lapſum duorum menſium, licét in notitiam legis jam prius venerint.

℟. 2. Loquendo de lege Eccleſiaſtica univerſali probabile admodum eſſe, eandem ſolennitem promulgationis regulariter requiri, ita ut non obliget in Provinciis & Diœceſibus, antequam in iis

fiat ſpecialis promulgatio, & ab hoc fluxerint duo menſes. Gloſſ. in *c. 2. h. t. v. ante prohibitionem & in c. 1. de conceſſ. præb. in 6.* Abb. Armill. Sotus, Becan. Leſſ. de *J. & J. l. 2. c. 22. dubit.* 13. Nicol. Serar. *diſp. de legibus a. n.* 56. Molina *tr. 2. de J. & J. d. 395. a. n.* 6. Zypæus *Annal. Jur. Pontif. ad h. t. n.* 1. Gibalin. *de Scient. Canon. l. 7. c. 2. q. 1.* Nav. in Manual. *c. 23. n.* 44. & utramque ſententiam ex Nav. & Alex. communem dici notat Cherubinus in Compendio Bullar. *to. 3. ad Conſtit.* 95. Prob. 1. ex communi regula *in c. 1. de N. O. N.* tradita, vi cujus Jus Canonicum ſequitur leges Civiles, ubi ipſum nihil clarè disponit, diſponunt tamen leges Civiles in re non ſpirituali, aut peccatum vel immunitatem Eccleſiaſticam non concernente 2. ex *c. 13. de Pœnit. & remiſſ.* ubi ſtatuitur, pœnam in Medicos ibi decretam non incurri, antequam *Prælati locorum* particularium illam legem promulgaverint. 3. Ex Bulla Pii IV. *Sicut ad Sacrarum.* ubi Pontifex vult, decreta Concilii Tridentini non obligare ante lapſum 3. menſium à finito Concilio, & niſi in ſingulis parochiis fuerit promulgatũ

prius

prius ſubjungens hanc rationem, *quia Jure etiam communi ſancitum eſt,ut conſtitutiones novæ vim non niſi poſt certum tempus obtineant:* Ergo approbat Leges Civiles. Neque dicas, hæc exempla ex *c.* 13. *cit. &* *Bulla Pii IV.* deſumpta non eſſe approbationem Juris Civilis, ſed *exceptionem* à via ordinaria, per quam firmatur potius regula in contrarium, ac tacite inſinuatur, obligationem Legis Eccleſiaſticæ ſtatim, ubi Romæ fuerit promulgata, ſeu publice affixa in *Campo Floræ* ut ſolet fieri, vel ad *valvas Baſilicæ Apoſtolorum*, induci per totum mundum Chriſtianum, niſi Pontifex ſpecialiter velit, ut promulgetur in ſingulis provinciis vel diœceſibus, vel niſi ſtatuat certum obligationis inchoandæ terminum. Negatur enim, quòd ſint exceptiones a communi regula; ſed ſunt potiùs declarationes recepti generaliter Juris Civilis pro caſibus, in quibus Jus Canonicum nihil diverſi ſtatuit, adeoque ſunt exempla hujus approbationis: quod inde etiam confirmatur, quód Pontifices *ordinarie* non ſtatim ſolent obligare poſt promulgationem Romanam, & ubique intra idem tempus, ſed bimeſtre pro regionibus in-

tra montanis & Italiæ vicinioribus, quadrimestre autem pro ultra-montanis ad inducendam obligationem statuere. 4. Ex ratione; quia eadem videtur pugnare ratio pro Lege Ecclesiastica, quæ induxit Imperatores pro novis Legibus Civilibus totum Imperium spectantibus, ut nimirum vitetur confusio, & alii non obligentur citiùs; præsertim cùm in particularibus locis dari possint speciales rationes, propter quas Episcopi Diæcesium justè se possint opponere novæ legi: & hinc expedit, ut Papa non obliget, nisi prius per Episcopos, qui melius norunt mores & indolem suorum subditorum, aliasque circumstantias, particulares, curet promulgari, & aliquo tempore post promulgationem suspendat obligationem. Cæterum in legibus *reservationem casuum* continentibus, privilegiorum vel Indulgentiarum *revocatoriis*, contractus, Matrimonium, & alios actus *irritantibus* &c. etiam Adversarii passim nobiscum sentiunt. Dixi tamen, *regulariter*; nisi nempe Papa per specialem clausulam indicet, se statim & ubique post promulgationem Romanam obligare velle: vel nisi usus & actualis observantia

alicujus legis ſuppleat vicem promulgationis particularis: ſic *Bulla Cœnæ*, & *Rœgulæ Cancellariæ* obligant apud nos, licèt ſpecialiter non promulgentur apud nos.

Objic. 1. Papa non dependet in ſuis legibus ferendis à modo promulgandi, à legibus Civilibus præſcripto: ergo. 2. Pro oppoſita ſententia ſtat praxis & ſtylus Curiæ Romanæ. ℞. ad 1. *diſt antec.* non dependet dependentia neceſſitatis. *C. ant.* dependentia ultroneæ acceptationis. *N. ant. & conſ.* Ad 2. eſto, quod forſan praxis moderna Curiæ Romanæ, fundantis ſe in probabilitate opinionis contrariæ, pro foro externo ita judicet; in foro tamen interno propter ea non prohibentur ſubditi noſtram benigniorem ſequi ſententiam, verè probabilem. Non igitur eadem eſt neceſſariò praxis in foro interno, quæ forte eſt Romæ in foro externo, ut apud Palao *p.* 1. *tr.* 3.*diſp.* 1.*pu.*12.*n.*3.docentValentia,Reginald. Menoch. Imo Gibalinus *loc. cit.* fuſe oſtendit, praxim veteris Eccleſiæ pro noſtra ſtetiſſe ſententia.

Dico 7. Acceptatio legis humanæ, 10 ſi ſumatur pro conſenſu populi in legem,

constituendam, non est de essentia legis, extra statum Democraticum seu ubi suprema potestas non est penes totum populum. 2. Neque si sumatur pro voluntate recipiendi legem, à Principe vel Magistratu promulgatam. 3. Ad durationem tamen & stabilitatem legis accidentaliter necessaria est acceptatio populi, vel potiùs actualis observatio legis. Pars 1. sumitur ex *l.* 1. *pr ff. de constit. Princ.* ubi habetur, quod populus, penes quem olim erat suprema potestas, etiam legislativa, hanc postea absolutè transtulerit in Principem in statu Monarchico. Idem dic, quod transtulerit ad optimates seu Proceres in statu Aristocratico. In statu autem Ecclesiastico potestas legislativa nunquam fuit penes populum, sed à Christo immediate Summo Pontifici, à quo etiam derivata est in Episcopos pro suis Diœcesibus, cum limitatione tamen, ne contra Jus Commune legem ferant: ergo leges in sui constitutione non dependent ab acceptatione vel consensu populi. Pars 2. ex propositione ab Alexandro VII. damnata hujus tenoris: *populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam:* ergo

leges

leges obligant; consequenter totam habent essentiam, antequam recipiantur à populo; alias non peccaret non recipiendo: ergo voluntas recipiendi legem non est de ratione legis. Et si hæc populi acceptatio requireretur, exigua planè foret potestas legislatorum, qui præcisè tantum possent, quantum vellet populus: quod non tam esset regere populum, quàm regi ab ipso. Pars 3. ex *l.* 32. *ff. de legib.* ibi: *cum ipsæ leges nulla alia ex causa nos teneant, quam quod judicio populi receptæ sint.* item ex *can.* 3. *d.* 4. ibi: *leges instituuntur, cùm promulgantur: firmantur, cùm moribus utentium approbantur: sicut enim moribus útentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt; ita moribꝰ utentium ipsæ leges confirmantur.* Atque in hoc sensu verum est axioma: *lex non acceptata non obligat*: uti contingit multis Bullis Pontificiis tum in Germania, tum in aliis locis. Si lex nunquam fuit deducta in usum; cessavit per *desuetudinem*: si aliquando viguit ejus observantia, & postea vigere desiit, cessavit per *consuetudinem*: plus tamen temporis requiritur ad consuetudinem, quàm ad desuetudinem legi contrariam.

Objic, Suavior eſt modus regendi populum, ſi ad inducendam vim obligandi legum, requiratur conſenſus & acceptatio populi, ergo dicendum, quod populus ſub conditione ſui conſenſus transtulerit poteſtatem legislativam in Principes, & Magiſtratus. ℞. Non tam attendi debet, quis modus regendi ſit ſuavior; quam qui ſit efficacior, & bono communi utilior: ſed longe efficacior, & utilior modus regendi eſt, ſi populus, ex quo longe plures averſari ſolent leges etiam utiliſſimas reipublicæ, in leges conſtituedas conſentire non debeat, ſed latas à Principibus recipere: unde ſub conditione ſui conſenſus prudenter non potuit trans ferre ſuā poteſtatē legislativam in Principes: certe de tali conditione non ſit mentio in *l.* 1. *cit.* & §. 6. *Inſt. de I. N. G. & C.* ubi populus ſuam poteſtatem in Principes ſæculares tranſtuliſſe refertur.

11 Dico 8. Cauſa finalis legis eſt bonum commune, ſeu utilitas publica, quam velut finem omnis lex ſpectare debet. Patet ex *can.* 2. *d.* 4. & definitione legis. Unde quando lex deſinit eſſe utilis communitati, ceſſat & ipſa.

§. II.

§. II.

De Causa efficiente, & effectu legis.

12 Sicut *causa efficiens* legis, est legislator, seu ille, penes quem est condere leges, potestate gubernativa seu jurisdictione legislativa instructum in alios tanquam subditos, seu in integram communitatē perfectam; ita *effectus* præcipuus omnis legis est obligatio subditorum in conscientia saltem ad aliquid *l.* 2. *ff. l.* 3. *C. de legib.* Vis obligandi sub culpa vocatur *vis directiva* legis, & vis obligandi ad pænam appellatur *vis coactiva*. Præter obligationem, quam lex inducit ad aliquid faciendum vel omittendum, & ad pœnam subeundam, quam infligit lex *pœnalis*, datur adhuc subinde alius effectus, nempe irritatio seu nullitas actus, quam statuit lex *irritans*. De his omnibus modo agendum.

13 Dico 1. Leges Ecclesiasticas universales, quibus obligentur omnes Christiani per totum mundum, ferre potest Papa, & quidem solus. Probatur: quia Summus Pontifex est successor S. Petri, cui Christus ipse, & quidem soli inde-

pendenter á reliquis Apoſtolis, licet præſentibus, dedit univerſalem poteſtatem gubernandi totam Eccleſiam, adeoque jurisdictionem in omnes Eccleſiam ingreſſos per Baptiſmum, Catholicos & Hæreticos, ubicunque exſtiterint, per illa verba *Matth.* 16. *tibi dabo claves regni cœlorum, ſuper te ædificabo Eccleſiam meam, quodcunque ligaveris ſuper terram,* ſive legibus ſive alio vinculo. Item *Jo.* 12. *paſce oves meas,* illimitatè omnes.

14 Dico 2. Leges Eccleſiaſticas particulares pro ſuis Eccleſiis, provinciis, Diœceſibus, & diſtrictibus ſuæ curæ paſtorali commiſſis condere poſſunt. 1. Cardinales. 2. Legati Sedis Apoſtolicæ. 3. Patriarchæ, Primates, Archiepiſco- & Epiſcopi. 4. Abbates & Prælati alii juriadictionem quaſi-Epiſcopalem obtinentes. Sumuntur hæc ex *c.* 2. 11. *de majorit. c. fin. de offic. legati c.* 2. *h. t. in* 6. *cum can.* 4. *ſeqq. cauſ.* 9. *q.* 3. & *c.* 6. *de ſtatu Monachorum.* Idem conceſſum eſt Conciliis particularibus. *can.* 6. *d.* 18. Capitulo Cathedrali Sede Epiſcopali vacante. *c.* 11. 14. *de majorit.* & communitatibus Religioſis, ſive per ſolum caput ſive per membra in Capitulo vel con-

grega-

gregatione Capiti unita. Innoc. *in c.* 7. *de ſtat. Monach.* quia nempe his omnibꝰ competit jurisdictio & poteſtas gubernativa alicujus communitatis. Limitatur tamen horum omnium poteſtas 1. quod nequeant ſtatuta vel leges facere Juri Communi Pontificio contrarias, aut ſtatutis à Pontifice confirmatis adverſantes; cum inferior ſecundum *Clem.* 2. *de Elect. pr.* nequeat immutare legem Superioris. 2. Quod eorum poteſtas ſe non extendat ad res gravioris momenti, utpote quæ Summo Pontifici in ſignum ſupremæ poteſtatis reſervantur, vel propter arduitatem ſublimius tribunal requirunt, per plures *can. d.* 18. *c. majores de Baptiſ. c.* 1. *de translat. Epiſ. c. fin. de Offic. Vicar. in* 6. cujusmodi cauſæ ſunt quæ pertinent ad declarationem articulorum Fidei, vel ad Statum Uuiverſalis Eccleſiæ, ad canonizationem Sanctorum, ad uniendos vel dividendos Epiſcopatus, ad translationes Epiſcoporum ad Matrimonii impedimenta dirimentia &c.

Dico 3. Leges Civiles univerſales, ſeu totum Imperium Romanum obligantes, ferre poteſt Imperator vel ſolus, ut olim *l.* 1. *& ult. C. de legib.* vel cum conſenſu Statuum Imperii, ut hodie, cum ipſi 15

ipsi successu temporis ita restricta sit potestas legislativa ab Imperii Principibus & Statibus partim in *Imperii Recessibus*, partim in *Capitulationibus*, ut vocant, seu pactis publicis cum eligendo in Imperarem iniri solitis. Cum enim Imperatores initio à populo, postea á Proceribꝰ Imperii suam potestatem obtinuerint, ac obtineant, ab his limitari & restringi potest: non verò potestas Pontificis, utpote qui non à populo fideli, vel ab Episcopis eā accepit, sed immediate à Christo Domino. Eandem cum Imperatore potestatem ferendi leges obtinent Reges Principes, & optimates Reipublicæ, Superiorem in temporalibus non agnoscentes, pro suis regnis & provinciis sibi subjectis per *l.* 9. *ff. de J & J.*

16 Dico 4. Leges Civiles particulares, seu statuta localia, pro suis territoriis condere possunt Principes & Status Imperii, tam Ecclesiastici quam Sæculares, uti Electores, Episcopi, Principes, Civitates liberæ & Status immediati Imperii; & quidem etiam Juri Communi contraria. Sumitur ex *lib.* 9. *cit* ibi: *quod quisque populus ipse sibi Jus constituit, id ipsius proprium civitatis est.* Suffragatur

praxis

praxis & consuetudo, in qua fundatur illud vulgatum: *quivis Imperii Status tantum potest in suo territorio, quantum Imperator in Imperio*, exceptis tamen iis, quæ Imperatori in signum eminentiæ specialiter sunt reservata. Ergo, inferes, potuerunt etiam Episcopi ferre leges Juri Communi Pontificio adversantes. ℟. non sequitur, quia Jus Canonicum id non concedit inferioribus Prælatis & Episcopis, bene tamen Jus Civile Statibus Imperii. *Urgebis*: per consutudinē potest derogari Juri Communi Ecclesiastico in loco particulari: ergo etiam per Episcopum talis loci. ℟. *n cons.* Quia consuetudo rationabilis fulcitur consensu saltem legali Papæ *c. fin. de consuet.* statutum verò Episcopi non fulcitur tali consensu Papæ, imo reprobatur expresse *Clem.* 2. *de Elect*,

Dico 5. Nec Imperator, vel ullus Princeps Sæcularis, ferre potest leges concernentes Ecclesiam, rem sacrā vel spiritualem, causas pias, aut personas Ecclesiasticas, præsertim si his onerosæ sint. 2. Nec Summus Pontifex (minùs inferior illo Prælatus Ecclesiasticus) per se & directe leges circa res tempo- 17

rales

rales & perſonas Sæculares extra ſuum territorium temporale. Pars prior conſtat tum ex *c.* 7. 10. *h. t. c.* 49. *de ſent. excomm. Bullæ Cœnæ caſu* 18. Suffragatur, & id agnoſcit etiam Jus Civile in *Auth. Caſſa C. de S S. Eccleſ.* tum ex defectu juriſdictionis in Eccleſiam, res ſacras, & perſonas Eccleſiaſticas, utpote Jure tam Divino quam Eccleſiaſtico exemptas à juriſdictione Laicali Trid. *ſeſſ.* 25. *c.* 20. *de reform.* Hinc Principes Laici non poſſunt Eccleſiaſticis perſonis imponere collectas, angarias, vectigalia &c. auferre jus hæreditariæ ſucceſſionis, auferre poteſtatem emendi bona immobilia à Sæcularibus aut his prohibere, ne ea illis vendant &c. Si dicas, rationem & bonum publicum exigere tales leges, præſertim ne bona immobilia veniant ad manus mortuas, & ſic nervus fere omnis & optimus ſubtrahatur Reipublicæ politicæ; repono, ſi ita ſe res haberet, & vere tales circumſtantiæ adeſſent, recurrendum foret ad Summum Pontificem, qui re ad ſe delata, & juſtitia legis cognita, facile in illam conſentiet: & tunc Laici obtinebunt finem ſuum licite ac valide. Neque tantum periculi

riculi verſatur in eo, quod bona immobilia ad Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas deveniant, uti paſſim clamatur; quia non permittuntur tranſire ad illas; ſine priſtino onere concurrendi ad neceſſitates Reipublicæ politicæ. Accedit, quod teſte experientia tantundem, vel plus bonorum temporalium à perſonis Eccleſiaſticis, præſertim ad Epiſcopatum evectis &c. perveniat ad Laicos, præſertim Nobiles familias, quā ab his ad illas: ut nihil dicam de pauperibus. Pars poſterior ſumitur *ex can. d.* 10. ubi Nicolaus I. aſſerit, Chriſtum Eccleſiaſticæ & politicæ Poteſtatis officia diſcreviſſe, nec Pontificem Sæcularibus ſe debere negotiis immiſcere, & ex *can.* 6. *d.* 96. ibi: *cum ad verum ventum eſt, ultra ſibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium uſurpavit.* Ratio, quia nec Chriſtus, nec Principes Sæculares poteſtatem ferendi leges circa res & perſonas Sæculares Pontifici extra ſuū territoriū unquā tribuiſſe leguntur. Addidi tamen, *per ſe & directe*; nam per accidens & indirecte competit Papæ leges Imperatorum & Regum iniquas, libertati Eccleſiaſticæ præjudicioſas, & peccatum

catum foventes, corrigere.

18 Dico 6. Legislator humanus, Civilis æque ac Ecclesiasticus, per leges suas obligare potest subditos sub peccato in conscientia coram Deo. Ita Catholici omnes contra modernos hæreticos libertatis, ut jactant, Evangelicæ assertores, ut nempe jugum Summi Pontificis excutiant, ejusque legibus se liberent Ratio est clara, quia Legislator hu, manus quilibet agit vices Dei. *Prov.* 8 *Luc.* 10. *Matth.* 18. *Non enim est potestas nisi à Deo. Rom.* 13. ergo Legislator hu manus quilibet fert leges nomine & auctoritate Dei, & qui his legibus non paret, mediate agit contra legem Dei, & Juris Naturalis, præcipientis, ut Superiori juste imperanti pareatur: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Potestas enim Dei minister est - -- ideo necessitate subditi estote non solum propter irā sed etiam propter conscientiam*: verba & mandata sunt D. Pauli *Rom.* 13. Idem jubet D. Petrus *Ep.* 1. *c.* 2. *subjecti igitur esto propter Deum, sive Regi quasi præcellenti sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum quia sic est voluntas Dei.*

Quis

Quis igitur dubitet de doctrina Fidei Chriſtianæ tam pathetice in SS. Litteris expreſſæ, quod ſit obligatio in conſcientia & ſub peccato coram Deo parendi legislatoribus humanis, tam Sæcularibus, quam Eccleſiaſticis, juſte ac juſta præcipientibus? ergo & penes hos eſt poteſtas ju obligandi.

Objic. Peccatum in conſcientia conſiſtit in actu voluntatis mere interno: ſed juxta nos Legislator humanus non poteſt, ſaltem directe, præcipere actum mere internum: ergo ℟. Syllogismus tam eſt vitioſus, quam non ad rem; ſi enim velis inferre legitimam concluſionem, debet eſſe hæc: ergo Legislator humanus non poteſt præcipere peccatum in conſcientia; quod quidem eſt veriſſimum; at non ad intentum tuum, aut contra nos. *In forma* negatur ſuppoſitum *Minoris*, quod Legislator humanus obligando in conſcientia directe præcipiat actum mere internum; præcipiendo enim actum externum hoc ipſo obligat in conſcientia ad ponendum actum externum, non multum ſollicitus, qua mentis interna diſpoſitione ſubditus ponat vel non ponat actum externum.

19 Dico 7. Omnis lex, etiam humana, necessario obligat in conscientia, saltem ad aliquid. Suar. *de legib. l. 3. c.* 22. Glettle *in select. qq. p. 1. q. 3. n. 4.* Gibal. Palao &c. Ratio; quia lex essentialiter differt a consilio per hoc, quod obliget ad aliquid, non verò consilium, uti fatentur omnes: si autem obliget, hoc ipso obligat in conscientia & coram Deo; quia Jus Divinum & Naturale. quæ utique obligant in conscientia & coram Deo, præcipiunt, ut obediatur legitimo Superiori aliquid justè præcipienti vel prohibenti per legem suam, ut vidimus in assertione præcedente. Confirmatur. Si aliqua lex non obligaret in conscientia, ea esset vel lex purè pænalis, vel lex irritans seu valorem auferens actui, v. g. Testamento non secundum ordinationem Legislatoris facto, vel fundata in falsa præsumptione. Sed & istæ leges obligant in conscientia, saltem ad aliquid, & quidem 1. *Lex pure pœnalis*, quia licet non obliget ad actum, vel omissionem, v. g. venationis, directe intentam, obligat tamen conscientia ad pœnam subeundam, si delinquenti imponatur propter culpam Juridicam; imo

&

& judicem inferiorem obligat in conſcientia, ut pœnam a lege determinatam infligat. Dixi, *pure pœnalis*, quæ nimirum præciſe ſtatuit pœnam, & nihil prohibet, vel præcipit, ut ſi ſic ſonet: *qui exportaverit frumentum ex provincia*, 50. *florenis mulctabitur:* vel ſi conſuetudo aut communis ſenſus declaret legem, quod præciſe ad pænam obliget: ſi verò ſit pœnalis mixta, ſeu præter pœnam ſtatutam aliquid prohibeat vel præcipiat, ut ſi dicat: *nemo exportet frumentum, & qui exportaverit, ſolvet mulctam* 50. *florenorum*: per ſe obligat in conſcientia ad utrumque, & ad non exportandum, & ad pœnam, ſi quis exportaverit, & condemnatus fuerit; niſi nempe lex pœnalis fuerit mixta disjunctivè hoc modo tendens: *vel nemo exportet. vel ſi exportaverit*, 50. *ſolvet*; tunc enim ad ſolam pœnam obligaret in conſcientia. 2. *Lex irritans*, licet non obliget ad certas ſolennitates, ſine quibus voluit actum, v. g. teſtamentũ eſſe nullum & irritum, adhibendas, obligat tamen in conſcientia, ut actum ſine requiſitis ſolennitatibus nulliter gerens eum non defendat ut validum, & ut Judex ei vires non tribuat. 3. *Lex fun-*

data in falsa præsumptione obligat tamdiu, quamdiu manet lex; nam potest lex fundari in præsumptione dupliciter. 1. In præsumptione *universalis periculi*, v. g. fraudum, peccatorum, incommodorum &c. uti lex requirens ad valorem Matrimonii præsentiam parochi & 2. vel 3. testium, item lex requirens 7. testes ad valorem testamenti. 2. In præsumptione *particularis facti*, qualitatis, culpæ, negligentiæ &c. uti lex præcipiens redditionem debiti conjugalis post contractum Matrimonium. In priori casu, licet in casu particulari periculum fraudis, vel peccati &c. non subesset, & eatenus præsumptio respectu alicujus in particulari esset falsa, nihilominus maneret adhuc lex generaliter præsumens periculum (quod generaliter datur vere, & eatenus præsumptio non est falsa) consequenter obligaret etiam in casu particulari, in quo periculum non datur per accidens. In posteriori autem, quando id, quod lex præsumit, in casu particulari non datur, non amplius manet lex, & ideo nec obligat, & hinc, si post contractum Matrimonium putatitia conjux nesciat impedimentum dirimens Matri-

monii,

monii, v. g. affinitatis. non tenetur parere legi Ecclesiasticæ etiam sub excommunicatione præcipienti redditionem debiti conjugalis, imo non potest: quia Matrimonium, quod præsumit lex validum in hoc particulari casu, revera non est validum. Sic sententia Judicis te condemnantis ad solvendum, quod scis te non debere, te non obligat in conscientia; quia fundatur in præsumptione falsa particularis debiti.

Objic. Obligatio legis totaliter pendet a voluntate legislatoris, obligare intendentis: ergo in ejus arbitrio est obligare, vel non: ergo potest dari lex, quæ in conscientia non obliget. ℟. Pendet quoad existentiam, h. e. legislator potest ferre vel non ferre legem, & sic obligare vel non obligare. *C. antec.* quoad essentiam, ita ut posita semel lex obliget in conscientia vel non *n. antec.* & ultimam *conseq.* Id etiam concedo, in arbitrio Legislatoris humani esse, ut in re gravi obliget sub peccato levi, quamvis non vicissim, ut in re levi obliget sub gravi, ut docet communis.

20. Dico 8. Lex irritans actum contra legem celebratum reddit irritum, seu nullum, aut invalidum. 2. & quidem *ipso Jure*, seu *ipso facto*. h. e. ante ministerium & sententiam Judicis, si vel directe irritet actum per verba nullitatem vel irritationem importantia qualia sunt: *irritus sit: non valeat: robur non habeat: pro infecto habeatur: nullam obligationem inducat: teneatur acceptũ restituere in conscientia &c.* vel si indirecte nullitatem talem statuit in habilitando personas ad gerendum actũ, aut solennitatem per modum formæ substantialis, aut aliquid per modum *conditionis sine qua non*, requirendo. 3. Non autem ipso Jure, vel facto, si requirat ad nullitaten inducendam ministeium Judicis, vel declarantis, actum esse nulliter gestum, sine qua declaratione non vult actum haberi pro nullo, vel per sententiam rescindentis, ut si dicat: *irritetur: annulletur: rescindatur: pronuntietur nullus &c.* Idem contingit, quando lex irritat pœnaliter seu in pœnam principaliter, licet utatur verbis directe nullitatem ipso Jure incursam denotantibꝰ; quia pœna regulariter non incurritur sine sententia Judicis, uti nec ab ignorantibus,

rantibus, pœnam ſtatutam eſſe. 4. Si
legislator irritet actum principaliter in
pœnam delicti, vocatur & eſt *irritatio
pœnalis*, uti juxta me eſt irritatio Ma-
trimonii propter impedimentum Crimi-
nis, utpote principaliter in pœnam in-
troductum: ſi verò principaliter pro-
pter bonum commune, vel certarum
perſonarum, vocatur & eſt irritatio *non
pœnalis*, ac incurritur etiam ab ignoran-
tibus legem. Ratio horum omnium pa-
tet ex intelligentia terminorum, & mo-
do loquendi apud Auctores uſitato.

Dico 9. Lex ſimpliciter prohibens 21
aliquem actum, & non addens clauſulā
irritantem, nec perſonas reddens ad a-
gendum inhabiles, actum non facit irritū
ſed ſolum illicitum. Ita cum plerisque
Theologis & Canoniſtis, Felíno, Innoc.
& Suar. *l.* 5. *de legib. c.* 25. *n.* 169. ubi
hanc ſententiam putat communiter eſſe
receptam, contra Baldum & Legiſtas
innumeros contra Panormit. P. König, &
alios Canoniſtas; quorum tamen non
pauci nobiſcum ſentiunt quod ad leges
Juris Canonici, licet diſſentiant quoad
leges Juris Civilis; quod diſcrimen om-
nino conſideratione dignum eſſe patebit

ex sequentibus. De Jure Canonico non magna est difficultas, utpote in quo generalis regula in *c. 16. de Regu.arib.* traditur hæc: *multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem:* ergo tamdiu pro validis habenda sunt omnia, quæ de Jure Canonico prohibentur, quamdiu non ostenditur, expresse vel tacite, irritationem esse adjectam prohibitioni, ut pater etiam ex variis exemplis: sic Matrimonium clandestinum olim in *c. fin. cland. desponf.* fuit quidem prohibitum, at non irritum: sic hodie contractum cum voto simplici castitatis, aut alio impedimento impedento impediente, est quidem prohibitnm, at non irritum: sic susceptio Ordinum Sacrorum multis, imo omnibus irregularibus est prohibita, non tamen invalida &c. Accedit ratio efficax: *prohibere* actum, & *irritare* actum, sunt effectus valde diversi, & separabiles, sicut actum esse *illicitum*, & esse *invalidum* sunt prorsus diversa, ut patet in allatis: exemplis: ergo lex simpliciter *prohibens* sistendo in verbis mere prohibitoriis non est hoc ipso *irritans*. Confirmatur: irritatio omnis est odiosa, & repugnans naturæ actus,

utpote

utpote qui de Jure naturæ eſt validus: ergo verbum *prohibendi* non debet extendi ad effectum *irritandi*, quem ex ſe non ſignificat. per *c.* 15. *de R. J. in* 6. præſertim cum *in obſcuris minimum ſit ſequendum. c.* 30. *eod.* Interim tamen.

Objic. 1. & opponitur regula 64. *eod. Quæ contra Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi:* ergo de Jure Canonico generaliter ſunt irrita, quæcunque ſunt prohibita. 2. Lex Naturalis prohibendo actum facit illum irritum: ergo & Lex Poſitiva. ℟. Ad 1. ut concordentur Jura, & ſalvetur allata ratio pro noſtra aſſertione ſatis evidens. *diſt. antec.* quæ contra Jus irritans fiunt. *C. antec.* quæ ſolum contra Jus prohibens. *N. antec.* Imo & hæc pro *infectis* habentur, h. e. pro infirmis, ita ut Judex talem actum poſſit ac debeat diſſolvere & reſcindere, adeoque facere, quaſi factus non fuiſſet, & vires poſt reſciſſionem nullas habeat amplius. Dices: Matrimonium, & Ordines ſacri, contra legem prohibentem ſuſcepti, non poſſunt reſcindi, & in dicto ſenſu pro infectis aut non ſuſceptis haberi. Repono: poſſunt diſſolvi aut reſcindi ſecundum quid à Judice Eccleſiaſti-

co, nempe conjuges ſeparando ad tempus, ordinatos ſuſpendendo ab exercitio Ordinis. Ad 2. *N. ant.* nam Jus Naturaliter generaliter non irritat actum, quem prohibet, ſed, ut docet Suar. & Sanch. tantum in duobus caſibus irritat 1. quando actus fit ab eo, qui caret poteſtate eum celebrandi, ut ſiquis donet rem non ſuam. 2. quando actus perpetuam continet malitiam, & ipſa etiam executio turpitudinem, ut ſiquis paciſcatur de fornicatione committenda, de uſuris illicitis accipiendis; nam ad illicitum non poteſt dari obligatio, & talium uſurarum acceptio, imo & retentio perſeverat eſſe illicita.

22 Quæres, an idem procedat etiam de Jure Civili? ℟. De hoc major eſt difficultas; quia ibi reperitur unus & alter textus, qui per modum regulæ generalis videntur ſtatuere, omnia, quæ prohibentur a legibus Civilibus, hoc ipſo eſſe irrita; niſi nempe ex verbis legū, vel aliunde colligi poſſit, quod ſtent in ſola prohibitione, uti v. g. contingit in *l.* 1. §. *biduum ff. quando appellandum*, ubi ſententia ſub conditione ferri prohibetur, ſic tamen lata valet; & in *l.* 15. *ff.*

de-

ed R. V. ubi prohibetur res vendita iterum vendi alteri, venditio tamen altera, ſi accedat traditio, valet ac tenet. Generaliter autem Jus Civile videtur ſtatuere lar claris verbis oppoſitum; ſiquidem in *l. non dubium* 5. *C. de legeb.* ſic ait; *nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente, - - - ut ea, quæ lege fieri pro hibentur, ſi fuerint facta, non ſolum inutilia, ſed etiam pro infectis habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt &c.* Concordat *l.* 6. *C. de Pactis.* ibi: *pacta, quæ contra leges conſtitutiones que fiunt, nullam vim habere indubitati Juris eſt.* Hæc Juris Civilis tam clara diſpoſitio cogit me, ut cum Suar. *l.* 5. *c.* 28. *n.* 9. *de legib.* & Laym. *c.* 1. 6. *de legib. n.* 3. 6. loqui, & limitare cogar traditam ſuperius doctrinam. Dico proin: lex prohibens actum de Jure Civili eundem non hoc ipſo irritat *cum effectu* in foro etiam externo, antequam a Judice declaretur aut judicetur irritus actus. Ratio ſic interpretandi allegatos textus eſt 1. quod *l. non dubium cit.* non dicat, actum abſo-

lute

lute esse nullum, sed *nullum videri volumus*, h. e. declarari, judicari nullum. 2. quod dicat, *pro infectis habeantur* (*nullā vim habeant*, ut ait *lib.* 6. *cit.*) nempe in Judicio juxta *can.* 10. *d.* 10. ibi: *quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur.* 3. Quod interserat, *nec pœnas insertas legibus evitabit*: ergo de irritatione pœnali, quæ ante sententiam non incurritur, intelligenda est. 4. Quod hoc modo Jus Civile aliqualiter concilietur cum Jure Canonico, secundum quod lex prohibens non est hoc ipso irritans, ut satis clare ostendimus: debet autem fieri conciliatio Jurium, qnantum potest, ac specialiter in hac materia ideo, quod 5. plane sint prorsus diversa *prohibere*, & *irritare actum*: si ergo propter dictas leges absolute negari non posse videatur, actum contra leges factum de Jure Civili esse irritum, saltem limitandum est Jus Civile in tantum, ut non censeatur per prohibitionem actus illum irritare in effectu, antequam Judex declaret nullum: quæ tamen declaratio id habet singulare a sententia Judicis rescissoria actus prohibiti, quod illa declaratio retrotrahat nullitatem ad tempus, quo celebra-

tus

tus eſt actus, ita ut retro etiam habeatur pro nulliter geſto: ſententia reſciſſoria autem nullitatem inducat, & vim adictui auferat a tempore, quo per Judicem reſciſſus eſt. Denique cum aliis forte etiam reſponderi ad dictas leges poſſet, de Jure Civili actus prohibitos eſſe quidem irritos in tantum, ut non pariant actionem civilem efficacem, non tamen eſſe ita irritos, ut non ſubſiſtant, & obligationem naturalem non pariant.

Dico 10. Lex ſimpliciter irritans 23 actum non hoc ipſo irritat pro foro interno, niſi addat clauſulam, ex qua colligi poſſit, quod etiam irritet pro foro interno, & obligationem in conſcientia tollat: vel niſi Judicis ſententia declaraverit nullitatem actus. Abb. Innoc. Fel. Wading. Molin. Sichard. Clarus, Suar. Leſſ. Mantic. Fachin. P. Wieſtner *ad tit. de Elect. a. n.* 191. ubi adhuc alios allegat Laym. *loc. cit. n.* 9. contra Vaſq. Bonac. Dian. Dicaſt. Azor. Covarruv. Menoch. Arnold. Rath. Engel. & recentiores Juriſconſultos paſſim. Prob. 1. Irritatio pro foro interno & externo ſimul eſt effectus diverſus & ſeparabilis ab irritatione pro foro externo tantum

ut

ut eſt innegabile: ergo lex ſimpliciter irritans, & nihil dicens de irritatione pro foro interno, pro hoc foro non irritat, partim quia lex irritans actum ipſo Jure recedit à Jure Naturali, quo ſolo ſpectato actus foret validus pro utroque foro: ergo eſt odioſa & ſtrictæ interpretationis, adeoque non extendenda ad forum internum: partim quia *in obſcuris minimum eſt ſequendum. c. 30. de R. I. in. 6.* h. e. quod minusobligat vel gravat: partim quiaſæpe ad obtinendũ finem legis ſufficit, modo actus pro foro externo ſit irritatus; tunc enim Judex jam tenetur eum pronuntiare nullum, eique omnem vim auferre, poſt quam ſententiam declaratoriam fateor naſci obligationem in foro etiam interno parendi. Prob. 2. Aliquæ leges, præſertim Juris Canonici, quando irritant actum, ſubinde addunt clauſulam, qua iuſinuant irritationem etiam pro foro interno, v. g. dicendo: *etiam in foro animæ non ſuffragetur: quod obtentum eſt, non valeat retineri: viribus careat absque omni alia declaratione &c.* ergo. Ubi ſimilis clauſula non reperitur, recte cenſetur legislator non irritare pro foro interno.

Objic.

Objic. 1. Lex justa pro foro externo, est etiam justa pro interno, ut habet receptum axioma: ergo etiam lex irritans pro foro externo est etiam irritans pro interno. 2. Lex irritans actum aufert ipsi valorem, consequenter omnem obligationem, etiam naturalem: ergo talis actus nec in foro conscientiæ obligat. 3. Lex irritans actum, reddit homines inhabiles ad illum ponendum: sed actus gestus ab inhabili, & potestatem gerendi non habente, idem est, ac actus omnino non gestus: ergo. ℞. ad 1. *c. antec. n. conf.* & paritatem; quia non potest dari lex justa, quæ non pariat obligationem in conscientia saltem ad aliquid, ad quod nempe obligare intendit, adeoque sensus est primæ propositionis: lex justa pro foro externo obligat etiam pro foro interno, quod est verum: at irritatio pro foro externo tantum, dari potest absque irritatione pro foro interno, ut nemo negat: ergo lex irritans simpliciter, vel pro foro externo, licet justè, non hoc ipso est irritans pro interno; quia sunt effectus separabiles. Ad 2. *dist. antec.* aufert omnem obligationem, etiam naturalem, si

lex

lex irritet, vel valorem actui auferat pro utroque foro per clausulam id denotantem, vel si irritet actum ex natura sua irrescindibilem, uti est Matrimonium, & Professio Raligiosa. *c. antec.* Si tantum simpliciter irritet, & actus ex se sit rescindibilis. *n. antec. & conf.* Ad 3. *dist. ma.* reddit homines inhabiles ad agendum, vel potestatem agendi adimit, quando id exprimit, uti exprimit Tridentium Matrimonia clandestina irritans. *c. ma.* quando non exprimit. *n.ma.*

§. III.
De Subjecto, Interpretatione, & Cessatione Legis.

24 *Subjectum* legis sunt homines, rationis & doli capaces, ac Legislatoribus subditi, ut omnes fatentur. Unde infantes & amentes non obligantur legibus; nec Ecclesiasticis infideles, seu non baptizati. *c. 8. de divort.* uti Judæi, Gentiles, Turcæ, Pagani &c. *Interpretatio* legis est declaratio illius, quousque nimirum se extendat. *Cessatio* legis autē datur, quando obligare desinit, quod fit vel *irritatione*, quando ipse Legislator

statim

ſtatim initio vult, ut neminem obligare incipiat: vel *abrogatione* quando, poſtquam obligare cœpit, totaliter omnem vim obligandi rurſus amittit vel per revocationem Superioris expreſſam, aut per legem, conſuetudinem ve ei contrariam: vel *derogatione*, quando lex uno ex dictis modis quoad aliquam partem tollitur: vel *ceſſatione partis conſtitutivæ* legis, ut ſi ceſſet finis totaliter, vel ejus materia reddatur impoſſibilis, inhoneſta &c: vel *privilegio*, quo unus vel plures eximuntur ab obſervatione legis ſtabiliter: vel *diſpenſatione*, qua unus vel plures eximuntur ab obſervatione non ſtabiliter, ſed plerumque quoad unum vel plures tantummodo actus. Hic de duplici tantummodo, quo ceſſat lex, nempe ratione finis ceſſantis, & diſpenſatione, qui dicitur eſſe *relaxatio legis publica auctoritate facta pro aliquo particulari caſu vel perſona, manente interim aliorum obligatione.* Suar. *de legib. l.* 6. *c.* 10. agemus, uti & de *Ignorantia*, ac *Metu*; quibus per accidens aliqui excuſantur ab obſervatione legum alias obligati.

25 Dico 1. Legislator Princeps non obligatur legibus qua ſuis, licet ſæpe obligetur vel ex Jure Naturali, vel ex decentia. Prob. 1. ex *l.* 31. *ff. de LL.* ibi: *Princeps legibus ſolutus eſt.* & *l.* 23. *ff. de. Legat III.* ibi: *decet enim tantæ Majeſtati eas ſervare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur.* Prob. 2. Obligatio legis hũanæ tota pendet a Jurisdictione & voluntate Legislatoris: ſed iſte in ſe ipſum jurisdictionem non habet, nec efficaciter ſe poteſt velle obligare, quia ipſi liberum eſt ſemper pro libitu ſe eximere ab obligatione legis, a ſua voluntate penitus dependentis. Dixi 1. *qua ſuis*; ſi enim idem præcipiat Jus Divinum vel Naturale, quod ipſe, utique obligatur, ſicut alii, obedire Deo & Naturæ. Dixi 2. *Licet ſæpe obligetur vel ex Jure Naturali*, v. g. ex Juſtitia Commutativa, uti adhibere ſolennitates ad contractus, quos celebrat cum ſubditis, vel taxam Mercibus a ſe præſcriptam obſervare, vel ratione ſcandali, cum exemplum Principis plurimum valeat in ſeuſulo ad obſervantiam vel transgreſ- popem legum. Dixi 3. *vel ex decentia* ſion æquitate naturali, quando nempe

leges

leges reſpiciunt materiam communem, & Legislatori æque ac Subditis convenientem. Atque in hoc ſenſu intelligenda eſt *l.* 4. *C. de LL. digna vox eſt Majeſtate regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri.* & *can.* 2. *d.* 9. ubi affirmatur, *Principem legibus teneri ſuis.* Unde Pontifex non audiens Sacrum die feſto non quidem peccat contra legem Eccleſiaſticam utpote ſuam, poteſt tamen peccare contra Jus Naturale ratione ſcandali, vel venialiter contra decentiam, & juſtitiam Legalem, quæ obligat, ut Caput ſe conformet Corpori, & pars toti. *can.* 2. *d.* 8. Sic teſtamentum Principis absque ſolennitatibus a ſe præſcriptis conditum utique valeret, imo & licitum foret per ſe; licet per accidens forte fieri poſſet illicitum.

26 Dico 2. Pueri & puellæ ante 7. ætatis annum completum non obligantur legibus humanis ſub culpa, bene tamen poſt illum completum, licet non ſtatim ſub pœna ſaltem ordinaria, per ſe. Ita communis. Pars 1. fundatur in eo, quod ordinarie ante ætatis annū ſeptimū non cenſeantur capaces rationis & doli, leges autem humanæ non attendant ad ea, quæ

per accidens & raro contingunt: licet Jus Naturale & Divinum obligent, quando citius per accidens adest usus rationis sufficiens. Pars 2. in eodem principio, quod post septennium præsumatur adesse usus rationis & Jura attendant ea, quæ communiter evenire solent. Pars 3. in *c.* 1. *&* 2. *de delict. pueror.* ubi pœnis à Jure Humano decretis non subjiciuntur impuberes, imo de Jure Civili pæna ordinaria regulariter mitiganda est, quamdiu delinquunt minorennes *l.* 37. *ff. de minor.* Ebrii, & dormientes, item ignorantes legem, ea quidem obligantur, sed per accidens excusantur à peccato formali, si eam transgrediantur. Eodem modo infantes, & perpetuo amentes, licet non obligentur legibus Humanis, comprehenduntur tamen sub legibus Divinis & Naturalibus, quamvis per accidens excusentur ab illis, ut agendo contra, non peccent formaliter. Unde infertur, dictis personis apponere carnes in die Jejunii non esse quidem illicitum, quia à legibus Humanis non comprehenduntur, non verò licitum esse eas concitare ad blasphemias, actus lascivos &c.

Dico

Dico 3. Peregrini [h. e. qui e loco 27 Domicilii ſunt egreſſi, & alibi tranſeunt vel commorantur, non fixo ibidem domicilio vel quaſi-domicilio] non obligantur legibus particularibus locorum, ubi tranſeunt vel morantur, ſaltem regulariter. Valde communis cum Sanch. & Laym. contra Navar. & Suar. alioſque. Ratio; quia peregrini & advenæ non ſubſunt jurisdictioni Magiſtratuum, in quorum territoriis exiſtunt. Unde ſi veneris ad locum, ubi eſt feſtum particulare, quod in loco tui domicilii non celebratur, non teneris audire Sacrum per ſe. Dixi, *ſaltem regulariter*, nam obligari poſſunt per accidens, 1. Ratione ſcandali, quod forte darent in loco, ubi commorantur, ignorantibus ſuam exemptionē ab obſervatione legis. 2. Si in tali loco exſtent leges in ipſos peregrinos latæ; his enim ultro ſe ſubjicere cenſentur, qui talem locum adeunt, v. g. ad ſolvenda vectigalia &c. Si in tali loco delinquant, vel celebrent contractus; tunc enim ſortiuntur forum, & fiunt ſubjecti ratione delicti, vel contractus. 4. Poſſunt in tali loco confiteri & ſic alienæ jurisdictioni, quam Parochus loci, vel

alii Confessarii, ex tacito consensu proprii Pastoris peregrinorum in hos obtinent delegatam in tali casu, se subjicere.

Objic. illud axioma: *si fueris Romæ, Romano vivito more; si fueris alibi, vivito sicut ibi.* Ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, ait S. Aug. *can.* 11. *d.* 12. ℞. ista dicta habent rationem consilii propter convenientiam, non præcepti: vel intelligenda sunt de casu, quo quis jam est sortitus domicilium, vel celebrat contractum, vel timor scandali. &c. observantiam exigit. Possunt igitur peregrini sentire commoda locorum, ubi existunt, licet per se non teneantur ad onera legum; quia hæc Magistratus loci propter defectum jurisdictionis illis nequit imponere.

28 Dico 4. Iidem peregrini, seu forenses, neque obligantur legibus sui domicilii aut patriæ, si tales leges non obligent in loco, ubi morantur vel transeunt. Communis ex *c.* 2. *h. t. n.* 6. ibi: *extra territorium jus dicenti impune non paretur.* Leges nimirum non obligant nisi subditos, &, quia respiciunt territorium, extra illud existentes non amplius sunt subditi, licet essent, si egressi non forent e terri-

territorio, ubi habent domicilium. *Domicilium* habere dicitur, qui in aliquo loco habitare actualiter cœpit cum animo ibidem perpetuo manendi: *quaſi domicilium*, qui in loco habitare actualiter cœpit cum animo non perpetuo, ſed tantum per notabilem anni partem ibidem ſubſiſtendi, v. g. per dimidium, vel majus anni tempus, vel per plures annos, ſic Studioſi in Academiis, famuli, & milites, præſidiarii in urbibus obtinent quaſi-domicilium. Igitur ad utrumque obtinendum requiritur animus, & factum ſeu actualis habitatio cœpta, copulative. *Objic.* 1. Si perigrinus non obligatur legibus ſui domicilii, tunc veniens ad locum, ubi diſpenſatum eſt in uſu carnis tempore Jejunii Quadrageſimalis, poterit ibi veſci carnibus, licet in loco ſui domicilii vel quaſi, non ſit diſpenſatum. 2. Quod talis etiam ex hoc ſolo, fine, ut poſſit comedere carnes, in talem locum licite egrediatur: ſed hæc ſunt abſurda, & in caſu ultimo etiam ageretur in fraudem legis: ergo. ℟. Ad utrumque negando, hæc eſſe abſurda: cur enim aliquis non poſſit uti privilegio & favore loci, ad quem defertur, cum leges ſui loci ultra

territorium ſe non extendant, eumque non ligent? Dein in fraudem legis non agit, qui utitur jure ſuo: ſed qui egreditur in alium locum etiam ex dicto fine, utitur jure ſuo; quia egreſſus ex hoc fine ipſi nuſpiam reperitur eſſe prohibitus.

29 Dico 5. Neque vagi [qui nempe nullibi habent verum domicilium, vel quaſidomicilium, ut quidam nundinatores, & circumforanei] tenentur legibus particularibus locorum, ad quæ deveniunt. Ratio; quia ex nullo capite ſunt ſubjecti quoad has leges, æque parum ac peregrini. Diſſentit tamen forte communior Doctorum, qui ſic *objiciunt*: hoc modo vagi nullis omnino adſtringuntur legibus, ſed ſunt exleges, conſequenter non ſatis gubernantur ad ſuam ſalutem obtinendam. ℞. Id non ſequi; nam vagi baptizati ſaltem univerſalibus Eccleſiæ legibus adſtringuntur, alii autem [uti & baptizati] ſaltem obligantur legibus Divinis & Naturalibus, quæ ſufficiunt ad eos gubernandos, quantum requirit ſalus tum illorum, tum Reipublicæ. Adde, quod legibus particularibus ſubinde obligentur ratione ſcandali, ratione delicti,

licti, vel contractus, si ibi delinquant vel contrahant, item legibus, quæ sunt latæ pro extraneis ad certum locum accedentibus.

Dico 6. Clerici obligantur vi directiva iis legibus Civilibus, quæ nec lædunt immunitatem Ecclesiasticam, nec dedecent eorum statum, v. g. quæ formam præscribunt contractibus, taxam ponunt mercibus, exportari prohibent frumenta &c. at non vi legum Civiliũ, cum ab his exempti sint exemptione & immunitate personali; sed vel ex æquitate & decentia naturali, ut aliqui volunt cum Vasquez, vel ex voluntate saltem tacita Summi Pontificis, quam videtur exigere æquitas naturalis, & Reipublicæ quies. 30

Dico 7. Lex odiosa strictè, favorabilis autem latè est interpretanda, quantum patitur proprietas verborũ. Communis ex regula Juris 15. *de R. I. in 6.* ibi: *odia restringi, & favores convenit ampliari.* Sic in lege favorabili nomine *Civium* veniunt etiam Clerici, & nomine *Clericorum* etiam Episcopi, non item in odiosa. At quia in eadem lege sæpe concurrunt odium & favor, uti quando in *can. si quis* 31

suadente 17.' *q.* 4. statuitur excommunicatio tanquam pœna in percussores Clericorum, in quorum favorem lata est lex, difficultas est in discernendo, an lex pro odiosa vel favorabili habenda sit. Juxta Covarruv. & alios lex *Odiosa* absolute dicenda est, quæ secundum intentionem legislatoris principaliter spectat alicujus odium, secundario autem alterius favorem. *Favorabilis* vicissim, quæ principaliter alicujus favorem, secundario alterius spectat odium. In dubio lex habenda est pro favorabili, quia de Principe potius beneficium, quam onus præsumendum est. Si vero odium & favor, quos continet eadem lex, separari ab invicem possunt, tum, quatenus uni favet favorabilis, quatenus alterum premit, odiosa dicenda est. Lex odiosa duas potissimum species sub se continet, *pœnalē* & *irritantem*, de quibus dictum §. præcedente.

32 Dico 8. Verba legis accipienda sunt in propria significatione, communi usu recepta. 2. præprimis autem juxta mentem legislatoris unde unde elucescentē. 3. atque ita, ut non deroget legi prius existenti, si cum hac conciliari possit.

Ita

Ita communis quoad omnia. Ratio regulæ primæ eſt, quia ex verbis in propria ſignificatione acceptis mens legislatoris optime cognoſcitur; ſecundæ, quia mens legislatoris eſt anima & virtus legis: unde illud *can. humanæ aures 22. q. 5. non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni:* quare non tam verba, quam voluntas legislatoris attendi debet: tertiæ, quia correctio juris & contrarietas omni modo evitanda eſt.

33 Dico 9. Per interpretationem poſſunt quidē & debent Judices in judicando extendere leges ad caſus vel perſonas, non expreſſas, ob paritatem vel ſimilitudinem rationis. 2. non tamen privati homines regulariter in ordine ad aſſerendam obligationem in foro conſcientiæ. 3 licet generaliter ab omnibus poſſit lex extendi ad caſus ſimiles vel etiam majores propter identitatem rationis, modo late & aliquo ſaltem modo ſignificentur per verba legis, præſertim ſi verba legis ſunt generalia: vel materia favorabilis: vel cogit evitatio abſurditatis, quæ ſequeretur, niſi fieret extenſio: in correlativis; quod enim de uno correlativo

tivo est dispositum, censetur etiam dispositum de altero: in æquiparatis à Jure: in connexis: in subordinatis, quando nempe unum se habet ut pars, alterum ut totum unum ut continens, alterum ut contentum &c. Pars 1. sumitur ex *l.* 10. 12. 13. *ff. de LL.* ubi redditur hæc ratio, quia non possunt omnes casus & causæ singulatim exprimi in legibus: cum ergo Judices debeant omnes casus & causas decidere, debent à casu simili, qui exprimitur à Jure, vel a paritate rationis juvari, proin extendere legem possunt, vel, ubi aliunde non habent sufficiens fundamentum decidendi, debent: unde axioma: *casus similis expresso a lege non censetur omissus.* Pars 2. colligitur tum inde, quod *ratio legis non sit lex*, ut habet commune effatum, tum ex eo, quod penes privatos homines non sit illa necessitas, quæ apud Judices, legem extendendi ad casus similes. Pars 3. ex *l.* 9. §. 2. *ff. Edendo. & l.* 32. *ff. ad l. Aquil.* ex quib9 deduxerunt DD. hanc regulam: *ubi est eadem ratio, ibi debet esse eadem Juris dispositio* (exceptis tamen legibus odiosis & pœnalibus, ubi etiam propter identitatam vel etiam majoritatem rationis non est facienda extensio) quia, ubi eadem prorsus

ſus ratio reperitur in aliis quoque caſibus & perſonis ſimilibus, perſona vel caſus, in lege poſitus, cenſetur poni potius per modum exempli, quam reſtrictionis ad hanc perſonam vel caſum duntaxat. Cæterum in caſibus, ubi reperitur correlatio, vel connexio tanta, ut unum reperiatur in altero tanquam pars in toto, aut contentum in continente, tanquam minus in majore, vel ubi ſequitur abſurdum, ſi non fiat extenſio legis, etiam leges *odioſæ* per interpretationem extendendæ ſunt. Sicut autem dantur cauſæ extendendi legem, ut vidimus, ita dantur cauſæ eam reſtringendi, nempe 1. ſi lex eſt odioſa vel pœnalis. 2. ſi ſpecialis ratio inſinuata in lege non reperiatur in aliis caſibus & perſonis, ſed tantum in expreſſis à Jure. 3. evitatio abſurditatis ſecuturæ, niſi lex reſtringeretur. 4. ceſſatio cauſæ adæquatæ, quam ſpectabat legislator.

Dico 10. Per epijkiam (quæ eſt ſpecies interpretationis, *æquitas* latine dicta, magis mentem quam verba legislatoris attendens, & indicans, credibile non eſſe, quod legislator in his circumſtantiis obligare velit, licet caſus in verbis legis 34

alias

alias comprehendatur) licite a quolibet reſtringitur lex omnis (excepta irritante) modo ad ſit juſta cauſa credendi, mentem legislaoris non fuiſſe in& pro his circumſtantiis obligare. Sumitur ex *l.* 8. *C. de Judic.* ibi: *placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe juſtitiæ, æquitatisque, quam ſtricti Juris, rationem,* & *l.* 90. *ff. de R. I.* ibi: *in omnibus quidem, maxime tamen in Jure, æquitas ſpectanda eſt.* Sic monialibus clauſuræ adſtrictis pe epijkiam licitum eſt egredi in caſu incendii hoſtilis incurſionis &c. & fugere, alias enim lex clauſuræ evaderet nimis dura. Ratio aſſertionis eſt; quia legislator non potuit omnes circumſtantias & eventus prævidere aut exprimere in lege, ſed debuit particulares caſus prudentum judicio, ex æquo bono procedentium, relinquere.

35 Dico II. Si interpretatio legis fit à Legislatore, vel ejus Succeſſore aut Superiore, vocatur *authentica*, & habet vim legis, ſi rite promulgetur. Si inducta eſt per conſuetudinem vel uſum, dicitur *uſualis*, & optima legum dubiarum interpres, ac vim legis obtinet, ſi de ea ſatis conſtet. Si autem provenit à Doctoribus, vel Judicibus, vel etiam ab homine

ne privato & docto in tali materia, appellatur *doctrinalis*, quæ legem non facit, quamvis eam ſequi liceat. Et de hac fere hucusque ſermo fuit.

Dico 12. Lex ceſſat ceſſante fine intrinſeco & adæquato legis reſpectu communnitatis. Plerique cum S. Thoma 1. 2. *q.* 90. *a.* 2. Ratio petitur ex definitione legis, ex qua patet, quod eſſentialiter pro fine habeat bonum communitatis: ergo hoc ceſſante ceſſat aliquid eſſentiale legis: ergo & ipſa lex. Ex hoc capite ceſſarunt leges ceremoniales Veteris Teſtamenti. Si finis extrinſecus tantum legis ceſſaret, uti v. g. maceratio corporis reſpectu legis jejunii, non ceſſaret lex: & ſi finis partialis ſolum ceſſaret, nempe in uno vel altero articulo legis, non deſineret totaliter, ſed tantum quoad illum articulum; nam *utile per inutile non debet vitiari. c.* 37. *de R. I. in* 6. Demum ſi finis legis ſolum ceſſaret reſpectu unius tantum vel paucorum maneret tamen reſpectu majoris partis communitatis, v. g. periculum rixarum, quod ſpectat lex prohibens noctu geſtari arma, pariter non ceſſaret. 36

Dico

37 Dico 13. Diſpenſare in lege poteſt, qui tulit: ejusque Succeſſor: & in juris dictione ſuperior. Clarent iſta per ſe. Non vero inferior in lege Superioris, niſi expreſſe vel tacite ipſi ſpecialiter ſit conceſſum. Communis contra Covar. & Sotum. Conſtat ex *c.* 16. *de major.* & adhuc clarius ex *c.* 15. *de tempor. ord. & Clē 2. de Elect.* Expreſſe conceditur diſpenſandi poteſtas Epiſcopo tanquam *ordinario*, quando Jus indefinite dicit *diſpenſari poſſe*, quia Papam poſſe, per ſe manifeſtum eſt: tanquam *delegato* Pontificis in Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de ref.* quoad irregularitates ex delicto occulto ortas. Tacite autem, quando in aliqua materia valde frequentes occurrunt caſus, in quibus opus eſt diſpenſatione, v. g. in jejuniis & feſtis, quia prudenter præſumitur de mente Pontificis, quod fidelibus non velit imponere tantum onus recurrendi toties ad ſe &c. *Objic.* commune axioma: *quilibet Epiſcopus poteſt in ſua diœceſi, quod Papa in tota Eccleſia.* ℞. poteſt ea quæ ſunt præter Jus Commune & Leges Pontificias, non quæ contra: imo nec illa poteſt omnia, uti pro ſua diœceſi canonizare Sanctos, diſpenſare in Matrimonio rato &c.

38 Dico

Dico 14. Sine justa causa Legislator 38 ipse in sua lege dispensat quidem valide. 2. at non licite. 3. inferior autem in lege superioris, in qua ipsi dispensare concessum, nec valide nec licite. Pars. 1. videtur certa, si Legislator sciat, non adesse justam causam; quia lex pendet ab ejus voluntate, & hinc etiam totaliter abrogare absolute potest valide: ergo à fortiori dispensare cum uno vel altero. Pars 2. probatur tum ex Trid- *sess.* 25. *c.* 18. *de ref.* tum ex ratione, quia talis Legislator imprudenter abutitur sua potestate. Pars 3. ex hac ratione; quia inferior sine justa causa dispensans in lege Superioris transgreditur limites suæ potestatis, sibi concessæ non ad temere, sed ad prudendenter dispensandum: sed qui transgreditur limites potestatis suæ, agit invalide. *c.* 22. *de rescr. l.* 5. *ff. mandati.* Cæterum si dispensans ex errore probabili putavit adesse justam causam, reipsa tamen non adfuit, censent plerique dispensationem valere. Sicut in dubio, an adsit justa causa, Superior potest, & sic exigente suavi regimine Ecclesiæ, debet inclinare in partem benigniorem; alias enim, si de sufficientia causæ certo constare deberet,

anxii Superiores fere nunquam auderent dispensare. Porro potestas dispensandi, præsertim ordinaria, vel universaliter delegata, amplæ interpretationis est, utpote favorabilis; cum ex una parte sit necessaria bono communi, ex altera vero Juri Communi non repugnet. Licet econtra ipsæ dispensationes sint strictæ interpretationis, utpote exorbitantes à Jure, ac odiosæ, atque ideo vocentur *vulnera legum.*

39 Dico 15. Ignorantia invincibilis Humanæ legis, etiam manifestæ, excusat transgredientem à culpa formali, & pæna pro foro interno, per *c. 2. h. t. in 6. & l. fin. ff. de decretis ab ordine faciendis.* Ratio quia ignorantia tollit voluntarium, cum *nihil sit volitum, nisi cognitum:* sed, quod voluntarium non est, formaliter & coram Deo peccaminosum non est: & ubi culpa non est, nec pœna locum habet. *c. 23. de R. J. in 6.* Dixi 1. *invincibilis*, seu inculpabilis, probabilis, quæ nimirum moraliter diligentia vinci non potuit vel deponi, ut si nihil tibi incidat, v. g. quod hodie lex jubeat observari jejunium, vel nullam apprehendisti obligationem inquirendi, vel incidit quidem, at post diligentem

gentem inquisitionē tibi non innotescit. Si vero sit *vincibilis* seu culpabilis, quæ nimirum deponi potuit, & debuit ob apprehensam obligationem inquirendi in veritatem, non excusaris á culpa, & pœna pro foro interno; multo minus, si ignorantia fuit crassa, supina, & valde culpabilis; licet pœnam pro foro externo etiā tali casu non incurras, si lex, pœnam etiam secundario statuens, utatur similib9 verbis: qui *scienter*, *temere*, *præsumptuose*, *contumaciter* hoc vel illud fecerit; ut alias ignorantia crassa, supina, vincibilis pro foro saltem externo in Jure æquiparetur scientiæ, & adhuc magis, si sit affectata. Dixi 2. *etiam manifesta*; quia coram Deo invincibilis *ignorantia Juris manifesti*, seu legis certo existentis, est absque culpa. At pro foro externo ignorantia Juris manifesti ignorantem regulariter non excusat à culpa Juridica, uti nec à pœna; quia leges Humanæ facta promulgatione, præsumuntnr sciri ab omnibus: ergo tamdiu habentur pro reis, qui illas transgrediuntnr, donec probaverint ignorantiam inculpabilem; quod non facile fiet contra præsumptionem juris in contrarium; nam *regula est*, *Juris ignorantiam cuique*,

nocere, facti vero ignorantiam non nocere, ait *l. regula §. sed Juris ff. de J. & F. J.* Nec permittitur legum ignorantia. *l. penult. C. eod.* Accedit praxis tribunalium. In quibusdam tamen personis toleratur ignorantia Juris, & scientia non præsumitur, si se scivisse legem inficientur, quales sunt minores 25. annis: milites: rustici: mulieres, saltem quando certant de damno vitando. Et has personas excusat ignorantia legis humanæ, etiam certæ aliàs, à culpa Juridica, & pœna.

40 Dico 16. Metus, vel periculum, gravis mali, v. g. jacturæ in vita, membris fama, fortunis &c. regulariter excusat ab observatione legis mere Humanæ, & quidem in utroque foro. Communis. Colligitur ex *c. 2. de observ. jejum. c. 31. de sent excomm.* Ratio; quia legislator humanus nec vult, nec potest per se, cum tam gravi incommodo obligare subditos, nempe extra casum, publicum bonum respicientem; cum lex humana non debeat esse nimis ardua, nimiumque difficilis infirmitati humanæ. Interim tamen, si cum lege humana concurreret lex naturalis, idem prohibens vel præcipiens, nullus mètus excusaret ab observatione legis,

etiam

etiam humanæ, utpote urgentis obſervationem legis naturalis. *c. 31. cit. in fin.* Sic, ſiquis in contemptum Religionis Catholicæ per minas mortis te impelleret ad comedendas carnes die Veneris, comedendo peccares contra legem Eccleſiaſticam ſimul & natnralem, Atque in hoc ſenſu verum eſt illud *c. 5. de his, quæ vi. licet metus attenuet culpam* (quia minuit voluntarium) *non tamen eam prorſus excludit*, propter ſtringens Jus naturale.

Dico 17. Nec ignorantia invincibilis, 41 nec metus ullus, impedit effectum legis irritantis non pœnalis, quæ nimirum irritat actum non principaliter in pœnam, ſed principaliter ob bonum publicum. Ratio, quia bonum publicum exigit, actus uniformiter fieri, & quamvis ignorantia, vel metus gravis excuſare poſſit a culpa, legis tamen irritantis valorem tollere nequit, aut irritationem, quæ non in pœnam propter culpam eſt ſtatuta, impedire. Adde, quod actus ſine ſua forma ſubſtantiali nunquam ſubſiſtere poſſit. Sic validum non eſt Matrimoniū clandeſtinū, licet ignorares legem Tridentini irritantē illud, aut licet metu mortis adactus eſſes ad clandeſtine contrahendum.

TITULUS. III.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid, & quotuplex sit Rescriptum.*
3. *Quibus modis vitietur.*
4. 5. *Dolo obtentū semper est nullum totaliter.*
6. *Sine dolo, sub-vel obreptitie tamen, impetratum Rescriptum Gratiæ irritum, Justitiæ autem irritabile est, si suppressa veritas vel expressa falsitas habet rationem causæ finalis.*
7. *Quænam in petitione Rescripti exprimi debeant.*
8. *Quomodo interpretanda sint Rescripta.*
9. *A quibus & quomodo danda executioni.*
10. *An exspirent cum concedente.*

I. RESCRIPTUM, quasi *responsum scriptum*, dicitur à rescribendo, ac *in genere* sumptum comprehendit omnia responsa scripto data, etiam à privatis: *specifice* autem & in sensu Juris denotat responsa à Summo Principe, videlicet à Papa, vel ab Imperatore, in scripto expedita: si hæc late accipiantur, comprehendunt omnia *secundum, præter, & contra Jus Commune* emanata. Si *stricte*, solum illa, quæ *secun-*

secundum Jus dantur, illud vel explicando, si dubium sit, vel observari mandando, si clarum. In sensu lato & stricto consideratum sic describi potest: *est responsum Principis* (supremi) *scripto datum ad instantiā vel supplicantis vel consulentis*. Communis ex *l. fin. C. de diversis rescr.* Si in rescripto reperiatur clausula, *motu proprio* inde non sequitur, quod instantia, vel supplicatio vel consultatio, non præcesserit, sed solum indicatur, quod Princeps magis motu proprio & sua clementia, quā precibus & alicujus instantia, inductus sit ad dandum rescriptum. Habet tamen illa clausula hunc effectum, quod vitiū *subreptionis* opponi rescripto non possit. Ex verbis, *vel supplicantis vel consulentis*, colligitur.

Divisio in Rescriptnm Gratiæ & justitiæ. *Rescriptum Gratiæ* est, quo conceditur alicui favor, gratia, Indulgentia, Beneficium, Privilegium, Exemptio ad ejus supplicationem. *Rescriptum Justitiæ* seu ad *lites*, ut etiam vocatur, est, quo vel ad consultationem alicujus explicatur Jus dubium, vel ad petitionem delegatur Judex ad decisionem alicujus litis aut alias jubetur administrari Justitia.

Inter alias differentias inter utrumque est etiam hæc, quod Rescriptum *gratiæ* valorem ac vim suam obtineat à die *datæ*, quamprimum nempe expeditum est. v. g. in Dataria Romana. *c. 7. & 9. h. t.* econtra Rescriptum *Justitiæ* vim & valorem suum non statim a die, quo expeditum est sed primum a die vel tempore *præsentatæ* vim & volorem suum consequitur, h. e. quo litteræ sunt actu præsentatæ Judici delegato, *c.* 12. & 59. *de appellat.* Expeditionem juxta stylum Romanum præcedit subscriptio supplicationis pro gratia, dum Pontifex subscribit supplicationi unicum verbum *fiat*, & supplicationi pro decernenda Justitia verbum *placet*, addita initiali littera sui nominis. Necessaria nihilominus tamem adhuc est expeditio litterarum Apostolicarum, sine quibus gratia nondum dicitur *collatu*, sed *conferenda.* Dein Rescripta Gratiæ solent bullari cum filo serico rubro & croceo, atque dirigi ad Ordinarios locorum: Rescripta vero Justitiæ expediri cum filo cannabis, in quo pendet plumbum, & mitti ad ipsos Judices delegatos.

3. Dico

Dico 1. Reſcriptum vitiatur 1. per hoc, quod non ſit debite formatum juxta ſtylum curiæ, v. g. ſi in Reſcripto Pontificis non exprimatur ejus nomen, ſi non annus incarnationis & Pontificatus, ſi dies expeditionis non per integras voces, ſed per cifras & notas numerorum: ſi reſcribens debito nomine non compellet illos, ad quos mittit; nam Papa reſcribens Epiſcopos confirmatos vocat *venerabiles fratres*, Imperatorem, Principes, cæteroſque fideles omnes appellat *dilectos filios* &c. ſi contineat ſolæcismum non excuſabilem contra latinitatem: ſi contineat raſuram, cancellationem, vel deletionem litterarum in loco ſubſtantiali, id eſt in concluſione, ſeu in parte diſpoſitiva, niſi facta ſit in ipſa Cancellaria; quod præſumitur, ſi Reſcriptũ ad huc clauſum, in quo reperitur raſura, fuerit Ordinario exhibitum. Communis. Vitiatur 2. Si careat clauſula, *ſi preces veritate nitantur*, vel æquivalente, quæ in Reſcriptis Cæſareis exprimi debet. *l. fin. C. de div. reſcr.* in Pontificiis autem, ubi non exprimitur, ſubintelligitur, *c. 2. h. t.* Si careat clauſula, *ſalvo jure tertii*, aut ſimili, ſi Reſcriptum cedat in præjudiciũ

tertii; quia Princeps non ſolet derogare juri alieno, niſi id exprimat. Si careat clauſula derogativa, *non obſtantibus quibuscunque privilegiis &c.* caſu quo reſcriptum derogat alienis privilegiis. De clauſulis derogatoriis nota, eas non ſufficere ad derogandum prioribus diſpoſitionibus, clauſula *prægnante*, ſeu *derogatoria derogatoriarum* inſtructis, vi cujus derogatum eſt derogatoriis ſubſequentibus, niſi nimirum expreſſa fiat mentio derogatoria clauſulæ prægnantis ſeu derogatoriæ derogatoriarum. *c.* 28. *h. t.* Begnudellius *V. Clauſulæ Apotolicæ*, ubi tamen addit, juxta aliquos non opus eſſe hac expreſſione de ſtylo Curiæ. Vitiatur 3. Si adverſetur Juri Communi, aut conſuetudini legitime præſcriptæ, vel recepto ſtylo Curiæ, niſi id exprimat *c.* 15. *de offic. deleg. c.* 6. *de confirm. util. l. fin. cit. Nov.* 134. *c.* 6. Item ſi impetretur poſt tranſactionem jam initam a Patribus: ſi contra ſententiam & poſt appellationem deſertam: ſi lite pendente, & quidem in præjudicium litis, ſi nempe horum non fiat expreſſa mentio in Reſcripto *l.* 16. *C. de transact. l. fin. C. ſententiam reſcindi non poſſe c.* 1. & *fin ut lite pend.* Vitiatur 4.

per

per ſubreptionem & obreptionem, *ſubreptio* dicitur, quando ſupprimitur vel reticetur verum a ſupplicante, quod debeat exprimi: *obreptio*, quando exprimitur & narratur falſum aliquid.

Dico 2. Reſcriptum tam juſtitiæ quã 4 gratiæ, per dolum ſub-vel obreptitie obtentum, eſt ipſo Jure nullum, & vitiatur totaliter, etiam ſi ſuppreſſio veri, vel expreſſio falſi non fuerit cauſa finalis, modo tamen pertineat ad ſubſtantiam rei petitæ. Deſumitur ex *c.* 15. *h. t.* ibi: *mendax peccator penitus careat impetratis: quia fraus & dolus ei patrocinari non debent.* Conſonat. *c.* 20. *eod. qui per fraudem vel malitiam falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum conſequantur.* Dixi 1. *tam juſtitiæ quam gratiæ*; quamvis enim *cit. cc.* determinate loquantur de Reſcriptis juſtitiæ, ex communi tamen D D. calculo extenduntur etiam ad Reſcripta gratiæ ex ratione a fortiori, quia Reſcripta gratiæ ſunt magis odioſa in Jure, utpote contraria plerumque, vel ſaltem non conformia Juri Communi, illudque relaxant. Dixi 2. *per dolum*; quid tenendum, ſi ob-vel ſubreptio contingat innocenter,

center, vel ex errore inculpabili, dicetur postea. Dixi 3. *ipso Jure nullum*: de Rescripto gratiæ nemo dubitat: Rescriptū justitiæ vero P. Krimer, Schambogen, & alii putant solum esse irritandum per exceptionem: melius tamen Gonzal. & alii censent, pariter esse irritum propter verba textuum citatorum: *careat penitus impetratis*: *nullum commodum consequantur*. Dixi 4. *Vitiatur totaliter*, ita nimirum, ut nulla ex parte profit impetranti: proin si Rescriptum contineat plures partes, sive sint connexæ inter se, sive non, quoad omnes carebit effectu, quia Jura sic videntur indistincte velle: *penitus careat: nullum commodum consequantur*. Dissentiunt Sanch. & P. Wiestner pro casu, quo partes Rescripti inter se non sunt connexæ & ab invicem dependentes. Dixi 5. *etiam si suppressio veri vel expressio falsi non fuerit causa finalis*; quia citati textus, ibi agunt, de dolosa impetratione, non distingvunt inter causam finalē & impulsivam: sicut tamen *cit. c.* 20. diligenter distinguit, ubi agit de impetratione non dolosa. Dissentire iterum videtur P. Wiestner *h. t. n.* 42. cum Covarruv. *Causa finalis* dicitur esse illa propter quam, tanquam moti-

vum

vum principale, Princeps concedit Rescriptum, & sine qua non concederet; an talis sit, colligi debet vel ex stylo curiæ, vel more Principis, vel judico prudentis viri, maxime Judicis. Si vnica tantūmodo causa fuit a supplicante expressa, censetur esse finalis, cum Princeps sine omni causa non censeatur dare Rescriptum. Idem est, si una tantum ex pluribus causis allegatis movere Principem prudenter possit, eaque falsa sit *Causa impulsiva* autem est, qua absente Princeps nihilominus concessisset Rescriptum quod ad substantiam saltem in forma communi, quamvis non ita prompte, vel non in ea forma & modo accidentali, quo concessit defacto. Sumunt D D. ex *c.* 20. *cit.* ubi pro causa finali habetur, si Princeps *nullas prorsus litteras dedisset;* ergo non finalis, sed impulsiva tantum erit, si aliquas dedisset literasillaetiāabsente,licet non prorsus eodem modo, vel non tam prompte.

Objic. 1. In *l.* 2. *C. si contra Jus* habetur, quod Rescriptum Principis mendacio impetratum valeat quoad judicem in eo datum: ergo Rescriptum justitiæ non vitiatur totaliter per obreptionem dolo- 5

sam. 2.

ſam. 2. *Utile per inutile non debet vitiari c. 37. de R. J. in 6.* ergo nec Reſcriptum quoad partem, in qua dolus nec intervenit, ſed preces veritate nituntur. 3. diſpoſitiones aliæ, v. g. legata non vitiantur, ſi ſola cauſa impulſiva non ſubſiſtat. *l. 72. §. 6. ff. de condit. & demonſtr.* ergo nec Reſcripta per dolum obtenta, ſi ſola cauſa impulſiva non ſubſiſtat: quia, licet falſa ſit cauſa mere impulſiva, manet tamen adhuc voluntas abſolute concedendi Reſcripta. 4. Nihil intereſt, an Reſcriptum dicatur eſſe nullum ipſo Jure, an vero irritandum ope exceptionis: ergo male fuit a nobis adhibita diſtinctio. R. Ad 1. ibi ſermo non eſt de mendacio doloſo, ſed per ignorantiam vel errorem commiſſo, ut interpretatur Panormit. vel ſermo eſt non de Judice per Reſcriptum delegato, ſed de Judice ordinario, cujus jurisdictioni ſuberant litigantes, qui non vi Reſcripti; ſed vi jurisdictionis ſuæ ordinariæ poterat de cauſa cognoſcere, cum a Superiore non fuerit inhibitus, ut forte melius explicat gloſſa. Ad 2. regula illa locum non habet, ubi lex, vel voluntas legislatoris totum actum, totum nego-

tium,

tium, totam gratiam invalidat, uti *c.* 15. *&.c.* 20. *cit.* totum Rescriptum *penitus* carere effectu, & *nullum* inde *commodum* obtineri voluerunt. Fateor tamen oppositam sententiam esse vere probabilem, maxime ideo, quia pœnæ non videntur extendendæ, ubi partes Rescripti non sunt invicem connexæ. Ad 3. *transf. antec. dist. cons.* si falsitas, quæ habet rationem causæ, impulsivæ, inspersa est petitioni per ignorantiam vel simplicitatem. *C. cons.* si scienter, per dolum vel malitiam. *N. cons.* nempe in *perversitatis pœnam*, ut ait textus. Ad 4. Interest enim vero: si enim Rescriptum justitiæ sit ipso Jure nullum Acta Judicis delegati sunt invalida, licet, nihil opponatur: si vero irritari solum posset de ope exceptionis, valent, si Pars se non opponat, vel excipiat contra Rescriptū. si rescriptū gratiæ ipso Jure foret nullū, impetrans nunquam illo frui, si autē irritandum duntaxat, tamdiu frui, quamdiu nihil opponitur, posset. Sed advertè, rescripta gratiæ si habent vitiū, plerūque ipso Jure irrita esse; Rescripta justitiæ vero ordinarie solùm ope exceptionis irritanda Unde.

Dico

Dico 3. Rescripta gratiæ, per ob-vel subreptionem non fraudulentam vel dolosam obtenta, sunt irrita ipso Jure, si falsitas expressa vel qualitas aut circumstantia, quæ intrinsece ad rem pertinet, suppressa vel reticita habeat rationem causæ finalis, sine qua non fuissent concessa. 2. Rescripta vero justitiæ sunt tantum irritabilia ope exceptionis. Pars prior fundatur in *c.* 31. *h. t. & c.* 23. *de præb in* 6. & in hac ratione, quod Rescripta gratiæ tribuant impetranti aliquod jus complete statim, & negotium quasi definiant. Posterior in *c.* 9. *&* 23. *h. t.* & in ratione contraria; quia Rescripta justitiæ solum præparant negotium dato Judice, qui merita causæ examinet, & jus per sententiam primum tribuat ei, cui deberi deprehendet. Dixi 1. *non fraudulentam*, h. e. ex errore, ignorantia, simplicitate factam. Dixi 2. *quæ intrinsece ad rem pertinet*; si enim expressa falsitas non concernat materiam in Rescripto contentam, ut si impetrans se falso dixerit nobilem, gradu litterario conspicuum &c. & hæc qualitas non requiratur tanquam conditio necessaria ad impetrandum, quod petitur; vel si suppressa

pressa veritas solum extrinsecè se habeat ad id, quod petitur, ut si petens sit reus criminis, quod per se exprimi non debet, illudque reticeat; valet Rescriptum, etiam si Princeps cognita veritate Rescriptum non concessisset. Dixi 3. *si habeat rationem causæ finalis*; si enim esset tantum *causa impulsiva*, nec irritum, nec irritabile propterea foret Rescriptũ, licet ea esset falsa, quia non deficit consensus concedentis. Excipiunt tamen multi cum Covarruv. casum, quo causa impulsiva falsa induxit Principem ad dandum Rescriptum *gratiæ* in alia forma & modo, quam quo dedisset cognita veritate: quam opinionem non nemo vocat communem. Cæterum in dubio æquali; utrum causa Rescripti concessi fuerit finalis vel impulsiva, præsumendum est posterius, & standum pro valore Rescripti *arg. c.* 25. *de V. S. post medium* ibi: *profecto sic intelligenda sunt verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius, quam perire*, cum potius præsumendum, ut actus valeat, quam ut pereat.

Quæres, quid petens Rescriptum exprimere debeat in sua supplica? R. si petatur Rescriptum justitiæ, vel *ad lites*, 7

debet exprimi Refcriptum anterius, fi quod obtentum fit in eadem caufa: diftantia Rei à loco Judicii ultra diœtam, fi ille tantum diftet: conditio perfonæ privilegiatæ, fi contra talem impetretur Refcriptum: lis pendens, & Judex, fi caufa jam fit inchoata in Judicio: fenten tia lata, vel appellatio interpofita, fi alterutrum jam contigit: tranfactio, vel laudum, fi alterutro modo caufa jam fit finita: diffamatio, fi petatur inquifitio fpecialis contra aliquem. Rf. 2. Si petatur Refcriptum gratiæ in caufa Beneficii Ecclefiaftici obtinendi, debet exprimi beneficium etiam tenue, vel jus ad aliquod beneficium, fi tale jam habeat petens: qualitas beneficii ante obtenti, & valor: modus, quo vacare cœpit beneficium, quod petitur: jus, fiquod alius ad illud habeat: poffeffio, etiam colorata, imo & detentio non notoriè injufta, quâ alius occupavit beneficium idem: Refcriptum anterius, fi quod vel ipfe petens, vel alius jam obtinuit fuper idem beneficium: patrimonium, quod habet petens, fi petat Refcriptum *in forma pauperum*: habilitas, vel potius inhabilitas, propter quam, fi non difpenfetur petens

eft

eſt incapax, ſi petitur & datur Reſcriptum *in forma gratioſa*, non *in forma dignũ*, ut appellantur: denique nomen Sancti Eccleſiæ, in qua eſt beneficium, niſi ſit Eccleſia Cathedralis; tunc enim ſufficit hanc exprimere. D D. paſſim tum ad *Regulas Cancellariæ* tum ad *h. t.*

Dico 4. Reſcripta ſunt interpretanda 8 ſecundum mentem reſcribentis per verba in propria ſignificatione accepta, & clauſulas adjectas, quæ diligenter obſervari debent, inſinuatam, ſicut de legibus dictum *Titulo* præcedente; nam Reſcripta ſunt leges particulares. In dubio tamen Reſcripta gratiæ ſunt regulariter ſtricte interpretanda: vel enim reſpiciunt beneficium, quod petitur? (cujusmodi Reſcripta beneficialia principaliter veniunt nomine Reſcriptorum gratiæ) & patet ex *c.* 4. *de præb. in 6.* cum ſint *ambitioſa*, ut ibi dicitur: vel ſunt diſpenſationes, & contra Jus Commune? & ſumitur ex *c.* 28. *de R. J. in 6.* & *l.* 141. *ff. eod.* Niſi nempe ſit diſpenſatio motu proprio, vel intuitu utilitatis publicæ conceſſa, vel clauſa in Corpore Juris. Sic etiam alia Reſcripta gratiæ, quæ non ſunt contra Jus Commu-

ne, neque contra jus tertii privati, latæ ſunt interpretationis per *c. 15. de R. J. in 6.* Reſcripta juſtitiæ ita debent accipi, ut concordent Juri Communi, imo, ſi non exprimant ſaltem generaliter, quod intendant derogare Juri Communi, & eidem contraria ſint, ſunt omnino nulla: ſi vero mentionem Juris Communis faciant, ſtrictæ ſunt interpretationis tanquam odioſa. *c. 15. cit.* Sicut omnia Reſcripta *ad lites*, quibus datur Judex delegatus, ſtricte accipi debent, ita ut non extendantur ad perſonas & cauſas in iis non expreſſas. *c. 40. de offic. deleg.* quia derogant jurisdictioni Judicis ordinarii loci, & fovent potius, quam tollant lites.

9 Dico 5. Executio Reſcriptorum, quæ dantur a Papa ejusve Legatis, & cauſæ congnitionem requirunt ac jurisdictionem, committi de jure deberet perſonis habentibus dignitatē Eccleſiaſticam, vel ſaltem Canonicatum in Eccleſia Cathedrali, vel Superioribus Regularium. *c. 11. h. t. in Clem. 2. eod.* Verum Epiſcopus, cujus tamen litteræ non ſunt proprie dictum Reſcriptum, ſed *Reſponſa*, vel *litteræ commiſſionis*, aut *abſolutionis* vocantur, exe-

executionem committere poteſt cuilibet idoneo Clerico. Executoribus autem incumbit diligenter inquirere, an Reſcriptum non ſit vitioſum, an preces veritate nitantur, item clauſulas accurate obſervare, & executionem Reſcriptorū beneficialium ultra 30. dies non differre &c.

Dico 6. Reſcripta juſtitiæ exſpirant 10 cum concedente, ſi nempe Reſcribens moriatur *re adhuc integra*, h. e. antequam initium executionis factum ſit. Reſcripta gratiæ autem durant, etiamſi Reſcribens moriatur re adhuc integra. Membrum 1. colligitur ex *c.* 20. *&* 30. *de offic. deleg.* Membrum 2. ex *c.* 9. *eod. in* 6. *c.* 36. *de Præb. in* 6. *&* *c.* 16. *de R. J. in* 6. ibi: *decet conceſſum a Principe beneccium eſſe manſurum.* Excipe, niſi Prinſieps aliud inſinuet, v. g. per hanc aut amilem clauſulam: *quamdiu voluero: usque ſid beneplacitum meum &c. c.* 5. *h. t. in* 6. Sed contra hoc objic. ergo etiam exſpirabit Reſcriptum gratiæ cum Papa concedente, ſi is adjecit has clauſulas: *quamdiu Papa voluerit: usque ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ.* Vel 2. Si adjicit has clauſulas *donec revocavero: quamdiu aliter*

non disposuero: sed hæc sunt falsa, per *c.* 5. *cit.* & ibi: *gl.* ℞. Negando omnes has sequelas: quia Sedes Apostolica nunquam moritur, nec Papa in genere. In duobus ultimis exemplis concedens alligat cessationem gratiæ ad expressam revocationem positivam, & actum voluntatis in contrarium: qualis actus aut positiva revocatio per mortem concedentis non ponitur: sicut tamen, si gratiam restrinxit *ad suum beneplacitum*, vel *quamdiu voluerit*, cum ipso extinguitur beneplacitum ejus, & voluntas semel posita.

TITULUS. IV.

De Consuetudine.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. *Quid, & quotuplex sit Consuetudo.*
4. 5. *Etiam consuetudo contra legem debet esse rationabilis.*
6. *Quales & quot actus.*
7. *Quale tempus requirat consuetudo.*
8. *Quomodo per legem derogetur consuetudini.*
9. *Quomodo probetur consuetudo.*

Consue-

COnsuetudo legem imitatur, imo vim 1
legis obtinet,&dupliciter sumi potest.
1. *Materialiter* seu *causaliter* pro ipso usu
diuturno & actibus à populo frequenta-
tis, & dicitur *consuetudo facti*, de qua *can.*
5. *d.* 1. sic ait: *Vocatur autem consuetudo, quia*
in communi est usu. 2. *Formaliter*, seu pro
ipso Jure seu lege ex actibus populi fre-
quentatis resultante. De hac.

Dico 1. Consuetudo est *Jus non scri-* 2
ptum, diuturnis populi moribus, & cum ali-
quo Legislatoris consensu introductum. Ita
quoad sensum communis ex *can. cit. & l.*
32. 33. 35. *ff. de legib.* Dicitur 1. *Jus*, ut
indicetur, ad consuetudinem requiri ple-
rasque conditiones, ad legem necessarias
cum sit lex: scilicet debet esse honesta:
possibilis: utilis communitati: rationa-
bilis: & obligationem inducens, vel de-
clarans, vel tollens. 2. *Non scriptū*, per quod
differt a lege scrpta: nec desinit esse jus non
scriptū licetū postea, etiam jussu Principis
vel Magistratûs, redigatur in scripturam.
3. *Moribus*, h. e. per actus plures unifor-
miter exercitos: per quod iterum differt
à lege; nam hæc unico actu seu volitio-

ne Legislatoris debite promulgata introducitur. 4. *Diuturnis*, h. e. debito tempore continuatis sine interruptione. 5. *Populi*, h. e. communitatis perfectæ vel totius, vel saltem majoris partis, eorum nempe, quos talis res, circa quam dantur actus frequentati, concernit. *Perfectæ*, inquam, quæ nimirum moraliter unita ab uno capite gubernatur cum potestate publica jurisdictionis, & communium bonorum participatione, qualis censetur esse integra provincia, diœcesis, districtus, non vero una vel altera familia, domus vel alia hujusmodi modica & imperfecta communitas, cujus membra diriguntur non ad commune bonum omnium, sed solum ad patrisfamilias v. g. privatum bonum. 6. *cum aliquo legislatoris consensu*; quia, cum consuetudo habeat rationem legis, lex autem non constituatur, nisi per voluntatem ejus, qui habet potestatem legislativam, quæ non reperitur in populo extra statum democraticum, legislatoris consensum aliquem, sive *personalem* tacitum, sive *legalem*, qui a legislatore in Lege vel Jure exprimitur, requiri clarum est. Et iste consensus legis datur

pro

pro omni consuetudine rationabili, legitime præscripta, & diuturnis populi moribus uniformiter operantis firmata, clare expressus in *c. fin h. t. & l. 32. cit. & l. fin. C. quæ sit longa consuet.* generaliter omnem hujusmodi consuetudinem approbantibus, licet legislator eam nesciat quidem, & ideo personaliter nec expresse nec tacite in eam consentiat. 7. *Introductum*, quod duplici modo fieri potest: *per viam conniventiæ*, si legislator populi mores sciat & dissimulet; quo casu personaliter tacite consentit; si enim expressè approbaret, esset potius lex a legislatore immediatè introducta, quam per mores populi: dein *per viam præscriptionis*, si nempe legislator mores populi debito tempore & modo continuatos ignoret: quo casu datur consensus ejus legalis, nullo modo personalis. Cæterum *consuetudo & observantia* sæpe confunduntur, sed stricte loquendo observantia & usus est potius causa, consuetudo autem ejus effectus inde ortus. *Stylus Curiæ & Fori* est specis consuetudinis, nimirum consuetudo certæ curiæ, vel tribunalis, quæ observatur in Judiciis in certis caussis, vel quoad certam scribendi aut procedendi formam.

3 Dico 2. Consuetudo alia est *secundum legem* scriptam, ac *observantia* potius, vel *consuetudo facti* meretur dici; quia non inducit novum Jus, sed legem prius latam actuali executione confirmat, vel dubiam declarat; & de hac consuetudine dicitur *l. 37. ff. de LL. & c. 8. h. t. consuetudo est optima legum interpres.* Alia est *præter legem*, quæ nimirum Jus novum constituit, ubi non datur lex scripta: & de hac dicitur in *can. 5. cit.* quod sit *Jus, quod pro lege suscipitur, ubi deficit lex*, nempe pro casibus, quos Jura scripta non decidunt. Alia demum *contra Jus.* per quam Jus aliquod ante existens abrogatur, & tollitur vel simpliciter vel secundum partem. Et hinc directe non inducit Jus obligans, sed permissivum, vi cujus licite fit, vel omittitur, quod stante lege fieri non potuisset. Omitto reliquas divisiones consuetudinis, quas, quia lex est, cum lege scripta fere communes habet.

4 Dico 3. Etiam consuetudo contra legem debet esse rationabilis, saltem negative, h. e. non debet adversari Juri Naturali, aut Divino, aut Humano specialiter reprobanti consuetudinem ut cor

ruptelam

ruptelam morum, vel ut secum ferentem in moribus nimiam licentiam; quamvis, ut verum fatear, vix possibile sit, ut consuetudo in prædictis non peccans, non simul fiat *positive* rationabilis propter aliquam rationem generalem. v. g. quod stante consuetudine legis abrogatoria diminuatur legum copia, tollantur conscientiarum laquei, adeoque populus regatur suavius, minuantur lites &c. Probatur assertio 1. ex *c. fin. h. t. c.* 2. *eod. in* 6. *l.* 1. *C. quæ sit longa consuetudo.* 2. a pari cum lege scripta, ad quam sufficit rationabilitas negativa; quæ enim ratio specialis positiva reperitur in lege 7. testes ad valorem Testamenti præcise requirente? cur enim non 6. vel 8. testes exigit; in dubio præsumitur consuetudo esse rationabilis, sicut lex.

Objic. 1. Quod est contra aliquid rationabile, non potest esse rationabile: sed consuetudo contra legem est contra aliquid rationabile, nempe contra legem, quæ essentialiter est rationabilis; ergo. 2. Actus contra legem sunt peccaminosi: ergo non sunt rationabiles: ergo neque consuetudo ex illis orta potest esse rarationabilis. 3. Consuetudo legi aut rationi

tioni prævalere non poteſt. *l.* 2. *C. eod.* ſere idem habetur. *c.* 3. *&* 7. *h. t.* ergo conſuetudo contra legem non poteſt eſſe rationabilis, ita ut legem abroget. 4. Conſuetudo debet eſſe *legitime præſcripta c. fin. eod.* ergo debet introduci cum bona fide, quam requirit omnis præſcriptio: ſed bona fides non poteſt eſſe in iis, qui ſcienter transgrediuntur legem, eamque per actus contrarios tollere intendunt: ergo. ℞. Ad 1. *retorq. argum.* in lege ſcripta poſteriori contra legem anteriorem lata, per quam juxta omnes abrogari poteſt lex prior: ſicut ergo lex legi contraria poteſt eſſe rationabilis, ita & conſuetudo legi contraria. *In forma diſt ma.* quod eſt contra aliquid rationabile tam in facto eſſe, quam in fieri, non poteſt eſſe rationabile. *C. ma.* quod tantum in fieri, non in facto eſſe, contra aliquid rationabile. *N. ma.* Quando conſuetudo per actus frequentatos populi, tempus, & conſenſum aliquem legislatoris eſt completa, ſeu in facto eſſe, non amplius eſt contra legem, utpote quæ tunc jam ceſſavit, adeoque non amplius contra aliquid rationabile.

Ad

Ad 2. *dist. illatum* eodem modo: ergo consuetudo in fieri non est rationabilis C. in facto esse. *N.* Viderint alii, quid respondeant, qui cum Azor. Laym. Pirhing, Engel, contra Suar. Sal. Lug. negant, per actus peccaminosos posse introduci consuetudinem: dum enim respondent, primos legis transgressores cum scientia legis non abrogare legem, sed primum posteriores, qui successu temporis bona fide non observant legem, eo quod per errorem putent, antecessores suos licite egisse contra legem vel propter dispensationem, vel alium honestū titulum. Hæc enim responsio non videtur Juribus conformis; partim quia consuetudo sine consensu populi non introducitur, cum sit *tacita civium conventio*, uti appellatur *l.* 35. *ff. de LL.* & *diuturni mores consensu utentium approbatis legem imitari* dicantur §. 9. *Inst. de I. N. G. & C.* ergo actus, ex quibus fit consuetudo, debent esse voluntarii, quales non sunt, qui procedunt ex ignorantia aut errore, quo judicatur aut putatur lex non existere, contra quā tendunt; cum nihil adeo sit contrariū consensui voluntario, quū ignorantia & error *l.* 15. *ff. de Jurisd.* & qui errant,

rant, non consentiunt. *l.* 116. §. 2. *ff. de R. I.* partim quia actus non operantur ultra intentionem agentium, ut habet receptum axioma ex *l.* 19. *ff. de reb. cred.* & de essentia legis cujuscunque est, ut ponatur cum intentione obligandi, vel obligationem tollendi, si est contra legem præexistentem: ergo, nisi agentes contra legem sciant legem existere, eamque velint abrogare seu expresse seu tacite, eam non abrogant, neque consuetudinem efficiunt. Sicut igitur actus *meræ facultatis* (v. g. devotionis, vel liberalitatis) & absque opinione obligationis positi, utut diutissime frequentati, non conficiunt consuetudinem legalem & obligationem *præter Jus*, v. g. usus universalis aspergendi se aqua benedicta in ingressu Ecclesiæ, quotidie audiendi Sacrum &c. quia nimirum actus non operantur ultra intentionē agentū; Ita actus contra legem non cognitā, & cum opinone, legem non existere, positi nunquam conficient consuetudinem legalem & deobligatoriam *contra Jus* proper eandem rationem, & simul alteram, quod tales actus non sint voluntarii contra legem

nec

nec indicent consensum populi in abrogationem legis. Unde actus per quos introducitur consuetudo contra legem, non tantum possunt esse peccaminosi, sed etiam regulariter debent esse, quamdiu consuetudo est in fieri: quando autem actus sunt debito tempore & modo continuati, accedit consensus aliquis legislatoris, & consuetudo ponitur in facto esse, seu est completa, atque tunc actus incipiunt esse liciti, cum lex cessaverit, utpote facta inutilis, imo noxia communitati, si ejus observantiam ur- gere vellet legisltor, evaderet.

Ad 3. *dist. ant.* prævalere non potest consuetudo debitis conditionib9 destituta *C. ant.* iis prædita, si nempe sit rationabilis & legitime præscripta. *N. ant.* & *conf.* propter clarū textum in *c. fin. h. t.* Ad 4. vel est sermo de consuetudine *præscriptiva*, quæ tamen proprie consuetudo non est, sed præscriptio, quæ non communitatem qua talem, sed privatos respicit? & tunc utique requiritur bona fides, & exclusio peccati in præscribente: & de ista hic sermo non est. Vel de consuetudine *legali*, qua scienter contravenitur legi ad eam abrogandam a majori saltem

parte

parte communitatis? & tunc non requiritur bona fides aut exclusio peccati in contraveniente communitate, quamdiu nempe consuetudo est in fieri, ut cum Suar. Vasq. Lug. Barb. Haun. de Bassis &c. docet P. Wiestner *h. n.* 35. Unde, quando in *d. c. fin.* ad consuetudinem requiritur, ut sit *legitime præscripta*, non denotatur, quod ad consuetudinem requirantur omnes conditiones ad veram præscriptionem necessariæ, sed tantum una vel altera, nempe quod habere debeat actus diuturno tempore, & sine interruptione frequentatos, sicut Præscriptio: in aliis autem differt *Consuetudo* a *Præscriptione*, nimirum quod hæc detur solum inter personas privatas & particulares, ita ut, licet contra communitatem currat, tamen ista consideretur non ut communitas, sed ut persona privata: quod requirat titulum & bonam fidem, item tempus a Jure claris terminis determinatum; quod secum ferat lucrum unius, & damnum & gravamen alterius &c. quæ omnia non sunt necessaria ad consuetudinem legalem.

6 Dico

Dico 4. Actus ad introducendā consuetudinem necessarii non tantum debent esse voluntarii, & cum intentione introducendi consuetudinem positi, ut paulò ante ostendi, sed etiam frequentati, seu non unus aut duo, sed plures, ac tot, ut ex iis arbitrio prudentis, vel judicis, colligi possit consensus communitatis in consuetudinem, uti desumitur ex §. 9 *cit. l.* 33. 35. *ff. de LL. l.* 1. *&* 2. *C. quæ sit longa consuet.* ubi requiruntur actus *diuturni, frequentes, longævi*: quia vero numerum eorum non exprimunt jura, optimè relinquitur arbitrio Judicis, & extra Judicium viri prudentis, quot hic & nunc necessarii sint ad colligendū populi consensum. per *l.* 10. *seqq. ff. de legib. l.* 137. §. 2. *ff. de V. O.* Præterea debent actus uniformiter, & sine interruptione, a majori saltem parte communitatis esse positi, quia alias non sufficienter constaret de conformi consensu & tacita conventione populi, quam Jura requirunt. Denique debent esse notorii propter eandem rationem. Non tamen est necesse, ut sint notorii notorietate Juris, h. e. publicati in Judicio contradictorio, sed sufficit,

fficit, notorietas facti, si nempe fiant præsentibûs & scientibûs multîs.

7 Dico 5. Tempus ad complendam consuetudinem debet esse continuum, 2. Regulariter tamen sufficit longum, seu 10. annorum. Pars prior constat inde, quod ubi Jura simpliciter requirunt aliquod tempus, istud debeat esse continuum, seu non interruptum, ut patet in Præscriptione, anno Novitiatus ante Professionem Religiosam &c. quare si major pars communitatis ageret adversus consuetudinem, nondum completam, etiam unico tantum actu, vel si Superior puniret aliquando transgressores legis &c. tempus censeretur interruptum, & consuetudo deberet de novo inchoari. Posterior exinde, quod Jura, quamvis clarè non determinent 10. annos, tamen videantur requirere tempus longum *l.* 32 *l.* 35. *ff. de LL. l.* 1. 2. *C. quæ sit longa consuet.* ubi consuetudinem vocant *longam, longævam, inveteratam*, &c. sed tempus *longum* in Jure sunt ordinarie 10. anni. per *l.* 11. *C. de præscript. long. temp.* Atque sic communiter tenent Civilistæ, & qnia Jus Canonicum nihil determinat, plurimi etiam Canonistæ; quia tale tempus

pus ipsis videtur sufficere ad declarandū populi voluntatem, quod hoc vel illud pro lege observari velit, aut hanc vel illam legem abrogari. Quamvis alii cum Menoch. & Lauterbachio relinquant, fortè non male, longitudinem temporis, ad consuetudinem complendam necessarii, arbitrio prudentis Judicis; cum ratio dictet, plus temporis requiri ad consuetudinem in rebus magni momenti vel præjudicii, quam in levioribus. *Objic.* Ad præscriptionem contra Ecclesiam vel bona Ecclesiæ requiruntur 40. anni. *c.* 6. *&* 15. *de Præscript.* ergo etiam ad præscriptionem contra legem Ecclesiasticā. ℞. *N. conf.* quando enim contra Ecclesiam præscribitur, tunc dominium vel jus aliquod, ad utilitatem Ecclesiæ pertinens, tollitur, & propter hoc præjudicium Ecclesiæ SS. Canones 40. vel plures annos requirunt: at ex consuetudine contra legem Ecclesiasticam, utpote quæ non utilitatem Ecclesiæ concernit, sed subditorum, nullum Ecclesia patitur præjudicium.

Dico 6. Quando lex habet clausulā, & qua derogat consuetudini simpliciter, v. g. dicendo *non obstante consuetudine contraria,*

ria, solum intelligenda est de consuetudine jam existente tempore legis non de futura, 2. Quando autem derogat consuetudini futuræ contra legem, illam vero non reprobat tanquam corruptelam, vel ut irrationabilem, non facit, quo minus contraria consuetudo introduci possit. 3. Si vero ut corruptelam &c. damnet vel reprobet, etiam consuetudini futuræ omnem vim adimit, nisi mutentur circumstantiæ, & post talem legem nova causa emergat, propter quam consuetudo reprobata evadere possit rationabilis. 4. Si lex abroget vel reprobet consuetudinem in genere, non comprehenditur immemorialis. 5. Neque consuetudo particularis actu existens in aliquo loco, si Princeps universalis tamen legem ponat. Pars 1. quæ supponit recte, quod Legislator per legem consuetudini contrariam possit hanc tollere, si velit, juxta *c.* 1. *de constit.* & *c.* 9. *h. t.* probatur inde, quod lex talis solum videatur velle consuetudinem sibi contariam abrogare: sed consuetudo futura, & nondum existens tempore legis, non est legi contraria; cum non-ens nullas habeat qualitates, adeoque nec contrarietatem.

Ita

Ita verior cum Abb. Bart. Suar. König *gl. in Clem. 7. de Elect. v. consuetudinem.* contra communiorem. Pars 2. sumitur ex *c.* 1. 3. 7. 9. *fin. x.* & *c.* 2. *h. t. in* 6. quia nimirum omni legi humanæ, consequenter & consuetudinem futuram simpliciter prohibenti, sicut per legem oppositam, derogari potest per consuetudinem, pari passu cum lege ambulantem. Pars 3. ex ratione, quia, si non mutentur circumstantiæ, consuetudo manet irrationabilis, quam irrationabilitatem habet vel ex Jure Naturali, vel ex Jure Positivo: sic reprobantur consuetudines, quæ adversantur bonis moribus, aut bono communi, aut immunitati Ecclesiasticæ, reali aut personali, vel enervant disciplinam Ecclesiasticam, vel vergunt in præjudicium Ecclesiarum &c. *c.* 5. 12. *h. t. c.* 4. *de Immunit. Ecclesiar. c.* 49. *de Sent Excomm.* Si autem mutentur circumstantiæ, & nova causa superveniens reddat consuetudinem rationabilem, nihil impedit, quo minus tali lege non obstante introduci valeat. Pars 4. ex *c.* 26. *de V.S.* ubi consuetudo immemorialis æquiparatur privilegio, & ideo specialem mentionem requirit, nisi nempe consuetudo sit

contra Jus Naturale aut Divinum, aut nisi Jus Humanum etiam immemorialem prohibeat vel reprobet. Pars 5. ex eo, quod Princeps censeatur ignorare consuetudines particulares locorum: ergo non censetur illas velle abrogare, nisi earum mentionem faciat, saltem terminis generalibus, v. g. dicendo: *non obstante quacumque consuetudine*; cum nihil sit volitum, nisi cognitum. Aliud est, si non supremus Princeps, sed inferior, & proprius alicujus territorii dominus, ferat legem pro suo territorio derogantem consuetudini talis loci; cum præsumatur scire consuetudinem sui territorii, v. g. provinciæ vel Episcopatus communem.

9 Dico 7. Ut consuetudo vim habeat in Judicio, debet ab allegante convincenter probari *c.* 8. *h. t. l.* 1. *C. quæ sit longa consuet.* cum consuetudo sit facti. Probatur autem vel per litteras publicas, uti sunt Instrumenta publica, aut acta Judicialia aut per testes saltem duos, qui in tali communitate uniformiter, & multîs scientibus, debitoque tempore aliquid observatum esse, se vidisse testari debent: vel per famam publicam. Unus Doctor, etiam excelleus, pro foro externo non

conclu-

concludenter, ſed ſolum præſumptivè probat conſuetudinem. Cæterum probatio conſuetudinis *contra claram legem* à Doctoribus dicitur eſſe difficillima. Bart Bald. Abb. Monoch. *conſ.* 179. *n.* 3. imò à quibusdã etiam impoſſibilis, uti ab Hoſtienſi & Cravetta *conſ.* 886. *n.* 15. allegante plures: nimirum propter tot conditiones, quas talis conſuetudo requirit, & propter reſiſtentiam, vel poſſeſſionem legis.

TITULUS V.

De Poſtulatione Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Quid ſit Poſtulatio, & quomodo differat ab Electione.*
2. *Quinam poſtulare, & poſtulari poſſint.*
3. 4. *Poſtulatio requirit, ſolemntates, quas Electio.*

POſtulatio, Juridice & huic loco proprie accepta, eſt Capituli vel Collegii, jus eligendi Prælatum Eccleſiaſticum habentis, concors petitio, ad Superiorem deſtinata, ut aliquem admittat ad Præ- 1.

Prælaturam Ecclesiasticam, qui propter aliquem defectum de jure Communi eligibilis non est, licet cæteroquin dignus & habilis sit. *Concors* erit, si saltem major pars Capitularium conspiret, & omnes postulent, nulli eligant: vel si duæ partes tertiæ conspirent in unum, v. g. ex 15. Canonicis 10. ubi aliqui postulationem, aliqui electionem facere intendunt. Postulatio est duplex, *solennis*, quando quis postulatur à Superiore, qui super omni impedimento, quo laborat postulatus, dispensare potest, uti fere solus Papa. *Simplex*, quando quis postulatur à Superiore, qui super impedimento dispensare non potest, requiritur tamen ejus consensus, ut postulatus acceptare possit Prælaturam; uti si religiosus assumatur in Episcopum, vel in Prælatum alterius Monasterii, ubi Professionem non emisit. Postquam vero Superior consensit, & dedit licentiam, eligi potest talis Religiosus subditus, non amplius postulari; cum nullo laboret alio impedimento, ut suppono, Juris Communis: si vero Superior nondum dedit consensum, postulari talis potest ac debet à suo Superiore, nimirum postula-

tione

tione ſimplici. Sed de hac non amplius erit ſermo. Quamvis autem tam *Poſtulatio* quam *Electio* tendant ad eundum finem, & in *can.* 14. *d.* 63. confundantur, ſecundum Jura tamen recentiora in multis differunt; nam 1. Poſtulario eſt via extraordinaria perveniendi ad Praelaturas, Electio autem ordinaria. 2. Poſtulatio ſupponit in poſtulato defectum vel impedimentum Canonicum, in quo tamen diſpenſari poteſt & ſolet, non electio. 3. Innititur gratiae, non tamen ita, ut Superior non teneatur vi officii poſtulatum admittere, ſi dignus alias ſit: electio autem innititur juſtitiae, & electus habet jus rigoroſum, ut confirmetur. 4. Poſtulatio *admittitur*: electio *confirmatur* ſecundum terminos Juris: interim tamen admiſſio Poſtulati habet vim electionis confirmatae, ita ut confirmatione alia opus non ſit. 5. Poſtulantes quamdiu poſtulatio Superiori non fuit praeſentata, variare, & illam revocare poſſunt. quia praeſentato necdum eſt acquiſitum jus: eligentes vero nequeunt revocare electionem factam. 6. Poſtulandus, ſi concurrat cum eligendo, debet habere duas tertias ſuffragiorum:

electus vero solum unum suffragium ultra unam tertiam: hinc si ex 24. suffragiis 9. conspirent in eligendum, & 15. in postulandum, valet electio *c.* 40. *de Elect:* Aliud est, si postulatio concurrat cum postulatione, h.e. si omnes postulent; tunc enim sufficit major pars Capituli; sicut, quando electio concurrit cum electione, sufficit majoritas votorum, & requiritur.

2. Dico 1. Postulare possunt omnes, & soli illi, qui eligere Prælatum. 2. Postulari autem soli, qui laborant aliquo impedimento Canonico. 3. Non tamen omnes aliquo impedimento laborantes. Pars 1. colligitur ex *c.* 4. *h. t.* Pars 2. inde, quod per hoc differat postulatio ab electione, quod persona promovenda propter impedimentum eligi nequeat: & hinc dici consuevit: *nec postulandus potest eligi, nec eligendus postulari.* Postulari proin possunt ac debent laborantes defectu nataliũ, ætatis, modo sint 27. annorum, si postuletur ad Episcopatũ: præscripti Ordinis Sacri: & vinculo spiritualis Matrimonii suis Ecclesiis aliis, quibus præsunt, adstricti, uti Episcopi confirmati etiam *Titulares,* ut

ut vocant, seu in partibus infidelium, carentes Clero & Populo. Pars 3. ex c. 2. de *Bigamis*. c. 10. *de Renunt*: c. 1. & *Extrav*: *un. int. vom. h. t*, &c. & ex eo, quod in quibusdam impedimentis non possit dispensare Superior, uti sunt impedimenta Juris Naturalis & Divini, vel non soleat, quali impedimento laborant bigami, spurii in sensu Canoinico, seu ex damnato coitu nati: temerarii violatores interdicti: falsarii: Simoniaci: infames ratione delicti: Religiosi mendicantes ad Ecclesiam Sæcularem Cathedrali inferiorem &c. DD. passim.

Dico 2. In Postulatione probabilius 3. spectato Jure Communi observari debet forma & solemnitas, quæ in *c*. 32. *de Elect*. præscribitur pro Electione. Qualis autem hæc sit, videre potes *tit. seq*. *n*. 18. Ita Panorm. Innoc: P. Wiestner *h. n*. 23. contra Host. Sylv. & Pirh. *h. n*. 31. Layman variavit. Prob. 1. quia Postulatio est quasi pars Electionis, huic subrogata, vel accessoria: sed dispositio Juris de uno, in quo alterum continetur velut pars, est extendenda etiam ad istud alterum: subrogatum sapit naturam ejus, cui subrogatur. tex. & DD. *in l*. 24. *ff*. *de*

de mort: cauſ. donat. & acceſſorium ſequitur ſuum principale. *c. 42. de R. J. in* 6. ergo: Prob: 2. Poſtulatio non exigit minorem accurationem & circumſpectionem, quam Electio; imo majorem, quia tendit ad promotionem alicujus de Jure impediti: ergo eadem, imo major eſt ratio requirendi ſolemnitates Juris in Poſtulatione, quam in Electione: ergo.

4. Dico 3. Qui ſcienter poſtulant indignum: qui repetunt poſtulationem indigni temere factam, & jam ſemel rejectam: & qui in literis Poſtulationis non exprimunt omnes defectus illius, quem poſtulant: hi omnes pro ea vice privati exiſtunt jure poſtulandi, conſequenter & eligendi. Colliguntur hæc ex *c. 1. 2. h. t. & c. 20. de Elect.* atque ex paritate cum Electione indigni. Interveniente igitur ſententia declaratoria huius delicti ad innocentes Capitulares, utut paucos, qui non conſenſerunt in poſtulationem indigni &c. ſed expreſſe contradixerunt, pro illa vice pertinet proviſio.

TITU-

TITULUS VI.

De Electione, & Electi potestate.

SUMMARIUM.

1. ELectio *latissime* sumitur pro quacunque institutione, provisione, vel assūptione, Clerici ad Beneficium Eclesiasticum: *latè* autem pro collatione cujuscunque dignitatis Ecclesiasticæ intervenientibus plurium suffragiis, & accedente legitimi superioris confirmatione: *strictè* demum & huic loco propriissime pro vocatione personæ habilis ad dignitatem Pastoralem, seu ad Prælaturā in Ecclesia aliqua primam, facta per suffragia Capitulariū, & subsequentem Superioris confirmationem. Et hæc definitur esse *Canonica vocatio personæ idoneæ ad Prælaturam vacantem per vota legitimorum Electorum, authoritate Superioris confirmanda.* Ita plerique ex *c.* 7. & 42. *h. t.* Per hoc, quod

fiat

fiat per *vota*, seu suffragia eligentium, maxime differt à libera collatione, præsentatione, institutione, & aliis beneficia acquirendi modis, de quibus agitur in *lib.* III. Votum dicitur etiam *vox*, & est duplex, *activa*, quam habet, qui potest eligere. & *passiva*, quam habet, qui potest eligi. Ut ordinate procedamus, dicemus, quæ ante, in, & post Electionem observanda sunt.

§. I.
De observandis ante Electionem.

Antequã procedatur ad actualem electionem, decet præmittere preces per civitatem indicendas pro bono Pastore obtinendo, ipso autem electionis die cantari Missam de Spiritu S. in loco electionis ab Electoribus recitari hymnum, *Veni Creator Spiritus*, per testes vel instrumenta doceri, omnes legitime esse vocatos. non comparentes, de contumacia, prius per unum nomine Capituli accusata, condemnari &c. prout moris est in singulis Ecclesiis.

Quæ-

3 Quæres, an liceat præmittere *tractatum* aliquem, antequam fiat electio? ℞. distinguendo inter duplicem Tractatum: unus est, quo Capitulares prævie tractant & deliberant de una vel pluribus personis, quæ præ cæteris dignæ videantur: & quem tenere modum vel formam eligendi placeat adhibere. Et iste tractatus omnino licitus est, non tamen necessarius; quamvis enim in electione Summi Pontificis præscribatur *can.* 1. *d.* 23. de aliis vero electionibus non probatur necessitas talis tractatus, licet ex *c.* 30. *h. t.* ubi illius fit mentio, eruatur, quod possit præmitti, dum autem in *c.* 55. *eod* videtur requiri tracttaus hujusmodi, ibi tamen per tractatum intelligitur longe aliud, nempe *collatio* suffragiorum, post scrutiniū facienda, quam utiq; necessariam esse docebimus infra de *Scrutinio in* §. 2. Alter tractatus, qui communiter vocatur *Capitulatio*, est, quo Capitulares inter se paciscuntur super quibusdam articulis ab eligendo observandis circa Ecclesiæ regimen, rerumque & jurium ad eam pertinentium administrationem. Et iste tractatus tunc est illicitus, imo & invalidus, non obstante, quod electuri forte jura-

juramento firmare intendant, quando per illos articulos præjudicatur vel Ecclesiæ, vel Prælato eligendo, v. g. si Capitulares eligendum obligare intendant, ut de sua mensa aliquos fructus cedat sibi, vel aliis, aut quando inde minuitur ejus jurisdictio, aut mutatur Ecclesiæ status &c. Patet ex *tit. Ne Sede vac.* & ex *Constit. Ecclesiæ* ab Innoc. XII. 22. Sept. 1695. edicta, ubi simul adjectum Capitulationi juramentum declaratur irritum, attentantes vero privantur ipso facto illius rei, cujus causa jurarunt, jussu & commodo, atque Censuris feriuntur. Ratio autem est, quia pacta hujusmodi præjudiciosa tendunt ad obligationem rei illicitæ, ac SS. Canonibus adversæ, consequenter, cum ad illicitum implicet obligatio, subsistere & valere nequeunt, non obstante juramento, quod pariter nullum est Jure tum Naturali, cũ non possit vinculum esse iniquitatis, tum Positivo *cit.* Constitutionis Innocentii XII. Confirmatur ex eo, quod inferior leges & onera nequeat imponere Superiori: sed Capitulum per hujusmodi Capitulationem, futuro Prælato vel Episcopo præjudiciosam, id facere attenta-

ret, cum ſit inferius Prælato vel Epiſcopo. Conſuetudo, quæ dicitur paſſim vigere, præmittendi Capitulationes, solū tunc & eatenus valet, quando & quatenus non cedunt in præjudicium Eccleſiæ vel Electi.

4 Neceſſarium vero eſt ante electionem ſtatuere diem electionis, & abſentes capitulares, jus eligendi habentes, debite vocare (de quo ſtatim) non tamen vivente adhuc priore prælato, vel ante ejus ſepulturam, imo nec ante tertium depoſitionis diem hæc valide fiunt, uti nec ullus tractatus de nova electione *capitulariter* inſtitui poteſt *Can.* 7. *d.* 79. *c.* 36. *h. t.* Juſtis autem perſolutis præſentes Capitulares capitulariter congregati decernunt diem electioni, eamque abſentibus ſignificant, & ſecundùm morem Eccleſiæ ad novam vocant electionem, niſi ex particulari conſuetudine id ad ſolum Decanum, vel Capituli ſeniorem pertineat.

5 Dico 1. Vocandi ad electioneш ſunt non modo præſentes, ſed etiam abſentes, *qui debent, volunt, & commode poſſunt intereſſe.* Textus expreſſus in *c. quia pro pter* 42. *h. t.* Ratio eſt clara, quia nemo privandus eſt ſuo Jure invitus & ſine

juſta

juſta cauſa: ſed qui *debent* intereſſe electioni, habent jus ferendi ſuffragium; & ſi *volunt* intereſſe, excluduntur inviti: atque ſi *commode poſſunt* comparere, non ad eſt juſta cauſa eos excludendi. Unde vo candi non ſunt, qui jure eligendi, v. g. propter cenſuram, privati exiſtunt: qui ſponte ſuo juri renuntiant: qui tam remote diſtant, ut conſideratis locorum & temporis circumſtantiis arbitrio prudentum commode adeſſe nequeant & citra periculum Eccleſiæ ex diuturna dilatione electionis imminens. Si unus, vel plures, qui vocari debuiſſent, non ſunt vocati, poſſunt agere, ſi velint, de contemptu ad irritandam electionem, licet for te jam a Superiore confirmatam *c.* 28. 36. *eod.* Sed agere debent intra terminum a Jure præſcriptum pro facienda electione, alias non amplius audiuntur; ſicut illi, qui publico edicto ante confirmationem electionis moniti hanc non impugnarunt; quia cenſentur ſuo juri renuntiaſſe. Cæterum ſi plures, quam tertia pars electorum, non fuiſſent vocati per contemptum, v. g. ſex de 15. electoribus, electio non irritanda, ſed ipſo Jure irrita foret, propter defectum po-

teſtatis eligendi, quæ reſidet in duabus ſaltem partibus jus ſuffragii habentium, qui volunt & poſſunt eligere, ut cum Abb. docent communiter.

6 Quæres, an abſens, legitime impeditus, poſſit conſtituere procuratorem, qui loco ſui ferat ſuffragium? ℞. Poteſt, per *c.* 42. *cit.* §. *illud autem.* & quidem vel cum mandato ſpeciali de certa perſona nomine conſtituentis eligenda: vel cum mandato generali, vi cujus arbitrio procuratoris relinquit perſonæ ſuo nomine eligendæ determinationem, quam nimirum judicat eſſe digniſſimam, ut adeo non poſſit procurator alium ſuo, & aliũ conſtituentis nomine in hoc caſu eligere, nec alium procuratorem ſibi ſubſtituere; ſicut tamen utrumque poteſt in priori caſu. Debet tamen conſtitui procurator, qui eſt membrum Capituli; nam extraneum, quamvis poſſit, non tenetur admittere Capitulum. *c.* 46. *h. t. in.* 6.

7 Dico 2. Tempus, intra quod facienda eſt electio in Eccleſiis Cathedralibus & Regularibus a Jure præſcriptum ſunt 3. menſes a die notæ vocationis, & juſto impedimento ceſſante *c.* 41. *h. t.* In aliis Eccleſiis autem, Dignitatibus, & Beneficiis,

ficiis tam electivis quam collativis, sunt 6. menses. per *c. 2 de concess. præb. c. 26. h. t. in* 6. & si electus iterum renuntiet, vel ante confirmationem moriatur, rursus incipit de novo dictum tempus. Cur autem minus tempus in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus sit præscriptum, ratio est; quia in his Prælati obtinent jurisdictionem ordinariam & Generalem, etiam fori externi, in Clericos & Religiosos, aliosque subditos, non vero (de Jure communi) inferiorum Ecclesiarum Prælati & Rectores, ac proinde majus in illis, quam in his, ex diuturniore vacatura immineret periculum damni. Quodsi intra trimestre (vel semestre) cessante legitimo impedimento non fieret electio aut provisio, jus eligendi, aut providendi, pro illa vice amitteretur ipso jure, & ad proximum superiorem devolveretur, cujus nimirum est confirmare electum.

8 Dico 3. Locus, intra quem fieri debet electio, est ambitus Ecclesiæ suo pastore viduatæ, nimirum locus Capituli, vel Chorus, vel aliud honestum conclave juxta cujuslibet Ecclesiæ consuetudinē, nisi gravis causa aliud exigat. *c. 28. h. t.*

Secus si fieret, electio vel esset irrita, vel saltem irritabilis, utpote facta contra SS. Canones per *c.* 18. *h. t. in* 6.

9 Dico 4. Eligere Prælatum Ecclesiasticum de Jure Communi Recentiori possunt, seu vocem activam obtinent, soli Capitulares Ecclesiæ vacantis, nimirum Canonici in Sæcularibus, Religiosi in Regularibus Ecclesiis: *Can.* 34. *caus.* 18. *q.* 2. *c.* 8. *de consuet.* *c.* 1. *c.* 14. *h. t.* Unde Clerici, vel Beneficiati, vel Regulares, qui non sunt de *Capitulo* vel *Conventu*, quibus vocibus intelligitur collegium Clericorum vel Religiosorum communi sigillo utentium, & communem Syndicum constituere valentium. *arg. c.* 14. *de Excess. Prælat.* jus eligendi non habent.

Dixi 1. *de Jure Communi*; nam jure speciali vel extraordinario privilegii, consuetudinis, præscriptionis, fundationis aut unanimis electorum consensûs, etiã aliis competere potest. 2. *Recentiori*: nam secundum antiquiores canones per alios quoque solebant constitui Prælati & Episcopi, sicut hodie in quibusdam provinciis nominari à Regibus & Imperatore. 3. *Ecclesiæ vacantis*; unde Capitulares aliarum Ecclesiarum, tanquam extranei, non admittuntur per se. Dico

Dico 5. Non tamen omnes Capitula- 10 res semper sunt admittendi ad electionem, quos nimirum Jus vel inhabiles reddit, uti 1. impuberes. 2. nondum initiatos Ordine Subdiaconatûs. 3. excommunicatos, suspensos ab officio, personaliter interdictos (nimirum non toleratos, vel, toleratos quidem sed per exceptionem repulsos.) 4. temeré violantes interdictum locale per celebrationem Missæ. 5. absentes sine legitimo impedimento, quibus nec permittitur constituere Procuratorem &c. Sumuntur hæc ex. *c.* 32. *h. t. in* 6. *Clem.* 2. *de ætat. & qualit. cum Trid. s.* 22. *c.* 4. *de ref. c. un. ne Sede vac. in* 6. *c.* 18. *de sent. excomm. in* 6. *c.* 42. *h. t.* &c. Vel quos privat jure eligendi, saltem pro una vice, propter delicta, vel negligentiam, uti sunt 1. qui scienter postulant, vel eligunt indignuũ. 2. Qui ad Episcopatum scienter postulant minorem 27. annis. 3. Qui eligunt per abusum sæcularis potestatis contra libertatem Ecclesiasticam, h. e. qui scienter & sponte petunt vel admittunt laicos ad coeligendum, vel immiscentes se electioni cum authoritate & interessentes tolerant. 4. Qui præscripto tempore non perficiunt electionem. 5. Qui eam atten-

tant contra formam in *c.* 42. *h. t.* præscriptam. Habentur hæc *c.* 1. *de postul. Præl. juncto c.* 7. *x. & in* 6. *h. t. Extrav. un. h. t. int. Comm. c.* 41. *c.* 42. 43. 56. *eod.* Porro si aliqua tantum Capituli pars (etiam major) privetur propter hujusmodi delictum jure eligendi, istud manet adhuc penes reliquos innocentes.

11 Quæres, an Laici eligere possint Prælatum Ecclesiasticum? ℟. Secluso privilegio Summi Pontificis speciali sunt ita inhabiles, ut alio modo (nimirum consuetudine, præscriptione, consensu eligentium, vel inferioris Prælati) ad id habilitari nequeant. Ita Catholici contra Hæreticos, qui pertinaciter contendunt, populo competere Jus eligendi pastores suos Jure Divino. Sumitur ex *c.* 2. 43. 51 *h. t.* Ratio; quia Jus eligendi Prælatum Ecclesiasticum est jus spirituale, seu jus tractandi negotium spirituale, quo nimirum agitur de persona promovenda ad curam animarum, ad salutem æternam ac supernaturalem adducendarum: sed Laici *c.* 2. *de Judic.* pronuntiantur inhabiles ad tractanda negotia spiritualia, ita ut nec possessionis vel quasi hujusmodi potestatis sint capaces: ergo. Nihil tamen

men impedit, quo minus laici tanquam protectores, vel testes, vel notarii interesse electioni valeant, aut vi privilegii etiam tanquam Principum sæcularium Commissarii, uti in Bavaria vi Concordatorum, cum Pontifice initorum, intersunt electionibus Prælatorum, maxime Regularium.

Objic. 1. Laici sunt capaces juris præsentandi Clericos ad beneficia Ecclesiastica: ergo & juris eligendi ad Prælaturas Ecclesiasticas; cum illud sit æque spirituale ac istud, & tendat ad similem finem. 2. Quidquid acquiri potest per privilegium, etiam acquiri potest per consuetudinem & præscriptionem immemorialem, ut habet commune brocardicum ex *c.* 26. *de V. S.* desumptum: ergo jus eligendi laicis acquiri potest etiam per consuetudinem vel præscriptionem. 3. Electio Episcoporum olim fiebat non a Clero tantum, sed etiam a populo *can.* 13. 18. 34. *d.* 63. Id quod S. Cyprianus *ep.* 68. dicit esse traditonem Divinam & Apostolicam: ergo. ℞. Ad 1. *N. cons.* quia ad jus præsentiandi Papa universaliter habilitavit laicos *c.* 1. 2. 7. 10. 25. *de Jure patr. c. fin. de concess. præb.* non vero 12

 genera-

generaliter habilitaſſe legitur ad Jus eligendi. Ad 2. Illud axioma limitandum eſt ſic: niſi Jus reſiſtat conſuetudini vel præſcriptioni, & acquirere volentem reddat poſſeſſionis incapacem, uti Laicos reddit incapaces quoad jura ſpititualia. Ad 3. Populus quidem olim interfuit electionibus Epiſcoporum, at non dando ſuffragium, vel eligendo, ſed vel poſtulando, vel nominando aliquem a Clero poſtea eligendum, vel ferendo teſtimoniū de qualitatibus eligendorum, vel conſentiendo in electionē a Clero factam *c.* 1. *d.* 62. *can.* 12. 26. *d.* 63. Et hoc, non plus voluit S. Cyprianus, per *traditionem Divinam & Apoſtolicam* non intelligendo præceptum Divinum aut Apoſtolicum, ſed uſum & morem, quo tum in Veteri Teſtā ento, tum in Novo (ex gratuita Apoſtolorum & Pontificum permiſſione) electionibus interfuit populus.

13 Dico 6. Eligi poſſunt, ſeu vocem paſſivam obtinent omnes & ſoli digni. *c.* 7. *h. t. x. c.* 7. *&* 37. *eod. in* 6. Per *dignos* intelliguntur, qui nullo impedimento Juris Naturalis, uti infantes, amentes, & rationis uſu deſtituti, vel Juris Divini, uti fœminæ, vel Juris Eccleſiaſtici,

ſtici, uti legitimis natalibus aut ætate carentes, laborant. De Jure Eccleſiaſtico autem multi ſunt indigni & ineligibiles redditi, nimirum 1. vel propter *defectum*, uti carentes debita ætate, nempe 30. annorum in ordine ad Epiſcopatum & 25. annos non dum ingreſſi in ordine ad inferiores Dignitates, & Parochias: illegitimi, illiterati, & ad Epiſcopatum, qui in Theologia vel Jure Canonico Licentiati aut Doctores non ſunt, vel faltem teſtimonio alicujus Academiæ non judicantur idonei ad alios docendos: debito Ordine Sacro non initiati: Neophyti Novitii in ordine ad Prælaturas Regulares; & quicunque irregulares ex aliquo defectu. 2. Vel propter *delictum*, uti conſentientes in ſui electionem per abuſum Sæcularis poteſtatis: ambitioſi, qui nempe in ſui electionem ut jam factam conſenſerunt ante formatum & publicatum communis electionis decretum: intruſi, h. e. qui ſine titulo & Canonica inſtitutione Prælaturam, vel aliud beneficium propria auctoritate accipiunt vel retinent Simoniaci, ac univerſim infames propter crimen notorium, ſive infamia Juris ſive Facti ſit. *c.* 43. 46. *h. t.*

h. t. c. 5. eod. in 6. c. 23. 27. 33. Extrav. 2. de Simon. int. comm. c. 11. de excess. Præl. cum. c. 87. de R. J. in 6. Denique 3. vel propter *Censuras*, (uti excommunicati quicunque) etiam tolerati, quia per tolerationem ipsis censuratis nullum voluit præstare commodum Martinus V *in Extrav. Ad evitanda*) suspensi, etiam a beneficio tantum: personaliter interdicti: violatores interdicti localis per celebrationem Missæ. *c. 7. & fin. de Clerico excom. c. 8. de consuet. c. 18. de sent. excom. in* 6. Quo etiam referendi sunt omnes irregulares cx delicto; quamvis enim non exstet textus generaliter loquens de omnibus irregularibus, ratio tamen id evincit; quia nullus irregularis est habilis ad officium administrandum: beneficium vero [uti & Prælaturæ Ecclesiasticæ] datur propter officium. *c. fin. de Rescr in* 6. Adstipulatur communis D D. sensus.

14 Quæres, an electio indigni irrita sit ipso Jure? ℞. 1. affirmative, si sint indigni & ineligibiles ex defectu, cum tales debeant postulari, & electio postulandi sit irrita. *c.* 20. *h. t.* vel si ratione censurarum: propter Jura citata [excepta

excom-

excommunicatione minore.] ℞. 2 Si ex delicto ſint ineligibiles, tunc, quando nullitatem exprimit Jus, ut apud intruſos, Simoniacos, & infames ℞. 3 Idem eſt de irregularibus ex delicto: irritanda tamen erit electio, ubi iritatio ipſo Júre non eſt ſtatuta in taliter irregulares; quia Superior electionem contra Juris prohibitionem factam confirmare nequit *arg. c. 1. de ætat. & qualit.* Quamvis Pontifex diſpenſative poſſit admittrere.

15 Petes ulterius, an indignus propter defectum vel impedimentum Juris Humani, cujus electio pro foro externo eſt irrita, licite acceptet, vel retineat Prælaturam, vel aliud beneficium? ℞. Si impedimentum eſt occultum, & electus per exceptionem vel ſententiam non repellitur, affirmative. Ita enim in ſimili propter defectum formæ ſubſtantialis a Jure Humano *c. 42. h. t.* introductæ respondet P. Wieſtner *h. t. n.* 191. cum Innoc. Panormit. Fel. Jo. Andr. Sylv. Navar. Laym. Paſſerino, Pirhing. *h. n.* 101. contra Suarez, Barbos. & alios magni nominis DD. Probatur illis argumentis quibus ad *Tit. II. de Conſtitut. n.* 33. probatum eſt, actum ſimpliciter a Jure irritatum

tatum

tatum non hoc ipſo nullum eſſe pro foro interno; ac ſimul inde, quod non reperiatur lex prohibens acceptationem & retentionem *Prælaturæ* vel beneficii, ſi indignitas fundetur ſolum in Jure humano. Jus quidem prohibet electoribus, ne eligant indignum, ſed non adimit vocem activam, & licet paſſivam auferat indigno, & faciat ineligibilem, ſed ordinarie tantum pro foro externo, ubi nempe electionem non irritat ſimul etiam pro foro interno.

16 Dico 7. Licet valide eligatur dignus, non tamen licite, ſed eſt obligatio per ſe gravis eligendi digniorem ad Prælaturas Eccleſiaſticas, ſicut & ad beneficia Curata Trid. *ſeſſ. 6. & ſeſſ. 24. c. de ref.* Dixi 1. *per ſe.* nam a peccato, ſaltem mortali excuſantur electores, ſi modicum ſit diſcrimen inter dignum & digniorem: ſi dignior utilius occupetur, vel reſervetur ad aliam Prælaturam vel beneficium brevi vacaturum: ſi dignior non credatur diu permanſurus in Prælatura vel beneficio: ſi non ſatis ſit certum, & manifeſtum, quis ſit dignior. Dixi 2. *digniorem* per quem intelligitur ille, qui penſatis omnibus creditur utilior fore Ec-

cleſiæ;

clesiæ; quam majorem dignitatem pro varietate circumstantiarum facere potest modo major probitas vitæ, modo major zelus animarum, modo major scientia, modo major dexteritas agendi & prudentia, modo major nobilitas, & potentia, qualis est apud Magnatum & Principum filios.

§. II.
De observandis in ipsa Electione.

Præcipue est observandus modus & 17 forma eligendi, quem præscribit *c. quia propter*. 42. *h. t.* desumptum ex Concil. Lateran. cujus tenor sic habet: *quia propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis: statuimus, ut, cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de Collegio fide digni, qui secretè & sigillatim vota cunctorum dilegenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione habita eligatur,*

in

in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter non esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata. Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur. Ex quo textu apparet, tres formas electionis approbari. 1. Quæ fit per secretam votorum collectionem, factam a tribus ad id prius electis, ac denuntiationem illius, in quem major pars conspiraverit; & vocatur *Scrutinium.* 2. Quæ fit per commissam viris idoneis potestatem; & appellatur *Compromissum.* 3. Quæ fit per unanimem omnium electorum, nullo procedente tractatu, consensionem in unum; & dicitur *quasi-inspiratio* Divina, eo quod aliquo modo similis veræ inspirationi divinæ per revelationem specialem, quo modo S. Nicolaus & S. Ambrosius, olim non sine prodigio fuerunt electi in Episcopos. Una ex dictis formis necessario adhiberi debet juxta præscriptum *d. cap.* 42. ita ut alias electio

non

non valeat, & eligentes pro illa vice amittant (per ſententiam tamen præviam) jus eligendi. De *quaſi-inſpiratione* Divina, quia rara eſt, &, ſi contingat, difficultatem non habet, nihil ulterius dicen dum, bene tamen de *Scrutinio* & *Compromiſſo*. Itaque

Dico 1. Ad formam Scrutinii per *c.* 18 *cit.* requiruntur 5. actus ſine morali interruptione ſeſe conſequentes hoc ordine. 1. *Electio Scrutatorum*; qui quidem ab omnibus electoribus capitulariter congregatis ex ipſo gremio, non plures vel pauciores, quam tres, eligi quocunque modo priùs deberent ad colligenda & fideliter annotanda, atque conferenda, pronuntiandaqué vota; per conſuetudinem tamen introduci poteſt,ut electio Scrurutorum non pertineat ad totum Collegium, ſed ad quosdam tantum digniores Collegii; ſicut probabile eſt numerum augeri vel minui poſſe, ubi Collegium vel magis vel minus eſt numeroſum,itẽ extraneos, qui non ſunt de gremio, aſſu mi, modo Clerici ſint. 2. *Secreta Suffra giorum Collectio*, quã facere debent Scrutatores; hi enim à ſingulis, ita ut reliquis non innoteſcat, cui quis dederit ſu-

um suffragium, exquirere debent vota, sive scripto per schedā clausā sive per vivā vocē, sive alio modo data, explorando etiam [si viva voce dentur] quo Zelo & ob quæ merita dentur, eaque statim annotare scripto per se vel per tabellionem, nempe tum ad faciliorem memoriam tum ad probationem. Ipsi autem Scrutatores, si sint de Collegio, & voce activa præditi, vel statim initio, vel saltem post receptum votum illius, qui Collegio præest, à se ipsis mutuò excipere debent. 3. *Publicatio Scrutinii*; dum nempe unus Scrutatorum collecta secreto suffragia statim manifestat (nam collectio secreta votorum juxta etymologiam suam vocatur *Scrutinium*) An verò publicandus tantum sit numerus votorum & eligentium, v. g. dicendo: *vota, quæ a D D. Capitularibus exquisivimus, sunt universim 24.* vel etiam exprimendum, in quot, & quas personas vota colliment, pendet ex consuetudine locorum. Mihi utilius fieri secundum videtur. Facta hac publicatione Scrutinii electores functi sunt suo officio, ita ut, quatenus sunt personæ singulares, non amplius habeant, quod

agant

agant, nec mutare suum votum valeant, vel accedere alteri parti, quæ plura tulit suffragia, non dū tamen sufficientia seu absolute majora, & sic ejus electionē complere *per accessum*, ut vocant *c.* 58. *h. t.* quāvis accessus locū habeat in electione Summi Pontificis, & Abbatissarum, *c.*6. *h. t. c.* 43. *eod. in* 6. Possunt tamen electores (si electio est facta in discordia, h. e. si vota fuerunt ita dispersa in plures, ut nullus tulerit ad Canonicam electionem sufficientia) vel ad novum Scrutinium procedere, vel in alios communi consensu compromittere, qui soli eligant. 4. *Collatio Suffragiorum*, nimirum *numeri ad numerum*, ut appareat, quis à majori parte sit electus: *Zeli ad zelum*, ut appareat, quis à saniori parte electus sit: & *meriti ad meritum*, ut, si duo concurrerent, appareat, quis eorum sit dignior. Interim major pars præsumitur etiam sanior nisi clarè appareat, vel ostendatur, electum à majori parte esse indignum seu inhabilem, vel majorem partem esse muneribus corruptam &c. *c.* 57. *h. t.* Quod si probaretur, præferendus foret electus à minori & saniori parte. *c.* 22. *eod.* cum

tali caſu totum jus & poteſtas eligendi fuiſſet penes partem minorem. Ut autem aliquis cenſeatur eſſe electus per *majora*, ſeu *Canonicè*, debet habere *abſolutè majora* reſpectu totius Capituli & omnium ſuffragia ferentium, & non tantum *comparative majora* habito reſpectu ad cóëlectos, quibus etiam aliqua vota obtigerunt. Seu debet habere ultra medietatem votorum, comparatione facta ad eligentes, non ad cóëlectos. *c.* 55. *eod.* & *c.* 23. *in* 6. Unde ſi electores 24. tuliſſent ſuffragia, 13. deberent conſpirare in unum. 5. *Decretum electionis communis*, quod mox formari debet, & ſolenniter promulgari, ſiquis ſufficientem ſortitus eſt numerum votorum. Nempe quærendum eſt ex Capitularibus, an placeat electum publicari? ſi reſpondent, *placet*, communis electio eſt *decreta*, proin qui priùs à ſingulis, nunc eſt *communiter* electus ab omnibus. Et hæc electio communis, ſeu decretum ſolenniter promulgari debet, ſeu is publicari, qui fuit Canonicè electus, v. g. in hunc modum: *Ego NN. nomine meo, & eligentium, mihique conſentientium, invocatâ gratiâ Spiritûs S. in Epiſcopum hujus Eccleſiæ N. eligo, &*

electum

electum coram vobis pronuntio (hic ponitur nomen electi) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S.* Sufficit quidem hanc publicationem fieri coram solis Capitularibus modo non occultetur populo; expedit tamen, ut etiam ex loco publico denuntietur populo. Debet autem promulgatio fieri ab uno, sive is sit Praeses Capituli, sive unus ex Scrutatoribus, sive alius ad id constitutus a Capitulo, nomine omnium. *c.* 21. *eod. in* 6.

19. Circa hanc formam notandum adhuc est 1. quod electio Summi Pontificis multa habeat specialia, quae, quia nullum apud nos usum habent, omittuntur sine dispendio. Id tamen observo, quod Summo Pontifici, praecisè adhuc à Cardinalibus electo, nullum impedimentum vel defectus Juris Ecclesiastici opponi possit, nisi tale quid sit, quod tollat substantiam & libertatem electionis. Si verò electioni Cardinalium jam accessit acceptatio Ecclesiae, quae est ultimata & absoluta electio, ac quasi confirmatio prioris, nullum prorsus impedimentum Juris Humani eidem opponi potest, cum sanet omnes defectus tam electionis quàm electi ex Jure humano

descendentes. Utrum verò opponi possit impedimentum Juris Divini aut Naturalis, qualia sunt, non esse marem, non esse baptizatum, vel manifestè esse hæreticum, disputatur. Quidquid tamen sit, sive Deus permittere possit, ut eligatur tali Impedimento laborans, sive non, certum tamen est, quòd Deus etiam talem Pontificem putatitium (si possibilis esset) deberet reddere *infallibilem*, supposito, quòd aliquid definiret, vel præciperet toti Ecclesiæ. Notandum 2. quamvis electiones Prælatorum & Præfectorum Regularium regulandæ sint secundùm præcepta Juris Canonici, nisi aliud præscribant Statuta Ordinum vel Monasteriorum, privilegia, aut consuetudines, non tamen ita scrupulosè & quoad omnes apices observandum est *c.* 42. *cit.* ut cum aliis monet P. Wiestner *h. t. n.* 222. Insuper Jus Canonicum aliqua specialiter ordinavit circa electiones Regularium, uti in specie Triden. *sess.* 25. *c.* 6. *de Regular.* ubi vetuit, ne *unquam publicentur eligentium nomina* tam in ipsa electione, quàm postea, tam ab ipsis eligentibus, quam à Scrutatoribus. Secus si fiat, electio tamen non semper

est

eſt invalida, ſed tunc tantum, quando ante electionem vel major pars eligentium, vel unus cum conſenſu majoris partis manifeſtat ſuum ſuffragium, vel quando ex propalatione unius ſuffragii promoveri poſſe judicatur electio certæ perſonæ, ut notant DD. Plura tamen ſpecialia de electione Abbatiſſarum & Prioriſſarum in jure ordinata reperiuntur, uti 1. quòd eligenda debeat eſſe virgo, ſaltem communiter exiſtimata, 40. annos egreſſa, & per 8. annos poſt Profeſſionem laudabiliter verſata, niſi tantæ ætatis, quæ digna foret, non reperiretur, tunc enim 30. ætatis, & 5. anni Profeſſionis poſſent ſufficere. 2. Quod electa per diſcordiam debeat habere duas tertias, ſaltem per acceſſum, qui in his permittitur, quando electa jam ſemel obtinuit majora abſolutè. 3. Quod contra electam in diſcordia, etiamſi per acceſſum ſortita duas tertias, & jam confirmata & benedicta ſit, Moniales adhuc agere poſſint vel per denuntiationem vel per accuſationem, ſi velint &c. vid. *c. 43. h. t. in. 6.*

Dico 2. Ad formam Compromiſſi 2o requiritur 1. ut in hunc modum conſen-

tiant omnes & ſinguli electores nemine diſcrepante per *c. 29. de R. J. in 6.* ibi: *quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet.* Sed in Compromiſſo res tangit omnes & ſingulos Capitulares, quia agitur de vocis activæ uſu, quo nullus invitus privari debet. 2. Ut compromiſſarii, ſeu in quos compromittitur, & transfertur poteſtas eligendi (ſive ſint de gremio, ſive extranei; nam & extranei aſſumi poſſunt. *c. 8. h. t. junct. gl. v. contulerint*) accuratè obſervent modum ſibi præſcriptum; ſiquidem ipſis committi poteſt vel *abſolutè* poteſtas eligendi quemcunque idoneum, & tunc etiam extraneum poſſunt eligere, & modum eligendi, quemcunque voluerint, tenere: vel *limitatè*, ut nempe adhibeant priùs unius vel plurium conſilium: aut ut eligant illum, quem requiſitis ſecretò ſingulorum Capitularium votis à majori parte invenerint nominatum: qui ultimus modus participat aliquid de Scrutinio, & ideo *mixtus* eſt, approbatus tamen *c. 32. h. t.* aut denique ſic, ut nullus ex compromiſſariis eligatur; nam ſi non expreſſè Capitulum prohibeat, poſſunt compromiſſarii (ſi plures

ſint

ſint conſtituti, & non unus tantum, uti fieri poſſet) unum ex ſe ipſis eligere, per *c.* 30. *eod. in* 6. cùm officium ſuum nemini debeat eſſe damnoſum: imo compromiſſarius, poſtquam ab uno vel pluribus collegis ſuis ſe electum eſſe novit ſibi ipſi dare ſuffragium, ſuique electionem, complere permittitur *c.* 33. *h. t.* modo non utatur verbis: *eligo*, vel *coeligo meipſum*, ſed his, *conſentio alterius voto*, vel, *electioni de me factæ*; talis enim non propriè eligit ſe ipſum, nec oritur à ſe ipſo, nec judicat vel teſtatur in propria cauſa, & de ſua dignitate, ſed potius aliorum de ſe Judicium & teſtimonium approbat, eorumque ſuffragium acceptat conſentiendo & accedendo. Nec eſt paritas cum Scrutinio, in quo nulli conceditur ſuum ſibi dare ſuffragium; quia in hoc nullus ſcit an ab uno vel pluribus jam tulerit ſuffragium, cum vota dentur ſecretò; in Compromiſſo autem dentur audientibus compromiſſariis. 3. Requiritur ut ex compromiſſariis conſpiret abſolutè major pars; ſicut in Scrutinio per *c.* 23. *eod. in* 6. v. g. ex tribus duo, ex quinque tres: & hinc conſultum eſt, ut compromiſſarii nume-

ro impares constituantur, ne suffragiorũ æqualis prodeat numerus, & sic frustretur Compromissum. 4. Ut fiat electio communis, ab uno ex compromissariis promulganda. *c.* 21. *eod. in* 6. sicut in Scrutinio decretum electionis commune, ab uno promulgandum nomine omnium, dicendo in singulari, *ego* &c [non *nos*] *eligo* &c.

21 Circa hanc formam notandũ adhuc, quod Compromissum finiatur 1. per revocationem re adhuc integrâ factam, h. e. antequam ullus tractatus de certa persona eligenda inchoatus, vel nominatio facta sit. 2. Per lapsum temporis à Capitulo vel Jure præscripti. 3. Per factam electionem, etiamsi hæc non sortiatur effectum, v. g. si electus non acceptet, vel renuntiet iterum juri suo, si elegerint indignum, sive scienter sive ignoranter *c.* 30. 41. *x.* 37. *eod. in* 6. Et in his casibus jus eligendi redit iterum ad Capitulum.

22 Dico 3. Electio debet esse libera à vi & metu, ita ut, si extroqueatur gravi metu instigante ad certam aliquam personam eligendam, ipso Jure sit nulla *c.* 14. *h. t.* & excommunicationem ipso

facto

facto incurrant, qui vexant, vel vexari mandant eos, qui non eligunt certam personam, quam ipsi volunt. *c.* 12. *eod. in* 6. & ibi Glossa. Quod etiam extenditur ad extroquentes postulationem, confirmationem, institutionem, certæ personæ; quia hæc lex est favorabilis Ecclesiarum libertati.

23. Dico. 4. Qui sciunt aliquod impedimentum electi, vel notarunt, formã electionis non rité observatam esse, possunt vel ipso electionis actu durante, vel eò finito, contra eam protestari, vel appellare ad superiorem, aut ad Summum Pontificem *c.* 22. *h. t.* Appellans tamen debet opponenda in instrumentum publicum redigere, eique inserere juramentum coram personis authenticis præstitum, quo juret, se vera credere, & se probare posse, quæ objicere cogitat: item, si appellat ad Papam, intra mensem à die appellationis interpositæ vel per se vel per procuratorem iter Romanum aggredi &c. Vid. *c.* 1. 4. 11. 19, 20. 38. 41. *eod. in* 6. *cum. Clem.* 4. *eod.*

§. III.

§. III.
De obſervandis poſt Electionem.

Hæc præcipue ſunt 5. nimirum 1. intimatio. 2. acceptatio electionis. 3. petitio confirmationis. 4. ipſa confirmatio electi. 5. ejusdem confirmati conſecratio, vel benedictio. Accidentalia, uti deductio electi ad Eccleſiam, inthronizatio ſeu collocatio electi in throno Epiſcopali, cantatio Hymni Ambroſiani *Te Deum laudamus &c.* relinquuntur cujuslibet Eccleſiæ conſuetudini.

24 Dico 1. Electionem Canonicè factā debent, ſecluſo impedimento, ſaltem intra 8. dies electores intimare electo, hujusque conſenſum petere ſub gravibus pœnis. *c.* 16. *h. t. in* 6. nempe privationis poteſtatis proſequendi electionem, & ſuſpenſionis triennalis.

25 Dico 2. Electus tenetur intra menſem, ab intimata ſibi electione numerandum, eam acceptare, vel illi renuntiare, ita, ut, ſi intra hoc tempus non acceptet, omne jus per electionem quæſitum amittat. *c.* 6. *eod. in* 6. Si renuntiaret,

tiaret, poſſet tamen intra illum menſem,
ſi electores interea non proceſſerint ad
alium, mutare mentem & acceptare,
ſicut ſemel acceptatam electionem ite-
rum repudiare pro arbitrio ſuo. Per *men*
ſem intelliguntur tot dies, quot habet
ille menſis, quo fuit intimata electio:
proinde, ſi aliquot dies tempore inti-
mationis jam fluxiſſent de menſe, ſup-
pleri deberent ex diebus ſequentis men-
ſis, *arg. c.* 2. *de ſuppl. negl.* Id quod
etiam intelligendum monent DD. de
aliis caſibus, in quibus de Jure conce-
ditur unus vel plures. Cæterùm ele-
ctus, qui laborat impedimento Juris hu-
mani tantum, eoque occulto, probabi-
liter licitè acceptat Prælaturam, ut §.
præced. jam dictum; quia non ſufficien-
ter probatur obligatio admodum diffi-
cilis, vel ſe ipſum diffamandi defectum
ſuum prodendo, vel carendi Prælatu râ
& honore per electionem delato. Quã-
vis autem per acceptationem acquirat
electus majus jus, quàm conſecutus
eſt per electionem Canonicam, vi cujus
electores nonpoterant recedere abelectio
ne,&aliũ eligere, cum per acceptationem
accedatconſenſuiEccleſiæ tanquam ſpon-

ſæ

ſæ per Electores expreſſo conſenſu ſele-
cti tanquam ſponſi, & ſic quaſi ſponſa-
lia de futuro ipſum, & Eccleſiam con-
ſtituantur; illud tamen necdum eſt jus
in re, & quaſi-dominium in Prælatura,
ſed ſolum jus ad rem adhuc, licet ma-
gis perfectum & auctum, per *c.* 3. *h. t.*
&c. 16. *de accuſat.* nam ſponſalia de fu-
turo tribuunt non jus in re, ſed jus ad
rem duntaxat. Unde

26. Dico 3. Electus etiam poſt acce-
ptatam electionem regulariter non obti-
net poteſtatem adminiſtrandi Eccleſiam
tam in temporalibus quàm in ſpiritua-
libus, quamdiu non eſt confirmatus, ita
ut, ſi ſe ingereret, etiam ſub titulo œco-
nomi tantum, vel procuratoris &c. per
ſe vel per alium, in adminiſtrationem,
v. g. recipiendo cenſus, debita, homa-
gium &c. judicando, excommunican-
do, a cenſuris abſolvendo &c. amitte-
ret ipſo facto (accedente tamen ſenten-
tia declaratoria) jus per electionem
ſibi quæſitum, ejusque geſta eſſent re-
ſcindenda. *c.* 9. *c.* 17. *h. t. c.* 5. *eod. in* 6.
& Extrav. 1. *int. com. eod.* Interim tamen
in *c.* 44. §. *cæterum h. t.* conceditur Epi-
ſcopis *in concordia* electis (quibus nem-

pe

pe nihil opponitur) multum diſtantibus Româ, & extra Italiam exiſtentibus, ac Romæ confirmandis, adminiſtratio ante obtentam confirmationem: qua tamen indulgentia Epiſcopi Germaniæ non uti ſolere dicuntur.

Dico 4. Electus tenetur intra 3. 27 menſes, a conſenſu in electionem computandos, petere confirmationem a legitimo Superiore: alias enim privatur jure per electionem acceptatam quæſito *c. 6. h. t. in* 6. Imo Epiſcopi & Prælati Regulares; quorum confirmatio ſpectat ad Sedem Apoſtolicam, deberent perſonaliter (niſi juſta cauſâ excuſaret) venire Romam, & intra menſem primum arripere iter Romanum. *c.* 44. *cit. cap.* 16. *eod. in* 6. Epiſcopi tamen Germaniæ ſatisfaciunt, ſi totum electionis, & Examinis (nam ſuper quibusdam qualitatibus priùs examinandi ſunt Epiſcopi, & Prælati promovendi) proceſſum mittant Romam. *Conſtit. Onus Apoſtolicæ.* Greg. XIV. Dixi 1. *tenetur*; nam confirmatio eſt neceſſaria, *c.* 3. *&* 7. *h. t.* niſi per privilegium ſit remiſſa, uti apud Generales & Præpoſitos Ordinum Mendicantium, vel per conſuetudinem, uti

apud

apud inferiores Dignitates, v. g. Decanatum electivum introduci potest, abrogata. Sicut autem electus petere, ita vicissim Superior dare regulariter tenetur confirmationem, si nempe electus sit dignus, & electio valida. *c.* 3. *cit.* Dixi 2. *a legitimo Superiore*, scilicet illo, cui immediate subjecta est Dignitas vel Ecclesia electiva per *can. fin. d.* 64 *c.* 32. *h. t.* Episcopi tamen Germaniæ confirmandi sunt a Summo Pontifice, ut Concordata Germaniæ disponunt.

Antequàm verò petatur confirmatio, citandi sunt contradicere volentes, & quidem, si adsit coelectus, vel alius electioni se opponens, nominatim, ad agendam causam; si verò nullus talis adsit, & electio facta in concordia per edictū generale valvis Ecclesiæ affixum peremptoriè & simul assignato die, quo comparere debeant contradicere volentes: secus confirmatio est ipso Jure irrita. *c. fin. h. t. in* 6. Antequam verò Superior det confirmationem, debet diligenter inquirere in Electi qualitates, quas intelliget ex testimonio Episcopum examinantis, vel electo diu conviventium, & in formam electionis adhibitam, quā

cogno-

cognoſcet ex decreto vel inſtrumento electionis. *c.* 3. 19. 40. 44. *h. t.* Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 2. & *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de ref.* Si electum deprehendat indignum, debet repellere, ſi electionis formam non debitè obſervatam eſſe advertat, caſſare electionem ſub pœna privationis juris confirmandi proximum ſucceſſorem. *c.* 44. *cit.*

28 Dico 5. Confirmatus per confirmationem conſequitur 1. jus in re, ſeu quaſi-dominium in Prælatura; imo per eam conjugium ſpirituale inter ipſum & Eccleſiam fit *Ratum.* 2. Poteſtatem plenæ adminiſtrationis & jurisdictionis in temporalibus & ſpiritualibus, exceptis tamen actibus *Ordinis* Epiſcopalis, & quæ Epiſcopo competunt jure ſpeciali, puta privilegii & delegationis. 3. Jus petendi inveſtiturā ſeu ſolemnem inſtallationem, & corporalem introductionem in poſſeſſionem Prælaturæ, niſi vi conſuetudinis, vel ſpecialis clauſulæ, hanc poſſit capere per ſe ipſum 4. Titulum *Epiſcopi,* cum addito tamen *Electi,* ſimulque privilegium, vi cujus Epiſcopi non cenſentur interdicti vel ſuſpenſi, niſi fiat expreſſa ipſorum mentio, eligendi Con-

fessarium &c. Sumuntur hæc ex *c.* 1. *de translat. Episc. c.* 15. *h. t.* & communi DD.

29 Dico 6. Confirmatus Episcopus intra tres menses ab impetrata confirmatione debet suscipere consecrationem ab alio Episcopo; secus tenetur restituere fructus perceptos; & si intra 3. alios menses iterum non suscipiat, ipso Jure privatus est Ecclesia sua Trid. *sess:* 23. *c.* 2. *de ref.* Dixi 1. *Episcopus*; nam inferiores Prælati, uti Abbates, sive Regulares, sive Sæculares, non consecrantur, sed benedicuntur ab Episcopo, si non sint Exempti, secùs à Pontifice, vel ejus substituto, sicut Episcopi Germaniæ, qui confirmantur à Pontifice Romano, & consecratorem ab isto designatum habere debent. Imo Abbatissæ (quæ quidem non omnes benedicuntur, sed tantum perpetuæ, non verò temporales, nisi aliud habeat consuetudo vel statutum) si sunt sub jurisdictione Superiorum sui Ordinis, á Generali, vel Provinciali, vel ab Abbate, cui subsunt benedicuntur. Dixi 2. *Consecrationem*, quæ ex *can.* 7. *d.* 23. *&c. un. de Sacr: Unct.* cum communi sic describi potest: *Est impositio manuum super caput electi, &*

confir-

confirmati Episcopi sub certis verbis, inunctione chrismatis, ac aliis ceremoniis (quas videre est in pontificali Romano) *facta á legitimo Consecratore, tanquam Ministro.* Probabilius est Sacramentum: & sola manuum impositio pertinet ad substantiam consecrationis Episcopalis, ut habet verior & prope certa sententia contra Francum & Sylvium. Differt à *benedictione* Abbatum &c. quod in hac non interveniat unctio sacri chrismatis, & impositio manuum, quæ quidem adhibetur, non sit Sacramentalis, sed tantum deprecatoria, nec ultra benedicentem requirat assistentiam duorum Episcoporum vel Abbatum. Præterea benedictio inferioribus Prælatis & Abbatibus non tantopere necessaria est, quantopere consecratio Episcopis; nam si illi ter eam humiliter petant, & non impetrent, vel si per consuetudinem in aliquo loco sit abrogata, totum officium exercere etiam sine illa possunt. *c.* 1. *de suppl. neglig.* actus quoque *Ordinis*, uti est benedicere populo solenniter, consecrare sacra vasa, suis subditis Regularibus primam Tonsuram & Minores

Ordines conferre, quos alias sine benedictione extra dictos casus exercere nequeunt. Sufficit quoque, si benedictionem petant & obtineant intra spatium unius anni à die electionis. *Clem.* 2. *de stat. Monach.* §. *statuimus junct. gl.*

Dixi denique 3. *ab alio Episcopo*, cui tamen de Jure debent assistere alii duo Episcopi. *can. fin. d.* 51. *can.* 1. *Apostol.* vel ex dispensatione Papæ aut vi consuetudinis, duo Abbates, aut alii, in dignitate Ecclesiastica constituti sacerdotes. Ex quo, uti & ex communi DD. ac praxi colligitur, numerum ternariū Episcoporum ad consecrationem Episcopi non absolutè necessarium esse: nec sufficienter probatur ista necessitas. Confirmatur inde quòd Pontificale semper faciat mentionem *Consecratoris* in singulari, duos autem reliquos appellet *assistentes*; quorum igitur cooperatio, & impositio manûs est ritus solum accidentalis.

Obji. 1. In *can.* 5. *d.* 68. dicitur: *quód autem Episcopi non sint, qui minùs, quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet.* 2. Joannes III. Papa *ad Epp. Germ. & Gall.* scripsit: *Omnia maxima Concilia affirmant*

firmant

firmant, eum non esse Episcopum, qui minùs; quàm à tribus Episcopis, authoritate etiam Metropolitani, fuerit factus. ℟. ad 1. ibi à numero Episcoporum excluduntur tantum Chor-Episcopi, non quia à tribus Episcopis non sunt ordinati, sed quia omnino in Episcopos non sunt ordinati, sed solùm in sacerdotes cum potestate tamen conferendi Minores Ordines, sicut hodie hæc potestas confertur Abbatibus. Ad 2. Quamvis authoritate Metropolitani, seu Archiepiscopi, numerus Episcoporum in consecratione Episcopali nequeat imminui, ut libenter fateor, potuit tamen à Papa. vel dispensante, vel consuedinem approbante.

Dico 7. Episcopus consecratus per consecrationem consequitur 1. appellationem *Episcopi* sine addito *electi.* 2. Consumationē conjugii spiritualis cum sua Ecclesia. 3. Plenitudinem Officii Episcopalis, ita ut etiam actus *Ordinis* Episcopalis, uti est conficere sacrum crisma, benedicere virgines, consecrare Ecclesias & sacra vasa, conferre Sacramenta Confirmationis & Ordinis &c. exercere valeat per se ipsum; nam per 30

alium etiam *Confirmatus* tantum potest, scilicet hanc potestatem delegando alteri Episcopo pro sua Diecæsi, v. g. Suffraganeo; siquidem delegare est actus *jurisdictionis*, quam consequitur per Confirmationem. Sumuntur hi tres effectus ex *c. 8. de his, quæ fiunt á Præl. c. fin. de translat. Episc. &c. 15. h. t.* Demum beneficia, quæ promotus in Episcopum priùs habuit, primùm vacare incipiunt post adeptam consecrationem, vel per lapsum temporis ad eam petendam præfixi. *c. 7. eod. §. cum vero.*

TITULUS. VII.

De Translatione Episcopi.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit translatio Episcopi.*
2. 3. *Quid ad illam requiratur.*

1. T*Ranslatio*, quæ tertius est modus perveniendi ad Dignitates & Prælaturas Ecclesiasticas, est alicujus personæ ab una Ecclesia ad aliam mutatio facta Superioris authoritate, & justa de causa *can. 11. 34. 35. caus. 7. q. 1.* Dico

Dico 1. Ut possit Episcopus jam confirmatus, vel hoc superiores Prælati, ad aliam Ecclesiam transferri, opus est consensu & authoritate Summi Pontificis. 2. Hujus autem authoritate transferri valet etiam jam consecratus. Pars 1. constat ex *c.* 2. *h. t.* ubi redditur hæc ratio, quod inter Episcopum (eoque superiores Prælatos) detur conjugium spirituale, quod per Confirmationem fit *Ratum* cum sua Ecclesia; sicut per Consecrationem evadit *Consumatum c. fin. eod.* Matrimonii autem Rati dissolvere vinculum ad solum Pontificem pertinet. *Objic.* Archiepiscopus potest eum, qui post obtentam confirmationem negligit per 5. menses petere consecrationem, compellere, ut cedat Episcopatu *can.* 1. *d.* 100. ergo etiam Archiepiscopus potest dissolvere Matrimonium spirituale Ratum. ℞. *dist. conf.* potestate specialiter pro hoc casu sibi concessa à Summo Pontifice. *c. conf.* independenter a concessione speciali ejusdem *n. conf.*

Pars 2. Constat ex praxi & communi sensu DD. *Objic.* Matrimonium carnale consummatũ nec authoritate Pontificis est dissolubile: ergo nec spirituale,

quod per consecrationem efficitur *consummatum*; cum Matrimonii spiritualis vinculum sit fortius, quam carnalis. *c.* 2. *cit.* ℞. *n. conf.* quia dissolutio Matrimonii spiritualis consummati Papæ est à Deo concessa *Matth.* 16. ut declaratum *c.* 2. & 3. *h. t.* sicut per renuntiationem vel depositionem Episcopi *consecrati* juxta omnes dissolvi potest hoc vinculum; licet Matrimonii carnalis consummati dissolutio non reperiatur concessa Pontifici, uti nec per renuntiationem conjugibus. Matrimonium spirituale non simpliciter est vinculum fortius quam carnale, ac in ratione insolubilitatis, ut patet ex renuntiatione &c. sed secundum quid tantum, & partim quia ratione spiritualitatis est dignius, partim quia ratione characteris spiritualis, quem imprimit consecratio Episcopalis, operatur fortius.

3 Dico 2. Ut fiat valida translatio, requiritur etiam consensus translati vel transferendi Ratio est clara; quia per translationẽ Episcopi, vel inferioris Prælati aut beneficiati, confertur & obtinetur nova Prælatura vel beneficium: sed ab invito & non consentiente, obtineri nequit

jus

jus reale vel quasi dominium illius rei, consequenter nec prælaturæ vel beneficii. In Episcopis specialis adhuc datur ratio; quia isti per translationem Matrimonium spirituale contrahunt cũ nova Ecclesia, quod sine consensu Sponsi validè non fit. *c.* 21. *de Elect.*

TITULUS VIII.

De Authoritate & Usu Pallii.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sit Pallium & quis ejus effectus*
3. 4. *Quando peti debeat, ac eo uti liceat.*

PEr *Pallium* hic intelligitur *singulare & præcipuũ eminentiorum Episcoporum* (nempè Archiepiscoporum omnium, & quorumdã Episcoporũ ex privilegio vel consuetudine, uti Ostiensis prope Romam, Dolensis in Gallia, Bambergensis in Germania &c.) *insigne & ornamentum, Pontificialis officii plenitudinem designans, de Corpore S. Petri sumptum*; quia nempe significat quasi particulam Ecclesiasticæ potestatis, quæ in Episcopos descendit ori- 1.

ginaliter à S. Petro. Unde & à ſolo Pontifice, D. Petri Succeſſore, confertur. Ejus materia eſt alba ovium lanâ contexta, referens formam coronæ vel circuli, pectus & humeros circumeuntis, ac quatuor nigris vel rubris crucibus diſtincti, anteriore parte nonnihil dependente. Eſt privilegium perſonale, nec ad ſucceſſores transfertur, ſed Pallium obtinens cum eo ſepeliri debet *c.* 2. *h. t.* Si veró transferatur ad alium Archiepiſcopatum, debet petere novum Pallium *c.* 4. *de Poſtulat.*

Dico 1. Pallium ab iis, quibus de Jure vel conſuetudine competit, debet intra 3. menſes à die conſecrationis inſtanter peti ſub pæna privationis ſuæ dignitatis & poteſtatis, nec tamen priùs conceditur, quàm juramentum fidelitatis præſtiterint Romanæ Sedi. *can.* 1. 2. 4. *d.* 100.

3 Dico 2. Archiepiſcopi per Pallium conſequuntur 1. appellationem *Archiepiſcopi c.* 3. *h. t.* priùs enim ſolum dicuntur *Metropolitani.* 2. iidem (uti & Epiſcopi eminentiores) obtinent plenitudinem ſuæ poteſtatis *c.* 3. *cit.* nam ante obtentum Pallium non licet ipſis ex-

ercere

ercere actus *Ordinis Episcopalis majores*, qui nempe inter Missarum solennia, vel in ornãentis Pontificalibus obiri solent, ut conficere Chrisma, dedicare Ecclesias-consecrare Episcopos, ordinare Clericos &c. *c.* 28. §. *præterea de Elect.*

Dico 3. Papa uti Pallio potest ubique per totam Christianitatem, & quovis die, si velit *c.* 4. *h. t.* econtra Archiepiscopis & aliis Jus Pallii habentibus ejus usus non conceditur ubique & semper, sed tantum in suis Ecclesiis & inter Missarum solennia, certisque tantum diebus, nempe solennibus *c.* 1. 4. 5. 6. *& fin. h. t. can.* 8. *d.* 100. Ratio disparitatis est, quòd Pontifex in totam Christianitatem ubique obtineat jurisdictionem illimitatam, ac ubique & semper ipsi incumbat officium & sollicitudo pastoralis, cujus signum & actus est usus Pallii; inferiores autem solùm *vocati sint in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis c.* 4. *cit.* & pro suis tantum Ecclesiis jurisdictione instructi, nec eam obtineant in Ecclesiis exemptis suarum provinciarum vel Diœcesium. 4

TITU-

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit Renuntiatio.*
2. *A quo fieri possit.*
3. 4. 5. 6. *Et qualis esse debeat.*

1. Sicut *renuntiatio* (resignatio, abdicatio, cessio &c.) in genere est libera & spontanea alicujus juris dimissio, ita huic loco accommodatè est libera ac spontanea dimissio juris, quod quis habet in vel ad Prælaturam, dignitatem, vel beneficium Ecclesiasticum. Alia dicitur *Tacita*, quando nempe aliquis vel assumit statum cum beneficio &c. incompossibilem, ut si beneficiatus in Minoribus constitutus contrahat Matrimonium, vel ponit actum, ex quo Jura præsumunt animum renuntiandi, aut ipso facto inducunt privationem beneficii. *Expressa* alia, quæ fit verbis expressis, vel per scripturam: quæ iterum duplex est: *simplex* seu *pura*, quando sine omni adjecta conditione, pactione, aut modo resigna-

resignatur beneficium: & *conditionalis*, cui nempe adjicitur conditio, pactum vel modus, v. g. *si*, vel *ut* beneficium dimissum conferatur certæ personæ, & hæc dicitur renuntiatio *in favorem*: vel ut ex illo solvatur certa pensio resignanti aut alteri, & hæc appellatur *reservatio fructuum*: vel ut alter mihi vicissim resignet suum beneficium, & hæc vocatur resignatio *ex causa permutationis*.

Dico 1. quamvis per se quilibet possit renuntiare beneficio suo tam conditionatè, quàm purè per *c.* 12. *de for. comp.* *c.* 16. *&* 23. *de Regular.* Infirmus tamen (imo & sanus) invalidè renuntiat, si renuntians non 20. dies supervivat. Ita enim habet *Regula* 18. *Cancellariæ* (quæ vocatur *Regula de viginti*) & praxis Curiæ Romanæ. Dies autem illi computari debent à die, quo Superior legitimus acceptavit resignationem. Si tamen beneficium esset patronatum, electivum, reservatum Papæ, vel litigiosum, opus foret, si quis resignare vellet in favorem certæ personæ, consensu Patroni, eligentium, aut resignatio in favorem collitigantis fieri deberet. 2

3 Dico

3 Dico 2. Resignatio non tantum debet esse libera; cum nemo sine propria voluntate (nisi Jus vel Superior cogat) amittat res vel jura sua: sed etiam spontanea, h. e. metu gravi injustè incusso non extorta *c. 3. 4. de his quæ vi c. 5. h. t.* Quæ vero metus hujusmodi non tollit penitus libertatem, licet minuat, communiùs censent DD. cum Panormit. contra Hostiens. & Gonzalez, taliter extortam resignationem valere quidem, cum nullum Jus eam clarè irritans ostendi possit, rescindendam tamen esse propter allegata Jura. *Nec obstat.* quod Electio metu extorta non valeat *c. 14. c. 43 de Elect.* quia de hac id satis clarè reperitur in Jure expressum, non de Renuntiatione. vid. Leuren. *p. 3. q. 703.* Excipe tamen renuntiationem illius, quem Sæculares captum vel detentum compulerunt ad renuntiandum; hæc enim renuntiatio *nullius omnino firmitatis esse* pronuntiatur *Clem. 2. ff. sane de pœnis.* Si quis tamen ex justa causa à Superiore Ecclesiastico compellatur ad resignandum, non tantum valida, sed etiam firma est renuntiatio, ita ut rescindibilis non sit aut rescindenda, v. g. si compel-

latur

latur propter ſcandalum infirmorum alio modo non auferibile, propter irregularitatem beneficiati, in qua diſpenſari ordinariè non ſolet &c.

4 Dico 3. Reſignatio, ſaltem ut licitè fiat, requirit juſtam cauſam *c.* 10. *h. t. Conſt. quanta Eccleſiæ* S. Pii V. tales cauſæ ſunt debilitas virium, defectus ſcientiæ, malitia plebis ſuo Præſuli ſe opponentis &c. Reſpectu Epiſcopi voluntas ingrediendi Religionem per ſe non eſt ſufficiens cauſa, niſi nempe vel in periculo ſalutis propriæ propinquo ſe videret, & alium Eccleſiæ utiliorem forè. Reſpectu inferiorum beneficiatorum ſufficiunt cauſæ minores, & fere quælibet teſte experientia in Germania.

5 Dico 4. Reſignatio beneficii, non litigioſi, & in quo quis jam obtinuit jus in re, ut validè fiat, ordinariè requirit conſenſum legitimi Superioris, ſeu fieri debet in manibus Superioris *c.* 4. *c.* 8. *h. t. c.* 7. *de conſuetud.* quia res, per quas cauſas naſcitur, per easdem & diſſolvitur *c.* 1. *de R. J.* Dixi 1. *in quo quis obtinuit jus in re*; nam jus ad rem, ex electione vel præſentatione quæſitum, dimittere ſine conſenſu Superioris nemo pro-

prohibetur. 2. *Ordinariè*; nam beneficiũ Episcopatu inferius resignari ex causa Religionis ingrediendæ potest sine consensu Superioris *per c.* 10. *cit.* Demum 3. *legitimi Superioris*, qui respectu renuntiationis puræ & simplicis est ille, penes quem est potestas instituendi, & destituendi seu doponendi beneficiatum, uti est Episcopus, & Sede vacante Capitulum: non verò Vicarius Generalis sine speciali mandato *c.* 2. *de offic. Vicar. in* 6. Respectu autẽ renuntiationis conditionatæ, scilicet *in favorem* (item cum reservatione *accessûs*, *ingressûs*, *regressûs* spectato Jure communi solus Pontifex:) nam renuntiatio *in favorem* prohibetur *c.* 1. *concess. præb.* eo quod ibi prohibeatur collatio beneficii, antequam vacet: sed beneficium, quod resignatur in favorem, nondum vacat, quia resignatur conditione, *si conferatur certæ personæ*, quæ conditio nondum est impleta, quando fit resignatio. Si dicas, talem resignationem non fieri sub conditione, sed *sub modo*, ut conferatur certæ personæ, vel sub conditione *de præsenti* & jam impleta, *si velit* collator conferre certæ personæ. ℟. Hujusmodi pactiones,

nes, per quas imponitur obligatio in materia beneficiali, alibi in Jure Communi, in quo inferior Pontifice nihil potest, esse prohibitas, nempe *c. fin. de Pactis*. Accedit, quòd Jura detestentur speciem hæreditariæ successionis in beneficiis per *c. 1. de Præb.* qualis species sæpe daretur, si liceret in favorem resignare; quia passim id fieret in favorem consanguineorum. Interim resignans coram Episcopo potest huic certam personam commendare, vel pro ea rogare. Reservatio autem *accessus, ingressus, regressus* in beneficinm resignatum prohibetur in Trid. *sess.* 25. *c.* 7. *de ref.* & in *Constit.* S. Pii V. anno 1571 edita, quæ incipit *Romani Pontificis*. Quid Episcopus possit circa reservationem pensionis aut fructuum, quam facit resignans, dicitur ad *tit.* 12. *lib. III.*

Dico 5. Quamvis in *Reg. Cancell.* 34. & *Const. Humano vix judicio* Greg. XIII. resignatio beneficiorum publicari deberet certo modo, & cum certis solennitatibus; eas tamen consuetudo in Germania vel nunquam admisit, vel rursus per non usum abrogavit.

TITULUS X.

De ſupplenda Negligentia Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Quid per negligentiam, quid per Prælatos intelligatur.*
2. *In beneficiis a quo ſuppleri debeat.*
3. *An etiam negligentia Epiſcopi in adminiſtranda Juſtitia ab Archiepiſcopo ſuppleri poſſit.*

1. PEr *negligentiam* intelligitur hic omiſſio ejus, quod ratione officii, poteſtatis, & jurisdictionis fieri debet, v. g. in adminiſtratione bonorum Eccleſiaſticorum, reſtauratione diſciplinæ, extirpatione abuſuum &c. maximè in adminiſtranda juſtitia,& proviſione beneficiorum, de qua duplici ſpecie hic ſolùm agitur. Nomine *Prælatorum* veniunt non modo perſonæ Eccleſiaſticæ jurisdictionem exercentes, ſed etiam Collegia, nimirum Capitula & Congregationes jurisdictionem Eccleſiaſticam obtinentes.

Sup-

Suppleri autem negligentia poteſt vel devolutione juris ad Prælatum ſuperiorem, adjunctione Coadjutoris idonei, depoſitione ab officio, vel privatione dignitatis, excommunicatione, vel alio modo, pro varietate circumſtantiarum,

Dico 1. Negligentia Prælatorum 2. electorum, patronorum, debito tempore non facientium proviſionem beneficiorum Eccleſiaſticorum ſuppleri debet ab immediato Superiore, ad quem, devolvitur pro illa vice jus providendi *c. 3. 4. & fin. h. t. c. 41. de Elect. c. 2. de conceſſ. Præb.* Quia verò privatio poteſtatis providendi, quam negligentes ipſo Jure incurrunt, non providendo intra debitum tempus, licet eo elapſo ſtatim providerent, eſt introducta Jure Poſitivo humano in pænam, proviſus ab ipſis nulliter poſt lapſum temporis non tenetur in conſcientia ante ſententiã nullitatis declaratoriam, & nemine ſe ipſi opponente, beneficium dimittere.

Dico 2. Negligentia Epiſcopi in ad- 3 miniſtranda Juſtitia (vel munere Paſtorali) non poteſt ſuppleri à Capitulo, ut tenent omnes, nec probabilius ab Archiepiſcopo (extra caſum Appellationis,

vel Visitationis actualis) ita ut Archiepiscopus in prima instantia à subditis Suffraganei nequeat adiri potestate judicandi ad ipsum devoluta vel ad Capitulum. Abb. & P. Wiestner *h. n.* 46. contra Engl & König. Ratio est partim negativa, quia id nec Capitulo nec Archiepiscopo legitur in Jure concessum, partim affirmativa, quia Jus generaliter prohibet Archiepiscopo exercere jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, sed Episcoporum sibi subordinatorum *c.* 11. *de offic. ord. c.* 1. *h. t. in* 6. Sed contra *Objic.* 1. In toto hoc titulo id agitur generaliter, ut Superior suppleat defectum inferioris: ergo & defectum in administranda Justitia. 2. Si nec ad Capitulum, nec ad Archiepiscopum, fieret devolutio in ordine ad supplendam negligentiam Episcopi Justitiā non debitè administrantis, non satis consultum & provisum esset subditis Episcoporum: sed hoc admitti nequit. ℞. ad 1. *n. ant.* quia fere id duntaxat agitur, ut suppleatur negligentia Prælatorum in causis *beneficialibus*. Ad 2. *neg. maj.* quia superest aliud remedium, nempe vel recursus ad Papam, ut is negligen-

tem

tem Episcopum adigat ad faciendum, officium: vel etiam ad Archiepiscopum deferendo ipsum Episcopum, ut hunc, tanquam sibi immediatè subjectū, compellat ad justitiæ administrationē. Dein concedo, quod Capitulum tunc, quando Episcopus valde diu abesset a sua Diæcesi, vel redderetur inhabilis, potestatem habeat immediaté exercendi jurisdictionem in diæcesanos, donec Papa aliter provideret, per *c.* 3. *h. t. in* 6. quia Capitulum sede vacante (qualis tali casu moraliter esset) succedit in jurisdictionis exercitio, consequenter & in Justitiæ administratione.

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Ordinatio seu Ordo, & quotuplex*
2. 3. *An Prima Tonsura sit Ordo.*
4. *An Episcopatus.*
5. *Quis sit Minister conferens Ordines.*

 6. *Illi-*

6. *Illicitè ordinatur non Subditus ſine dimiſſoriis.*
7. *Quis iſtas concedere poſſit.*
8. *Quid ex parte Ordinandi, ut validè.*
9. *Et quid, ut licitè ordinetur, requiratur.*
10. *An quoquè, & qualis Titulus Menſæ.*
11. *In Ordinatione certa tempora.*
12. *Et interſtitia obſervari debent.*
13. *Quæ ſit pœna malè Ordinantis & Ordinati.*

1. CUm in vera Religione dari debeat Sacrificium verum ac propriè dictum, utpote præcipuus Dei cultus, & latreuticus; Sacrificium verò ſine Miniſtro debito & Sacerdote peragi nequeat, quod in Nova Lege & in vera Chriſti Eccleſia aliud non eſt, quàm Euchariſtia, ſeu Sacrificium Miſſæ, quod offerre ſoli Sacerdotes poſſunt, (licet ſimul Sacramentum ſit) Sacerdotes verò non naſcantur, ſed *ordinentur*, & quidem non ſimul & ſemel, ſed gradatim juxta ritum à Chriſto in genere inſtitutum, ab Eccleſia autem determinatum: Rurſus cum Prælati, Judices, & Miniſtri Eccleſiæ, de quibus hucuſque, non obtineant ſuam poteſtatem regendi Eccleſias ſibi commiſſas,

&

& populum fidelem, ſine debita vocatione ſeu ordinatione; idcirco hic agitur de *ordinatione* Sacerdotum & Eccleſiæ Miniſtrorum, per quam ipſis non modo confertur poteſtas in *verum Corpus Chriſti*, nempe illud ponendi ſub ſpeciebus panis & vini, & ſic conficiendi Euchariſtiam, ut *Sacrificium* & *Sacramentum* eſt, offerendo Chriſtum in Miſſa ſub ſpecie panis & vini, atque illum diſtribuendo fidelibus ſub ſpecie panis, ſed etiam in *myſticum Corpus Chriſti*, h. e. in fideles, eos abſolvendi à peccatis, aliisque vinculis, & regendi, dirigendique ad ſalutem æternam per varia miniſteria ſacra. *Ordinatio* igitur, ſeu *Ordo activè ſumptus*, eſt *actio illa ſeu ceremonia ſacra, qua alicui conceditur poteſtas ad aliquod Altaris Officium ſtabiliter peragendum*; ſeu qua traditur ſpiritualis & ſtabilis poteſtas conſecrandi Euchariſtiã, vel ad hunc finem miniſtrandi, vel miniſterium aut functionem ſacram exercendi. Et hinc *Ordo*, ſaltem aliquis, Sacramentum eſt Novæ Legis: nam plures exſtant, nimirum *Oſtiariatus*, *Lectoratus*, *Exorciſtatus*, *Acolytatus*, (& hi quatuor Ordines dicuntur *Minores*) *Sub-*

diaconatus, *Diaconatus*, *Presbyteratus* ſeu *Sacerdotium*, qui appellantur *Majores* vel *Sacri*: quia propius accedunt ad conficiendam Euchariſtiam, & per annexum caſtitatis votum magis conſecrant Deo ſuſcipientes. De *Prima Tonſura*, ut vocant, quæ confertur ante omnes prædictos, controverſia eſt, an ſit *Ordo* propriè dictus, & de *Epiſcopatu* an ſit *Ordo ſubſtantialiter diſtinctus* à Presbyteratu, vel ſolùm accidentalis extenſio iſtius: de quibus poſtea. De Presbyteratu ſaltem certum eſt, quod ſit Sacramentum: de Subdiaconatu & Diaconatu communis habet doctrina: de quatuor Minoribus ſaltē de facto eſt communior ſententia: de prima Tonſura & Epiſcopatu, ſi ſint Ordines veri & diſtincti, id ipſum per conſequentiam doctrinæ affirmandum cenſetur. *Ordinationi*, ſeu *Ordini activè ſumpto*, reſpondet, *Ordo paſſivè ſumptus*, qui eſt effectus ordinationis, & certus gradus Miniſtrorum Eccleſiæ, vî cujus alii dicuntur *Minoriſtæ*, ſcilicet *Oſtiarii*, *Lectores*, *Exorciſtæ*, *Acolythi*, alii autem *Subdiaconi*, *Diaconi*, *Presbyteri*. Quia verò Ordo non confertur ſine legitimo

gitimo Ministro, & nullus ritè ordina-
tur nisi debito tempore & sine debitis
qualitatibus; ideo hic agitur de qualita-
te *Ordinantis*, de qualitatibus *Ordinando-
rum*, & de *temporibus ordinatorum*; priùs
præmittendum aliquid videtur de Nu-
mero Ordinum, an nimirum præter 7
recensitos etiam pro Ordine propriè di-
cto habenda sit prima Tonsura, & pro
speciali Ordine Episcopatus.

Dico 1. *Prima Tonsura* (quæ in Jure 2
etiam *Psalmistatus* vocatur *can.* 20. *d.* 23
can. 2. *d.* 44. *can. siquis Episcopus caus.* 17.
q. 1.) probabilius est Ordo propriè di-
ctus. Ita communis Canonistarum an-
tiquiorum & præstantiorum cum Ab-
bat. Host. Jo. Andr. Ant. de Butrio,
Felino, quibus accedunt Recentiores,
Barbosa, Fagn. & Begnudellius nuper
Vicarius Generalis Frisingæ, contra
communem Theologorum, Prob. 1. ex
c. cum contingat 11. *de ætat. & qualit.* ubi
Innoc. III. interrogatus, an Abbates
conferendo primam Tonsuram confe-
rant *Clericatûs Ordinem*, respondit, quod
*per primam tousuram, juxta formam Eccle-
siæ datam, Clericalis Ordo conferatur* ab
ipsis, si sint Abbates Sacerdotes, &

benedicti ab Episcopo. 2. ex. *can. Cleros* 1. *d.* 21. ibi: *Clericorum gradus & nomina hæc sunt: Ostiarius, Psalmista, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus.* En novem Ordines, ac inter hos etiam *Psalmistatum*, qui in Jure sumitur proprima tonsura, ut notant DD. *in can. Psalmista* 20. *d.* 23. Concordat *can. siquis Episcopus* 27. *q.* 1. ubi Psalmista, seu tonsura initiatus, non minùs ac alii ordinati, nempe Lector, Subdiaconus &c. jubetur deponi, si Sponsam Christi, seu Monialem, corrupit & *c. de pœnis in* 6. ubi præscribitur modus degradandi Clericum solenniter usque ad *primam vestem* inclusivè (nempe usque ad superpellicium) *quæ datur in collatione tonsuræ; tuncque radatur caput illius, ne tonsuræ seu Clericatûs vestigium remaneat in eodem:* sed depositio, & degradatio Clerici est dejectio ab Ordine Clericali, ut omnes fatentur: ergo, cum tonsuratus possit secundùm S S. Canones deponi & degradari, & sic dejici ab Ordine, tonsura debet esse Ordo, à quo talis dejicitur. 3. ex Trident. quod *sess.* 21. *c.* 1. *de ref.* prohibet quidquam accipi *pro collatione quo-*

rum-

rumcunque Ordinum, *etiam Clericalis Tonsuræ*: notetur particula *etiam*, quæ est implicativa præcedentium. 4. Ex Bulla *Sancti* Sixti V. ubi ait: *ad suscipiendum Clericalem*, *aliosve Ordines* &c. & ex decis. Congreg. Card. apud Fagnanũ ad *cit. c.* 11. *n.* 118. quæ respondit, primam tonsuram imprimere *Characterem*, quod convenit Ordinis Sacramento. 5. Ex Pontificali Romano, quod *tit. de Clerico faciendo*, dicit: *quilibet ordinandorum debet habere suum superpellicium super brachium sinistrum*: item: *ordinati* (nempe ad primam tonsuram) *redeunt ad loca sua*: ergo tonsurati sunt *ordinati* seu Ordinem Clericalem consecuti.

3 *Objic.* 1. Pontifex in *c. cum contingat* 11. cum respondit, per collationẽ primæ tonsuræ conferri Ordinem, sumpsit Ordinem impropriè. 2. Prima tonsura est dispositio ad Ordines: ergo non est Ordo. 3. Trid. *sess.* 23. *c.* 2. recensendo Ordines omittit tonsuram imò ab illis eam distinguit, dum ait: *Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi sunt, ut qui jam Clericali tonsurâ insigniti essent, per Minores ad Majores ascenderent.* 4. Si tonsura esset Ordo, esset

esset etiam Sacramentum: sed Sacramentum non est, quia nec habet materiam & formam specialem, nec confert specialem potestatem cum ratione ad Eucharistiæ Sacramentum, vel facientem aliquid ad Eucharistiam. ℟. ad 1. Negando assertum; partim quia non est ratio verba Pontificis accipiendi in sensu improprio, partim quia non est credibile, quod Pontifex interrogatus sit, an tonsura sit impropriè dictus Ordo, vel Papa decidere hoc voluerit (cum nemo dubitaverit, tonsuram esse Ordinem, saltem impropriè dictum) partim quia pari jure dicam, quòd reliqui Ordines Minores non sint propriè dicti Ordines. Ad 2. *dist. ant.* est dispositio ad Ordines tantùm. *n.* simul Ordo. *c. ant* & *n. conf.* Etiam quatuor Minores sunt dispositio ad Ordines Majores, & Subdiaconatus ac Diaconatus ad Presbyteratum, at non tantùm, sed simul Ordines proprie dicti etiam juxta Adversarios. Ad 3. Trid. *loc. cit.* tonsuram explicitè non recensuit inter Ordines, quia noluit sententiam oppositam damnare; propterea autem non exclusit, imò per verba *qui jam Clericali tonsurâ insigni-*

ti essent, implicitè videtur insinuasse, quòd tonsura sit Ordo; cum *insigniri* denotet impressionem signi, nempe characteris spiritualis, qui in omni Ordine imprimitur in anima. Sed de mente Trident. & S. Congreg. jam audivimus paulo ante. Ad 4. *c. ma. n. min.* Si enim Ordo est, hoc ipso non minus Sacramentum esse meretur, ac reliqui quatuor Minores Ordines, distinctum à reliquis: nam communis Theologorum cum S. Thoma *in* 4. *d.* 24. *q.* 1. *a.* 1. & 2. Trid. *sess.* 14. *de Sacram. Pœnit. c.* 2. & *de Extr. Unct.* 1. docet. tunc dari Ordinem & Sacramentum speciale à reliquis distinctum, quando datur specialis materia & forma, atque confertur specialis potestas ad certum ministerium sacrum ritè obeundum cū gratia interna: sed in collatione primæ tonsuræ datur specialis materia, & quidem remota, *superpellicium* seu vestis alba, & materia proxima, illius traditio, cum rasione capillorum: datur & specialis forma, quæ consistit in verbis, quæ profert Ordinans, dum tradens illam vestem dicit, *induat te Dominus &c.* & dum ita deprecatur, *oremus dominum nostrum*

JEsum

JEsum Christum pro his famulis suis, qui ad deponendum comas capitum suorum pro ejus amore festinant, ut donet eis Spiritum S. (nempe internam gratiam) ut habet Pontificale Romanum *loc. cit.* Sed & confertur specialis potestas ad certum ministerium Sacrum, nempe ad cantandos Psalmos, Lectiones, & Responsoria: sicut Lector deputatur ad Lectiones simpliciter pronuntiandas: si autem hæc potestas, per Ordinem *Lectoratûs* collata ad simpliciter legendum, facit aliquid & habet relationem ad Sacramentum Eucharistiæ, etiam potestas, ad piè cantandum per *Tonsuram* collata facit aliquid, & relationem habet ad Eucharistiæ Sacramentum, scilicet excitando corda fidelium ad illud devotè suscipiendum.

4 Dico 2. Episcopatus probabilius est Ordo distinctus à Presbyteratu, consequenter & Sacramentum distinctum. Ita communis Canonistarum, quibus ex Theologis inter alios etiam consentit Tannerus *to* 4. *d.* 7. *q.* 2. *n.* 32. Prob. 1. ex *Epist. S. Anacleti.* 3. *c.* 1. ubi ait: *Sacerdotum Ordo, prout Dominus eum instituit, bipartitus est*; nempe Sacerdotalis

&

& Episcopalis. 2. ex Trident. *sess.* 23. c. 4. ubi sic loquitur: *docet insuper Sacrosancta Synodus, in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum ordinum, nec populi &c. consensum, sive vocationem, sive auctoritatem requiri.* En! clarè insinuat, aliam esse ordinationem seu ordinem Episcoporum, quam Sacerdotum, adeoque distinctum. 3. In collatione Episcopatûs, seu in consecratione & ordinatione Episcopali adhibetur materia, & forma specialis, & confertur potestas specialis spiritualis: sed propter has causas admittitur distinctio inter alios Ordines, qui omnes juxta communem sunt Sacramenta. *Objic.* 1. Si omnes Ordines, qui juxta nos sunt novem, sunt Sacramenta, tunc dantur plura Sacramenta Ordinis quam unum, consequenter malè nos instruit Cathechesis, dū docet tantùm septem esse Sacramenta. 2. Episcopatus essentialiter præsupponit Sacerdotium: ergo tantùm est pars Sacerdotii accidentaliter perfectiva, non Ordo substantialiter diversus à Sacerdotio. ℞. ad 1. plura Sacramenta Ordinis physicè quidem distincta, unum tamen moraliter, per aggregationem, &

ratio-

ratione finis, ad quem referuntur omnes Ordines, nempe ad constituendum idoneum Ministrum Eucharistiæ, quà Sacramenti & quà Sacrificii: ad quem tamen finem diversimode se habent. Ad 2. *trans antec. n. conf.* Episcopatus etiã essentialiter præsupponit Baptismum, ita ut invalidè conferatur non baptizato, & tamen est Sacramentum à Baptismo distinctum.

5 Dico 3. Minister Ordinis Ordinarius est Episcopus, & quidem consecratus necessario. Communis ex *c.* 1. *de Ordinatis ab Episcopo &c.* Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *& can.* 7. *de Sacram. Ord.* Dixi 1. *Ordinarius*, seu ad quem spectat conferre Ordines ratione officii; nam extraordinarius Minister, nempe ex delegatione & privilegio speciali Pontificis, possunt esse simplices Sacerdotes, & de facto respectu suorum Regularium, quoad primam tonsuram sunt Abbates Sacerdotes, & benedicti *c.* 11. *de ætat. & qualit.* item ex consuetudine quoad 4. Minores, modo habeant jus utendi mitrâ, pedô, & annulô; imo aliqui ex speciali privilegio, sed pauci, quoad Subdiaconatum & Diaconatum; nullus

autem

autem quoad Presbyteratum. Dixi 2. *Consecratus*; nam electus tantum, aut confirmatus Episcopus, & nondum Consecrationem adeptus, non habet potestatem & exercitium Ordinis Episcopalis, quia hunc nondum accepit. Dixi 3. *Necessarió*, ita n mirum,ut alias ordinaret invalidé; si autē consecratus sit,Ordinatio valet,licet esset improbus,excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus, schismaticus, hæreticus &c. quia potestas ordinandi fundatur in charactere Episcopi indelebili,per consecrationem Episcopalem impresso, & per Ecclesiam inauferibili; & hinc valetOrdo, quem confert consecratus, modo adhibeat debitam materiam ac formam, atque intentionem ordinandi habeat. Nec obstat, quod in *c.* 1. *de schismat.* dicantur ordinationes, ab Episcopo hæretico factæ, esse *irritæ*; sensus enim est, quód sint irritæ quoad executionem, quæ taliter ordinatis prohibita est, non quoad substantiam. Cætera, nempe probitas, & status gratiæ, negatio censuræ, irregularitatis, hæresis &c. solùm requiruntur ad licitam, non ad validam

ordinationem, ſeu ut ordinando non peccet Epiſcopus.

6 Dico 4. Ut Epiſcopus licitè ordinet, etiam requiritur, ut ſit proprius, ſeu ut ordinandus ipſi ſit ſubjectus. *c.* 3. *h. t. in* 6. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 2. & *ſeſſ.* 23. *c.* 8. *de ref.* niſi nimirum proprius ordinandi Epiſcopus conſentiat vel viva voce, vel, ut habet uſus communis, in ſcripto ſeu per litteras, quas vocant *dimiſſorias*, vel *dimiſſoriales*, vel *commendatitias*, aut *reverendas*, aut niſi ordinandus habeat privilegium à Papa, vi cujus ordinari poſſit quolibet Epiſcopo habente communionem cū Sede Apoſtolica, quale habent Religioſi Societatis JESU, & Alūni Pontificii in Germania. *Proprius* autem Epiſcopus, vel Ordinandus Epiſcopo ſubditus eſſe poteſt triplici modo. 1. Ratione originis, ſi nempe ordinandus natus ſeu oriundus eſt in diæceſi, in qua pater habet domicilium. 2. Ratione domicili, ſi nempe ordinandus è loco originis egreſſus habitare cæpit in aliqua diœceſi cum intentione ibi perpetuò manendi, niſi per accidens quid avocet: proin quaſi-domicilium, dum videlicet quis habitare quidem cæpit in aliqua dioece-

diœcesi, at cum animo non stabiliter manendi, sed solum per notabilem anni partem, vel etiam per plures tantùm annos, uti Studiosi in Academiis, non sufficit. per *c.* 3. *cit.* Denique 3. ratione beneficii, quod nimirum quis actu obtinuit in titulum, & possidere cæpit in aliqua diœcesi *c.* 3. *cit.* Si Episcopus ex nullo horum capite sibi subditum ordinet sine licentia proprii Episcopi, agit illicitè. *Objic.* Si Abbas sine licentia ordinet non subditum, v. g. Regularis sæcularem, sine licentia proprii Episcopi, agit invalidè: ergo etiam Episcopus ordinans non subditum sine licentia proprii Episcopi. ℞. *c. ant. n. cons.* nam Episcopus ordinavit vi characteris Episcopalis, quem ipsi nec Pontifex auferre potest; Abbas verò tantum vi privilegii, quod ipsi à Pontifice restrictum est.

7 Quæres, quis concedere possit litteras dimissorias? ℞. 1. Solus Episcopus proprius Ordinandi, confirmatus tamen & non excommunicatus; quia hæc concessio est actus jurisdictionis. *c.* 3. *cit.* Unde Vicarius Generalis sine speciali mandato, aut nisi Episcopus degat in remo-

tis, non poteſt. *c.* 3. *cit.* Neque Capitulum Sede vacante infra annum à die vacationis, niſi arctatis ratione beneficii Eccleſiaſti. Trid. *ſ.* 7. *c.* 10. *de ref.* Rℽ. 2. Superiores Regulares (imo & Novitiis ſuis ad Ordines minores. S. Pius V. in *Conſtit. Ramanus Pontifex*) at non ad Epiſcopum alienum, ſed ad Epiſcopum ſuæ diœceſis, niſi ſint exempti. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 10. *de ref.* vel niſi longo tempore ordinationem non inſtitueret Epiſcopus proprius. Sæcularibus verò, ſi quos forte habeant ſubditos Prælati Regulares, dare dimiſſorias ad alienum Epiſcopum nequeunt, etſi eſſent exempti. *c.* 3. *cit.* §. *fin.* Trid. *loc. cit.* Excipe, niſi eſſent pleniſſimo jure exempti, & in ſæculares jurisdictionem quaſi - Epiſcopalem obtinerent.

8 Dico 5. Ex parte ordinandi, ut *validè* ordinetur, requiritur 1. ut ſit mas. 2. Ut ſit baptizatus. 3. Ut non poſitivè invitus. *c.* 8. *de converſ. conjug. c.* 1. *de Presbyter. non baptiz. c.* 2. §. *item de baptiſmo.* Ratio. quia hæ conditiones Jure Divino, & ultima Jure Naturali, neceſſariæ ſunt. *Objic* In Jure Canonico ſit mentio Diaconiſſarum, Presbyterarum, & Epiſcoparum *can.* 23. *cauſ.* 27. *q.* 1. *can.* 18, 19. *d.* 32. *&c.* ergo

ergo fœminæ ordinantur validè. R. *n. conſ.* non enim appellantur his nominibus, quòd Ordinem Diaconatûs, Presbyteratûs &c. receperint, & ad miniſterium Altaris deputatæ ſint, quod exercetur vi Ordinis; ſed vel ideo, quia erant conjuges virorum, qui cum illarum conſenſu in Diaconos, Presbyteros, vel Epiſcopos fuerunt aſſumpti; vel quia erant præpoſitæ Monialium: vel quia voto continentiæ emiſſo deſerviebant in temporalibus tum Eccleſiæ tum ſacris miniſtris, aut ſuppellectilis lineæ ad uſus ſacros deputatæ munditiam ſibi habebant commiſſam.

Dico 6. Ut *licitè* quis ordinetur, 9 requiruntur plura, nempe 1. ut confirmationis Sacramentum priùs ſuſceperit. 2. Ut ſit in ſtatu gratiæ. 3. Ut ſit ordinanti ſubjectus ſecundùm dicta. 4. Ut habeat plenum rationis uſum. 5. Legitimam ætatem, nempe pro prima tonſura annos diſcretionis *c. fin. h. t. in* 6. & pro 4. Minoribus etiam; cum tempus non ſit determinatum in Jure: pro Subdiaconatu annum 22. pro Diaconatu 23. & pro Ptesbyteratu 25. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 12. *de ref.* ſufficit autem, ſi hi anni ſint in-

choati, ut explicat communis ſenſus DD. & praxis: pro Epiſcopatu 30. annos completos. 6. Debitã ſcientiam 7. Competentem morum probitatem. 8. Ut non ſit Neophytus, ſeu recens converſus ex Judaiſmo vel Paganiſmo. 9. Ut non ſit uxoratus, niſi accedat conſenſus uxoris, vel Religionem ingredientis, vel ſaltem emittentis votum caſtitatis. 10. Ut non ſit infamis, infamia vel Juris vel Facti, atque univerſim. 11. Ut non ſit irregularis quacunque irregularitate, ex defectu orta vel delicto, cujusmodi irregulares comprehenduntur his verſibus:

Infirmus: demens: vitiatus: fœmina: ſervus:
Infamis: novus: ignorans: baptiſmate peccans
Ordine; occidens: mutilans: bigamusque: nothusque:
Hæreſis: obſtrictus: pauper: puer exulat aris.

Nota, per *fœminam* intelligi hermaphroditum, in quo nempe reperitur uterque ſexus maſculus & fœmineus, modo fœmineus non prævaleat, nam fœmina mera, vel prævalens ſexu fœmineo, Jure Divino eſt incapax Ordinis, ac invalidè ordinatur: *pauperem* verò, ſi ſit perſona vilis, referri ad infantes; alias enim irregularis non eſt, niſi reſpectu Ordinis

nis Sacri, qui prærequirit titulum Menſæ, de quo ſtatim. Cæteræ irregularitates explicantur in titulis pluribus tum hujus lib. I. tum libri V.

Dico 7. Ut aliquis ordinetur licitè 10 in Subdiaconum, requiritur etiam Titulus Menſæ. Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 2. *de ref.* Ratio eſt, ne Ordine Sacro initiatus, qui tenetur in Clericatu permanere, ex defectu alimentorum cogatur cum dedecore Statûs Clericalis mendicare, vel ſordidum quæſtum exercere. Per *Titulum Menſæ* intelligitur cautio, quâ providetur ordinando de ſufficienti eaque perpetua ſuſtentatione. Eſt triplex 1. *Titulus beneficii* (qui propriè eſt titulus, reliqui verò ſolùm vicem tituli obtinent & ei tantum æquiperantur) quando nempe Ordinandus actu jam habet beneficium perpetuum, pacificè poſſeſſum, & ad congruam ſuſtentationem ſufficientes præbens reditus. 2. *Titulus patrimonii*, quando nimirum Ordinandus actu habet bona propria, ac certa, & immobilia, ad ſuam ſuſtentationem ſufficientia; quæ proin ab Ordinato nequeunt validè alienari, aut aliis obligari. Nec ſufficit, ſi alius privatus, (de Communita-

nitate integra, & Principe aliter sentiendum)caveat in scripto de pensione in sustentationemOrdinati singulis annis solvenda, donec consequatur beneficium, vel ubi ad beneficium redditus fuerit inhabilis, si non accedat cautio realis, seu non assignetur res frugifera, ex qua solvatur pensio. per Trid. *sess. 12. c. 2. de ref. cit.* quæ pensio non quidem strictè est titulus patrimonii, sed ex consuetudine ipsi substituitur, & simpliciter *Titulus Mensæ* vocatur. 3. *Titulus paupertatis*, videlicet apud Religiosos approbatam Religionem professos. *can. 1. d. 70.* & in Societate JEsu post emissa vota simplicia Religiosa. Gregor XIII. *in Constit. Ascendente Domino.*

11 Dico 8. Tempora Ordinationum sunt dies illi, quibus jura permittunt conferri Ordines. *Prima Tonsura* conferri potest quolibet anni die & hora, ut patet ex Pontificali Romano & consuetudine. *Quatuor Minores* quovis dominico die, aut festo, saltem quod celebratur in foro, mane tamen *c. 3. h. t. & Pontif. Rom. Majores* autem, nempe *Subdiaconatus Diaconatus, & Presbyteratus*, non nisi Sabbathis ,quatuor temporum, Sabba-

tho

tho ſancto, nempe ante Dominicam Reſurrectionis, & Sabbatho Dominicam *Paſſionis* præcedente *c. cit.* Demum *Epiſcopatus* non niſi dominica die *can.* 5. *d.* 75. ſuffragante conſuetudine. *Extra tempora* prædicta ſiquis ordinetur, illicitè ordinatur, niſi habeat privilegium Apoſtolicum, quod ſubinde datur Epiſcopis, ſubinde Ordinandis. Generale hujusmodi privilegium (citra communicationem, qua alias gaudent alii Religioſi) Societati JEſu conceſſit Gregorius XIII. *in Conſtit. Pium & Utile*, vi cujus posſunt Societatis homines non ſolùm *extra tempora*, ſed etiam *non ſervatis interſtitiis*, Ordines majores ſuſcipere, etiam tribus diebus continuis. Et quia hoc privilegium eſt conceſſum poſt Tridentinum, ei nihil obeſt revocatio hujusmodi privilegii, aliis Regularibus olim conceſſi, facta ab eodem Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 13. *de ref. juncta ſ,* 25. *c.* 22. *de Regular.*

Dico 9. Inter unum & alterum Ordinem de Jure ſervanda ſunt *Interſtitia*, ſeu intervalla unius anni, ſcilicet à ſuſceptis Ordinibus Minoribus ad Subdiaconatum, ab iſto usque ad Diaconatum. ab hoc usque ad Presbyteratum ſemper interce-

dere debet unius anni ſpatium, niſi aliud Epiſcopo magis expedire videatur. Trid. *ſ.* 23. *c.* 11. 13. 14. *de ref.* ut nimirum major tum æſtimatio, tum præparatio & aptitudo ad tam ſublimia miniſteria in Ordinandis procuretur. Diſpenſare tamen poteſt Epiſcopus, &, quando Literas dimiſſorias dare poſſunt, etiam Vicarius Generalis, & Sede vacante Capitulum, non tamen Prælati Regulares cum ſuis Religioſis. *Objic.* Epiſcopus non poteſt diſpenſare in Jure communi, & hinc neque in *Temporibus* Ordinationum: ergo neque in *Interſtitiis.* ℞. *n conſ.* quia in Interſtitiis conceſſit ipſi Tridentinum diſpenſare, non in temporibus Ordinationum. Cæterum annus non ſumitur hic Mathematicè pro 12. menſibus, ſed Eccleſiaſticè & moraliter, v. g. à Pentecoſte ad Pentecoſten, à Paſchate ad Paſcha &c. licet altero anno citiùs venit Pentecoſte vel Paſcha nondum elapſo anno Solari.

13 Dico 10. Pæna culpaliter *ordinantis* extra tempora, vel ante legitimam ætatem, vel non ſubditum, eſt ſuſpenſio vel ferendæ vel latæ ſenentiæ, prout videre eſt in *c.* 2. 8. 13. 14. *h. t.* & *c.* 2. & *fin.*

eod.

eod in 6. Pœna autem *ordinati*, seu culpabiliter ordinari se facientis in Majoribꝰ extra tempora, vel ante legitimam ætatem vel ab alieno Episcopo sine licentia proprii, est pariter suspensio latæ sententiæ ab executione Ordinum susceptorum. *Constit. Cum ex Sacrorum.* Pii II. *c.* 2. *h. t. in* 6. Trid. *sess.* 23. *c.* 8. *de ref.* ordinationes illicitè & contra SS. Canones factæ & susceptæ fere non habent pænam in Jure determinatam, nisi Episcopus conferat primam tonsuram illiterato, vel conjugato; tunc enim est etiā suspensus ipso Jure per annūm à collatione primæ tonsuræ *c. fin. cit.* Episcopus autem Ordinem Sacrum culpabiliter conferens non habenti Titulum mensæ contrahit obligationem eum alendi (si aliunde non habeat sustentationē) donec ei provideat de beneficio *c.* 2. 4. 16. *de Præb.* quæ non tam pœna est, quā favor Status Clericalis, & ideo ad successorem transit.

TITU-

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex ſit Scrutinium.*
2. *An examen ſubire debeant omnes Ordinandi.*
3. *Super quibus rebus illud inſtituendum.*
4. *Pœna Ordinantis ignotum, & furtivè accedentis.*

NOmine *Scrutinii* intelligitur examen Ordinandorum, quo in eorum ætatem, vitam, ſcientiam inquiritur. In Jure triplex occurrit Scrutinium. *Primū* à Parocho vel alio, quem Epiſcopus conſtituerit, per menſem ante Ordinationem. Trid. *ſ.* 23. *c.* 5. *de ref.* Sed hujus in Germania vix eſt uſus, ſed ſuppletur per teſtimonia à Profeſſoribus & Præfectis ſcholarum. *Secundum* ab Epiſcopo, aſcitis aliis viris peritis, uno vel pluribus, immediatè ante Ordinationem diebus inſtituendum. Trid. *c.* 7.

Ex

Ex conſuetudine fit à Vicario Generali & aliis ab Epiſcopo deputatis. *Tertium* in ipſo Ordinationis actu præmittendum circa eos, qui in Diaconos vel Presbyteros ordinantur, dum nempe Epiſcopus Archidiaconum (hodie Sacellanum Epiſcopo ordinanti aſſiſtentem) interrogat: *ſcis illos dignos eſſe?* is autem reſpondet: *quantum humana fragilitas noſſe ſinit, & ſcio & teſtificor, ipſos dignos eſſe ad hujus onus officii. c. un. h. t. Pontif. Rom.* De ſecundo

Dico 1. Examen immediatè ante 2 Ordinationem inſtitui ſolitum regulariter ſubire debent Ordinandi, ſaltem qui Majoribus initiari petunt, etiam Religioſi. Trid. *ſeſſ.* 23. *cit. c.* 12. *can.* 2. & 5. *d.* 24. Dixi *regulariter*; de quorum enim dignitate & idoneitate Epiſcopo aliunde conſtat, vel qui à ſuo Epiſcopo jam examinati cum dimiſſoriis adveniunt, non neceſſario examinantur; neque Theologiæ aut SS. Canonum *Doctores*, vel *Licentiati*, ſicut qui ab aliqua Vniverſitate, vel Generalium Studiorum Collegio nominantur ad beneficia. per Trid. *ſeſſ.* 7. *c.* 13. *de ref.* Per privilegium (non communicabile aliis Religioſis) ab hoc examine exempti ſunt Religioſi Societatis

JESU

JESU à Gregor. XIII. *in Conſtit Pium & utile* anno 1582. quod Paulus V. *in Conſtit. Quantum* anno. 1606. reſtauravit vi cujus de vita, moribus, natalibus, ætate, & aliis in Ordinando requiſitis ab Epiſcopis examinari non debent.

3 Dico 2. In præfato examine diligenter inquirendum eſt in genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam & fidem Ordinandorum. *c.* 5. *cit.* Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 7. *de ref.* An nimirum ordinandus non deſcendat ex genere maculato ſeu ex hæreticis (quod tamen in Germania non multùm attenditur) an non ſit ſervus, bigamus, illegitimus, vel alia irregularitate laborans &c. Per *inſtitutionem* mero Judicio non male intelligitur notitia, quam ordinandus habere debet circa ſuum officium, ad quod deputatur: officium autem *Tonſurati* ſeu *Pſalmiſtæ* eſt cantare Pſalmos, Reſponſoria &c. *Oſtiarii* cuſtodire Eccleſiã, dignos admittere, excludere indignos: *Lectoris* ſacra Lectione fideliũ animos ad pietatẽ excitare: *Exorciſtæ* in vocare ſuper energumenos & cathecumenos: *Acolythi* deferre lumina, vinum & aquam ad Sacrificium:

quæ

quæ omnia licet à Laicis fieri possint & soleant, à taliter tamen ordinatis fiunt ex officio & speciali Deputatione: *Subdiaconi* calicem in Missa solenni deferre ad Altare, cantare Epistolam, deferre habitum & tonsuram Clericalem, recitare breviarium, servare castitatem ex voto tacito: *Diaconi* immediatè in omnibus ministrare sacerdoti solenniter sacrificanti, cantare Evangelium, prædicare Verbum DEI &c. *Presbyteris* demum ad ministrare Sacramenta, docere populũ necessaria ad salutem, sacrificare &c.

Dico 3. Pœna ordinantis aliquem ignotum sine prævio examine, est arbitria, ordinantis verò aliquem, quem scit laborare impedimento, privatio potestatis ordinandi per sententiam. *can.* 55. *dist.* 50. Pæna autem ordinari se facientis sine examine, & furtivè se immiscentis, ordinandis, est suspensio per sententiam, licet alias fuisset dignus. per *can. fin. d.* 24. Si quis autem suum impedimentum in Examine reticeat, deponi jubetur *can.* 55 *cit.* Quod intelligo de impedimento alias manifesto, vel postea comperto, & de foro externo; nam puto, probabilius esse, ordinandum non 4

teneri

teneri in conſcientia manifeſtare impedimentum vel defectum occultum Juris Eccleſiaſtici; quia tam difficilis obligatio vel ſe ipſum infamandi, vel impediendi à tanto favore, quam conſequitur ex Ordinibus, non ſatis probatur.

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui.

SUMMARIUM.

1. *Quid in hoc Titulo tradatur.*

1. DIco. Epiſcopus, qui renuntiavit vel *loco tantùm*, h. e. curæ, officio, & adminiſtrationi, Epiſcopatûs: vel *loco & dignitati ſimul*, h. e. Ordini Epiſcopali, vel potiùs hujus executioni, quia v. g. timet depoſitionem ob delictum, ordinat validè quidem, at non licitè, etiam cum licentia alicujus Epiſcopi, ſi confert Ordines Majores *c. 1. h. t.* quod validè ordinet, patet inde, quod

quod retineat characterem Episcopalem, utpote, inauferibilem: quod non licite, quia ipsi prohibetur *c.* 1. *cit.* Unde & recipiens Ordines Majores à tali non potest exercere Ordines, donec cum ipso dispensetur *cit.* 1. *c.* Episcopus autem, qui tantum renuntiavit *loco*, non *dignitati simul*, ordinet licite quando ordinat cum licentia alicujus Episcopi, cujus subditum ordinat *c.* 1. *cit.* illicitè verò, si sine licentia; quia post renuntiationē non ampliùs habet subditos.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine Præficiendorum.

SUMMARIUM.

1. *Qualis ætas in promovendo ad beneficium.*
2. *Et qualis Ordo requiratur.*
3. *Et quænam aliæ qualitates.*
4. *An valeat collatio beneficii indigno facta,*
5. *Et nondum habenti debitum Ordinem.*
6. *Beneficia curatè Dignioribus conferenda.*

1. Nomine *Præficiendorum* veniunt hic illi, de quorum Promotione ad beneficia & dignitates Ecclesiasticas agitur: quales igitur hi esse debeant, hoc loco examinatur.

Dico 1. *Ætas* in promovendis est varia, à Jure Novissimo Tridentini potissimum determinata, & quidem ad consequendum beneficium quodcunque etiam simplex, annus 14. Trid. *seß*. 23. *c*. 6. *de ref*. ad dignitates, curam animarum non habentes annexam, annus 22. completus: ad dignitates, quibus cura animarum annexa est, 25. inchoatus saltem Trid. *seß*. 24. *c*. 12. *de ref*. sicut ad beneficia Curata & Parochialia atque ad Vicarias perpetuas curatarum Ecclesiarum. *c*. 7. §. *inferiora de Elect. Clem. un. de Offic. Vicar.* quia de his Tridentinum nihil diversi statuit, sicut de Pensionibus, ad quas proin hodie adhuc sufficiunt 7. anni uti & de Episcopatu, ad quem requiruntur 30. anni completi quos requirit *c*. 7. *de Elect*. Ad Canonicatus, Præbendas, & Portiones denique requiritur talis ætas, ut saltem infra tempus à Jure Præscriptum (h. e.

infra annum, ut explicat *Clem.* 2. *h. t.*) initiari valeat illo Ordine, quem Canonicatus, Præbenda, vel Portio illa requirit. Cæterum collatio beneficii (idẽ eſt de præſentatione, electione &c. nam etiam tunc jam debet adeſſe legitima ætas juxta communem) ante debitam ætatem facta, eſt ipſo Jure nulla, ſaltem pro foro externo, per *c.* 14. *de Elect. in* 6. quia facta eſt inhabilis. Nec poteſt diſpenſare Epiſcopus excepto caſu, quo quis 20. annos complevit, & aſpirat ad dignitatem, quæ curam animarum non habet annexam; hoc enim Epiſcopo conceditur *c. un. h. t. in 6.*

Dico 2. *Ordo* aliquis eſt neceſſarius ad omne beneficium vel dignitatem Eccleſiaſticam conſequendam: ſed pro varietate beneficiorum varius. Adeoque nullum beneficium vel dignitas validè acquiritur, niſi promovendus ſaltem ſit initiatus primâ tonſurâ, per quam fit Clericus, ſeu ponitur in ſtatu Clericali *c.* 2. *de Inſtit. c.* 6. *de tranſact.* Præterea ille Ordo eſt neceſſarius, quem requirit beneficium vel de Jure, vel de conſuetudine, vel ex Fundatione: ſic ad beneficia, curata & dignitates, quibus cura animarũ 2

ſubeſt, requiritur Ordo Presbyteratûs, & juxta Tridentinum *ſeſſ.* 22. *c.* 2. *de ref.* Ordo aliquis ſacer, ſaltem Subdiaconatus, ante 6. menſes ſuſceptus, antequã quis promoveatur ad Epiſcopatum. Notandum tamen eſt, quòd, ubi Jus vel Fundatio requirit certum Ordinem, v. g. Presbyteratum beneficium curatum, ſufficiat, modo intra annum talis Ordo ſuſcipiatur. *c.* 14. *de Elect. in* 6. *c.* 8. *de Præb. in* 6.

3 Dico 3. Præter legitimam ætatem, & præſcriptum Ordinem, promovendus ad beneficium etiam habere debet illas *qualitates*, quas habere oportet promovendum ad Ordines, & ad *tit.* XI. ſupra recenſuimus, excepta tamen Subjectione, & Titulo. Qui illas autem habet, regulariter quoque *dignus* cenſetur beneficio. *c.* 13. *h. t.* licet alius poſſit eas habere in gradu excellentiori, & ideo eſſe *dignior*. Neque de novo examinare neceſſe eſt illis qualitatibus inſtructum, niſi prenſet beneficium curatum, vel beneficium ſit in aliena diæceſi, vel juſta cauſa aut ſuſpicio novi impedimenti vel defectus ſuperveniat. Singulariter attendenda eſt in præficiendo probitas mo-

rum,

rum, & ſcientia litterarum. c. 7. *de Elect.* c. 29. *de Præb. Clem.* 1. *h. t.* Trid. *ſ.* 24. *c.* 18. *de ref.* quia ex his plurimum pendet adminiſtratio beneficii, & officii, propter quod datur beneficium, executio. Item Trident. requirit vel ſaltem optat in quibusdam etiam Doctoratum, vel Licentiatum, ex Theologia aut Jure Canonico, uti 1. in Epiſcopis ubi tamen apud hos moris non eſt ſuſceptio dictorum graduum, requirit ſaltem publicum alicujus Academiæ teſtimonium, vi cujus idonei declarentur eſſe ad alios docendos. 2. In Scholaſtico, ubi apud eum eſt munus actu docendi 3. In Pænitentiario Canonico, & Capituli Vicario Generali. 4. In Archidiacono. Trid. *ſ.* 22. *c.* 2. *de ref. ſ.* 23. *c.* 18. *de ref. ſ.* 24. *c.* 8. 12. 16. *de ref.* quod tamen non ubique eſt uſu receptum. Præterea ſubinde quædam qualitates requiruntur ex fundatione, conſuetudine, ſtatuto, v. g. ut non alius aſſumatur, niſi ex certa regione, vel civitate oriundus, aut non niſi Nobiles vel Illuſtres ad Canonicatus aut Dignitates promoveantur: cujusmodi ſtatutum de meris Nobilibus aſſumendis, quamvis à quibusdam impugnetur,

fieri probabiliùs poteſt, præſertim ſi ei accedat confirmatio Sedis Apoſtolicæ vel expreſſè veltacitè; quianullibi prohibetur, & Eccleſiis per ſe non infertur damnum per tale ſtatutum; licetper accidens inferri poſſet, ſi ex Nobilibus aſſumentur etiã indigni & criminoſi; quod utique nullo ſtatuto vel conſuetudine induci poteſt.

4 Dico 4. Collatio beneficii facta indigno, v. g. infami, vel penitus illiterato qui prorſus non ſcit ea, quæ ad ipſius officium pertinent, aut excommunicato aut ſuſpenſo &c. eſt nulla, ſaltem pro foro externo. per *c. 7. c. 22. de Elect. c. 7. de Clerico excomm. c. 8. h. t.*

5 Dico 5. Collatio beneficii Parochialis (aut Curati) facta ei, qui intra annum, ceſſante legitimo impedimento, non ſuſcepit ordinem Presbyteratûs valuit quidem, ſed elapſo anno rurſus: mittitur ipſo Jure beneficium, &, recipiens nec animum ſuſcipiendi presbyteratum habuit, tenetur reſtituere fructus perceptos. Si tamen recipiens non quidem habuit animum intra annum ſuſcipiendi presbyteratum, mutata tamen poſtea mente ſuſciperet, peccaſſet quidem graviter, fructus tamen reſtituere non

tene-

teneretur, Sumuntur hæc ex *c.* 14. 35. *de Elect. in* 6. Qui recipit beneficium simplex, cui annexus est certus Ordo, & infra annum non suscipit illum Ordinem, huic subtrahenda est pars fructuum. per *Clem.* 2. *h. t.* &, si crescat contumacia, rectè auferuntur omnes.

Dico 6. Beneficia Curata conferri 6 debent non quomodocunque dignis, sed iis, qui attentis omnibus superant alios in requisitis qualitatibus, & Ecclesiæ ac animabus censentur *utiliores* fore. Trid. *sess.* 24. *c.* 18. *de ref.* S. Pius V. *in Constit. in conferendis.* Si autem conferantur minùs digno, nulla est obligatio digniori aliquam faciendi restitutionem, quia non est læsum ipsius jus proprietatis, sed solùm dignitatis.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Unctio sacra, oleum simplex, chrisma.*
2. *A quo benedici utrumque debeat.*
3. 4. *An unctio sit necessaria ad valorem Ordinis Sacerdotalis, & Episcopalis.*

1. Unctio *Sacra*, de qua hic agitur, quia in Ordinatione Sacerdotum adhibetur, eſt delibutio per oleum olivarum materiale & benedictum, facta ſecundùm formam ab Eccleſia traditam. Adhibetur in 4. Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione, Extrema Unctione, & ordine Presbyterali & Epiſcopali. Oleum vel eſt *ſimplex*, vel *mixtum*, oleo & balſamo, quod appellatur *Chriſma*. Simplex aliud dicitur *catechumenorum*, quòd principaliter ad inungendos baptizandos, & aliud *infirmorum*, quód ordinatur ad inungendos moribundos in Extrema Unctione. Mixtum verò, ſeu Chriſma, applicatur in Confirmationis & Ordinis Presbyteralis & Epiſcopalis Sacramentis. Quamvis probabiliter valeret Sacramentũ Confirmationis, quod per oleum ſimplex: Extrema Unctio, quæ per Chriſma conferretur.

2 Dico 1. Oleum ſimplex utrumque, & Chriſma, debet eſſe novum, ſeu illo an: quo adhibetur, benedictum & confectum juxta traditionem Eccleſiæ & *can.* 18. *d.* 3. *de conſecr.* Quamvis autem utrumque oleum benedici, & Chriſma confici debeat ex traditione Eccleſiæ ab Epiſco-

pis

pis, à Summo tamen Pontifice tam benedictio Olei quàm confectio Chrismatis delegari potest simplici Sacerdoti; quia non apparet, quare id fieri non possit, cum collatio Ordinum delegari possit à Pontifice Simplici Sacerdoti. *Objic.* In Conc. Florent. §. *secundum in Decreto Eugenii* pro materia Sacramenti Confirmationis requiritur Chrisma *ab Episcopo benedictum:* ergo benedictio Episcopalis est de essentia materiæ Sacramenti Confirmationis: ergo ab alio, quã ab Episcopo, fieri non potest, ℞. Concilium Florentinum ibi non tantum exprimit necessaria necessitate Sacramenti, sed etiam alia, quæ sunt necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici, in quo Papa dispensare potest.

Dico 2. Unctio Sacerdotalis non est necessaria ad valorem Ordinis Sacerdotalis: partim quia id nec ex Scripturis nec aliunde probari potest, partim quia materia Sacerdotii proxima in ordine ad potestatem in verum Christi Corpus, seu ad conficiendam Eucharistiam, est traditio patenæ cum hostia & calicis cum vino: in ordine autem ad potestatem in mysticũ corpus Christi, seu ad fideles absol-

vendos à peccatis, est impositio manuū Episcopalium, non inunctio chrismatica.

4 Dico 3. Neque unctio ad valorem consecrationis Episcopalis requiritur. Ita communis contra paucos, fundata partim in *c. un. pr. h. t.* ubi unctio Episcopi, quæ secundùm morem Græcæ Ecclesiæ fuerat omissa, ex mandato Innoc. III. debet *suppleri* secundùm morem Ecclesiæ Romanæ: ergo Pontifex declaravit, ordinem & consecrationem valuisse; alias *reiterari* debuisset: partim quia non satis probari necessitas unctionis ad valorem potest, cum alia sit materia consecrationis Episcopalis, nempe impositio manuum juxta 1. *Tim.* 4. *v.* 14. ubi S. Paulus monet Timotheum Episcopum, ne negligat gratiam, quam accepit per *impositionem manuum.*

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Sacramentum, & quæ reiterari nequeant.*
2. *Quid si in his aliquid fuerit omissum.*

Sacra-

S*Acramentum* Novæ Legis, ut definit 1. Catechismus Romanus, est Signum aliquod sensibile (scilicet practicum) gratiæ invisibilis ad nostram Justificationem Divinitùs institutum. Unde singula Sacramenta requirunt rem sensibilem velut materiam, certa verba tanquam formam, & personam Ministri intendentis facere, quod Christus instituit, & per applicationem materiæ ac per verba significatur. Tria ex Sacramentis, quæ interveniente unctione conferri solent, imprimunt characterem in anima, seu signum aliquod spirituale indelebile, nimirum Baptismus, Confirmatio, & Ordo. Trid *sess.* 7. *can.* 9. *de Sacramentis in genere*, atque ideo reiterari non possunt, h. e. semel validè collata de novo conferri validè aut suscipi. Trid. *loc. cit.* & qui hoc attentarent scienter, gravissimum Sacrilegii peccatum committerent.

Dico. Si in collatione Ordinis (Confirmationis, Baptismi) certò fuit aliquid omissum, quod pertinet ad essentiam talis Sacramenti, de novo totaliter conferri debet: si verò, quod omissum

ſſum eſt, non ſpectat ad valorem, ſed ſolùm requiritur ex præcepto, cautè (h. e. debita cum reverentia, & cura, ut evitetur ſcandalum) ſupplendum eſt Text. & DD. *in c.* 1. *h. t.* Objic. *in c.* 3. *eod.* habetur, quod ſi in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi, omiſſa fuerit impoſitio manuum, ordinatio non ſit reiteranda, ſed ſupplendum, quod omiſſum: ſed impoſitio manuum eſt de eſſentia Ordinationis ſaltem Presbyteri: ergo Reſp. ibi eſt ſermo de prima manuum impoſitione, quæ in Ordinatione Sacerdotis præcedit porrectionem patenæ cū hoſtia &c. quâ confertur poteſtas conficiendi Euchariſtiam & ſacrificandi; & hæc impoſitio non eſt de eſſentia Ordinationis Sacerdotalis (uti nulla impoſitio eſt de eſſentia Ordinationis in Diaconum) ut omnes fatentur: ſed tantum altera impoſitio manuum, quâ traditur poteſtas abſolvendi à peccatis, eſt de eſſentia Ordinationis Sacerdotalis inadæquatæ. Vel eſt ſermo de impoſitione manuum, quæ non eſt facta per contactū phyſicum, ex præcepto Eccleſiæ tantum, non ex neceſſitate Sacramenti requiritur. Dixi, *certò*, ſi enim dubium

dunta-

duntaxat ſit, an aliquid eſſentiale ſit omiſſum, ſeu conditione conferri poteſt, imo Sacramentum Baptiſmi, & Ordinis, ſaltem Sacerdotalis, debet ob ſummam neceſſitatem Baptiſmi, & ob gravia animarum præjudicia, ſi ſacerdotium non validè eſſet collatum.

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum Ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Qui dicantur filii Presbyterorum, legitimi & illegitimi.*
2. *Omnes illegitimi ſunt irregulares.*
3. *Et ſpeciale quid habent filii Presbyterorũ*
4. *Defectus Natalium quomodo tollatur.*
5. 6. *Si occultus ſit, etiam Epiſcopus diſpenſat*

PEr *filios Presbyterorum* veniunt hic, 1. qui patrem habent Clericum in Ordine Sacro conſtitutum: ſi pater poſt ſuſceptos in legitimo Matrimonio filios Ordine Sacro initiatus eſt, ſunt *legitimi*: ſi verò

verò post suscepum Ordinem Sacrum eos genuit, sunt *illegitimi*. De utrisque his agitur, uti & de omnibus illegitimis, seu defectu Nataliumlaborantibus. quia sunt irregulares, & inhabiles tum ad Ordines, tum ad beneficia Ecclesiastica. sicut & servi, obligati ad ratiocinia, corpore vitiati, & bigami, de quibus in sequentibns *titulis*. Porro *illegitimi* in genere dicuntur, qui sunt procreati ex legitimo thoro, h. e. ex Matrimonio vel verè vel saltem putatitiè valido. Si nati sunt ex parentibus quidem solutis, inter quos tamen potuit validum consistere Matrimonium vel tempore conceptionis, vel nativitatis, vel intermedio, appellantur *naturales*, vel *nothi*: si verò inter parentes nec tempore conceptionis potuit consistere validum Matrimoum, nec tempore nativitatis, nec intermedio, vocantur *orti ex damnato coitu*, aut secundum Jus Canonicum *Spurii*, uti adulterini, sacrilegi, incestuosi.

Dico 1. Illegitimi omnes sunt irregulares, ita ut nec ad Ordines Minores sine prævia legitimatione aut dispensatione promoveri licitè possint, vel jam ordinati ad Beneficia Ecclesiastica. *c.* 1. *x.* &

x. & in 6. *h.t.* *Objic.* culpa parentum non debet nocere filiis, nec filius debet portare iniquitatem patris. *Ezech.* 18. ℟. id verum eſt in tantum, ut filii non propriè puniendi ſint propter delicta parentum; non tamen, ut ipſi negari nequeat favor alias non debitus, ubi juſta ſuppetit cauſa negandi, nimirum reverentia erga ordines & Miniſteria Eccleſiaſtica, ad quæ promoveri maculâ, quã inducit defectus natalium, laborantes non convenit, & timor, ne filii imitentur parentum incontinentiam. Hæc igitur excluſio ab Ordinibus fundatur non tam in pæna, quàm in defectu & inhabilitate quadam ex delicto parentum redundante in filios.

Dico 2, Filii Presbyterorum illegitimi præter inhabilitatem ad Ordines & Beneficia, aliis illegitimis communem, ſpecialiter inhabilitati ſunt ad Beneficium quodcunque etiam diſſimile, in iis Eccleſis, in quibus patres eorum habent, vel habuerunt beneficium, nec in dictis Eccleſiisquoquo modo miniſtrare, nec penſiones ex beneficio ſuorum patrum capere poſſunt Trid. *ſ.*25.*c.* 15.*de ref.* Dixi, *illegitimi*; nam legitimi ſolummodo prohibentur immedia-

mediatè patri ſuccedere in beneficio, quod pater habuit in titulum. *c.* 7. 13. 17. *h. t.*

4 Dico 3. Illegitimi habilitantur ad Ordines & Beneficia non modo per ſubsequens Matrimonium à ſuis parentibus poſtea contractum, & per Reſcriptum Papæ, vel diſpenſationem, ut habet communis ex variis Juribus, ſed etiam per Promiſſionem & vota Religioſa, licet non ad Prælaturas, etiam Ordinis Religioſi. Textus & gloſſa in *c.* 1. *&* *fin. h. t.*

5 Quæres an Epiſcopus diſpenſare poſſit in defectu Natalium; ℞. 1. ad Ordines Minores, & beneficia ſimplicia, poteſt. *c.* 1. *h. t. in* 6. ℞. 2. probabiliter etiam ad Ordines Majores, ad Beneficia Curata, & ad dignitates, ſi defectus Natalium ſit occultus. Ita cum Diana, Avila Barb. Engel, P. Franciſcus Schmier *de poteſtate Ordinis c.* 6. *n.* 86. 196. 470. contra communem. Probatur ex Trid. quod *ſ.* 24. *c.* 6. *de ref.* dicit: *liceat Epiſcopis in omnibus irregularitatibus, & ſuſpenſionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum diſpenſare*: cum igitur irregularitas illegitimitatis oriatur ex delicto, quamvis non

pro-

proprio, bene tamen ex alieno parentū, rectè ad eam videtur extendi diſpoſitio Tridentini, utpote beneficium Principis & mera gratia, in nullius præjudicium cedens, quod eſt largiſſimæ interpretationis *c.* 16. *de V.S. c.* 22. *de Privil.* Et ſanè, ſi non extenderetur ad irregularitatem inductam propter delictum alienum, melioris forent conditionis irregulares ex proprio delicto, quàm irregulares ex delicto alieno, & ex defectu. Adde, quod ſub voce *delicti* in acceptione etiam venire poſſit *defectus*, ex aliquo tamen delicto ortus. Ergo, ſi defectus natalium ſit occultus, ſeu non notorius, probabiliter in eo diſpenſare conceſſit Epiſcopis Tridentinum. Accedit, quod dici valeat. Tridentinum in ſuo privilegio Epiſcopis conceſſo vocem *delicti* retuliſſe ad *ſuſpenſiones* non ad *irregularitates*; cū irregularitates ſæpe cōtrahantur absque delicto, ſuſpenſiones nunquam ſine delicto.

6 Quamvis veró privilegium hoc & facultas diſpenſandi in vitio Natalium ſit latæ interpretationis, ipſa tamen actualis diſpenſatio, quia derogat Juri Communi, ſtrictè accipienda eſt. Quare ſimpliciter diſpenſatus ad Ordines, ad be-

neficia &c. non hoc ipſo cenſetur diſpenſatus ad Ordines Majores, ad beneficia curata &c.

TITULUS. XVIII.

De Servis non ordinandis, & eorum Manumiſſione.

SUMMARIUM.

1. *Servi alii ſunt propriè, alii impropriè tales.*
2. *Omnes ſunt irregulares.*

1. SErvi alii ſunt propriè tales, qui nempe contra naturalem libertatem Jure Gentium alieno dominio inſtar jumentorum ſubjecti ſunt, quod fit vel captivitate in bello juſto, vel nativitate, ſiquis nempe ex matre ſerva, ſeu ancilla ſtrictè dicta, natus eſt. Tales inter Chriſtianos non dantur in reverentiam nominis & libertatis Chriſtianæ, in quam nos Chriſtus aſſeruit. Alii autem ſunt impropriè tales, nimirum homines *adſcriptitii*, & qui ex iſtis generantur, *originarii*, vel ut aliqui vocantur, *proprii*, qui

qui nimirum dominis ſuis non ſolùm ratione bonorum & poſſeſſionum ſuarum, uti emphytevtæ, & feudatarii, ſed etiam perſonaliter devincti ſunt, vel ad colendos agros, aliave obſequia perpetuò adſcripti, ita ut ſine eorum voluntate, conſenſu, ſeu manumiſſone ab hac cultura vel obſequiis recedere non poſſint. Qui à ſervitute per domini conſenſum dimittuntur plenè, vocantur *manumiſſi*, qui verò non plenè, ſed ſub conditione operarum temporalium, ex perſonali obligatione adhuc præſtandarum, dicuntur *liberti*, vel *libertini*.

Dico. Nec ſervi proprie dicti: nec a liberti: nec homines adſcriptitii, originarii, & proprii, licitè ordinantur. *c. h. t. de ſervis non ordin* item *can.* 1. 5. 12. 21. *& fin. d.* 54. Conſentit communis DD. & praxis. Ratio eſt, quia dignitas Clericalis non convenit conditioni ſervili, & horum hominum vilitati. Neque ſine injuria Dominorum hi homines poſſunt abſtrahi à debitis ſervitiis & obſequiis, quæ cum miniſterio Eccleſiæ compatibilia vel non ſunt vel ſine indecore præſtari nequeunt.

TITULUS XIX.

De Obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Quinam dicantur Obligati ad Ratiocinia.*
2. *Quomodo ſint irregulares.*

1. OBligati ad Ratiocinia dicuntur, qui propter adminiſtrationem alienorum bonorum temporalium, vel publicam qualem habent Curiales, ſeu qui procurant negotia & officia curiæ, uti Quæſtores, tributorum Collectores, Procuratores Collegiorum, Præfecti Urbium, Commiſſarii militum, &c. vel privatam, uti Tutores, Curatores, Teſtamentorum Executores &c. adſtringuntur alteri ad rationes reddendas. Ad hos non pertinent adminiſtratores rerum Eccleſiaſticarum, cauſarum & locorum piorum, defenſores pauperum: neque obligati aliis ex mutuo, aut alio contractu.

2 Dico. Obligati ad ratiocinia non ordinantur licitè, niſi depoſitô priùs offi-

ciô rationes reddiderint, & plenam à ſuis Principalibus liberationem obtinuerint. *can.* 59. *d.* 50. *can.* 3. *d.* 54. *c. un. h. t.* Ratio eſt partim, ne contingat inde Eccleſiam litibûs aliisque incommodîs vexarî, Ordinatos verò temporalibûs curîs nimiùm involvi, partim ne fiat præjudicium & fraus iis, quibus obligati ſunt: ſi enim ordinati fuerint, conſequuntur privilegium competentiæ, vi cujus in ipſo plena executio fieri nequit, ſed relinqui eis debet congrua ſuſtentatio.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Vitiati corpore ſunt in triplici claſſe.*
2. *An promoveri ad aliquem Ordinem, & an promoti miniſtrare in aliquo poſſint.*
3. *Quis diſpenſet in vitio corporis.*

1 V*Itiati corpore*, quos ordinari non convenit, ſunt in triplici claſſe. In 1.

Mutilati. In 2. *Debilitati.* In 3. *Deformes.* Ad *Mutilatos* ſpectant, qui carent aliquo corporis membro, v. g. lingua, oculis, auribus, manu, uti muti, cœci, ſurdi, unimani; item qui cum peccato mortali ſibi ipſis vim intulerunt, etiam partem membri tantū, v.g. digitū amputando, & qui ſe ipſos caſtrarunt, vel caſtrari fecerunt, aut ſponte permiſerunt. Ad *Debilitatos*, qui unum vel plura membra, quæ ad ſacrum miniſterium requiruntur, habent prorſus inutilia, ut quibus eſt lingua valde ligata, manus arida, aut digitis Canonicis, indice & pollice deſtituta, crus valde contractum: item laborantes morbo gravi moraliter incurabili ſive corporis, uti leproſi, epileptici ſeu morbô caducô correpti; ſive animi, uti furioſi, lunatici &c. *Ad Deformes* denique, qui vel notabilem circumferunt maculam in vultu, v. g. fœdam cicatricem, oculos valde diſtortos &c. ut horrorem generent aſpicientibus: vel in alia corporis parte defectum patiuntur, ex quo alii commoventur ad riſum, uti truncati auriculis, habentes ſtrumam, gibbum magnum, caput monſtroſè vel magnum vel parvum, unum brachium

nota-

notabiliter brevius altero, turpiter claudicantes, pigmæi &c. Vitiatis corpore tamen non accensentur surdastri, qui blæsæ sunt linguæ, qui habent unum oculum potentia videndi destitutum (modo non sit omnino erutus) etiam sit sinister, qui vocatur oculus *canonicus*, qui caret uno digito ad sacras functiones non necessario. In dubio, an vitium corporis aut deformitas sit tanta, ut inducat irregularitatem, seu inhabilitatem ad Ordines, arbitrari pertinet ad Episcopum. per *c*. 2. *h. t.*

Dico. Vitiati corpore ad nullum Ordinem licitè promoventur. 2. Semel tamen ordinati, si vitium superveniat, solùm prohibentur exercere illos Ordines, quorum functiones sine indecore, scandalo, vel irreverentia peragere non amplius valent. Pars 1. sumitur ex *can.* 1. *d.* 36. *can.* 59. *d.* 70. *can.* 4. *seqq. d.* 45. *c.* 3. *seqq. h. t.* ubi generaliter ordinari prohibētur, licet forte solùm fūctiones sacerdotū obire nequeāt. Pars 2. ex *c.* 2. *de Cler. ægrot.* quia jam ordinati, quibus supervenit vitium, jam obtinuerunt jus quæsitum. Unde Sacerdos, qui fit cæcus, abstinere quidem debet à celebratione

Missæ, non verò ab audiendis Confessionibus. Item si cui superveniat deformitas, ut in loco publico celebrare sine indecore nequeat, is tamen poterit admitti ad celebrandum in loco privato juxta arbitrium Episcopi, vel Superioris Regularis, si sit Religiosus.

3. Quæres, quis dispensare possit in vitio corporis? R. per se solus Papa: si tamen vitium sit ortum ex occulto delicto (juxta me etiam ex defectu occulto) poterit etiam Episcopus dispensare. per Trid. *s.* 24. *c.* 6. *de ref.* uti deduces ex dictis ad *tit. de fil. Presbyt.* Sicut etiam permittitur eidem à DD. dispensatio in vitio non notabili, item ad Ordines Minores & beneficium simplex. Pirhing. *h. t. n.* 15. *ad fin.* cum Piasec. & Laym.

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit bigamia.*
2. *Inducit irregularitatem.*
3. *An, & à quo dispensabilem.*

Biga-

Bigamus, quasi bis conjugatus, consti- 1 tuitur per Matrimonium iteratum, & copulam carnalem affectu maritali exercitam: quod triplici modo contingere potest. 1. Quando quis duo (vel plura) Matrimonia contrahit validè, eaque per copulam carnalem consummat: & tunc datur *bigamia vera*. 2. Quando quis revera quidem unicum Matrimonium contrahit, sed fictione Juris & interpretativè duplex, illudque consummat ut si quis contrahat validè, aut invalidè cum vidua à marito suo priùs cognita, vel cum fœmina ab alio priùs corrupta, eamque carnaliter cognoscat, vel conjungatur cum propria uxore, postquam hæc commisit adulterium se sponte, seu vi oppressa, non obstante quod ignoraverit adulterium uxoris, aut fornicationem cum alio commissam ab ea, cum qua conjungitur affectu Maritali, aut nullitatem Matrimonii, quam contrahit cum corrupta ab alio, propter impedimentum dirimens occultum: & hæc bigamia vocatur *interpretativa*. 3. Quando quis post Professionem Religiosam, aut susceptos Ordines Sacros, &

ſic in Matrimonio ſpirituali conſtitutus, attentat contrahere Matrimonium carnale cum una eaque virgine ac maritali affectu conſummat: & hæc bigamia appellatur *Similitudinaria* propter ſimilitudinem Matrimonii ſpiritualis, quod oritur ex voto ſolenni cum Chriſto & Eccleſia, & carnalis. Si quis igitur non contrahat Matrimonium cum unica, eaque virgine. adeoque contrahat vel vere interpretativè vel ſimilitudinariè duplex (ſeu ſcienter ſeu ignoranter) illudque conſummet, bigamiam contrahit, quæ eſt impedimentum Ordinum Clericaliū propter *defectum Sacramenti*, vel potius *ſignificationis Sacramenti*, nempe Matrimonii, quod ex inſtitutione ſua ſignificat perfectam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia per aſſumptionem Carnis humanæ, & quidem unici cum unica, eaque immaculata. *c.* 5. *h. t.* Unde

Dico: Bigami non ordinantur licitè niſi priùs cum ipſis diſpenſetur. De Bigamis *verè* conſtat ex *can.* 59. *cit. c.* 2. 3. 5. *h. t.* De Bigamis *interpretativè* ex *can.* 9. 10. 13. 15. *d.* 34. *c.* 3. 4. *eod.* De Bigamis *ſimilitudinariè* ex *can.* 24. *cauſ.* 27. *q.* 1. *c.* 4. *de Cleric. conjug.*

Quæ-

2

Quæres, quis diſpenſare poſſit cum Bigamis? ℞. 1. in bigamia vera & interpretativa ſolus Papa regulariter. *c.* 3. *& fin. h. t.* Trid. *ſ.* 23. *c.* 17. *de ref.* Si tamen occulta ſit, juxta me etiam Epiſcopus propter Trid. *ſ.* 24. *c.* 6. *de ref.* per ea, quæ tradidi ad *tit. de Fil. Presbyt.* ℞. 2. in ſimilitudinaria, ſaltem poſt peractam pænitentiam, idem Epiſcopus. *c.* 4. *de Cler. conjug. c.* 1. *qui Clerici vel vov.* item Superiores Regulares cum ſuis Religoſis. Suar. *de Cenſur. diſp.* 51. *ſect.* 6. *n.* 18. quia in hos obtinent jurisdictionem quaſi Epiſcopalem.

3

Objic. 1. Bigamia eſt impedimentum Juris Divini juxta illud, 1. *Tim.* 3. *Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum.* 2. *In bigamis contra Apoſtolum diſpenſare non licet c.* 2. *h. t.* Papa non poteſt immutare ſignificationem Sacramenti, ex cujus tamen defectu oritur irregularitas bigamiæ: ergo nec ejus defectum tollere poteſt diſpenſando. Ergo nec Papæ conceſſum eſt diſpenſare cum bigamis. ℞. ad 1. Ille textus non inducit Jus Divinum, quia ſcriptus à Paulo ut à Prælato Eccleſiæ, non ut ab Apoſtolo, jus Divinum promulgante, ſicut canones Apoſto-

Apostolorum provenerunt ab Apostolis ut à Prælatis Ecclesiæ Jus Ecclesiasticum statuentibus. Ad 2. Ibi solùm insinuatur difficultas in dispensando in reverentiam S. Pauli, qui primus induxit irregularitatem bigamiæ. Ad 3. Quamvis Papa nec immutare, nec tollere possit significationem Sacramenti, nihilominus tamen ea manente potest admittere ad Ordines laborantem defectu significationis Sacramenti; quia à sola Ecclesia propter hunc defectum exclusio ab Ordinibus introducta est.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

SUMMARIUM.

1. *Quinam Clerici dicantur peregrini.*
2. *An Ordines ulteriores suscipere, & in susceptis ministrare permittendi sint.*

1. PEr Clericos *peregrinos* hic denotantur, qui extra suas diæceses peregrinantur, aut vagantur, ac ita ignoti sunt, ut de illorum ordinatione ac vita

non conſtet, nihilominus tamen ulterius in Ordinibus promoveri, vel in ſuſceptis miniſtrare volunt.

Dico: Clerici peregrini ad ulteriores 2 Ordines non promoventur licitè ſine litteris dimiſſoriis, doctrinæ morumque teſtibus; & licentiam ab alieno Epiſcopo recipiendi Ordines exprimentibus. 2. Nec admittendi ad Divina ſaltem publicè celebranda ſine litteris fidem facientibus, quod Ordines, in quibus miniſtrare volunt, ſuſceperint, ac impedimentô eos exercendi careant; vel ſaltem ſine alio teſtimonio; quô de dictis ſufficiens fiat fides, v. g. per teſtes, famam, vel alia indicia. Pars 1. liquet ex *tit: XI. in* 6. ubi egimus de Dimiſſoriis. Pars 2. ex *c.* 1. 2. 3. *h. t.* & ex Trid: *ſ.* 22. *in Decreto de obſerv: in Celebr. Miſſæ ſ.* 23. *c.* 16. *de ref.* nimirum ad vitandas fraudes pravorum hominum Clericos, vel etiam Sacerdotes ſe mentientium. Dixi, *ſaltem publicè*; nam ad privatim celebrandum & abſque ſtipendio faciliùs admitti poſſunt, modo parati ſint juramento ſe probare ſacerdotes, nec adſint rationes peculiares, quæ ipſos reddant ſuſpectos de fraude, per *c.* 3. *cit.* in privato enim

non

non decipiunt populum, & nemo facile præsumitur malitiosus sine aliquo suo commodo, aut stipendio.

TITULUS XIII.

De Officio Archidiaconi.

SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sit Archidiaconus, & quod ejus officium.*

1. ARchidiaconus, quasi primus vel Princeps inter Diaconos de Jure Communi primum ab Episcopo locum obtinet, non quidem dignitate Ordinis Sacri, cum non sit necessario Sacerdos, & ratione Ordinis ipsum præcedat Archipresbyter, sed potestate jurisdictionis quoad forum externum: hinc etiam *oculus Episcopi*, & *Vicarius primus* salutatur, utpote jurisdictionem cum Episcopo (hinc tamen subordinatam) exercens in totum Clerum & Ecclesias in temporalibus ac spiritualibus visitando dioecesin, examinando Ordinan-

nandos, inveſtiendo Beneficiatos &c. *h. t. de offic. Archidiac.* Sed Jus recentius in Trid. aliqua ademit Archidiacono, & reſervavit Epiſcopo, uti viſitationem dioeceſis, examen Ordinandorum, judicium in cauſis Criminalibus, Matrimonialibus, Beneficialibus, & Concubinatûs. Trid. *ſ. 24. c. 3. 18. 20. de ref.* Adhuc plura circa officium Archidiaconi immutavit fere ubique conſuetudo. Unde.

Dico. In quo hodie conſiſtat officiũ 2. Archidiaconi, & quid poſſit, ex conſuetudine ſingularum Eccleſiarum dependet, & cognoſci debet. Siquidem hodie in quibusdam Eccleſiis Cathedralibus ne quidem nomen *Archidiaconi* extat amplius: in aliis autem viget quidem adhuc nomen, at ſine præeminentia & jurisdictione: in aliis retinet quidem præeminentiam inter Canonicos, at ſine juriſdictione & adminiſtratione; in aliis obtinet quidem aliquam juriſdictionem, at limitatam vel ad civitatem Epiſcopalẽ, vel ad certũ dioeceſis diſtrictũ *fines Archidiaconatus*, dictum &c. Totum verò hodie officium Archidiaconi reſidet penes Archipresbyterum, Officialem

lem & Vicarium Generalem, qui ultimus etiam ſpectato Jure Communi, ſecundùm quod Archidiaconus eſt primus Epiſcopi Vicarius, ab hoc plurimum differebat: nam Archidiaconus erat Vicarius *natus* & intitulatus, juriſdictionem immediatè ac directè provenientem à Jure, eamque diſtinctam ab Epiſcopali tribunali exercens: econtra Vicarius Generalis: eſt Vicarius *datus* jurisdictionem immediatè & directè ab Epiſcopo provenientem, ac ab ejus tribunali indiſtinctam obtinens.

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

1. 2. Quis ſit Archipresbyter, & quod ejus officium.

1. ARchipresbyter, quaſi primus ex presbyteris, alio nomine appellatur *Decanus. c. 7. de off. Archid.* item *Plebanus. c. 3. de offic. Jud. Ord.* De Jure Cōmuni præeſt aliis præsbyteris, & in iis.

iis, quæ ſunt Sacerdotalis officii, imperat, ac juriſdictionem pro foro interno exercet, curatque ea, quæ pertinent ad Officium Divinum, Miſſarum ſolemnia, & Sacramentorum, præcipuè Baptiſmi, Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ adminiſtrationem *c. 1. ſeqq. h. t.* In hoc Archipresbyteri officio iterum conſuetudo plurimùm immutavit, cùm in quibuſdam Eccleſiis, nec nomen ejus exſtet ampliùs: in aliis exſtat quidem nomen, ſed officium ab aliis exercetur, maximè ab eo, qui *Decanus* appellatur, præſertim quoad officium Divinum, & ab alio, qui *Pœnitentiarius* dicitur, ſaltem quoad caſus reſervatos in Pœnitentiæ tribunali: cùm ſacerdotes nunc valeant cuivis ſacerdoti ſua non reſervata peccata confiteri. Unde quid hodie poſſit Archipresbyter, non ex Jure Communi, ſed ex ſpecialibus Eccleſiarum ſtatutis, & conſuetudinibus deſumendum eſt. Archipresbyter ſeu Decanus diſtinguitur duplex *c. 3. 4. h. t.* ſcilicet *Civitatenſis*, ſeu *Urbanus*, qui in Urbe Epiſcopali præeſt reliquis Eccleſiæ ſuæ presbyteris: & *Ruralis* ſeu *Forenſis*, qui extra Urbem Epiſcopalē in plebe exercet curam animarnm, &

ſimul ſub ſe habet alios Presbyteros per certum diſtrictum. De hoc

2. Dico. Officium Decani Ruralis indicatur *c.4. cit.* vi cujus gerit curam presbyterorum ſui diſtrictûs, tum ut illi remDivinam ritè obeant & Sacramenta adminiſtrent, tum ut rixas, ebrietates & alia ſcandala evitent. 2. Executioni mandat per ſe vel per alios decreta Epiſcopi. 3. Congregat Capitula. 4. Controverſias inter Parochos & Clericos ſibi commiſſos ortas componit, at ſine figura Judicii; nam negotia, quæ cognitionem & deciſionem Judicialem requirunt, refert ad Epiſcopum vel Vicarium Generalem. Probabiliter tamen habet aliquam juriſdictionem, quasi *baſſam*, ſinè jure gladii ſpiritualis. Pirhing *h. t. n.* 11. 12. non tamen propriè Dignitatem, ita ut poſſit eſſe Delegatus Sedis Apoſtolicæ. *gl. in c. fin. eod.*

TITULUS XXV.
De Officio Primicerii.
SUMMARIUM.

1. 2. *Quis ſit Primicerius, & quod ejus officium.*

Pri-

PRimicerius, quasi primus in cera, ſeu tabula cerata Eccleſiæ ſcriptus, quod primum in Choro Pſallentium, & in Schola Clericorum habuerit locum, hodie mutato nomine vocatur vel *Cantor*, aut *Præcentor*, vel *Scholaſticus*, quamvis ferè munus docendi, vel præcinendi, non exerceat per ſe ipſum, & ſubinde præbendam Canonicalem, quã Tridentinum conferri voluit docenti Clericos & adoleſcentes, obtineat. Ejus officium inſinuatur in *can. 1. de* 25. *c. un.h. t.* & Archipresbytero quoad hoc ſub eſt *d. c. un.*. ac de Jure Dignitatem obtinet *c. 8. de conſt.* 1.

Dico. Quale ſit hodie Officium Primicerii, ſeu Scholaſtici aut Cantoris, diſcere rurſus oportet ex peculiaribus ſtatutis & conſuetudinibus cujuslibet Eccleſiæ. 2.

TITULUS XXVI.
De Officio Sacriſtæ.
SUMMARIUM.

1. 2. *Quis ſit Sacriſta, & quod ejus Officium.*

SAcriſta, à Sacrorum cuſtodia dictus, quia ejus officii eſt Sacra vaſa, veſti- 1.

menta, ornamenta, cimelia, imo & totum thesaurum custodire, atque ideo etiam *Thesaurarius*, vel *Cimeriarcha* appellatur.

2. Dico. Sacrista habet nudum officium, non dignitatem vel personatum aut præeminentiam inter Canonicos, imò in nostris Ecclesiis hodie nullus est inter Canonicos, qui hoc nomen gerat, vel officium, utpote quod fere Laicis æditquis est commissum, vel etiam Clerico tanquam Vicario *Custodis*, qui propterea appellatur *Sub-Custos*, reservatâ tamen supremâ curâ Custodi, cujus, & Sacristæ, officia non videntur distincta.

TITULUS XXVII.
De Officio Custodis.
SUMMARIUM.

1. 2. *Quis sit Custos, & quod ejus officium.*

1. CUstos, quamvis de Jure sit minister Sacristæ, ac utensilia Ecclesiæ, & rei Divinæ instrumenta minùs pretiosa custodire debeat, panem & vinum parare Sacrificium Missæ, & sacras vestes sacrificantibus, signumque ad Horas dare canonicas per pulsum &c.

c. 1.

c. 1. 2. *h. t.* & ſic merum miniſterium, ſatis humile, habeat, vi conſuetudinis etamen vix diſtinguitur à Sacriſta, exercens munus per Sub-Cuſtodem & æditum Laicum, uti notavi, in quibuſdam Eccleſiis. Quapropter

Dico. Vi conſuetudinis in noſtris partibus uni quidem ex Canonicis nomen *Cuſtodis*, non *Sacriſtæ*, attribuitur: in quo autem ejus verſetur officium, & an non habeat præeminentiam inter reliquos Canonicos, vel dignitatem, ex peculiaribus ſtatutis & uſu Eccleſiarū diſcendum eſt. 2.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex ſit Vicarius.*
2. *Vicarius Generalis qualis eſſe debeat.*
3. *Ejus juriſdictio eſt ordinaria.*
4. 5. *Quouſque ſe extendat.*
6. *Quomodo ceſſet.*
7. *Vicarius Capituli Sede Epiſcop. vacante.*
8. *Vicarius in Divinis perpetuus, & temporalis.*

V*Icarius* in genere eſt, qui alterius vices gerit, ad id legitimè ſubſtitu- 1.

 tus.

ſtus. Hoc loco conſideratur triplex: Vicarius *Epiſcopi*: Vicarius *Capituli* Sede Epiſcopali vacante: & *Vicarius Beneficiatorum*, maximè *Parochorum*, ſeu *in Divinis*, ut appellatur, ſive ſit perpetuus ſive temporalis. Vicarius Epiſcopi iterum alius eſt in *Pontificalibus*, & dicitur *Suffraganeus*, vel *Pro-Epiſcopus*, atque vices Epiſcopi gerit quoad actus Ordinis Epiſcopalis: alius autem *in Spiritualibus*, & appellatur Vicarius in Spiritualibus aut Vicarius juriſdictionis, geritque vices Epiſcopi quoad actus juriſdictionis: paſſim vocari conſuevit *Vicarius Generalis*, & in Jure etiam *Officialis*, quamvis in noſtra Germania *Officialis* dicatur, quem ſibi Epiſcopus ſubſtituit ad certas tantum cauſas, nempe Matrimoniales, *in Conſiſtorio*, ut vocant, decidendas, atque diſtinguitur à Vicario Generali, ſicut & iſte à Vicario *foraneo*, qui pro certa diœceſis parte & ad certas cauſas extra Civitatem Epiſcopalem loco Epiſcopi gerendas conſtituitur, cum juriſdictione ſolùm delegata: alius demum *in Temporalibus*, qui à Tridentino vocatur *œconomus*. Hic nobis præcipuè de Vicario juriſdictionali ſeu in ſpiritualibus, ſive de *Vicario Generali*,

ſermo erit, non verò de aliis, uti nec de *Commiſſariis*, qvibus nempe ab Epiſcopo certæ cauſæ particulares etiam generaliter committuntur dijudicandæ.

2. Dico 1. Vicarius Generalis debet eſſe Clericus. 2. Annum 25. ſaltem ingreſſus. 3. In Theologia vel Jure Canonico Doctor aut Licentiatus, vel ſaltem aliàs rerum & Jurium peritus. Pars 1. Sumitur ex *can.* 22. *cauſ.* 16. *q.* 7. convenit autem, ut conſtituatur Clericus Sæcularis, niſi gravis cauſa adeſſet conſtituendi Regularem: Religioſi autem Mendicantes omnino removentur ab hoc officio. *Clem.* 1. §. *Ad Prioratus de Regular.* Pars 2. ex *c.* 7. §. *inferiora de Elect.* Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 12. *de ref.* Pars 3. ex Trid. *ſ.* 24. *c.* 16. *de ref.*

3. Dico 2. Juriſdictio Vicarii Generalis eſt Ordinaria (non Delegata) reſpectu eorum, quæ poteſt intuitu Vicariatûs. Ita communis cum Barb. *de Offic. & pot. Epiſc. alleg.* 54. *n.* 26. 37. contra Goffredum, Sotum, & alios paucos. Prob. 1. Juriſdictio, quæ competit vi officii, quod quis habet, & quæ cum ipſo officio defertur ex diſpoſitione Juris, eſt ordinaria. *l.* 5. *ff. de juriſd.* ſed juriſdictio competit Vicario Generali

rali

rali ratione officii, eaquæ defertur cum officio ex dispositione Juris, non ex concessione speciali Episcopi, qui solùm designat personam. *c.* 2. *h. t. in.* 6. ergo. Prob. 2. Jurisdictio Vicarii Generalis est eadem cum jurisdictione Episcopi. *c. de consuet. in.* 6. *c.* 3. *de appell. in* 6. & ideo ibidē negatur Appellatio à Vicario Generali ad Episcopum, eò, quòd ab eodem tribunali ad idem non detur appellatio: sed jurisdictio Episcopi utique est ordinaria: ergo & Vicarii. *Objic.* 1. Si jurisdictio Vicarii est ordinaria, & eadem cum jurisdictione Episcopi, tunc eadem jurisdictio est penes duos: sed ejusdem rei possessio & dominium non potest esse penes duos *l.* 3. §. 5. *ff. de acquir. poss. l.* 5. §. 15. *ff. commod.* ergo. 2. Jurisdictio ordinaria debet esse perpetua: talis non est jurisdictio Vicarii, utpote exspirans cum morte Episcopi eam concedentis. ℞. ad 1. *dist. maj.* eadem jurisdictio est penes duos diversô modô. *c. ma.* eodem modo. *n. ma.* penes Episcopum est principaliter & independenter: penes Vicarium autem est accessoriè, & dependenter ab Episcopo Vicarium constituente: sicut fundus idem possideri

potest

poteſt à duobus diversò modò, ab uno naturaliter, & ab altero civiliter. Ad 2. *n. maj.* quia jurisdictio Legati Pontificii, & Rectoris Magnifici, eſt ordinaria, licet neutra ſit perpetua. Dein *diſt. ma.* |debet eſſe perpetua, quæ alicui competit principaliter & independenter. *tranſeat. maj.* quæ competit acceſſoriè & dependenter, *n. maj.* demum negatur etiam *Suppoſitum Minoris*, quòd Vicario competat jurisdictio ex conceſſione Epiſcopi, nam competit ratione officii.

Dico 3. Vicarius Generalis vi officii & Vicariatûs ſui generaliter poteſt omnia, quæ Epiſcopus, ut Ordinarius, ſeu jure Ordinario, exceptìs nempe ſolùm iìs, quæ requirunt ſpeciale mandatum, vel quæ Epiſcopus poteſt ut delegatus Papæ, vel ex ſpeciali privilegio. Communis ex *c. 2. & fin. h. t. in 6.* cum in generali conceſſione non veniant, quæ ſpeciali notâ non ſunt digna, & quæ quis veriſimiliter in ſpecie non eſſet conceſſurus *c. 2. de Pœnit. in 6. c. 81. de R. J. in 6.* 4.

Quæres, quænam ſint illa, pro quibus indiget Vicarius Generalis mandatô ſpeciali, vel expreſſo vel tacito, 5.

Epi-

Episcopi? R. pro iis, quæ vel ex dispositione Juris, vel ex consuetudine, vel propter rei arduitatem juxta prudentis viri arbitrium reservantur Episcopo ipsi, & in mandato generali non comprehensâ esse credantur. In specie autem censentur esse talia. 1. *Causæ Criminales* graviores *c. 2. h. t. in 6.* uti est deponere Clericos, privare beneficiîs, &c. quamvis possit incarcerare delinquentes, moderatè verberare &c. 2. *Causæ arduæ*, uti visitare diœcesim, nisi impeditô Episcopô, congregare Synodum diœcesanam, ultimas voluntates exequi, alienare res Ecclesiæ, causas feudales cognoscere, & à Vasallis Episcopi juramentum fidelitatis recipere, pensionibûs aut collectîs vel subsidiô charitativô onerare Clericos aut Beneficia, adire hæreditatem Ecclesiæ Cathedrali delatam, dare Coadjutorem Parocho, constituere Vicarium perpetuum in Parochia, exequi mandata & pœnas Edictorum, judicare in causa Episcopi vel ejus Ecclesiæ, procedere contra Canonicos, etiamsi exempti sint, Ecclesiæ Collegiatæ interesse electioni Prælatorum, dare licentiam Clericis prorogandi jurisdictionem

onem Judicis Ecclesiastici alieni. 3. *Causæ Beneficiales*, uti conferre beneficia ad liberam Episcopi collationem pertinentia, aut præsentare ad illa quæ spectant ad jus præsentandi Episcopi, recipere resignationes beneficiorum, erigere novam Parochiam, transferre Ecclesias vetustate collapsas ad Matricem, ad aliam viciniorem, unire vel supprimere beneficia, dividere Ecclesias parochiales, dare consensum in reservationem juris Patronatûs. 4. *Actus jurisdictionis voluntariæ, & gratiæ liberalis*, uti concedere indulgentias, dare dimissorias, nisi Episcopus agat in remotis, absolvere à casibus Episcopo reservatis á Jure, dispensare in votis, Juramentis, impedimentis Canonicis, statutis & legibus diœcesanis, observatione festorum, jejuniorum, in irregularitatibus &c. nisi in his casibus potestatem dispensandi tribuat Vicario necessitas vel consuetudo (sicut hæc eidem in Germania potestatem tribuit dispensandi quoad ad jejunia, festa, denuntiationes Matrimoniorum, & similia frequenter occurrentia) demum commutare vota, vel pœnas, aut facere compositionem cum reis. 5. *Actus*

Ordi-

Ordinis Episcopalis, uti consecrare calices, patenas, benedicere Corporalia, Virgines, Abbates, & Abbatissas, conficere olea sacra, conferre Ordines &c. licet Vicarius sit simul Episcopus: reconciliare tamen Ecclesias & benedicere paramenta, quia Ordinis Episcopalis actus non sunt, cum mandato speciali Vicarius potest, licet Episcopus non sit. 6. *Translatio suæ potestatis Vicarialis in alium.* per. *c.* 4. *h. t.* & *Nov.* 128. *c.* 20. quamvis possit ad breve tempus unam vel alteram causam ex justa causa alteri delegare totam. Ita Begnudellius *V. Episcopus*, qui ipsemet per plures annos nuper sustinuit officium Vicarii Generalis Frisingæ in Germania. In dubio, an Vicarius Generalis indigeat mandatô speciali, recurrere in negotiis arduis decet ad Episcopum, si præsens sit.

6. Dico 4. Jurisdictio & officium Vicarii Generalis finitur 1. renuntiatione, quâ sponte dimittit Vicariatum. 2. Revocatione potestatis factâ ab Episcopo, & per ipsum, vel alium ad hoc specialiter deputatum, intimatâ Vicario. 3. Episcopi morte naturali, aut civili per depositionem, aut per translationem

illius

illus ad alium Epiſcopatum, aut per renuntiationem Epiſcopatûs: cum poteſtas Vicarii ſit eadem cum jurisdictione Epiſcopi: ergo, quamprimum iſte ſuam amittit, etiam amittit Vicarius Generalis, licet cauſa non ampliùs eſſet integra, & de ea is jam cœpiſſet cognoſcere. Si Epiſcopus eſſet ſolùm excommunicatus, ſuſpenſus & retineret quidem Vicarius juriſdictionem habitualiter, exercere tamen non poſſet propter impedimentum, donec iſtud ceſſaverit, juriſdictione interea devolutâ ad Capitulum.

Dico 5. Vicarius Capituli, qui Sede vacante intra 8. dies vacationis ſibi notificatæ à Capitulo, ad quod devolvitur juriſdictio *c. 3. & fin. de ſuppl. negl. in 6.* conſtitui debet novus, vel confirmari antiquus. Trid. *ſ. 24. c. 16. de ref.* Itaque plus poteſt, quàm Vicarius Epiſcopi; quia etiam illa ipſi cenſentur eſſe conceſſa, quæ Sede Epiſcopali plena requirunt ſpeciale mandatum, modo ea poſſit Capitulum. Garcias *de benef. p. 5. c. 7. n. 28.* cum aliis contra Barboſ. & alios. Ratio; quia, ſi talia negotia majora componi deberent per ſuffragia omnium Capitula- 7.

rium,

rium, quæ rarò & difficulter conſpirant, facilè contingeret protelari cauſa, & oriri confuſionem: quæ fuit cauſam, cur Tridentinum juſſerit conſtitui Capitulo Vicarium. Per hoc tamen non prohibetur Capitulum ſuo Vicario adimere Jurisdictionem in cauſas particulares, eaſque alteri delegare. Officium Vicarii Capitularis finitur, quàm primum novus Epiſcopus fuerit confirmatus, & poſſeſſionem Epiſcopatûs adierit; quia ipſius Capituli jurisdictio non durat diutiùs.

8. Dico 6. Vicarius perpetuus in Divinis, qui potiſſimùm in Parochiis, quæ ſunt unitæ Monaſteriis, Collegiis, & locis piis, conſtitui ſolet, habet verum beneficium propriè dictum. *c.* 27. *de Reſcr.* ita ut pro libitu & abſque cauſa in Jure expreſſa amoveri nequeat. *c.* 3. *h. t. Clem. un. eod.* quia eſt intitulatus, ſeu titulum in beneficio & jus obtinet. Æquiparatur verò Parocho in cura animarum & fere in omnibus, ita ut Rector Eccleſiæ, cui Parochia incorporata eſt, qui appellatur *Parochus principalis & in habitu* tantùm, ſe immiſcere non poſſit in cura animarum vivente Vicariô & invitô; ut adeo, quidquid

in

in Jure ſtatutum reperitur de Parocho, etiam intelligendum veniat de Vicario perpetuo. *Clem. cit.* Aliud eſt in Vicario temporali, qui Parochô v. g. ægrotante, vel abſente, ad tempus conſtituitur; is enim jus in beneficio & titulum non obtinet, atque ideo ad nutum amovibilis eſt: ſicut etiam *Cooperatores* Parochorum, ut vocamus, qui quidem vicini ſunt Vicariis temporalibus, differunt tamen per hoc, quòd illi habeant juriſdictionem ſolùm delegatam, atque diſtinctam à juriſdictione Parochi, Vicarii autem temporales ordinariam. *Objic.* Quando præſens eſt Principalis, ceſſat poteſtas vices gerentis: ergo etiam præſente Rectore principali Eccleſiæ ceſſat poteſtas Vicarii perpetui, & actualis animarum rectoris. ℞. *diſt. ant.* Si Principalis retinet poteſtatem & curam actualem, uti retinent, qui conſtituunt Vicarios temporales, *c. ant.* ſecus *n. ant.* Vel: ſi vices gerens habeat ſuam juriſdictionem ab eo, cujus vices gerit. *tranſ. ant.* ſi ab alio, uti Vicarius Perpetuus ab Epiſcopo. *n. ant. & conſ.* Cæterum Vicario perpetuo debetur congrua ſuſtentatio ex reditibus Eccleſiæ Parochia-

chialis, quam administrat, nimirum tertia eorum pars. Trid. *s. 7. c. 7. de ref.* ita tamen, ut arbitrio Episcopi major vel minor portio pro ratione locorum & temporum determinari possit, vel aliunde assignari. Trid. *loc. cit.*

TITULUS XXIX.
De Officio & Potestate Judicis Delegati.
SUMMARIUM.

1. *Qnid & quotuplex sit Judex.*
2. *Ordinarius, & delegatus.*
3. *Quid & quotuplex sit Jurisdictio & Imperium.*
4. 5. *Quinam delegare, & delegari Judices possint.*
6. *Et in quibus causis.*
7. *In quo consistat officium.*
8. *Et potestas Delegati.*
9. *Quomodo finiatur.*

1. JUdex *jurisdictionis* est persona publica ad id ordinata, ut secundùm leges & consuetudines locorum populo jus dicat. *c. 10. de V. S. l. 78. ff. de Judiciis.* Dixi *1. Jurisdictionis;* datur enim & Judex, minùs tamen propriè, qui *notionem* duntaxat habet sine jurisdictione,

ne, seu facultatem cognoscendi tantùm vel circa causam ipsam vel circa depositiones testium, ac postea suam mentem dicendi & referendi ad suos principales, non verò causam decidendi, ac in Jure vocatur *Pedaneus*, vel *Nationalis* Judex: in foro Civili quibusdam in locis appellatur *Consulens*, aut *Commissarius*, in Foro Ecclesiastico *Auditor*. Dixi 2. *Persona publica*. h. e. authoritate publica vel Juris, vel consuetudinis, vel Principis, vel alterius, qui dare Judicem potest, constitutus. Dixi 3. *Jus dicat*, scilicet prævia causarum cognitione eas justè decidat ferendo sententiam. Alius est *Summus* seu supremus, cui nempe competit suprema jurisdictio, uti est Papa in foro Ecclesiastico, cujus jurisdictio vocatur *Potestas Clavium*, & in foro Civili Imperator, & alii in suis terris Superiorem non recognoscentes, ac horum jurisdictio appellatur *Majestas*. Alius *Subalternus*, qui obtinet jurisdictionem summæ Potestati subordinatam, quam dicunt *Territorialem*, qualem in foro Ecclesiastico habent principaliter Episcopi in suis dioecesibus, in Sæculari Principes & Status Imperii in suis ditionibus.

2. Specialiter hoc loco consideratur Judex Delegatus, & Ordinarius. *Ordinarius est*, qui habet jurisdictionem ordinariam, vel propriam, h. e. ratione officii proprii competentem, eamque proprio nomine exercet. *Delegatus*, qui habet jurisdictionem delegatam (alio nomine mandatam, vel alienam) h. e. ex commissione & mandato alterius, sive Juris, & tunc vocatur *delegatus Juris*, qualis in multis causis, praesertim in exemptos, à Tridentino constituitur Episcopus: sive Hominis, & tunc vocatur *delegatus hominis*, seu Judicis ordinarii: si delegans sit supremus Princeps, Papa vel Imperator, est *Delegatus Principis*: si alius, *Delegatus inferioris*; si alicui omnes causae universim, vel saltem in aliquo genere subalterno, v. g. omnes causae decimales, committantur, appellatur *delegatus ad universitatem causarum*; si verò una, vel plures quidem, sed certô numerô, vel inter certas personas, *Delegatus simpliciter, & propriè*, vel *specialis* dicitur. Qualiscunque sit delegatus, differt à Vicario per hoc, quòd Vicarius quidem nomine & vice alterius e-

xer-

xerceat jurisdictionem, sed eandem cum suo Principali, Delegatus verò distinctam à jurisdictione illius, qui vices suas alteri committit ad judicandum; nam *Delegatio* nihil est aliud, quã unius vel plurium causarum terminandarum, ab alio facta commissio. per *c. 3. & 40. h. t.* Unde & tales Judices à Practicis vocantur *Commissarii*, à Jure Civili etiam *Judices dati l. 5. C. de Judic.* quamvis alibi Judex datus confundatur cum Pedaneo.

3. *Jurisdictio*, quâ omnem Judicem instructum esse oportet, *est potestas publica* (nempe à publica auctoritate juris, vel Principis aut Magistratûs acquisita, & hinc differt à potestate patria, dominica, & œconomica) *de causis controversis jus dicendi, ordinata ad gubernationem subditorum:* alia est *simplex*, seu sine imperio, quæ respicit causas civiles, sine jussione, coërcitione, & jure exequendi sententiam: alia est *imperium*: quæ nimirum exercetur per jussionem & coërcitionem. Imperium aliud vocatur *merum*, quod est potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos, *l. 3. ff. de Jurid.* à Pra-

ſticis dicitur *juriſdictio Alta*, vel *Judicium Sanguinis*. Ad illud referuntur etiam *Regalia*, ut vocant: & quæ pertinent ad Juſtitiam Vindicativam, uti cauſæ criminales. Aliud verò mixtum, quod nempe conjunctum eſt cum juriſdictione ſimplici, licet principaliter in juſſione vel coërcitione conſiſtat. Ad hoc pertinent cauſæ civiles, vel criminales civiliter intentatæ, item pœnæ mitiores propter leviora delicta, v. g. pœna carceris, mulcta pecuniaria &c, ſaltem vì conſuetudinis. Hoc imperium mixtum à modernis vocatur *juriſdictio Baſſa*, vel *Vogteia*, Hodie non facile conceditur, vel conceſſa eſſe cenſetur juriſdictio (ſive ordinaria, ſive delegata) ſine omni imperio, ſeu ſine poteſtate coercendi & puniendi inobedientes (cum alias fere eſſet inutilis) imo raro etiam ſine poteſtate exequendi ſententiam. Et hinc, quando conceditur juriſdictio, cenſentur conceſſa hoc ipſo eſſe omnia, quæ ſunt neceſſaria ad cognitionem & expeditionem plenariam cauſarum. *c.* 5. 11. 26. *h. t. l.* 2. *ff. de juriſdict.* & clariſſimè *l. fin. ff. de offic. ejus, cui mandata eſt juriſd.*

Porro

Porro alia jurisdictio (consequenter & Judex) est *Ecclesiastica*, quæ personas sacras, vel res sacras aut spirituales, vel spirituali annexas respicit, sive pro *foro interno* conscientiæ, quæ in sacro Pœnitentiæ tribunali, sive pro *externo*, quæ extra Pœnitentiæ tribunal locum habet, & à solis personis Ecclesiasticis exerceri potest. Alia verò *Politica* seu *Sæcularis*, quæ in solos Laicos, & circa res profanas exercetur. Rursus alia vocatur *Voluntaria*, quæ afficit volentes, ac sine contentione Partium, & coercitione, exercetur: cujus actus sunt concedere privilegia, legitimare, dispensare, absolvere, administrare Sacramenta &c. Alia *Contentiosa*, quæ exercetur in invitos, vel cum aliqua contentione Partium, aut coercitione, cujus actus sunt ferre Leges vel Statuta, causas civiles vel criminales definire &c.

4. Dico 1. Delegare possunt omnes Judices ordinarii, seu jurisdictione ordinaria pollentes. 2. Non verò Judices delegati subdelegare totam causam. 3. Nisi sint Delegati ad universitatem causarum. 4. Delegati Juris, aut Principis Supremi. Pars 1. constat ex *l.*

5. 16. 17. *ff. de Juris. & c. 7. de off. ord. in 6.* Pars 2. ex *l. 12. ff. de Jud. l. fin. cit. c. 27. h. t. c. 62. f. de appell.* possunt tamen & isti aliquem causæ articulum alteri committere, & sic dare Judicem. Pars 3. ex communi sensu DD. cum *gl. in l. 1. ff. quis & á quo appell. & gl. in l. 12. ff. de offic. Proconf.* Pars 4. ex *c. 3. h. t. & c. 2. cit.* Excipe, nisi Princeps alicui committat nudum ministerium, aut si Papa dispensationem in particulari casu. *c. fin. § h. t.* Aliud esset, si Papa alicui cencederet potestatem dispensandi perpetuò. *Objic.* in omni delegatione censetur electa personæ industria: sed, quando censetur electa personæ industria, non potest causa committi alteri. *c. fin. cit.* ergò à nullo delegato potest causa alteri committi, seu subdelegari. ℞. *n. maj.* nisi nimirum delegans specialiter exprimat, se elegisse industriam personæ, aut præcipiat, ut delegatus personaliter per se ipsum agat causam vel negotium.

5. Dico 2. Delegati Judices possunt omnes, qui non prohibentur esse Judices Ordinarii in tali causa. Text. & DD *in l. 12. cit. & in c. 11. de Rescr.*

in

in 6. Pontifex tamen non solet delega-
re causam nisi personis in Dignitate
Ecclesiastica vel Personatu constituti-
tis, aut Canonicis Cathedralibus *c. 11.*
cit. Ratio; quia quoad qualitates æqui-
parantur Judex Ordinarius & Delega-
tus, excepta sola ætate: nam Ordina-
rius debet esse 25. annorum. *l. 41. de re-*
ceptis. Delegatus autem tantum 20.
annorum *loc. cit.* imo cum consensu
Partium 18. annorum completorum.
c. 41. h. t. Addidi, *in tali causa:* hinc,
quia Laicus nequit esse Judex Ordina-
rius in causis Ecclesiaticis, & persona-
rum Ecclesiasticarum, neque Delega-
tus esse potest etiam cum Clerico.
Non obstante, quod Laicus possit esse
Consiliarius; imo & Arbiter unà cum
Clerico; quia in Consiliariis & Arbi-
tris qui præcisè suam dicunt sententi-
am seu mentem, quid sentiant, aperi-
unt, jurisdictio non requiritur.

6. Dico 3. Delegari causæ regulariter
possunt omnes, quæ jurisdictioni dele-
gantis subjiciuntur. 2. Etiam impe-
rium merum supponentes in Judice,
saltem de Jure Canonico. 3. Nec in-
tegræ tantùm causæ, sed etiam singu-
læ partes, v.g. citatio, examen testi-
um,

um, inſpectio inſtrumentorum &c. licet ille, cui delegatur, hujuſmodi pars, non verò cognitio de juſtitia cauſæ, vel deciſio cauſæ, non ſit propriè Judex, ſed merè delegatus. Pars I. patet ex 1. *& ult. de Offic. ejus, cui mand. l. un. C. qui pro ſua juriſd.* nam poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum *c. 68. de R. J. in 6.* Pars 2. ex *c. 2. de offic. Vicar. in 6. c. 7. de off. Ord. in 6.* De Jure Civili merum imperium delegari nequit, nisi delegans eſſet abſens, vel infirmus. *l. 1. & ult. cit. Conſtit. Crim. Caroli V. a.* 2. Vi tamen conſuetudinis id fieri notant aliqui DD. Pars 3. eruitur argumento à fortiori. Dixi, *regulariter*; nam aliquæ cauſæ, uti Regalia Majora Principum, quia inferioribus non poſſunt competere, vel ſoli Summo Principi reſervantur, delegari non valent, vel certè non ſolent. Sic Summo Pontifici reſervantur cauſæ majores, uti ſunt controverſias Fidei definire, Concilium generale convocare, Laicis concedere Jura ſpiritualia, &c.

7. Dico 4. Officium Judicis Delegati, quà delegati, conſiſtit in his 1. tenetur, ſi una vel utraque pars litiganti-

um

um petat, fidem authenticam facere de ſua delegatione, vel oſtenſis litteris, ſi ſit delegatus Principis. *l. 1. C. de Mandatis Princ. c. 24. de Reſcr.* vel ſaltem per teſtes &c. ſi ſit delegatus inferioris: alias partes non tenentur comparere, vel, licet compareant, acta ſunt nulla. 2. Non procedere ante præſentatas ſibi litteras ſuæ delegationis. *c. 12. in f. de apell.* licet ſciat, eas jam expeditas eſſe. 3. Obſervare formam in delegationis mandato præſcriptam. *c. 37. h. t. 22. de Reſcr. l. 5. ff. Mandati*; alias nisi aliunde conſtet, formam non eſſe ſubſtantialem, procedit nulliter, ut ſi certum tempus, vel certus locus ſit ipſi præſcriptus, & partes non conſentiant, in locum vel tempus aliud, & ſic prorogent delegato juriſdictionem. Pariter nec poteſt cognoſcere de cauſa alia, quam in mandato ſit expreſſa, & expreſſæ non neceſſariò ſit connexa, nec procedere contra perſonam in commiſſione non nominatam, ita quidem, ut nec cum conſenſu Partium delegati juriſdictio à cauſa ad cauſam, & à perſona ad perſonam [nisi ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum) extendi & prorogari valeat

at *c. 32. c. 40. h. r.* Dixi 1. *officium*; hoc enim ſtrictè loquendo differt à *poteſtate*, nam *poteſtas* denotat actum primum, & quid *poſſit*; officium verò actum ſecundum & quid *debeat* facere delegatus vî ſuæ commiſſionis. Dixi 2. *qua delegati*; quippe *qua Judicis* officium eſt admittere probationes, exceptiones, appellationes, concedere dilationes, Juriſque ordinem obſervare, ac alia, quæ incumbunt Judici, item gratis exercere Judicium, nullumque à Partibus munus accipere, exceptis tamen eſculentis & poculentis ex mera liberalitate oblatis, ac in ea quantitate quæ intra paucos dies abſumi poſſint; id enim Judici delegato permittitur. *l. 11. §. inſuper de Reſc. in 6.* uti & repetere ſumptus, v. g. itineris, ſi quos facere debuit in gratiam Partium.

8. Dico 5. Poteſtas Delegati eſt tanta quantam ſonat mandatum ſeu commiſſio. Ratio, quia delegans non omnem ſuam poteſtatem committit alteri, nec propriam, ſed diſtinctam, ſuæ tamen ſubordinatam, ampliori & principali ſibi reſervatâ *l. 6. de juriſd.* Unde à Judice delegato, ſi appelletur, appellandum eſt ad delegantem (vel

ad

ad ejus ſucceſſorem) & à ſubdelegato ad ſubdelegantem (niſi iſte omnem ſuam poteſtatem demandaſſet Subdelegato; tunc enim ad Superiorem fieret appellatio) *l. 1. & fin. ff. quis & à quo appelletur. c. 27. §. porro h. t.* interim tamen delegatus poteſt omnia, ſine quibus cauſa ſibi commiſſa expediri nequit, etsi in mandato delegationis expreſſa non ſint. *c. 5. 7. eod. l. 2. ff. de Juriſd. l. ult. ff. de Offic. ejus, cui mand.* Quod etiam verum eſt de Subdelagato *c. 29. h. t.* Quare in ſpecie poteſt 1: punire citatos, & contumaciter non comparentes. 2. Impedientes ſuum Judicium coercere, ſi delegatus ſit Papæ, per cenſúras, licet impediens foret Epiſcopus, quem tamen priùs oporteret interdicere ingreſſu Eccleſiæ. *c. 11. eod.* 3. Aſſumere Officiales neceſſarios. 4. Spoliatum mittere in poſſeſſionem. 5. Admittere transactionem. 6. Exequi ſuam ſententiam, probabiliùs etiam, licet non ſit Delegatus Principis, vel executionem demandare Judici ordinario loci, vel relinquere deleganti. Abb. & alii ex *c. 4. de for. comp. & l. 15. ff. de re jud.* contra Bartolum. Cæterum ſi plures

ſint

ſint Delegati ad eandem cauſam, tunc videndum eſt, an cumulativè & indiviſim delegatio ſit facta, ſeu ſimpliciter, ut ordinariè contingit: vel an in ſolidùm aut diviſim, v. g. hoc modo, *ut omnes, vel duo, vel unus procedat.* In priori caſu, ſi vel unicus non concurrat, licet morbô impeditus, vel morte abreptus, proceſſus eſt nullus *c. 16. 42. h. t. l. 39. ff. de re jud.* In poſteriori valet Proceſſus, & datur locus præventioni, ita ut, ſi unus cœperit cauſam, reliqui nec licitè nec validè ſe ampliùs immiſcere poſſint, nisi, qui cœperat, non poſſet, vel non vellet ulteriùs in cauſa progredi. *c. 8. h. t. in 6. un. ff. de Offic. Conſul.* Si verò adjiciatur hæc clauſula conditionalis, *ſi nequeant, aut nolint omnes intereſſe, judicent reliqui, vel duo, vel unus,* non eſt neceſſe concurrere omnes, vel ſubdelegatum admittere. *c. 21. 34. h. t.*

9. Dico 6. Officium & poteſtas Delegati finitur 1. Morte delegantis vel naturali vel civili, ſi mors ſit publicè nota, & delegans delegavit nomine propriæ perſonæ, non dignitatis, atque cauſa adhuc integra ſit, h. e. quando nullus adhuc actus ſubſtantialis Judicii exer-

exercitus, v. g. citatio Partium. *c. 20.*
30. h. t. l. 6. ff. de Jurisd. 2. Revocatio-
ne delegantis vel expressa vel tacita,
atque delegato per delegantem aut e-
jus substitutum intimata. *c. 30. de elect.*
lid. 58. ff. de Judic. & si res non am-
pliùs sit integra. Laym. *ad. c. 37. n.*
4. h. t. Exceptô casu, quô Compromis-
sariis data est potestas eligendi ad Præ-
laturam. *c. 30. cit.* 3. Morte delegati,
etsi res non ampliùs sit integra. per.
c. 42. eod. l. 27. 57. ff. mand. Aliud fo-
ret, si fuisset delegatio non personalis,
sed realis, seu facta intuitu & sub no-
mine Dignitatis aut Officii, ut si Papa
delegaret Episcopo, aut Vicario Gene-
rali certæ Diæcesis, non expressô no-
mine Episcopi, vel Vicarii: tunc enim
delegatio transit ad Successorem. *c. 14.*
h. t. 4. Lapsu temporis à delegante
præfixi. *c. 4. 24. eod.* nisi ante lapsum
communi Partium consensu fuerit
ipsi ulteriùs prærogata jurisdictio. 5.
Confectô negotiô sive per transactio-
nem vel pactum, sive per sententiam
latam, & executioni datam, vel si al-
teri demandata & jam cœpta sit exe-
cutio. *c. 9. eod.* quia tunc delegatus ad
unam hanc causam censetur esse fun-
ctus

ctus suo officio. Excipe eum, qui solùm est delegatus executor gratiæ; is enim, si prima provisio fuisset nulla, posset aliam facere. 6. Recusatione delegati tanquam suspecti, si in termino competente causa suspicionis alligata & probata fuerit. *c. 5. eod. in 6.* Si recusetur delegatus Principis supremi, pronuntiare de justitia recusationis spectat ad arbitros à Partibus eligendos: si delegatus inferioris, ad delegantem: si plures delegati, ad condelegatum. *c. 39. h. t. c. 4. eod. in 6.*

TITULUS XXX.
De Officio Legati.
SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit Legatus.*
2. 3. 4. 5. *Quod sit ejus officium & Potestas.*
6. *Quomodo finiatur.*

1. L*Egatus* in genere est, qui à Principe vel Magistratu quodam mittitur ad tractandum aliquod negotium. Si mittitur à Papa, dicitur *Legatus Apostolicus.* Mitti autem potest vel sine jurisdictione, v. g. ad excipiendum Imperatorem, ineundum fœdus &c. & est *Nuncius merus,* vel cum jurisdictione spiri-

ſpi rituali, & eſt *Legatus Judex*, de quo hic agitur. Eſt autem triplex *Legatus á Latere*, qui nempe Cardinalitia dignitate eminet, & quaſi de latere Summi Pontificis, cui in arduis negotiis Romæ aſſiſtere debent Cardinales, aſſumitur ad legationem: *Legatus Miſſus*, ſeu *Nuncius Apoſtolicus*, qui non eſt Cardinalis, quamvis ſubinde mittatur *cum poteſtate Legati à Latere* quales in Germania ſunt, qui conſtanter reſidere ſolent Viennæ in Auſtria, Coloniæ ad Rhenum, & Lucernæ in Helvetia: in Polonia Varſaviæ: ac demum *Legatus Natus*, qui non mittitur, ſed munus Legati auctoritate Apoſtolica annexum habet ſuæ dignitati, & quaſi adnatum; qualis in Germania olim erat Archiepiſcopus Magdeburgenſis, hodie Salisburgenſis, in Gallia Rhemenſis, in Hiſpania Toletanus, in Polonia Gneſnenſis, in Hungaria Strigonienſis, in Bohemia Pragenſis, qui fere ſolent eſſe harum Nationum Primates.

Dico 1. Officium & poteſtas Legatis Judicibus omnibus communis eſt exercere juriſdictionem Ordinariam in diœceſibus & provinciis ſibi commiſſis, concurrentem cum juriſdictione Epiſcopi & Archiepiſcopi locorum, u- 2.

bi agunt Legatos. *c. 1. seq. c. 7. h. t. & c. 2. eod. in 6.* In specie ipsis competit inspectio in Episcopos, Principes, & populos in ordine ad negotia Ecclesiastica, ad reformandos mores, ad Constitutiones Pontificias in usum deducendas &c. Concurrunt quoque cum Episcopis in collatione Beneficiorum, sed non in Germania; quia ipsis obstant Concordata Germaniæ cum Nicolao V. inita, nisi Beneficia sint reservata Summo Pontifici, vel Episcopi (non inferiores Collatores) debito tempore ob negligentiam non provideant, quam utique etiam in Germania supplere possunt. per Trid. *s. 24. c. 20. de ref.* Vi cujus Trid. etiam non possunt adiri in prima instantia Legati in causis Ecclesiasticis, nisi Ordinarii per biennium à die litis motæ causam terminare negligant.

3. Dico 2. Legati a latere possunt 1. exercere Jurisdictionem in exemptos. *gl. in c. h. t. v. universas.* 2. Confirmare electiones Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum exemptorum *c. 36. §. fin. de Elect: in 6.* non tamen in Germania propter Concordata. 3. à die egresſûs ex Urbe quoscunque absol-

vere

vere ob percussionem Clerici etiam enormem excommunicatos, ex quocunque loco advenientes: *c. 6. h. t. c. 20. de sent. excomm.* 4. Ipso præsente suspenditur aliorum Legatorum jurisdictio & potestas: *c. 8. h. t.*

Dico 3. Legatus non Cardinalis seu Nuntius Apostolicus, plus non potest, quàm Ordinarius provinciæ, ad quam mittitur: *c. 2. h. t. in* 6. & ea, quæ omnibus Legatis communia esse dixi; nisi nimirum in litteris Legationis plus ipsi sit concessum. In specie tamen ipsi competit potestas absolvendi subditos suæ provinciæ ob percussionem Clerici, etiam enormem, excommunicatos: *c. 9. cit.* Si tamen sit missus *cum potestate Legati à latere*, probabiliùs potest omnia, quæ Legatus à latere; quia verba privilegiorum debent accipi cum effectu, & operari id, quod significant: *c. 10. de privil. in 6. Objic.* Talis Nuntius habet se ad Legatum à latere, sicut se habet Vicarius Generalis ad Episcopum: sed Vicarius Generalis constitutus cum hac clausula, ut *possit omnia, quæ potest Episcopus*, non hoc ipso potest omnia, quæ Episcopus, sed solùm ea, quæ non requirunt

mandatum speciale: ergo. R. n. ma. Dein, quod Vicario Generali per clausulam illam generalem non sint concessa absolutè omnia, quae potest Episcopus, constat ex jure: quòd verò Legatus cum clausula seu cum *potestate Legati à latere* missus non possit omnia, quae Legatus à latere, non constat ex Jure, imo colligitur oppositum ex *c. 10. cit.*

Dico 4. Legatus Natus per se plus non potest, quàm quod ipsi competit ratione Dignitatis Archiepiscopalis, cui Legatio perpetua est annexa, per *c. 9. cit.* Nisi nempe per privilegium speciale ipsi plus concedatur, v. g. conferre beneficia in Mensibus Papalibus, dispensare in certis gradibus consanguinitatis ad Matrimonium &c. ut concessum esse perhibent Archiepiscopo Salisburgensi.

Dico 5. Officium & potestas Legati finitur 1. Revocatione Pontificis Legato debitè intimata, saltem post hujus egressum à provincia. per *l. 3. ff. de off. Praes. c. 2. h. t. in 6.* 2. Egressu spontaneo ex provincia cum animo non revertendi. *c. fin. h. t. arg. l. 3. cit.* 3. Lapsu temporis praefixi, aut

aut finitô negotiô, ad quod conficiendum missus est. *arg. c. 4. de off. deleg.* 4. Morte ipsius Legati: non tamen morte Pontificis. Quia jurisdictio Legati est ordinaria. *c. 2. cit.* dein Legati dicuntur esse *Sedis Apostolicæ*, quæ nunquam moritur. Officium tamen Legati Nati est perpetuum, & durat, quamdiu obtinet Dignitatem, cui annexum est.

TITULUS XXXI.
De Officio Judicis Ordinarii.
SUMMARIUM.

1. *Judex Ordinarius, præsertim Ecclesiasticus, quis.*
2. *Papa est infallibilis, & suprema pollet potestate legislativâ universali, etiam extra Concilium.*
3. *Quæ sit potestas Cardinalium.*
4. *Patriarcharum Minorum.*
5. *Archiepiscoporum.*
6. 7. *& Episcoporum.*
8. *An & quando in Exemptos.*
9. *Quæ sit Prælatorum Regularium.*
10. *Et Parochorum potestas & officium.*

JUdex Ordinarius, uti dictum *tit. XXIX.* 1. est, qui exercet jurisdictionem ordi-

 nari-

nariam, seu nomine propriô, & vi officii, v. g. Prælaturæ, Magistratûs &c. quem gerit, nec vices agit alterius, ut Delegatus, & Legatus. In statu Ecclesiastico alii Ordinarii sunt superiores Episcopis, uti Papa per totum Mundum Christianum, tanquam Pastor omnium fidelium à Christo constitutus per verba, *pasce oves meas, Joan. 21.* item Cardinales, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi seu Metropolitani: alii sunt ipsi Episcopi: ac alii inferiores Episcopis, uti Vicarii Generales, Prælati, Regulares, Parochi.

2. Dico 2. Summus Pontifex non tantùm est infallibilis in definiendis Fidei dogmatibus, sed etiam supremâ pollet potestate & jurisdictione spirituali in omnes Christi fideles, ita ut per leges obligare omnes possit, etiam extra Concilium Generale. Patet ex textibus Scripturæ Sacræ. *Rogavi pro te* (Petro, & ejus in Pontificatu Successoribus dixit Christus) *ut non deficiat fides tua. Luc. 22. Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. Matth. 16.* nempe Ecclesiam, quam Pontifici Christus regendam commisit: *tibi dabo claves regni cælorum: quodcunquè ligaveris super ter-*

terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Math. 16. cit. Paſce oves meas Jo. 21. Ubi notandum, quòd Chriſtus ſoli Petro in ſingulari, licet præſentes fuerint & alii Apoſtoli ac Diſcipuli, dictam infallibilitatem promiſerit, & illimitatam poteſtatem ligandi, ſolvendi, paſcendi dederit, adeoquè ſoli in Cathedra Petri ſucceſſori ſeorſim, & indepedenter ab aliis Eccleſiæ Prælatis, ac Epiſcopis, in concilio Generali congregatis: ergo Papa, etiam extra Concilium Generale, cujus Superior & Caput eſt conſtitutus à Chriſto (cum Epiſcopi in Concilio Generali congregati maneant oves Chriſti, quas omnes Petro ſubjecit, & paſcendas commiſit idem Chriſtus) prædicta omnia poteſt, ita ut ab ejus ſententia appellari nequeant, cum non habeat nullum Superiorem in terris etiam concilium: imo nec ad Chriſtum, cum à Vicario, qualis eſt Papa reſpectu Chriſti in terris, ad Principalem non detur appellatio, ut ad *titulum XXVIII.* dictum.

Objic. Papa eſt pars Eccleſiæ: ergo eſt minor totâ Eccleſiâ, quam repræ-

sentat Concilium Generale, & nihil potest in ipsum Concilium Generale. R. *trans. ant. dist. cons.* est minor extensivè, h. e. in Concilio Generali sunt plures prælati & homines *c. cons.* est minor intensivè, auctoritate, infallibilitate, potestate, præsertim respectu Concilii sine Papa associato tanquam Capite sumpti *n. cons.* Totam infallibilitatem, vim & efficaciam consequitur Concilium Generale ab influxu Papæ assistentis, dirigentis, & approbantis, sine quo nihil potest Concilium. Si hoc jungatur, Pontifici accedit major auctoritas humana, non divina. Cæterum Papa in suo territorio temporali obtinet quoquè potestatem temporalem summam, sicut Principes Sæculares Summi in suis territoriis.

3. Dico 2. *Cardinales*, præterquam quòd assistant Pontifici consilio & auxilio in regenda Ecclesia universali: & eligant hodie Pontificem, eaquè facere possint Sede Papali vacante, quæ sunt necessaria ad defendendam Ecclesiam. per *c.* 3. *de Elect. in* 6. *Clem.* 2. *eod.* in Ecclesiis sui Tituli obtinent jurisdictionem quasi Episcopalem, ita ut circa subditos suarum Ecclesiarum

quoad actus juriſdictionis omnia poſſint, quæ Epiſcopi in ſuis diœceſibus, etſi tantùm ſunt Diaconi. per *c. 11. de major.* Plus non legitur ipſis conceſſum, imo nec vacante Papatu ſuccedunt in juriſdictionem Papæ. *Clem. 2. cit.* Sicut tamen Capitulum Sede Epiſcopali vacante ſuccedit in juriſdictionem Epiſcopi.

4. Dico 3. *Patriarchæ Minores*, uti Venetus, Aquileienſis &c. item *Primates*, qui ab ipſis non nisi titulô & nomine differunt, præter juriſdictionem Epiſcopalem in ſuas diœceſes, ſunt etiam Judices Ordinarii Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum ſui diſtrictûs. per *c. 9. h. t.* exemptîs tamen hodie causîs criminalibûs. quas Trid. *ſ. 24. c. 5. de ref.* ſi majores ſint, nempe depoſitionem vel privationem promerentes, à ſolo Papa, minores verè à Concilio coprovinciali, vel ab illo deputatis, cognoſci ac terminari voluit. Præterea iiſdem Patriarchis nulla competit poteſtas immediatè in ſubditos dictorum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum *c. 9. cit.* uti nec Archiepiſcopis in ſuorùm Suffraganeorum ſubditos, quod ſtatim exponam. Dixi, *Patriarchæ mino-*

res:

res: nam quatuor *majores* per Or entem, nempe Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Jerosolymitanus, hodie tantùm sunt titulares; cum eorum provincias & Ecclesias teneant Pagani. De Patriarcha Romano per totum Occidentem, qui est Episcopus Romanus seu Summus Pontifex, nihil attinet ampliùs dicere.

5. Dico 4. *Archiepiscopi* præter jurisdictionem Episcopalem, quam habent in suas diœceses, aliis Episcopis communem, sunt etiam Judices Ordinarii suorum Suffraganeorum, seu Episcoporum suæ provinciæ. *c. 11. h. t. c. 54. de appellat. c. 1. de off. Vicar. in 6.* Exceptis tamen hodie iterum causis horum Episcoporum criminalibus juxta Trid. *loc. cit.* Quamvis autem obtineant jurisdictionem in ipsos Episcopos suæ provinciæ, eorumquè Vicarios, quoad personas ipsorum, in subditos tamen illorum immediatè jurisdictionem non obtinent. *c. 11. cit. & c. 1. eod. in 6.* extra hos casus. 1. Quando actualiter visitant diæceses suorum Suffraganeorum; sed tunc cum suis limitationibus. *c. 1. & fin. de Censib. in 6. c. 1. de pœnis in 6.* & Trid. *f. 24. c. 3. de ref.*

2.

2. Quando subditi appellant à suis E-piscopis vel Vicariis ad Archiepisco-pum. *c. 3. de appell. in 6.* 3. Quando Suffraganei sunt negligentes in colla-tione Beneficiorum. *c. 3. de suppl. negl.* 4. Quando iter instituunt per dioece-ses suorum Suffraganeorum; tunc e-nim possunt solenniter benedicere po-pulo, sicut ubiquè, etiam in loco exem-pto, celebrare in pontificalibus, & cu-rare sibi crucem præferri &c. *Clem. 2. de privil.*

6. Dico 5, *Episcopi*, qui ordinariam in sua dioecesi & supremam potestatem spiritualem obtinet in Clericum & po-pulum, etiam principem, atquè etiam *Ordinarius loci* vocari consuevit, offici-um est partialem Ecclesiam regere. *Act. 20. v. 28.* & Summum Pontificem juvare juxta mensuram potestatis ab eo sibi concessæ; nam Episcopi *sunt vocati in partem solicitudinis, non in pleni-tudinem potestatis. can. 12. caus. 2, q. 6.* item dioecesanos instruere in rebus Fi-dei, Verbô Divinô pascere, Sacramen-ta, præsertim Poenitentiæ, admini-strare vel per se, vel per alios idone-os, corrigere excessus Regularium ex-tra Monasteria degentium, visitare

Ec-

Ecclesias, & dioecesin, &c. *c. 15. h. t.* Trid. *s. 5. c. 2. de ref. s. 6. c. 3. 4. de ref. s. 21. c. 4. 6. &c. de ref.*

7. Dico 6. Episcopi potestas est duplex, *Ordinis*, vì cujus consecrat Ecclesias, confert Ordines, & Sacramentum Confirmationis, solenniter benedicit &c. & *Jurisdictionis*, vì cujus in sua dioecesi potest omnia, ad jurisdictionem pertinentia, quæ Papa in tota Ecclesia, exceptìs tamen iìs quæ Pontifici specialiter sunt reservata, & quæ sunt JurisCommunis *c. 1. & fin. de offic. Archipresb. c. 16. h. t. Clem. 1. eod. &c.* In specie autem potest 1. Ferre leges & statuta. 2. Cognoscere & decidere omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes, invocatô etiam, si opus sit, ad id brachiô Sæculari. 3. Punire malefactores. 4. Turbātes suam Jurisdictionē excōmunicare, & alias ferre censuras, atq; ab iisdē absolvere, 5. Instituere & destituere Clericos Beneficiatos. 6. Conferre beneficia. 7. Dispensare in votis non reservatis, observatione Festorum & Jejuniorum, denuntiationibus Matrimonio præmittendis, relaxare juramenta &c. visitare dioecesim, Ecclesias, Beneficia, Mona-

nasteria, Collegia, & Hospitalia non exempta &c. Potestatem jurisdictionis acquirit per *Confirmationem*, Ordinis per *Consecrationem*. Multi Interpretes ex *t. 16. h. t.* totam Episcopi potestatem reducunt ad duplicem *legem, diœcesanam* nempe, & *jurisdictionis*; ad hanc referunt omnia, quæ ex parte Episcopi consistunt in dando & faciendo, sive sint actus Ordinis sive Jurisdictionis, uti conferre Ordines, consecrare tēpla, ferre sententias, dispensare, punire, & alia facere, quæ jam recensuimus, omissîs tamen plurimîs, quæ videre possunt apud Barb. *de off. & potest. Episcopi.* Ad *legem diœcesanam* verò, quæ ex parte Episcopi consistunt in recipiendo, uti sunt exigere Cathedraticum & Synodaticum subsidium charitativum, quartam decimationum, quartam mortuariorum seu *portionem Canonicam*, procurationes in visitatione diœcesis, seu moderata victualia, &c. Sed ab hac lege diœcesana exempti sunt omnes Regulares & Monasteria, alias etiam non exempta à jurisdictione Episcopi. *can. 1. q. 1. can. 8. q. 3. caus. 10.* exceptis procuratoribus visitalibus.

8. Dico 7. Episcopus jure extraordinario & delegato in multis casibus etiam in Regulares, alias per generale privilegium ab ejus jurisdictione exemptos, jurisdictionem obtinet, & quidem de *Jure Novo Tridentini* in his casibus.

1. Quoad editionem librorum sine approbatione Ordinarii. 2. Quoad visitationem & correctionem Regularium extra Monasterium habitantium. 3. Quoad prædicationem Verbi Divini in eorum Ecclesiis curatis. 4. Quoad reparationem Ecclesiarum Parochialium. 5. Quoad celebrationem Missæ extra Ecclesias non faciendam: 6. Quoad Ordinationem, & prævium examen Ordinandorum, nisi quoad hoc speciali privilegiô muniti sint. 7. Quoad approbationem in Ordine ad Confessiones Sæcularium audiendas. 8. Quoad Censuras in Eccesiis publicandas, si ita petat Episcopus. 9. Quoad observationem Festorum Diœcesis. 10. Quoad promulgationem Indulgentiarum non faciendam sine consensu Ordinarii. 11. Quoad clausuram & gubernationem Monialium, quæ non sunt sub Ordinis Prælatis &c. Vid. Trid. *sess.* 4. 5. 6

7.

7. 22. 23. 24. *de ref.* Idem de *Jure Antiquiore* in causa hæresis & criminum ad S. Inquisitionis tribunal pertinentium. *c. 9. §. fin. de hæret.* in executione ultimarum voluntatum. *Clem. un de Testam.* quoad Sacramenta Eucharistiæ & Extremæ unctionis non conferenda (extra necessitatem extremam) parochianis sine licentia Parochi. *Clem. 1. de Privileg.* in petitione Chrismatis, Consecratione Ecclesiarum, & omnibus, quæ sunt Ordinis Episcopalis *c. 19. de Præscr.* quoad Confessarios Monialium, quoad Electionem Abbatissæ, qui per se vel per alium præesse potest cum Superioribus Regularibus. Vid. Barbos. qui *de Off. & Pot. Episc. alleg. 105. an. 14.* refert. 52. casus, & Chokier, qui *de Jurisd. Ord. in Exempt. tom. 1. p. 2. q. 45.* adducit 116, casus, in quibus Exemptos ait subjectos esse Episcopis.

9. Dico 8. *Prælati Regulares* in suos Religiosos præter potestatem dominativam, propter votum obedientiæ, etiã habent jurisdictionem ordinariam quasi Episcopalem in foro tam externo quàm interno. Sumitur ex *c. 2. de Sent. Excomm.* & communi DD. Ut adeo Episco-

ſcopus quoad ea, quæ ſpectant ad diſciplinam domeſticam, obſervationem Regularum, Votorum, modum vivendi, officia, promotiones, coercitiones Religioſorum ſe immiſcere nequeat. per *c. 5. de tempor. ord.* niſi forte diſcretio Prælati non ſufficiat. per *c. 2. cit.* vel niſi Prælatus Regularis negligens ſit, aut niſi Religioſus extra clauſtra degens ſcandaloſè delinquat. Trid. *ſ. 6. c. 3. de ref.* Dixi, *Prælati Regulares*, nempe Abbates, Generales, Provinciales, & Superiores locales. Abbatiſſæ autem, & Præfectæ Monialium pollent quidem in ſuas ſubditas poteſtate dominativâ, gubernativâ, œconomicâ, & maternâ, vî cujus poſſunt Monialibus præcipere, delinquentes corrigere, officia dividere, bona temporalia adminiſtrare, & alia agere, quæ cuivis Matrifamilias competunt: juriſdictionem tamen propriè ſpiritualē, quæ ſupponat *Ordinem Sacramentalem*, non habent, imo nec ex diſpenſatione Papali ejuſdem capaces ſunt; licet iis non male tribuatur aliqua juriſdictio ſpiritualis impropriè talis in ordine ad præcipiendum ea, quæ ad ſalutem animæ, & Regularum obſervationem pertinent,

tinent, cum talem poteſtatem videatur exigere utilitas ſpiritualis, & ſalutare regimen Monialium.

Dico 9. *Parochi* (ſeu *Curionis*, *Plebani*, aut *proprii Sacerdotis* ſicut juriſdictio eſt ordinaria pro foro interno in ſuos parochianos, non in externo, *gl. in can.* 28. *cauſ.* 11. *q.* 1. communiter recepta; ita officium eſt per ſe ipſum, vel (ſi impeditus eſt) per alios idoneos ſuis parochianis adminiſtrare Sacramenta Baptiſmi, Extremæ Unctionis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Matrimonii diebûs Dominicîs & feſtîs, quibus populus tenetur audire Sacrum, celebrare Miſſam: iiſdem diebûs Dominicîs & feſtîs ſuos ſubditos inſtruere Verbô DEI, & rebûs ad ſalutem neceſſariîs tum in Catechesi, tum dicendo pro concione: habere certas Matriculas, videlicet librum, in quo diligenter annotet eos, qui ex ſuis parochianis contraxerunt Matrimonium cum teſtibus, die, & locô; item librum, in quo deſcribat omnes baptizatos cum eorum parentibus, patrinis, annô & die, ut de contracta cognatione ſpirituali inter certas perſonas legitimè conſtare poſſit; & pro- 10.

pter

pter eandem rationem deberet etiam ita describere Confirmatos cum eorum parentibus & patrinis. Aliqui etiam requirunt librum mortuorum, seu in parochia sepultorum, &c. Sumuntur hæc ex *can. 8. caus. 16. q. 1. c. 2. de Parochiis.* Trid. *s. 5. c. 2. de ref. s. 24. c. 1. & 2. de ref. Matrim.* Volebant olim aliqui, quòd Parochiani sint obligati diebûs festîs, & Dominicîs audire Sacrum in Ecclesia parochiali, aliàs non satisfacturi præcepto Ecclesiæ, si alibi audiant: quibus etiam favere videtur *c. 2. cit. & Extrav. 2. de Treuga int. comm.* Verùm hanc obligationem, siqua fuit aliquando, pridem sustulit tum universalis consuetudo in contrarium, tum privilegia Ordinum Religiosorum, per quæ indulgetur omnibus audire Sacrum etiam diebûs festîs apud Religiosos, uti & Eucharistiam, saltem extra tempus Paschale, sumere, imò sua peccata confiteri etiam tempore Paschali apud Mendicantes Ordines Regulares, tum Trid. *s. 22. in Decreto de observ. & evit. in celebr. miss.* ubi populū *monendum* (non cogendum) ait, ut saltem Dominicîs diebûs, & majoribûs Festîs ad suas parochias accedant.

TITU-

TITULUS XXXII.
De Officio Judicis.
SUMMARIUM.

1. *Judicis jurisdictionalis officium nobile & Mercenarium.*
2. *Quis possit esse Judex?*
3. *In quo consistat ejus officium Mercenarium?*
4. 5. *Non potest condemnare Juridicè probatum Reum, quem privatim scit esse innocentem.*
6. *Debet supplere, quæ Juris, non, quæ Facti sunt.*
7. *An possit acceptare munera, sportulas, xenia.*
8. *Ad quid teneatur malè judicans.*

JUdex dicitur à jure dicendo, seu à judicando inter partes litigantes. Debet ergo esse instructus jurisdictione sibi communicata vel à Jure, aut consuetudine, præscriptioneve, vel à Principe aut alio constituere Judicem valente. Ejus Officium aliud vocatur Nobile, aliud Mercenarium. *Ex Officio Nobili* procedit, quando vel metu propriô, ut si pupillis constituit tutores, inquirit in crimina &c. vel ad 1.

 instan-

instantiam quidem partis, actionem tamen propriè dictam non habentis, vel non proponentis; ut si Minorem, aut læsum infra dimidium, qui strictè dictam actionem de Jure non habet, implorat tamen Judicem, restituit in integrum: si restituit illegitimum Natalibus: si lite per sententiam finita executionem &c. Ex *Officio Mercenario* autem, quando procedit ad instantiam partis, actionem propriè dictam proponentis, & ex stricto jure Actoris ea facit, quæ jus præscribit, uti sunt citare partes, audire testes, concedere dilationes, ferre sententiam vel interlocutoriam vel definitivam, &c. Mercenarium igitur officium deservit actioni.

2. Dico 1. Judex esse potest quilibet, qui non prohibetur vel à Natura, vel à Jure. Quibus modis prohibentur amentes, surdi, muti, servi, impuberes, fœminæ, senatu moti ob turpem causam, infames. *l. 12. §. 2. ff. de Judic. l. 2. §. 2. ff. de R. J. l. 2. C. de dignit. lib. 12.* item excommunicati, *c. 24. de sent. & re jud.* Impuberes & fœminæ, exceptis locis, in quibus (ut in Germania subinde contingit) jurisdictio

poli-

politica tranſit ad hæredes per ſucceſſionem, exercenda tamen per tutores, curatores, vel adminiſtratores; tunc enim quasi in habitu ſunt Judices.

Dico 2. Judex tenetur ex officio Mercenario audire Partes litigantes, rationes & momenta, quæ pro ſe afferunt, ponderare, ſecundùm Jura & æquitatem ferre ſententiam & exequi, atque ſic jus dicere, ſeu cuilibet jus ſuum tribuere. Ad hoc enim conſtituitur, & per quasi Contractum ſe obligat. Unde, ſi non ſit Judex Supremus (qui ſolus regulariter poteſt moderari pœnas à Jure ſtatutas in Judicio Criminali) tenetur procedere, & ferre ſententiam ſecundùm leges, ſtatuta, conſuetudines, maximè in causis Civilibus. *l. 1. de conſtit. pr. Iuſt. h. t. Nov. 82. c. 13.* Statuta & conſuetudines particulares præferendæ ſunt Juri communi, utpote Jus noviſſimum, quod derogat antiquiori *l. 1. ff. ad L. Aquil.* Dein in iiſdem cauſis Civilibus tenetur Judex pronuntiare pro illa parte, quæ penſatìs & diſcuſsìs diligenter omnibûs ipsi videtur habere probabiliorem cauſam, & majus jus; ita enim exigit pactum tacitum cùm 3.

Republica & Partibus initum, atquè Innoc. XI. prohibens hanc propositionem: *probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem, etiam minùs probabilem.* Sed hinc

4. *Objicies:* ergo saltem poterit Judex judicare secundùm opinionem, æqualiter probabilem, & in pari causa favere, cui voluerit. ℞. *n. illatum.* Quia Judex non est dominus rei controversæ, atquè ideo, ubi æqualis utrinque apparet probabilitas, & æqualia causæ merita, eam non potest totam adjudicare uni Parti sine injusta personarum acceptione; sed debet, ut cuique tribuatur jus suum, vel rem, si divisibilis sit, dividere, & cuilibet partem assignare, vel Partes inducere ad transigendum, aut ad compromittendum in arbitros aut ad rem committendam sorti, si indivisibilis sit res. Dixi, *in causis Civilibus;* nam in causis Criminalibus, si Reus habeat causam æquè probabilem, vel etiam minùs, vel tamen probabilem, Reo magis favendum est, quàm Accusatori. per *c. 11. de R. J. in 6. l. fin. C. de probat.* cum *satius sit impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare l. 5. ff. de pœnis.*

Cæte-

Cæterum in dubio facti, pro qua Parte ſtet major probabilitas, vel ubi æqualis utrinque videtur eſſe probabilitas, etiam in causis Civilibus pronuntiandum eſt pro illa Parte, quæ præſumptionem pro ſe habet, vel poſſeſſionem. per *c. 65. de R. J. in 6.* vel cauſam in Jure favorabilem, quales cauſæ favorabiles ſunt cauſæ dotis, Matrimonii, libertatis, pietatis, & ultimæ voluntatis *c. fin. de ſent. & re jud. l. 10. ff. de inoff. teſtam.*

Dico 3. Judex caſu, quô privatim certò ſcit Reum eſſe innocentem, vel nihil debere, probabilius non poteſt illum condemnare, tam in cauſis Civilibus, quàm in Criminalibus, licet Juridice, *ſecundùm allegata & probata.* ut loquuntur, probatus ſit reus delicti, vel debitor eſſe. Ita cum Abb. *in c. 28. §. quia verò n. 8. de off. & pot. jud. deleg.* multi & graves DD. contra S. Thomam & aſſeclas, maximè antiquos Theologos, qui ex toto nobis adverſantur, & contra Haunold. qui cum Leſſ. Lay. Lug. & Pirhing. nobis contradicunt ex parte, nimirum quoad cauſas civiles, & criminales minores, ubi nempe non agitur de pœna mor- 4.

 tis

tis vel mutilationis. Prob. 1. ex Jure Naturali, & Natura Juſtitiæ commutativæ & Vindicativæ, quæ exigit æqualitatem & proportionem inter obligationem & ſolutionem; inter pœnam & delictum: ſed inter obligationem nullam, & ſolutionem veram: inter delictum nullum vel apparens tantùm, & pœnam, nulla datur æqualitas vel proportio: ergo. Cum igitur non ſufficienter probetur, Jura Humana receſſiſſe à Jure Naturali fundato in natura Juſtitiæ tam Communicativæ, quàm Vindicativæ, imo in cauſis criminalibus majoribus, ubi agitur de vita & membris hominum, non potuerint recedere, ipsô DEO *Exod.* 23. prohibente Judici, *non ſuſcipies vocem mendacii: nec in Judicio plurimorum* (teſtium) *acquieſces ſententiæ, ut à vero devies, inſontem & juſtum non occides*, adeoque poteſtas in vitam vel membra innocentis Reipublicæ humanæ aut Judici, non legatur eſſe conceſſa, ſed potiùs negata; ideo etiam nec Jura humana permittunt innocentem quemcunque, à Judice cognitum ut talem, condemnari ad ſolutionem, vel ad pœnam. Ex quibus inſuper poſitivè.

Prob.

Prob. 2. Imprimis ex *Jure Canonico*, quod *C. 1. de sent. & re jud.* jubet Judices procedere *secundùm conscientiam & justitiam, solumque DEUM præ oculis habere; cum æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injustè Judex condemnat.* Confirm. Judex non potest ferre sententiam juxta opinionem minùs probabilem, uti dictum *n.* 3, ex propositione damnata: ergo multò minùs juxta opinionem vel testimonium certò falsum. Dein ex *Jure Civili*, quod quidem vult Judicem procedere secundùm allegata & probata, at unicè ideo, ut Judici certiùs innotescat veritas, & ut minùs fallatur circa merita causæ, non verò, quando jam aliunde certò ipsi constat de veritate, ut patet ex *l. 6. ff. de offic. Præs.* ibi: *Præses provinciæ id sequatur, quod convenit eum ex fide eorum, quæ probabuntur, ne veritas vitietur erroribus:* sed quod falsum esse certò cognoscitur, *probari* ut verum non potest: & nullius sunt *fidei* testes, qui sciuntur falsum testari: item quando veritas, quam velut finem obtineri volunt Jura per testes, jam aliunde ex privata certa notitia habetur, cessat testimonium, velut inutile me-

dium

dium ad veritatem detegendam. Confirmatur 1. Jus Civile prohibet fidem adhiberi testi suspecto: ergò multo magis testi certè falso. Confirm. 2. Idem Jus vult Judicem procedere secundùm suam, non aliorum, sententiam & judicium. per *l. 1. §. 6. C. de vet. Jure enucl.* Confirm. 3. Idem Jus tot cautelas quoad testes & probationes adhiberi exigit præcise ideo, ne innocens opprimatur: quis ergo credat illud velle, ut condemnetur, & sic opprimatur innocens per testimonia & probationes, quas Judex certò scit esse falsas, & sic detorqueatur in dispendium, quod in innocentis favorem est introductum, contra *reg. 61. in 6.*

5. *Objic.* 1. In ore duorum vel trium stabit omne verbum *Matth. 18.* ergo per duos testes convictus condemnari potest ac debet. 2. Judex plùs debet credere pluribus aliquid testificantibus, quàm sibi soli. 3. Judex tenetur sequi scientiam publicam *Juris.* h. e. judicare secundùm Jura & Leges: ergo etiam tenetur sequi scientiam publicam *facti*, quæ habetur per duos testes, vel alias probationes Juridicas.

4.

4. Executor debet exequi ſententiam, licet *ſciat, eam eſſe injuſtam c. 28. §. quia verò. de off. jud. deleg.* ergo etiam Judex ferre ſententiam, licet ſciat eſſe injuſtam. 5. Juridicè probatus nocens non eſt innocens: ergo rectè condemnatur. ℞. ad 1. Illo textu probatur quidem ſufficere ordinariè duos teſtes ad plenè probandum (& pauciores regulariter non ſufficere) at non pro omni caſu, maximè illo, quando ſcitur, teſtes deponere falſum. Ad 2. Judex tunc debet plus credere aliis, quàm ſibi, quando non habet evidentiam vel certitudinem veritatis ex ſua, & falſitatis ex parte aliorum; ac fidem aliis habere eſſet impoſſibile: neque propriè *credit* ſibi, ſed ſcit. Ad 3. *n. conſ.* vel ſuppoſitum, quod ubi Judex certò ſcit, factum aliter ſe habere, quàm teſtes afferant, detur *ſcientia* publica contra Reum; cum ſit error vel calumnia, quam utiquè ſequi non tenetur Ad 4. *n. conſ.* & paritatem, quia executor, cui à Superiore demandatur executio, parere tenetur, & *obſequi mandanti*, ut jubet textus, nec ipſi conceditur examinare ſententiam: è contra Judex non tenetur obſequi ex ullo Ju-

ris

ris præcepto teſtibus, ſed poteſt, imo debet eorum fidem examinare. Deinde nec Executor poteſt exequi ſententiam *notariè* injuſtam; cum talis ſit nulla: nequè ſentētiam, quæ condemnat ad mortem, ſi eam privatim tantùm ſciat eſſe injuſtam, vel, ut S. Thomas loquitur, intolerabilem continere errorem; alias excuſare poſſes etiam Carnifices, qui SS. Martyres occiderunt, & Judæos Chriſtum crucifigentes. Ad 5. *diſt: antec.* non eſt innocens apparenter *c. ant.* re ipſa, & Judici, qui veram innocentiam attendere debet *n. ant. & conſ.* Si teſtes falsi poſſent facere nocentem, nec Chriſtns fuiſſet innocens, ſed juſtè condemnatus. Quid ergo Judex in tali caſu, ubi privatim ſcit innocentiam Rei, debet facere? ℞. omnia tentare, ut talem liberet, increpare teſtes, repellere actorem vel accuſatorem, dicendo, ſibi conſtare de oppoſito: differre ſententiam, ut interim veritas detegatur magis: vel negotium deferre ad Superiorem, ibique teſtem agere pro innocente: vel, ſi hæc non ſufficerent, & ipſe periclitaretur de amittendo officio, ſi non condemnaret, poſſet ſe

con-

conformare aliorum opinioni probabili, & condemnare, ſaltem in cauſis Civilibus, & Criminalibus minoribus; quia cùm tam notabili ſuo incommodo non tenetur alteri conſulere: id tamen fortè non poſſet in Criminalibus majoribus, ubi agitur de vita innocentis, ſed potiùs deberet ſuſtinere privationem Officii; nisi ſententiam illorum, qui etiam in his cauſis poteſtatem condemnandi tribuunt Judici, judicet æquè probabilem, & ſequi malit.

Dico 4. Judex debet ſupplere, ea, quæ Juris ſunt, & à Partibus omiſſa; non autem, quæ ſunt Facti. Text. & DD. *in l. un. C. ut quæ ſunt Advocatis.* Quia debet adminiſtrare Juſtitiam ſecundum Jura. *Juris* autem ſunt v. g. examinare libellum, & ineptum rejicere: deferre Juramentum calumniæ, ubi opus eſt: dilationes concedere: teſtes non legales repellere: exceptionem præſcriptionis, Senatûs Conſulti Vellejani ſuggerere: præſcriptionem illegitimam, inſtrumentum falſum &c. rejicere, & ſimilia. *Facti* autem ſunt producere teſtes, inſtrumenta: vel alias probationes: exceptiones opponere, quæ non ſunt Juris: allegare

6.

pri-

privilegium ſpeciale &c. ſi enim iſta ſuppleret Judex, redderet ſe ſuſpectum de ſtudio Partium. Interim tamen poteſt imo debet Judex ſupplere etiam, quæ facti ſunt, ſi factum ſit notorium, aut reluceat ex Actis, v. g. quòd Reus jam præſcripſerit, quòd habeat privilegium: vel ubi verſatur periculum animæ: vel agitur de bono publico, aut de cauſa pia.

7. Dico 5. Judex peccat accipiendo munera. 2. Probabilius tamen non tenetur accepta reſtituere ante ſententiam Judicis ſuperioris. 3. Niſi dans non ſponte obtulerit, ſed præcisè ad redimendam vexam iniquam, eò, quod v. g. viderit, Judicem, niſi ei dederit pecunias, notabiliter fore ſegnem & tardum in expedienda cauſa, vel omnino injuſtæ periculum eſſe, &c. Pars 1. probatur partim ex Jure Naturali & Divino; quia munera nimis propenſum reddunt animum danti, & excœcant intellectum. *Deut. 16.* ut adeo communiter ſit periculum pervertendæ Juſtitiæ; partim ex legibus humanis. *c. 11. de reſc. in 6. §. 4. l. 3. ff. d. L. Jul. repet. Auth. Novo Jure C. de pœna Judicis.* Etsi per accidens peri-

cu-

culum recedendi à Justitia non incurreret Judex ob serium propositum non recedendi. Pars 2. probatur inde, quia hæc obligatio non sufficienter probatur. Pars 3. ex communi Doctorum; quia in dante deest animus sufficienter liber ad donandum, & sic injustè extorquentur munera. Dixi autem, *munera*; nam *sportulas*, quas utraque Pars solvit æqualiter per modum stipendii vel mercedis juxta loci consuetudinem, vel ubi Judex aliunde salarium sufficiens non habet: item *xenia*, quo nomine vocantur liberaliter oblata in modica quantitate, ac fere in esculentis & poculentis consistunt, licitè potest accipere (quamvis meliùs non acceptet) per *c. 11. §. 4. cit. & l. 18. ff. de Offic. Præf.* quia ex sportulis nullum, ex xeniis autem saltem non notabile aut verisimile nasci censetur periculum pervertendæ justitiæ.

Dico 6. Judex injustè judicans, sive per imperitiam, sive per malitiam, litem facit suam, h. e. conveniri potest de Syndicatu ad resarciendum damnũ Parti inde illatum, *pr. Inst. de oblig. quæ quasi ex delicto. l. 13. ff. de Judic. & Auth. cit. c. 1. de sent. & re jud. in 6:* in 8.

quo

quo etiam ſtatuitur ſuſpenſio latæ ſententiæ per annum in judicem Eccleſiaſticum. Sed cum diſcrimine: ſi *ex imperitia* tantùm male judicavit in gravamen Partis, & ſic tantùm ex quaſi delicto, non condemnatur in totum damnum, ſed ſolùm in id, quod æquo Judici videbitur. *pr. Inſt. cit. l. ult. ff. de Extraord. cognit.* Si verò *ex malitia*, ſcilicet inductus odiô, gratiâ, timore, in totum damnum, & fit infamis; imo ſi corruptus pecuniâ jam acceptâ, inſuper in triplum, ſi tantùm promiſsâ, in duplum ultra totam æſtimationem litis, ac ſimul dignitatem amittit; in cauſa verò criminali confiſcatìs omnibûs bonîs mittendus eſt in exilium. *auth. cit. & Nov. 124. c. 2.* Præterea ex malitia vel culpa moraliter peccaminoſa malè judicans tenetur in conſcientia, & ante omnem ſententiam, omne damnum Parti illatum reſarcire: ſic enim exigit Juſtitia commutativa.

TITULUS XXXIII.
De Majoritate & Obedientia.
SUMMARIUM.

1. *Quid ſit Majoritas & Obedientia?*

Qui-

2. *Quibus competat præcedentia?*
3. *Quis ſit Judex in cauſa præcedentiæ?*
4. *Quibus in rebus præſtanda obedientia?*

PEr *Majoritatem* intelligitur præro- 1.
gativa, vel excellentia unius præ altero, & inde ortum jus præcedentiæ; quod perſonis Eccleſiaſticis competit vel ratione Ordinis majoris, conſecrationis aut benedictionis, quam quis habet, juriſdictionis, vel dignitatis, privilegii, antiquitatis vel ſenii; imo & ratione Ordinantis, ut ſi quis ſit Ordinatus à Papa. *c.* 1. 7. *h. t.* Per *obedientiam* verò reverentia erga majores & Superiores, paritio, ac executio mandatorum. *c.* 8. *de Offic. Jud. Ord. c.* 2. *h. t.*

Dico 1. Quamvis in Clero Sæculari 2.
de Jure Communi (olim Archidiaconus) hodie autem Vicarius Generalis Epiſcopi obtineat primùm locum poſt Epiſcopum, & Sede vacante nulli cedat, nisi præcipuam dignitatem in Capitulo obtinenti; de conſuetudine tamē, præſertim Germaniæ, Canonicos Cathedrales non præcedit, ſaltem ſeniores ſe, ſi & ipſe ſit Canonicus. Barboſ. *de off. & pot. Epiſ. allegat.* 54. *n.* 167 Item quamvis in Clero Regulari de Jure præcedant *Canonici*, tum *Clerici*

Regu-

Regulares, dein *Monachi*, demum *Mendicantes* Religiosi, in concursu autem Cleri Sæcularis & Regularis post Episcopum primi sint Abbates & Prælati Regulares in dignitate constituai, adeoque Canonicos singulariter & solitariè (non Capitulariter & in Corpore) incedentes præcedant tum propter jurisdictionem, quam habent, tum propter benedictionem: in hac tamen re maximè attendenda est consuetudo locorum; vel etiam conventiones. Sic vidi in aliqua civitate ex Ordinibus Religiosis præcedere, qui antiquiorem in illa stationem obtinent.

3. Dico 2. Si controversia inter personas Ecclesiasticas Episcopo inferiores, vel inter Confraternitates, super præcedentia, Judex est Episcopus, qui illam statim componet remota omni appellatione. Trid. *seß. 25. c. 13. de Regular.* nimirum ne per similes controversias non statim sopitas, quarum fundamentum videtur esse ambitio, cultus Divinus minuatur, vel populus scandalizetur.

4. Dico 3. Quamvis omni Jure Superioribus debeatur obedientia, hæc tamen ad alia se non extendit, quàm

in

in quibus alteri quis ſubeſt. Ratio; quia in aliis ſe habet inſtar non ſubditi: ſic Religioſus habens parochiam Epiſcopo ſubjectam tenetur quidem ipsi obedire in iis, quæ ſpectant ad curam animarum, non verò in iis, quæ ſpectant ad obſervantiam Regularem, niſi quoad hanc curandam Prælatus Regularis eſſet negligens.

TITULUS XXXIV.
De Treuga & Pace.
SUMMARIUM.

1. *Quid ſit Treuga, Pax, Bellum?*
2. *Quid ſi Treuga, & Pax violetur?*
3. *Quid requiratur, ut licitum ſit Bellum offenſivum?*

Treuga, probabiliter à Germanica voce, fidem vel ſecuritatem denotante, dicta eſt ſecuritas rebus aut perſonis præſtita nondum finita diſcordiâ aut bellô. per *c. 2. h. t.* Alio nomine dicitur Armiſtitium, Induciæ. Dividitur in Conventionalem & Canonicam: *Conventionalis* eſt, quando ipſi diffidentes, vel bellum gerentes, ex pacto ſolenniter conſentiunt in ceſſationem ab armis ad tempus: & hæc 1.

eſt Juris Gentium, imo & Juris Naturalis, quòd jubet etiam hoſtibus ſervare fidem. *Canonica* autem, quam SS. Canones ſtatuunt; hi enim *c. 1. & 2. h. t.* Treugam ſervari volunt ab occaſu ſolis in die Mercurii uſque ad ortum ſolis diei Lunæ, & ab Adventu uſque ad Octavam Epiphaniæ, item à Septuageſima uſque ad octavam Paſchæ. Dein ſecuritate inter arma gaudere volunt Clericos, Religioſos, Peregrinos, Mercatores, Ruſticos in agricultura exiſtentes, eorumque animalia, quibus arant, vel ſemina portant ad agrum. Sed triſtis bellorum experientia oſtendit, etiam has leges inter arma ſilere, & abrogatas, vel nunquam receptas eſſe. *Pax* eſt plena ac perpetua diſcordiæ vel belli ſedatio: unde differt à Treuga, quòd diſcordiam vel bellum omnino tollat, Treuga autem ad tempus & ſecundùm quid tantùm, ſeu ſecuritatem præſtet durante adhuc diſcordiâ. *Bellum*, quod opponitur Paci, eſt diſcordia Principum vel Rerumpublicarum, vim & arma ſibi mutuò inferentium per exercitus. Si diſcordia vel pugna oriatur inter Principem & Subditos: *Re-*

bellio

bellio, ſi inter Rempublicam & Subditos: *Seditio*, ſi inter privatos: *Rixa* vel *Duellum* appellatur.

2. Dico 1. Si Treuga vel Pax frangatur factô publicô ab una Parte, ab altera poſſunt arma reſumi ſine nova belli indictione. Gonzal. *ad c. 1. h. t. n. 16.* quia ut habet commune proverbium, *frangenti fidem fides frangatur eidem.* Si veró frangatur factô privatô, pax non debet diſſolvi, vel ad arma convolari, ſed à violante ſatisfactio præſtanda eſt. Gonz. ibid. cum Grotio.

3. Dico 2. Ut bellum *offenſivum*, ſeu aggreſſivum, ſit juſtum & licitum, requiritur 1. juſta cauſa, moraliter certa, v. g. ut recuperetur provincia, urbs, vel res aliæ magni momenti, ab alio injuſtè detentæ; ut vindicetur gravis injuria Principi vel Reipublicæ, aut grave damnum illatum; ut bellum juſtum gerenti afferantur ſuppetiæ; ut defendatur Vera Religio &c. 2. Ut inferatur ab habente poteſtatem inferendi, uti ſunt Principes, & Reſpublicæ Superiorem in temporalibus non recognoſcentes. 3. Ut, antequam indicatur bellum, tententur omnia alia me-

dia mitiora ad resarciendum damnum injustum, impediendam vel reparandam injuriam &c. 4. Ut, qui bellum infert, rectâ ducatur intentione, non odiô ad vindicandum &c. sed amore Justitiæ, Religionis, Reipublicæ, Pacis stabiliendæ &c. 5. Demum ut in belli prosecutione serventur leges belli, nimirum ut Ecclesiæ maneant illæsæ, & locorũ personarũq; Ecclesiasticarũ bona nõ diripiantur, uti & innocentũ, saltem directè, ut personæ innocentes, puta Clerici, Religiosi, Agricolæ, fœminæ, infantes, & alii arma non tractantes, directè non occidantur, imò nec militantes finitâ jam pugnâ & partâ victoriâ, nisi aliunde ob speciale delictum promeriti sint mortem, multò minùs obsides &c. Ita communis DD. cum S. Thoma. Videri potest Schiara in *Theologia Bellica.*

Objic. 1. Bellum offensivum est contra dilectionem inimicorum Christianis præceptam à Christo. *Matth.* 5. & à Paulo *Rom.* 12. ibi *nulli malum pro malo reddentes.* 2. Ex bello plerumque, & fere inevitabiliter, gravissima peccata, uti cædes innocentum, expilationes templorum, oppressiones pauperum, corruptiones Virginum &c. item

maximæ calamitates ac devaſtationes provinciarum & urbium conſequuntur: ergo bellum offenſivum nunquam poteſt eſſe licitum. ℞. ad 1. Chriſtus quidem præcipit dilectionem proximi, magis tamen Reipublicæ, & Paulus vetat quidem vindictam privatâ auctoritate, non publicâ, quærendam, dum ipſe ait *c. ſeq.* Magiſtratus non fruſtra *portat gladium*; eſt enim *Miniſter DEI, vindex in iram ei, qui malum agit.* Igitur per bellum aliàs juſtum infertur quidem inimicis malum, non tamen ut ipſis eſt malum, ſed prout Reipublicæ, quam oportet tueri, eſt bonum: nec infertur privatâ, ſed publicâ authoritate. Ad 2. Sit, quòd iſta mala plerumque ſequantur ex bello præter intentionem bellum moventis, & per accidens, majora tamen forent timenda, ſi bellum non inferretur; quia perverſis hominibus daretur anſa audendi, invadendi, & rapiendi omnia. Adde, quòd JESUS ipſe in SS. Litteris ſæpe approbaverit vel juſſerit bella. Accedit communis ſenſus & praxis omnium populorum.

TITULUS XXXV.
De Pactis.
SUMMARIUM.

1. *Quid sit pactum, quid contractus?*
2. *Quotuplex sit Pactum, præsertim Nudum & Vestitum?*
3. *Qualem requirat consensum?*
4. *Quinam pacisci, & contrahere possint?*
5. 6. 7. *An & quomodo pupilli? Quinam dicantur pupilli, minores, filiifamilias, impuberes & puberes: quotuplicia illorum bona?*
8. *An & quomodo Minores?*
9. *An & quomodo filiifamilias?*
10. *Super quibus rebus iniri pacta valeant?*
11. *Ex pacto nudo non datur Actio de Jure.*
12. *Quæ sint substantialia, naturalia, solennia, & accidentalia contractuum?*
13. *Divisio contractuum.*
14. *Quid sit dolus, & culpa, & quotuplex? quid casus fortuitus?*
15. *In contractibus innominatis licet pœnitere.*
16. *Quis in contractibus præstare debeat dolum, culpam, casum fortuitum?*

1. P*Actum* in genere est duorum plurimve in idem placitum consensus

l. 1. §. 2. ff. de Pact. Et ſic idem eſt at-
que *Conventio*, quæ eſt genus reſpectu
pacti in ſpecie, & contractus in genere ſum-
pti, imo comprehendit omnes ſpecies
obligationum, quas ſibi ipsi aliquis per
ſuum conſenſum imponit. *Pactum in
ſpecie* autem, ſeu *ſpecificé* acceptum, &
prout contra diſtinguitur à contractu
in genere, non malé definitur eſſe *con-
ventio ultro citroque* (ſeu mutuò) *habi-
ta, ex ſe non pariens actionem, ſeu obliga-
tionem civilem*: Contractus autem in
genere: *Conventio ultro citroque habita
pariens per ſe actionem civilem.* Harprecht
in §. 2. Inſt. de oblig. n. 5. 8. Haun. *de
J. & J. tr. 8. n. 12. 17.* Obligationem
naturalem quidem parit omne Pactum
& omnis Contractus: *c. 1. & 2. h. t. l.
ff. eod. Civilem* veró ſeu actionem, vì
cujus alter in Judicio conveniri poſſet,
Pactum per ſe non parit, bene tamen
Contractus, & per hoc inter ſe diffe-
runt. Eſt autem *Obligatio* in genere
*Juris vinculum, quo neceſſitate adſtringi-
mur alicujus rei ſolvendæ* (vel faciendæ
vel omittendæ.) *pr. Inſtut. de oblig.*
Quamvis etiam Pacta *veſtita*, uti vo-
cantur, & *Legitima*, etiam pariant acti-
onem, ſeu obligationem Civilem, hanc
tamen

tamen non pariunt *per se* & ex se, ſicut Contractus, ſed ex adjecto & per accidens, vel ex ſpeciali Juris aſſiſtentia, vel conſuetudinis. Sumo hic occaſionem aliqua principia trahendi de Contractibus in genere, quia de his in noſtro Jure nullus eſt *titulus* ſpecialis, ut ut ſcitu maxime neceſſarius, licet in *lib. III.* multi exſtent tituli de variis Contractibus in ſpecie, ubi ſupponi debent principia de Contractibus in genere.

2. Pactum dividitur in *expreſſum*, quod fit conſenſu verbìs, litterìs, vel aliîs ſignîs manifeſtato, & in *tacitum*, quod elicitur ex præſumpta paciſcentium voluntate, eò, quod à lege præſumatur, vel fingatur ex juſta cauſa conſensûs, ut, ſi creditor debitori reddat chirographum. *l. 2. §. 3. ff. h. t.* præſumitur enim remiſiſſe debitum, & pactum *liberatorium* ab obligatione iniviſſe, ſeu pactum de non petendo. Omiſsìs aliîs famoſa Pacti diviſio eſt in *Nudum & Veſtitum*. *Pactum Nudum* dicitur quod in ſola conventione & conſenſu paciſcentium conſiſtit, neque nomen certi contractûs v. g. mutui, emptionis venditionis, ſortitur, neque

cau-

causam habet (per *causam* intelligitur datio vel traditio, aut factum, quo inita conventio ab uno jam impleta est) neque Juris assistentiam, paciscenti actionem tribuentis: *Vestitum* verò, quod præter consensum habet aliud adminiculum Juris, nempe vel nomen certi contractûs, vel causam, vel Juris assistentiam. Unde pacta vestiuntur variîs modîs. 1. Si transeant in contractum specificum. 2. Si in continenti adjiciātur tali contractui. 3. Si ex alterutra Parte traditio secuta est. 4. Si fiant in Judicio. 5. Si super iis conficiatur instrumentum publicum. 6. Si accesserit stipulatio, h. e. si interroganti, an promittas te daturum vestem v. g. respondeas, promitto. 7. Si accesserit juramentum, saltem in casu, quô Jura tribuunt actionem ex promissione jurata. Demum 8. Si Jus Civile specialiter assistat tribuendo actionē Civilē, uti assistit donationi simplici, promissioni dotis acceptatæ, pactis Sponsalitiis, constituto, seu promissioni de solvendo debito, proprio vel alieno, item pacto de usuris, & de pignore. Et hæc pacta vocantur propterea *legitima l. 6. ff. h. t.*

Dico

3. Dico 1. Consensus in omni pacto (uti & Contractu) essentialiter necessarius, debet esse verus, seu non fictus, Item liber à dolo, errore, ac metu. Quamvis enim dolus vel error accidentalis circa rem conventam, etsi antecedens sit & causa negotii, uti & metus, etiam gravis injusté incussus non tollant consensum omnino, & sic negotium non reddant irritum, tamen reddunt aliquo modo infirmum, vel rescindibile, ut magis declarabitur ad *tit. de his, quæ vi, & ad tit. de Dolo.* Debet insuper consensus sufficienter manifestari.

4. Dico 2. Pactum (vel Contractum) inire possunt omnes, qui ponere liberum consensum, eumque satis manifestare, & sic se obligare, nec à Jure positivo prohibentur. Ratio, quia spectato Jure Naturali plus non requiritur, quám consensus. Prohibentur autem de *Jure Canonico* Prælati Ecclesiastici circa alienationem rerum Ecclesiasticarum sine certis solennitatibus, ut explicabitur ad *tit. de Reb. Eccl. alien.* & Religiosi circa res temporales sine consensu Superioris vel expresso, vel tacito, vel saltem præsumpto, propter

pter votum Paupertatis, & incapaci-
tatem dominii inde ortam ex dispotio-
ne Ecclesiæ. per *c. 2. de testã. in 6. c. 2. 4. 6. de
Statu Monach.* & Trid. *s. 25. c. 2. de Re-
gular.* Rursus de *Jure Civili* prohiben-
tur (ita ut saltem obligationem civi-
lem non contrahant) servi propriè di-
cti, *l. 14. ff. de O. & A.* item prodigi
Juridicè tales, quibus nempe à Magi-
stratu interdicta est administratio bo-
norum. *l. 6. ff. de V. O.*

5\. Quæres an Pupilli, Minores, & Fi-
liifamilias pacisci vel contrahere pos-
sint? Antequam respondeam, notan-
dum 1. *Pupillos* vocari liberos impu-
beres, patre orbatos, & his constitui
solet Tutor: *Minores* verò seu *Mino-
rennes*, illos libertos, qui patre quidem
orbati sunt, sed annos pubertatis [qui
in masculis sunt 14. in fœmellis 12.
completi] jam sunt consecuti; & his
dari solet Curator, qui res ipsorum &
utilitatem curet patris loco. Postquam
verò impleverunt annum 23. [& de
Jure Bavarico annum 21.] appellantur
Majorennes, vel *Majores*. *Filiosfamilias*
[vel *filiasfamilias*] dici liberos, qui pa-
trem adhuc habent, adhuc tamen in
patria potestate sunt constituti, sive

dein

dein sint *majorennes*, sive *minorennes* seu *puberes*, sive *impuberes*, sive etiam *infantes*: quæ infantia durat usque ad 7. ætatis annum completum; quamvis autem & hi sint, sæpe tamen non appellentur impuberes. Notandum 2. Bona istorum, præsertim filiorumfamilias, quadruplicis generis considerari. 1. *Castrensia*, quæ filius habet independenter à Patre vel matre, sed acquisivit vel intuitu militiæ, vel ex liberalitate Principis, vel per industriam in Officio Militari vel Aulico. 2. *Quasi Castrensia*, quæ obtinuit vel ex officio publico Medici, Judicis, Consiliarii, Professoris &c. vel ex Beneficio Ecclesiastico, aut post susceptum Clericatum. Utriusque hujus *peculii* [sic vocantur] plenum dominium, &, si pubes sit, etiam libera administratio est penes filiumfamilias. 3. *Profectitia*, quæ ipsi obveniunt à patre, vel principaliter intuitu patris, uti alimenta, vestes, libri, & ea, quæ ipsi donantur intuitu, vel ad instantiam patris, uti v. g stipendium ad prosequenda studia, item quæ ipsi conceduntur à patre ad negotiandum. Et horum tam administratio & ususfructus, quàm dominium ple-

plenum ad patrem spectat. 4. *Adven-*
titia, quæ consequitur filius aliunde,
puta ex hæreditate de linea materna,
ex donatione alterius, quam Principis,
ex artificio, eventu fortuito &c. Et
hæc sunt in duplici classe, aliqua vo-
cantur *Regularia*, uti ordinariè sunt; &
horum ususfructus ac administratio
competit patri, dominium verò dire-
ctum est penes filiumfamilias: alia *Ir-*
regularia & *Extraordinaria*, quando ni-
mirum pater concedit filio aut filiæfa-
milias tacitè vel expressè eorum usum-
fructum præter dominium, quod ali-
unde jam ipsi competit. Jam

Dico 3. Pupillus paciscendo (vel 6.
contrahendo] sine authoritate tutoris
non solùm non contrahit obligationem
Civilem. 2. Sed probabiliùs nec Na-
turalem, & in conscientia, si tutorem
habeat. 3. Nisi inde factus sit ditior.
4. Quamvis alterum sibi obliget civi-
liter & naturaliter, casu quo rem su-
am facit meliorem. Pars 1. certa est
ex *pr. Inst.* & *l. 5.* & *c. ff. de Auth. Tutor,*
Pars 2. est valde controversa, proba-
tur tamen valde efficaciter ex *l. 59. ff.*
de O. & A. ibi: *Pupillus mutuam pecuniam*
accipiendo ne quidem Jure Naturali obliga-
tur.

tur. Et ex *l. 41. ff. de condict. indeb.* ibi: *quod pupillus sine authoritate Tutoris stipulanti promiserit, solverit, repetitio est; quia nec natura debet:* quod enim naturaliter, ac in conscientia, debetur, & solutum est, repeti non potest. *l. 10 ff. de O. & A.* ergo, cum pupillus sine authoritate tutoris solutum repetere possit generaliter, & sine dubitatione, ut ait *l. 29. q. de condict. indeb.* clarum est signum, quod in conscientia, seu naturaliter non obligetur. Atque ita sentiunt multi Juristæ cum Covarruv. & Wesenbec. multique Theologi Recentiores cum Haunoldo *tr. 8. c. 3. n. 196. seqq.* & Wadingo, contra Theologos plerosque præsertim antiquiores, & non paucos Juristas. Pars 3. iterum est certa ex *l. 5. cit.* ubi tam Civilem quám naturalem contrahere obligationem dicitur in hoc casu; uti & in casu, quô pupillus dolum committit. per *l. 1. §. 15. ff. depositi.* Pars 4. rursus est certa ex *pr. cit. & l. 28. ff. de Pact.* vî quarum legum alios sibi quidem obligat tam in pacto vel contractu oneroso & bilaterali, quám in gratuito & unilaterali, quamvis ipse non obligetur aliis: potest igitur pupillus rem suam

facere

facere meliorem ſine authoritate tutoris, non verò deteriorem.

Objic. contra 2. partem 1. Multi extant textus in Jure Civili, in quibus adſtrui videtur obligatio naturalis pupilli, paciſcentis vel contrahentis ſine authoritate tutoris, v. g. *in l. 25. §. 1. ff. quando dies Legator*, ubi pupillus, quod ſolvit, repetere non poſſe dicitur, quod eſt ſignum obligationis naturalis. per *l. 10. cit.*. 2. Spectatô Jure Naturali certè obligatur pupillus naturaliter ex pacto vel contractu: ſpectato autem Jure Poſitivô & Legibûs dubium eſt ac incertum, an obligetur naturaliter, cum Leges allegentur in utramque partem. Sed in dubio non eſt aſſerenda correctio Jurium, aut divortium Juris poſitivi á Naturali, atque in concurſu Juris dubii & certi ſtandum eſt certo: ergo. ℞. ad 1. Quamvis in oppoſitum afferantur plures Leges, eæ tamen nullatenus ſunt tam claræ ſicut ſunt, quas pro noſtra ſententia adduximus, rotundè ac diſertè negantes obligationem Iuris Naturalis. Leges autem minùs claræ debent explicari ſecundùm clariores. Deinde Leges, quæ allegantur

tur in oppositum,, vel intelligendæ sunt de pupillo ditiore effecto, uti *l.* 21. *ff. ad L. falcid. l.* 1. *ff. de Novat. l.* 94. *ff. Ad S. C. Trebell.* vel de non habente tutorem, uti *l.* 26. *ff. de fidejussor.* & in hoc casu naturalem obligationem amittimus propter. 3. *C. de integr. restit.* Vel de obligatione ad lubitum pupilli, etiam extra Judicium, revocabili, ut multi discurrunt de obligatione orta ex promissione gratuita per dolum obtenta: sed talis obligatio in effectu nulla est. Ad *l.* 25. *cit.* in specie, quæ valde obscura est, ut legenti patet, dico, ibi sermonem esse de pupillo tutorem non habente. Nicol. de Passer. apud Haun. *n.* 220. Vel de pupillo, qui solvit, vel solutionem approbavit jam majorennis. Dein huic legi admodum obscuræ oppono longè clariorem, nempe *cit. l.* 41. ubi in terminis conceditur repetitio. Ad 2. hoc argumentum supponit, quod est in quæstione; tota enim quæstio est facti, consistens in eo, utrum Ius Positivum sustulerit obligationem naturalem, quam alias induceret Ius Naturale, seu an recesserit à Iure Naturali: ergo, dum Adversarii

sic

ſic arguunt: Jus Naturale certò obligat pupillum naturaliter, ſupponunt, certò adhuc dari Jus Naturale, & ab eo per Leges poſitivas non eſſe receſſum: ergo ſupponunt, quod eſt in quæſtione, quia de hoc ipſo quæritur; & ſpectatìs Legibûs poſitivìs longè probabiliùs eſt, Jus Naturale iîs ſtantibûs non amplius ſtringere, & eſſe per leges ab illo receſſum, uti oſtenſum eſt.

Dico 4. Minor ſine Curatore ſi quem habet, paciſcens (vel contrahens) pariter nec civiliter nec naturaliter obligatur. Auctores iidem ex ſimilibus principiis, maximè ex *l. 3. C. de integr. reſtit. cit.* Ratio; quia Curator non minùs à Jure datur Minori, ne ſibi propter inconſultam ætatem præjudicet in rebus ſuis, quàm Tutor Pupillo. Hoc tamen à Pupillo ſingulare habet Minor, quod ſine Curatore ſe validè obliget perſonaliter, ſeu ad actiones perſonales, v. g. per Sponſalia, Matrimonium, Profeſſionem Religioſam, & ad operam perſonalem quamcunque. per *l. 101. ff. de V. O.* & commune brocardicum: *Curator non datur perſonæ, ſed rebus. Nov. 117. c. 1.* Econtra *Tutor datur & perſonæ & rebus.* Cæ-

8.

terum si agatur de rebus immobilibus, vel mobilibus pretiosis, Pupilli vel Minoris per pactum (vel contractum) alienandis, præter authoritatem Tutoris vel Curatoris requiritur etiam Decretum Judicis *l. 22. C. de Administr. Tutor. & Curator.* nisi disponant per Testamentum, vel Professionem Religiosam; quia tali casu non ampliùs indigent bonîs & rebûs suîs, & sic cessat finis legum.

9. Dico 5. Filiusfamilias pubes circa bona adventitia Regularia, vel profectitia paciscens [vel contrahens] sine consensu patris saltem tacito, agit invalidè. per *l. 4. §. 1. ff. l. 2. C. Castrens. pecul. lib. 2. l. fin. §. 4. C. de bonis, quæ liberis*, Impubes autem etiam cum consensu patris. *§. 10. Inst. de inutil. stipul.* Personaliter autem obligare se potest filiusfamilias pubes, & ad operam personalem, sine consensu patris, etiam ad alienandum pro tempore, quô fuerit sui juris; licet durante patria potestate immobilia bona, & mobilia pretiosa, alienare nequeat sine Decreto Judicis, sicut minor & Pupillus. *Obijc.* Pupillus cum consensu tutoris paciscens obligatur: ergo & Filiusfamilias

impu-

impubes cum consensu patris. R. *n. cons. & paritatem*; nam pupillus permittitur tutorem suo tempore convenire ob consensum male præstitum, non verò filius Patrem.

Dico 6. Pacta [& Contractus] iniri possunt de rebus, & actionibus omnibus, ubi speciale Jus non obstat. Communis. Obstat autem 1. Quando convenitur de re spirituali danda pro temporali; id enim esset Simoniacum. 2. Quando convenitur de rebus à commercio humano exemptis, & communibus, uti sunt forum publicum, platea &c. 3. Quando de rebus alienis in ordine ad transferendum dominium. 4. Quando de factis illicitis, primùm committendis, & quæ sunt contra bonos mores. vid. *p. §. seqq. & §. 7. Inst. d. R. D. l. 26. 27. ff. de V. O.* Pariter invalidum est pactum de delicto, quod nondum est patratum, remittendo, v. g. de non accusando, de non agenda actione injuriarū, vel doli *l. 7. §. 15. 16. & l. 27. §. 4. ff. h. t.* quia invitat ad liberiùs peccandum, Imo nec valet pactum de delicto non committendo pro pretio; quia turpe reputatur pro pretio, & non gratis, abstinere à scelere.

11. Dico 7. Ex Pacto nudo non datur actio de Jure Civili. *l. 7. §. 4. l. 10. & 13. C. h. t. &c.* Imo probabiliùs nec de Jure Canonico; quia nullibi clarè reperitur concessa actio in hoc Jure: ergo juxta regulam *c. 1. de N. O. N. SS.* Canones censentur sequi Jus Civile; maximè cum de Jure Canonico pugnet eadem ratio, nempe ne tribunalia obruantur litibûs nimis frequentihûs. Ita multi cum Covar. & Fachin. contra plurimos cum Bald. & Burr. Dixi 1. *actio*; nam exceptio contra eum, qui ex pacto me vult urgere in Judicio, conceditur de Jure, uti & imploratio Officii Judicis, ut compellat stari pacto nudo. Dixi 2. *de jure*, nimirum scripto; nam ex consuetudine in utroque foro datur actio in Judicio ex pacto nudo, quæ propterea vocatur *condictio ex moribus. Objic.* 1. Violatio pacti nudi est peccatum: ergo de Jure Canonico ex eo datur actio, quia aliàs non sufficienter impediret peccata. 2. Cum Antigonus Episcopus in Concilio Carthaginensi quereretur contra Optantium Episcopum, quod pactum, quo diviserunt plebes, ab utraque parte manuscriptum, nollet

ser-

servare, Gratus Episcopus dixit: *aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus Ecclesiasticam sentiat disciplinam*, ut habetur *c. 1. h. t.* ac universi subjunxerunt: *pax servetur, pacta custodiantur*. Ubi notetur verbum *conventus*, nimirum actione in Judicio. ℟. ad 1. *n. conf. & retorq. argumentum* in læsione infra dimidium justi pretii, quæ etiam peccatum est, & tamen nec de Jure Canonico inde datur actio, sufficit ad absterrendum à violatione pactorum, quod de Jure Canonico *c. fin. de for. compet. in 6. & c. 3. h. t.* detur denuntiatio Canonica, & imploratio Nobilis Officii Judicis, ut is compellat ad pacta custodienda. Ad 2. imprimis nihil infertur ex verbis: *pax servetur pacta custodiantur*; nam similibûs verbîs generalibus, quibûs pacta servari vult, utitur etiam Jus Civile, specialiter *l. 7. cit. §. 7. l. 5. §. 2. ff. de solut.* Neque ex verbo *conventus*, partim quia incertum est, an denotet conventionem seu actionem, partim, quia licet hanc indicaret, & in casu *d. c. 1.* fuisset ex pacto concessa actio, illud tamen non fuit nudum, sed vestitum, tum quia fuit redactum in scripturam,

 tum

tum quia accessit divisio actualis plebium, & sic traditio facta, ex qua *actio præscriptis verbis* oritur. Gonz. *ad c. 1. h. t. n. 13.*

De Contractibus in genere.

12. Quid ille sit, jam supra diximus *n.* 1. Aliqua in contractibus sunt *substantialia*, sine quibus non habetur essentia contractûs, v. g. consensus signô externô manifestatus, & in emptione v. g. insuper merx & pretium: alia sunt *naturalia*, quæ tanquam proprietates insunt, ita tamen ut à contrahentibus per pactum speciale possint tolli salvô valore contractûs: sic venditor obligatur de evictione, licet specialiter ad hanc se non obligaverit; quamvis ab ea liberare se possit per pactum speciale: alia sunt *solennia*, quæ nimirum, præter substantialia & naturalia requiruntur à Lege, vel Statuto, vel consuetudine ad formam vel ritum contractûs: si requiruntur tanquam forma substantialis, & ad valorem, vocantur *intrinseca*; si præcisè ad licentiam, *extrinseca*: demum alia sunt *accidentalia*, quæ possunt adesse vel abesse à contractu pro libitu contrahentium, v.g. in emptione pactum

pactū de redimendo vel retrovendēdo.

Contractus dividitur 1. in *Nominatum*, qui certum & specificum in Jure nomen habet, uti commodatum, depositum, mandatum, societas, ludus, pignus &c. & *Innominatum*, qui certum & specificum in Jure Civili nomen non habet, sed generali permutationis nomine venit, cujus 4. species recensentur, *do, ut des: do, ut facias: facio, ut des: facio, ut facias.* Dividitur 2. in *consensualem*, qui perficitur solô contrahentium consensu, ut emptio, venditio; in *verbalem*, qui certa verborum solennitate, uti stipulatio, & verborum obligatio: in *litteralem*, qui pro sua constitutione requirit scripturam, uti obligatio chirographaria, & emphyteusis saltem Ecclesiastica: ac in *realem*, qui re contrahitur, seu qui non perficitur, nisi secuta traditione rei, uti sunt Mutuum, Depositum, Commodatum, Pignus, seu contractus Pignoris. 3. In *Bilateralem* vel *Onerosum*, qui obligat utrumque contrahentem vel principaliter & initio statim, ut Emptio-Venditio, vel per accidens & ex postfacto, ut Commodatum, Administratio tutelæ: & in *Unilateralem* vel

13.

vel *Lucrativum*, qui unum duntaxat obligat, ut Mutuum, Chirographum, Stipulatio, Precarium, Donatio, si sit contractus verus. 4. In Contractus *Juris Civilis*, qui suam originem debent Juri Civili Romano, uti hi quatuor, Stipulatio, Donatio propter Nuptias, Emphyteusis, & Obligatio literarum: atque in contractus *Juris Gentium*, quales sunt cæteri omnes. 5. In contractus *bonæ fidei*, in quibus nempe non præcisè ad verba contrahentium & ad Leges attendere debet Judex, sed ex æquo & bono extendere permittitur ad ea, ad quæ mens contrahentium verisimiliter se potuit extendere, ut est Emptio, Venditio &c. Sic, qui vendidit equum, censetur etiam unà cum eo vendidisse frænum & ephippium, quibus ille instructus erat: & in contractus *stricti Juris*, in quibus Judex adstringitur ad Leges, verba contrahentium, & ad id, quod expressis verbis conventum est: quales sunt Mutuum, aditio hæreditatis, solutio indebiti, donatio, & omnes unilaterales ac lucrosi, item Permutatio & contractus æstimatorius, ac probabiliter etiam contractus innominati Glet-

tle

tle *de pactis c.* 3. §. 1. Actiones [consequenter & Contractus] *bonæ fidei* recensentur §. 28. *Inst. de Act.*

Cum verò sæpius contingat, ut res 14. in contractum deducta, antequam fiat traditio, pereat aut deterior reddatur, vel dolô, aut culpâ unius contrahentium; vel casu fortuitô, quæstio movetur, quisnam teneatur ferre damnum, seu [ut Juristæ loquuntur] quisnam teneatur præstare dolum, culpam vel casum fortuitum. Per *Dolum* intelligitur hic omnis voluntaria læsio, non verò callida machinatio læsione non secuta: per *Culpam* negligentia ab aliquo contrahentium commissa, omittente, quod facere, vel faciente, quod omittere debuerat, si inde secutum est damnum: quæ triplex consideratur. 1. *Lata*, quando omittitur illa diligentia in re aliena custodienda, quam homines ejusdem conditionis etiam parum diligentes adhibere solent in rebus hujusmodi propriis custodiendis, ut si quis relinquat rem in loco, quo patet accessus etiam ignotis hominibus. 2. *Levis*, quando omittitur illa diligentia, quam homines ejusdem conditionis, diligentiores adhibere solent,

lent, detinendo nimirum rem in ædibus suis, vel in cista, & quidem, si qualitas rei aut circumstantiæ exigere videntur, etiam clausa. 3. *Levissima*, quando omittitur diligentia, quam homines ejusdem conditionis solertissimi adhibere solent: hi enim non solùm claudunt ostia, & obserant cistas, sed etiam manu v. g. tentant, an sera sit bene clausa. Quæ tamen omnia in particularibus casibus pro qualitate rerum, magis vel minùs pretiosarum, & pro varietate circumstantiarum, prudentis Judicis arbitriô æstimanda requiruntur. Itaque culpa *lata* est omissio diligentiæ communis & ordinariæ: culpa *levis* omissio diligentiæ mediæ: culpa *levissima* omissio diligentiæ exactæ & extraordinariæ. Et hæc triplex culpa appellatur *Juridica*, quamvis quælibet conjungi possit cum *Theologica* (h. e. coram Deo) seu gravi seu levi. Denique per *casum fortuitum* intelligitur eventus inopinatus, qui prævideri non potuit, vel prævisus non præcaveri, uti fulmen, grando, furta, rapinæ, hostiles incursus, naufragia &c. Aliô nomine vocatur *Fatum*, vel *Fortuna*.

Dico

Dico 1. In contractibus innominatis regulariter pœnitere (seu resilire) potest Pars, quæ ex sua parte jam implevit, etiam re non ampliùs integrâ, seu licet altera pars jam fecerit præparatoria ad implendum, modò re ipsa nondum impleverit: vel potest alteram partem compellere ad pariter implendum actione *præscriptis verbis. l. 3. §. 2. 3. l. 5. ff. de condict. causa data causa non secuta.* *Objic.* Contractus innominatus, antequam & altera Pars eum impleat dando, vel faciendo, habet saltem rationem Pacti: sed stante Pactô non licet pœnitere altera Parte invitâ: ergo. ℟. Habet quidem rationem Pacti, sed de Jure aliter regulatur contractus innominatus propter imbibitam conditionem, *nisi rem traditam repetivero:* vel *nisi pœnituerit. l. 5. cit.* 15.

Dico 2. Dolum, & culpam latam, quæ in contractibus æquiparatur dolo, præstare tenetur, qui illum, vel hanc commisit. 2. Culpam levem vero, qui illam commisit, in iis contractibus, qui cedunt in utriusque contrahentis utilitatem. 3. Culpam levissimam; qui illam commisit, in iis contractibus, 16.

qui

qui in solius accipientis utilitatem cedit, uti est commodatum, exceptô tamen Precariô. 4. Casum fortuitum vero nemo, ut adeo dominus rei ferre debeat damnum; nisi quis specialiter ad id se obligaverit, vel per dolum aut culpam dederit causam casui fortuito, quia cuilibet mora sua debet esse nociva. *c. 25. de R. J. in 6.* vel nisi debeat rem non in specie, sed in genere tantum, v. g. aliquam pecuniam, aliquem equum indeterminatum, quia genus perire non censetur. Pars 1. constat ex *l. 1. §. 5. ff. de O. & A. l. 23. ff. de R. J.* cum cuilibet debeat nocere factum proprium, non alteri. *arg. c. 22. de R. J. in 6.* Pars. 2. ex *l. 5. §. 2. l. 18. pr. ff. commod.* Pars 3. ex *LL. citt.* junct. *l. 8. §. 3. ff. de Precario.* Pars 4. ex *dd. l. 5. §. 4. 7. l. 18. & l. 23.*

TITULUS XXXVI.
De Transactionibus.
SUMMARIUM.

1. *Quid sit Transactio, & quomodo ineatur?*
2. *Quinam transigere valeant?*
3. *Et super quibus rebus?*

4. *Tran-*

4. *Transactio non facile rescinditur: probabiliùs neque propter læsionem ultra dimidium.*

Transactio, latè & generaliter sumpta denotat modum quemcunque, quo negotium inter partes componitur; pressè autem pactionem non gratuitam, quâ Partes terminant litem, vel rem dubiam: ac definitur esse *conventa decisio rei dubiæ vel controversæ, aliquo dato, aliquo retento l. 1. ff. l. 38. C. h. t. c. 7. eod.* Res dubia, vel lis incerta dicitur propter dubium & incertum eventum: sive dein lis jam sit mota, sive timeatur movenda. Dein aliquid dari aut remitti, & aliquid retineri vel accipi debet; alias esset gratuita remissio, vel donatio, & non pactio *non gratuita*. Iniri potest vel nudò pactô, & tunc de Jure scripto non datur actio, bene tamen *exceptio litis finitæ. c. 1. de lit. contest: in 6.* vel per stipulationem, & tunc datur actio *ex stipulatu:* ac per contractum innominatum, & tunc, si Pars una implevit, datur actio *præscriptis verbis.* Nihilominus tamen in transactione pœnitere non licet, sicut in contractibus innominatis *l. 39. C. h. t.*

1.

Dico

2\. Dico 1. Transfigere possunt omnes & soli illi, qui pacisci & rerum suarum liberam administrationem, ac alienandi potestatem habent. per *l. 27. C. h. t. l. 21. Mandati.* Ratio, quia transactio involvit conventionem, quia devenitur ad alienationem. Unde pupillus, Minor, Hæres fidei commisso gravatus, Prælatus Ecclesiæ, circa res suas, vel fidei commisso subjectas, aut immobiles ad Ecclesiam pertinentes, sine Juris solennitatibus & aliis requisitis transigere possunt tunc tantùm, quando rem suam faciunt meliorem, aut rem retinent datâ pecuniâ; non verò, quando rem alienant, vel faciunt deteriorem suam conditionem.

3\. Dico 2. Transigi potest super omni & sola re dubia vel litigiosa, si non specialis obstet prohibitio Juris *l. 1. 2. ff. h. t.* Prohibetur autem transactio 1. de Beneficiis Ecclesiasticis, ac de omni re spirituali, vel huic annexa, si interveniat pretium temporale *c. 7. h. t.* ubi tamen permittitur gratuita & amicabilis compositio. 2. Super Matrimonio in ordine ad illud dissolvendum, si validum, vel ad continuandum,

dum, si invalidum fuerit. 3. Super alimentis per ultimam voluntatem relictis sine authoritate Prætoris. *l. 8. ff. & C. eod.* 4. Super eo, quod in testamento relictum est, antequam inspectæ sint tabulæ & verba testamenti. *l. 6. 12. ff. eod.* 5. Super causis criminaliter intentatis, si non agitur de pœna capitali, & sanguinis, exceptô forsan crimine falsi; ne delicta maneant impunita contra Jus & bonum publicum. Si autem agatur de pœna mortis (exceptâ causâ adulterii) permittitur Reo transigere *l. 18. C. eod.*

4. Dico 3. Transactio legitimè inita (h. e. sine dolo, metu gravi injustè incusso, errore substantiali, ac sine falsis instrumentis) ita stringit, ut alterâ Parte invitâ rescindi aut revocari nullâ ratione possit. *c. 1. h. t.* etiam per rescriptum Principis. *l. 17. C. eod.* aut sub prætextu novorum instrumentorum repertorum. *l. 19. 29. C. eod.* cum habeat vim rei judicatæ. *l. 20. C. eod.* & Reipublicæ expediat, lites semel sopitas non ampliùs resuscitari. Excipe, nisi versetur causa publica *C. 35. ff. de rejud.* vel nisi cum Minore, vel Ec-

cle-

clesia transactum; his enim ob gravem læsionem conceditur restitutio in integrum: vel nisi læsio sit *enormissima*, ut communiter notant Doctores; quia tunc præsumitur dolus. Unde nec ob læsionem gravem majorennis, etiam sufficienter probatam, ad rescissionem transactionis agi potest. An verò ob læsionem *enormem*, seu ultra dimidium, concedatur rescissio, quæstio est. Ego cum Bald. Menoch. & Manzio contra Bart. Fachin. & Molin. censeo veriorem esse negativam spectatô rigore Juris propter textum in *l. 65. §. 1. ff. de condict. indeb.* ibi: *quod transactionis nomine datur, licet res nulla media fuerit.* (adeoque læsio ultra dimidium) *non repetitur.* & propter *l. 2. C. de re jud. & l. 2. C. sentent. rescindi non posse,* ubi negatur rescissio *rei judicatæ* sub prætextu læsionis ultra dimidium: sed transactio æquivalet rei judicatæ, ut dictum.

Objic. In *l. 5. C. de dolo* tribuitur filiæ *actio in factum* propter immodicam læsionem, quam passa est ex transactione cum patre: ergo. ℞. Ibi conceditur rescissio non propter læsionem, sed propter dolum, qui interve-

nerat,

nerat, ut indicat, ipſe textus, & ſpecies actionis conceſſæ, quam lex vocat *in factum* nempe ob reverentiam patri dabitam, non *doli*. Per hoc tamen negatur. quod lædens in foro interno teneatur ad damnum reſarciendum, niſi læſerit bona fide; ſi enim bona fide læſit, ſecurus eſt in conſcientia quoque, ſicut, qui præſcripſit. Cæterum læſio ultra dimidium in tranſactione difficulter probatur ob dubium litis eventum; fieri enim potuiſſet, ut læſus per ſententiam parum conſequeretur.

TITULUS XXXVII.

De Poſtulando.

SUMMARIUM.

1. *Quid ſit poſtulare, & qui dicatur Advocatus?*
2. *Quis poſſit eſſe Advocatus?*
3. *Quod ejus officium & obligatio?*
4. *Quando peccet graviter, & obligetur ad reſtitutionem.*
5. *Licitene ſuſcipit cauſam minus probabilem.*

Poſtulare hic idem eſt, ac Patronum, vel Advocatum agere in cauſa aliena; ſiquidem *Advocatus* vel *cauſidicus*

dicitur, qui litigantibus, in Judicio præsentibus [per quos maxime differt à Procuratore Judiciali, qui partes absentis sustinet, & ut dominus litis] patrocinium præstat, causam legitime deducendo secundum Jura. Constituitur vel à Partibus, vel, si Partes per se ipsas agere, & advocatum habere nequeant, v. g. ob paupertatem &c. à Judice *l. 1. §. 4. l. 2. seqq. ff. h. t.* Officium Advocati est publicum, honoratum, gaudens multis privilegiis, & exigit virum Jurium peritum, non item Officium Procuratoris per se; quamvis hodierno usu sæpe confundantur Advocatus & Procurator, vel saltem Advocatus simul constituatur Procurator.

2. Dico 1. Postulare, seu Advocatos agere possunt omnes, qui non specialiter prohibentur. *arg. l. 43. ff. de Procurat.* est ergo de re generaliter permissa, & edictum hoc est prohibitorium, sicut illis de dandis Procuraratoribus. Imo etiam per se prohibiti agere Advocatos, uti minores 17. annis, fœminæ, surdi, cœci &c. postulare permittuntur, seu desiderium suum in Judicio exponere, vel alterius desiderio

rio contradicere, pro ſe ipſis, perſonis valde propinqua conſanguinitate conjunctis, pro pupillis, & fatuis. *l. 1. ff. h. t. inf.* Prohibentur inſuper, qui legitimam perſonam ſtandi in Judicio non habent, qui fuerunt Judices vel Arbitri in cauſa, in qua patrocinari volunt, potentiores contra infirmiores, Jurium Imperiti, & qui ſalarium à civitate vel domino aliquo recipiunt, contra hunc vel illam &c. DD. paſſim. Item Religioſi ſine conſenſu ſui Prælati, & extra caſum utilitatis Monaſterii, *c. 2. eod.*. Clerici Sæculares in Majoribus conſtituti coram Judice Laico, & coram Eccleſiaſtico contra Eccleſiam, in qua habent beneficium. *c. 1. & 3. eod.* Quamvis hi Clerici omnes etiam in tribunali Laico advocare poſſint in cauſa propria, vel ſuæ Eccleſiæ, item pro perſonis ſanguine junctis uſque ad quartum gradum, & pro perſonis miſerabilibus. *c. 1. & 3. cit. junct. gloſſ.*

Dico 2. Advocati officium & obligatio eſt: ſedulo rimari factum cum ſuis circumſtantiis, inſpicere Jura, conſulere libros, & omnia facere, quæ in utilitatem clientis ſerviunt: econtra 3.

 abſti-

abſtinere à fallaciis & falſis allegationibus, à ſtudioſa litis protractione, à conviciis & ſarcaſmis, à colluſione cum Parte adverſa, ei revelando arcana cauſæ ſibi creditæ, aut iis cognitis ad partem adverſam tranſeundo, à pacto de *quota* litis ſibi ſolvenda, aut de *palmario* ſeu de aliquo extraordinario ultra ſalarium, in eventum victoriæ, dum lis adhuc durat, vel priusquam inchoëtur, à defenſione cauſæ certo injuſtæ &c. Ita DD. communiter ex variis Legibus, & conformiter Juri Naturali.

4. Dico 3. Advocatus peccat graviter, & tenetur ad reſtitutionem Parti læſæ. 1. Si vel ex malitia, vel ignorantia culpabili, ſuſcipiat cauſam injuſtam. 2. Si ad hanc in Judicium deducendam inducat clientem. 3. Si poſt acquiſitam in Proceſſu notitiam injuſtitiæ non ſtatim deſiſtat. 4. Si ſciens injuſtitiam cauſæ ſui clientis diſponat Adverſarium ad tranſactionem. 5. Si adverſario pandat ſecreta ſibi credita, ut cliens perdat cauſam. 6. Si lucri capiendi gratia protrahat notabiliter litem & ad longum tempus. 7. Si culpabili negligentia, aut ignorantia

legum,

legum, vel mediorum caufa perdat litem, fi nempe cliens ignoravit imperitiam, vel negligentiam fui Advocati; fi enim fcivit, & tamen elegit, fibi imputare debet damnum. Ratio dictorum omnium eft, quia Advocatus in his cafibus eft injufta caufa damnorum in Partes redundantium. Advertendum vero eft, quod Advocatus, fi caufam injuftam fui clientis, quem prius de injuftitia non monuit, perdat, huic folum obligetur refarcire expenfas, quia in his folis eum læfit: fi vero caufam injuftam fui clientis lucretur, teneatur alteri Parti non folum reftituere litem principalem, feu æftimationem litis, fed etiam expenfas.

5\. Dico 4. Licite tamen defendendam fufcipit Advocatus caufam, etiam minus probabilem, modo vere fit probabilis, & prudens victoriæ fpes affulgeat. Communis contra Sotum. Ratio eft partim, quia non raro minus probabilia funt vera, partim quia ipfe cliens poteft fuam minus probabilem defendere caufam: ergo & per Advocatum. Tenetur tamen Advocatus monere clientem de minori probabilitate, non litigaturum forte, fi fciviffet

causæ suæ statum. Nec suscipere potest etiam vere probabilem causam, si prudens victoriæ spes non affulgeret, ut, si sciret, in suo Dicasterio constanter practicari sententiam, suo clienti adversantem: vel Reum contra quem suscipit patrocinium, esse in possessione rei litigiosæ, probationes tamen contra ejus possessionem, vel dominium præsumptum, sufficientes afferri non posse. *Obijc.* Illi tenetur favere Advocatus, cui favent Jura: sed jura favent habenti causam probabiliorem: ergo ℞. *dist. ma.* cui favent Jura certa ac vera. *c. ma.* apparentia tantum & existimata. *n. ma.*

TITULUS XXXVIII.
De Procuratoribus.
SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex sit Procurator? Indiget Mandato.*
2. 3. *Quis constituere, & constituti possit?*
4. *Ac in quibus causis Procurator.*
5. *Quanta sit potestas?*
6. *Et quod sit officium Procuratoris?*
7. *Qualis actio competat ex Mandato procuratorio?*

Pro-

Procurator, in genere eſt, qui aliena negotia adminiſtrat mandato Domini. *l. 1. ff. h. t.* ſcilicet abſentis, vel per ſe ipſum negotia ſua tractare non valentis aut volentis. Differt à Negotiorum geſtore, quia hic aliena gerit negotia ſine mandato. *l. 3. ff. de negot. geſt.* alius eſt procurator *ad litem*, vel *ad lites*, ſeu *Judicialis*, qui nempe ad litigandum in Judicio: alius *ad Negotia*, ſeu *Extrajudicialis*, qui ad unum vel plura negotia extra Judicium gerenda conſtituitur. Si ad omnia negotia, vel ad omnes lites conſtituitur *Generalis* appellatur, ac ſubinde conſtituitur *cum libera*, h. e. cum plena libertate ac poteſtate agendi omnia, quæ poſſet ipſe Dominus, ſeu Principalis. Judicialis alius eſt procurator *in rem ſuam*, cui nempe actiones & jura ſua ceſſit Principalis vel per donationem, vel per venditionem, vel per ſimplicem ceſſionem, ut adeo præter mandatum habeat etiam titulum ad transferendum dominium habilem, conſequenter, ſi rem obtinet, eam acquirat ſibi: alius autem, & ordinarie, *in rem alienam*, qui nimirum litem gerit in utilitatem domini conſtituentis. Poſt

1.

litis

litis conteſtationem Procurator fit dominus litis ita ut ipſe, non dominus, deinceps citetur, & in Procuratorem feratur ſententia; licet in Camera Imperiali ordinarie feratur directe in Dominum, & in Foro Eccleſiaſtico ſæpe. Conſtitui autem poteſt Procurator, vel coram, & in Judicio, vel per litteras, & extra Judicium. Si per litteras ſeu inſtrumentum, privatum vel publicum, debent exprimi 1. nomina conſtituentis, & Procuratoris conſtituti, Adverſarii, & Judicis. 2. Qualitas cauſæ demandatæ. 3. Actus, ad quos gerendos datur poteſtas; poſt quos ſpecifice expreſſos plerumque additur clauſula: *& ad reliqua omnia, quæ ego ipſe, ſi præſens eſſem, agere poſſem.* Clauſula, per quam conſtituens ratum habet, quidquid Procurator egerit: 5. Annus, & dies. DD. paſſim. De reliquo *Mandatum Procuratorium*, ita eſt regulariter neceſſarium, ut Procurator eo deſtitutus dicatur *falſus*, & nihil agat valide, ac ſententia ſubſequens, nisi ante hanc Dominus rata haberet acta talis procuratoris, ipſo Jure ſit nulla. *c. 4. & l. 24. C. h. t.* Excipe, nisi Jura voluntatem eorum, pro

qui-

quibus aliquis intervenit, præſumant, & ſpeciale mandatum non requirant, uti fit, ſi perſona interveniens ſit valde conjuncta cum Principali v. g. pater, filius, frater, maritus, ſocius, conſors litis, vel ſi Dominus ſciat, aliquem ſuo nomine agere, & non contradicat. Quod ſi dubium ſit, an Procurator habeat legitimum mandatum, admitti quidem poteſt ſed cum cautione *de rato*, ſeu quod Dominus ratum habiturus ſit, quod ejus nomine aggreditur agere. *l.* 1. *C. eod.*

Dico 1. Procuratorem conſtituere poteſt, quiſquis rei dominus eſt, & liberam adminiſtrationem habet; quia hoc edictum eſt prohibitorium. *l.* 43. *ff. h. t.* adeoque quiſquis non prohibetur ſpecialiter, ei permiſſum eſſe cenſetur. Si ſermo ſit de procuratore in litem, requiritur, ut conſtituens ſit Dominus litis, & ipſe per ſe ipſum ſtare in Judicio poſſit. Unde Tutor, Curator, Syndicus, & Procurator ſibi alium ſubſtituere non valet ante litem conteſtatam *l.* 11. *C. eod.* bene tamen poſt litis conteſtaiionem, per quam hæ perſonæ fiunt domini litis. Sic etiam pupillus, minor, filiusfamilias ſine con- 2.

ſenſu

ſensu eorum, quibus ſubſunt, item excommunicatus, ſaltem ad agendum, procuratorem conſtituere prohibentur. Pro Minore Curatorem non habente dandus eſt à Magiſtratu. *l.* 43. *cit. c. fin. de Judic. in 6.*

3. Dico 2. Procurator conſtitui poteſt, & quidem ad negotium extrajudiciale quilibet, qui capax eſt illud gerendi, & ad litem, qui ſuo nomine in Judicio ſtare poteſt, nisi prohibeatur. Communis. Prohibentur autem milites, & fœminæ *l.* 7. *C. h. t. l.* 4. 41. *ff. eod.* nisi in rem ſuam, & pro perſonis valde conjunctis in defectu alterius conſtituantur. Item (de Jure Canonico ſaltem) minorennes, & infames. *c.* 5. *eod. in* 6. *can.* 1. 2. *cauſ.* 3. 4. 7. Item Clerici Sæculares in cauſis Laicorum & coram Judice Laico, ſicut à munere Advocati pro hoc caſu repelluntur juxta dicta *tit.* præcedenti *n.* 2.

4. Dico 3. Procuratorem admittunt omnes cauſæ & negotia, quæ ſunt in arbitrio Domini ſeu Principalis. Iterum communis ex *l.* 1. & 41. *ff. h. t.* Excipiuntur cauſæ criminales, in quibus de Jure ſtatuta eſt pœna relegatione major. *l. penult.* §. *ad crimen ff. de public.*

Judic. c. 15. de accusat. ne Judicium reddatur elusorium, aufugiente forsan Accusatore, si in probatione deficeret, vel Reo, si succumberet; nam in Procuratorem pœna corporalis statui nequit. Defensor tamen Rei absentis admittendus est. In causis Criminalibus *famosis* (seu condemnato infamiam irrogantibus) præstat litigare per Procuratorem, ut evitetur infamia Juris; non etiam infamis redditur Procurator, qui excipit sententiam, utpote non reus delicti, neque Principalis, quia in ipsum non fertur sententia: quod procedit saltem in iis delictis, in quibus infamia non principaliter, sed per consequentiam tantum infligitur.

Dico 4. Potestas Procuratoris tanta est, quantam ei concedit Jus, Consuetudo, & Mandatum Domini. Ratio, quia omnem potestatem non à se, sed à Domino vel tacite secundum Jura, vel specialiter & expresse in mandato sibi concessam obtinet, Unde si in forma communi est constitutus, ejus potestas est solum *generalis*, prout ex dispositione Juris vel ex consuetudine communis est omnibus Procuratoribus, & vi hujus potest contestari litem,

sub-

ſubſtituere ſibi alium, appellare &c. Si autem in forma ſpeciali conſtitutus eſt, & ipsi conceſſa aliqua ſunt, quæ alias ſpeciale mandatum exigunt, uti ſunt jurare de calumnia, deferre Parti adverſæ juramentum litis deciſorium, compromittere in arbitros, tranſigere, fidejubere, debitum remittere; donare, petere reſtitutionem in integrum, tractare cauſam Matrimonialem ſui Principalis, vel criminalem criminaliter intentatam &c. poteſtas ipſius eſt *ſpecialis*, & ex Mandato procuratorio tota dependet. Cenſetur quoque talis poteſtas, ſe extendens ad ea, quæ ſpeciale mandatum alias exigunt, ipsi conceſſa per clauſulam *cum libera* Mandato adjectam. Text. & DD. *in c. 4. h. t. in 6. l. 58. eod.* vel ſi eſt Procurator in rem ſuam. *gl. fin. in d. c.* 4. Non vero per hanc clauſulam, *poſſit omnia, licet mandatum ſpeciale exigant.* per *c. 4. cit.* & ibi Layman. quia adhuc generalis eſt conceſſio, per quam non veniunt ea, quæ ſpeciali nota ſunt digna. per *l. 81. de R. J. in 6.* Excipe, niſi in Mandato per modum conceſſionis (nō exceptionis) aliqui articuli, ſpeciale alias mandatum requirentes, eſſent ſpecifica-

cificati; tunc enim poſſet alia etiam, quæ requirunt ſpeciale mandatum, ſpecificatis ſimilia aut minora, non vero majora. *Clem.* 2. *h. t.*

6. Dico 3. Officium Procuratoris conſiſtit in hoc, ut negotium ſibi demandatum fideliter agat nihilque ex neceſſariis omittat, nec Principali ſuo ſive per dolum, ſive per culpam, ſeu omiſſionem diligentiæ, quam alias requirit natura negotii, præjudicet aut damnum inferat, atque finito negotio rationes reddat Domino, eique reſtituat, quæ conſecutus eſt. Ita communis. Sed quam culpam tenetur præſtare Procurator? ℞. 1. Per ſe ex contractu *Mandati*, quia redundat in favorem ſolius Mandantis (niſi Mandatarius vel Procurator mercedem accipiat) præſtanda foret ſolum culpa lata & dolus *l.* 5. §. 2. *ff. commod.* ℞. tamen 2. Procurator ad litem tenetur præſtare etiam culpam leviſſimam. per *l.* 5. *cit.* & *l.* 13. *C. Mandati.* Quia gravitas negotiorum Judicialium cenſetur exigere diligentiam exactiſſimam. Iſte etiam, ſi condemnatus fuerit, tenetur appellare à ſententia, vel Dominum monere, ut appellare poſſit, ſi ſibi conſultum cen-

ſue-

fuerit, quamvis non tenetur appellationem prosequi, ut habentur *c. 14. h. t.*

7. Quæres, an & qualem actionem adversus se habeant Dominus, & Procurator. Resp. uterque habet *actionem mandati*, si unus ab altero sit læsus: & quidem Dominus *directam* ad prosequendum id, quod sua interest ratione litis non exactissime administratæ, vel negotii non cum debita diligentia gesti. *l. 9. 13. 31. C. Mandati.* Procurator autem *contrarium* ad consequendum id, quod ex causa Mandati bona fide præstitit, vel expendit. *l. 46. §. 5. ff. h. t.* Si autem Procurator salarium accipiat pro suo munere, Domino & Procuratori non actio Mandati, sed actio *locati & conducti* ipsis competit §. 13. *Instit. de Manum.* De reliquo Contractus *Mandati* nihil est aliud, quam contractus consensualis, bilateralis, quo negotium gratis gerendum alteri committitur. & suscipitur.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1. *Quis dicatur Syndicus?*
2. *Quæ sit ejus potestas & officium?*

Syndicus est Procurator, non qualiscunque & alicujus privati, sed universitatis, constitutus ad solas lites ejusdem generaliter omnes. unde plerаque de Procuratoribus dicta etiam Syndico conveniunt. Per *Universitatem* intelligitur omnis collectio hominum, unum morale corpus constituens, & res communes habens, uti Civitas, Ecclesia, Monasterium, Collegium Clericorum &c. Differt à *Procuratore*, tanquam species à genere; & à *Fiscali*, quia hic tantum causas criminales tractat, & mulctas Universitati debitas, ac pœnas persequitur; ab *Actore* autem, quia hic non ad omnes generaliter lites, sed ad unam, vel ad certas tantum constituitur. 1.

Dico. Potestas & officium Syndici fere coincidit cum potestate ac officio Procuratoris; quia revera Procurator est, sed generalis, & integræ communitatis, non hominis privati. Amplior tamen est potestas Syndici, quia censetur esse constitutus *cum libera*. Gail. *l. 2. observ. 72. n. 11.* Unde & ea, quæ speciale alias mandatum exigunt, potest, præterquam donare, & liquidum remittere debitum. Et quando jurat, 2.

non

non in animam Universitatis, sed in suam propriam jurat. per *c. 3. de juram. cal.* Et quamvis constituatur communi omnium, vel majoris partis communitatis consensu, revocari tamen à solo Prælato vel capite Universitatis potest. per *c. 21. de Rescr.* ubi soli Prælato conceditur administratio, & ut per se solum procuret causas communitatis.

TITULUS XL.
De his, quæ vi metûsve causâ fiunt.
SUMMARIUM.

1. 2. *Quid sit vis, ac metus ac quotuplex?*
3. *An metus faciat actionem licitam?*
4. *An invalidam, rescindibilem, si metus ab intrinseco, vel juste sit incussus, aut levis sit?*
5. 6. *Valent Actus per metum etiam gravem & in justum extorti de Jure Naturali, imo & Positivo.*
7. *Licet sint rescindibiles, & rescindendi.*

1. VIs, nempe *absoluta*, seu præcisa quæ dicitur esse *majoris rei impetus, qui repelli non potest, l. 2. ff. quod met caus.* h. e. corporalis coactio ad faciendum vel patiendum aliquid: ut si tibi violente

lentè curventur genua coram Idolo, vel è manibus eripiatur liber: hæc omnino tollit voluntarium & liberum consensum. *Vis conditionalis*, seu *compulsiva*, quæ coincidit cum *metu*, definitur esse *instantis vel futuri periculi causâ mentis trepidatio l. 1. ff. eod.* seu est violentia externa, compellens aliquem, ut consentiat in aliquam actionem vel omissionem, non consensurum, si talis violentia abesset; ut si quis terminis compellat, ut des ei 10. aureos: hæc vis [seu Metus] non tollit omnino voluntarium & liberum consensum, sed tantum secundùm quid, & facit ut consensus non sit spontaneus; nam *coacta voluntas est voluntas*, ut habet axioma desumptū ex *l.21. §. 5. ff.eod.* ibi: *quamvis, si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui.*

2\. Porro metus: de quo hìc potissimum sermo, potest incuti *ab intrinseco*, ut loquuntur DD. h.e. à causa naturali non libera, v. g. morbo, incendio, periculo naufragii &c. & *ab extrinseco*, seu à causa libera creata, puta ab homine. Si homo metum inferens habet jus incutiendi, vel patiens metum sua improbitate causam dedit, *justè incussus*,

vel *juſtus* appellatur Metus: ſi verò inferens nullum habet jus inferendi vel minitandi malum, nec patiens dedit cauſam ullam, *injuſtè incuſſus*, vel *injuſtus* dicitur propter injuriam, quæ infertur alteri, ut ſi latro tibi minetur mortem, nisi ipsi ſolvas 100. vel ſi homo privatus minitetur occiſionem deprehenſo cum puella impudicè agenti, nisi hanc ſibi Matrimonio jungat. Præcipuè verò dividitur metus in gravem & levem: *Gravis* quem aliqui etiam *juſtum* vocant & *probabilem*, eſt, qui cadit in virum conſtantem, vel conſtantiſſimum. *l. 6. ff. eod.* h. e. qui hominem, alias fortem, & non nimis meticuloſum, movere poteſt, ut aliquid faciat vel omittat, quod alias non faceret, vel non omitteret. Si malum, quod timetur, eſt tantum, ut quemlibet virum conſtantem à propoſito dimovere valeat, ut eſt mors, mutilatio, carcer diuturnus, atrox cruciatus, amiſſio ſtatûs honorifici, amiſſio bonorum fortunæ in notabili valde quantitate &c. dicitur metus *abſolutè gravis*: ſi verò malum ſit tale, quod non quemlibet virum fortem, ſed tantum magis meticuloſos homines, uti

pue-

pueros, minores; ſenes, fœminas, vel viros etiam minus cordatos, dimovere à propoſito poſſis, *reſpectivè gravis*; quia hujuſmodi ſubinde malum levius perturbare magis poteſt. v. g. verberatio non nimis ſæva, indignatio &c. quam viros fortes majus. Ad metum gravem igitur requiruntur hæ conditiones. 1. ut malum ſit grave, ſeu magnum vel abſolutè reſpectu omnium, vel reſpectivè ad certas perſonas. 2. ut metum inferens poſſit minas exequi. 3. ut metum patiens non ex vano, ſed veriſimiliter ſaltem, credat illum minas executurum, adeoque ſibi grave malum imminere 4. ut alia via, v. g. rogando, fugiendo, Judicis vel aliorum auxilium implorando, non facile malum avertere queat, ſive à ſe, ſive à perſonis valde conjunctis, v. g. parente, liberis, uxore, conſanguineis vel affinibus propinquis; quia talium perſonarum mala putamus noſtra. Unde facile apparet, quid ſit Metus *levis*, qui nempe non cadit in virum conſtantem, ſeu quando vel malum non eſt magnum, vel ſi quidem ſit magnum, tamen illud à minitante inferri non poteſt aut non ſolet, vel ſolum ex vanis

 con-

conjecturis apprehenditur inferendū, vel alio modo haud difficulter evitabile est. Ad metum levem reducitur probabilius *metus reverantialis*, seu ortus ex pudore, verecundia aut reverentia certis personis debita, qualem liberi debent parentibus, uxor marito, subditus superiori. Suar. & Sanch. *l.* 4. *de Matrim. d.* 6. *n.* 7. contra Barr. & Menoch. nisi nempe accedat aliquid aliud, v.g. rigida tractatio, continua exprobratio perpetua vultus asperitas, importunæ preces ac repetitæ, minæ graves, rixæ, vel saltem probabilis horum malorum existimatio; tunc enim evadit gravis. Palat *p.* 1. *tract.* 2. *d.* 1. *qu.* 7. *n.* 6. *seq.* cum aliis.

3. Dico 1. Non licet ex metu quocunque aliquid committere, quod est contra Jus Naturale, & intrinsece malum, aut contra Jus Divinum utilitatem publicam spectans, *c.* 5. *h. t.* quia Deus & natura tam arcte possunt & solent obligare; nec enim habemus rationem dicendi, quod stante quocunque metu obligare cessent.

4. Dico 2. Valet actus, aut contractus, quem extorquet metus ab intrinseco incussus. 2. gestus ex metu levi, etiam inju-

injuſtè incuſſo. 3. extortus per metum gravem, injuſtè tamen incuſſum. 4. Nec tales actus ſunt reſcindibiles in foro externo per Judicem. Pars. 1. eſt omnium, qui cenſent, votum v. g. emiſſum metu mortis, ex morbo, naufragio, vel alio caſu ſiniſtro imminentis valere. Favet. *c. 17. de Regular.* Pars 2. ſumitur ex *c. 6. h. t. l. 7. quod met. cauſ. 184. ff. de R. J.* Conſpirant iterum plerique omnes. Pars 3. quam tenet communis contra paucos, ex *l. 21. cit. pr.* & ex ratione, quia adeſt conſenſus abſolute liber, licet non ſpontaneus, nec intervenit injuria. Sicut ergo actus, quem Leges extorquent per metum v. g. excommunicationis, ab omnibus habetur pro valido, etiam actus, quem extorquet homo juſtè, v. g. Judex Eccleſiaſticus, ad contrahendum Matrimonium compellens per minas excommunicationis eum, qui cum aliqua priùs contraxit ſponſalia, erit validus, cum metus ab homine juſtè incuſſus non magis minuat voluntarium & liberum, quam metus à Lege incuſſus. Pars 4. patet inde, quod Jura non dent actionem hujuſmodi metum paſſis, & quod in his caſibus nul-

la interveniat injuria, propter quam resciſſio peti poſſit, excepto metu levi injuſtè incuſſo, qui tamen à Jure Poſitivo non attenditur, neque conceditur actio ad reſciſſionem, ne tribunalia nimirum multis obruantur litibus. *c. 6. & l. 184. cit.* Interim tamen metum levem injuſtè incutiens in conſcientia obligatur reſcindere contractum, quem extorſit, ſi metum paſſus exigat [excepto Matrimonio & Profeſſione Religioſa, quæ diſſolvi nequeunt] vel damnum illatum reſarcire. Molina, Sanch. Leſſ. &c. contra Med. & Pontium. Ratio, quia metum levem injuſtum inferens alteri fecit injuriam: ergo Jure naturali pro hac tenetur ſatisfacere; ſed non ſatisfaciet, nisi reſcindat actum altero petente, vel damnum reſarciat. Si tamen metum paſſus vellet ſtare contractui, quia forſan ipsi eſt utilis, teneatur metum inferens illum implere; quia liberè & ſinè injuria ſibi illata conſenſit.

5\. Dico 2. Valet quoque actus, vel contractus, etiam metu gravi injuſtè incuſſo extortus ſpectato Jure Naturali. 2. Imò & regulariter ſpectato etiam Jure Poſitivo, paucis tantum exce-

exceptis. Pars prior, quam tenet communis cum Palao contra Molin. & Tambur. diſſentientes quoad contractus lucrativos, probatur exinde, quia Jus Naturale ad valorem actus non plus requirit, quam conſenſum ſimpliciter voluntarium, & abſolutè liberum atque juſtum titulum; ſed metus voluntarium & liberum ſimpliciter non tollit; cum *coacta voluntas ſit voluntas*, & interna potentia volendi cogi nequeat: nec metus excludit titulum empti; donati, &c. dati & accepti: ergo. Interim tamen metum incutiens tenetur in conſcientia ad omnia, ad quæ obligatum eſſe diximus eum, qui metum levem injuſtum incuſſit, & contractum, vel ex contractu aliquid extorſit. Pars poſterior, quam rurſus amplectitur communis cum Sanh. *l. 4. de Matrim. d. 8. n. 4.* Leſſ. Palao &c. contra Molin. & Sot. probatur 1. negativè; quia nullum exſtat Jus Poſitivum generaliter irritans, conſequenter ſtandum Juri Naturali. 2. poſitivè ex §. *1. Inſt. de Except.* §. *Inſt. de Act. l. 1. & 9.* §. 3. 4. *ff. quod Met. cauſ.* ubi datur *exceptio*, & *actio quod metus cauſa* ad actum reſcindendum, & *quod metus*

cauſa

causa gestum est, Prætor ratum non habet l. 1. cit. adeoque rescissionem indulget Jus Positivum: item ex *l. fin. C. h. t.* ubi venditiones, donationes, transactiones per metum extortæ jubentur *infirmari.* & ex *c.* 2. 4. *eod. X.* ubi per metum gesta *de Jure in irritum revocari debere* dicitur, & conceditur *restitutio*: Sed actio ad rescindendum, infirmandum, irritandum manifesta sunt indicia valoris; quod enim nunquam valuit, vel coaluit, irritari & rescindi non potest. Addidi, *paucis tamen exceptis*, nempe 1. Matrimonio. 2. Professione Religiosa. 3. Testamento, ad quod testes sunt metu coacti. 4. Promissione per incarcerationem directe extorta. 5. Absolutione à censuris. 6. Promissione & traditione rerum Ecclesiæ, ac juramento de iis non repetendis. 7. Actis tutoris per vim retenti. Hi actus specialibus Juribus irritati propter metum gravem injuste incussum. Quibus addunt multi sponsalia: promissionem, & solutionem dotis: constitutionem procuratoris: jurisdictionis prorogationem metu obtentam. Sed alii reclamant.

6. *Objic.* 1. Metus tollit consensum; quia

quia consensui, ut ait *l. 116. ff. de R. J.* nihil est tam contrarium, quam vis & metus. 2. Est iniquum, ut aliquis ex injuria sua consequatur commodum, sed metum injustum inferens ferret commodum ex sua injuria, si actus, quem per injuriam extorsit, valeret, & sibi alterum sic obligaret. 3. Est contra Jus Naturale, ut ex injustitia oriatur obligatio justitiæ, & ex injuria obtineatur jus: sed hoc fieret, si actus metu injuste extorti valerent; ergo Jure Naturali debent esse invalidi. 4. In *l. 1. C. de Rescind. Vendit.* Venditio metu extorta dicitur *irrita:* ergo saltem Jure Positivo actus metu extorti non valent. R. ad 1. *dist.* Metus tollit consensum spontaneum. *C.* liberum simpliciter. *N.* & retorqueo argumentum in gravi justè incusso. Ad 2. retorq. imprimis in metu levi injustè incusso. Dein commodum, quod acquirit metum injustum inferens, vix æstimabile est, partim quia in conscientia tenetur liberare alterum ab obligatione, & siquid emolumenti accipit, alter vero damnum, tenetur ad restitutionem, imo ad idem tenetur in foro externo, si metum passus instituat

actio-

actionem quòd metûs causâ, quam habet contra quemcunque possessorem rei per metum sibi extortæ. *l. 14. §. 3. ff. quod met. caus.* partim quia optabilius est metum passo, si contractus valeat; nam casu, quo contractus est ipsi utilis, habet sibi obligatum alterum ad standum contractui, ad quod alter non esset obligatus, si contractus non valeret: si verò metum passo contractus est noxius, potest petere rescissionem, restitutionem in statum antiquum, adeoque & resarcitionem damni. Ad 3. Retorq. iterum in metu levi injusto. Dein *N. Min.* non enim obligatio justitiæ nascitur ex injustitia, aut jus ex injuria, sed ex contractu per consensum absolutè liberum inito. Ratione autem injuriæ fit actus infirmus & rescindibilis. Ad 4. *dist. antec.* pronuntiatur *irrita* quoad effectum, seu debet irritari. *C. ant.* immediatè & in se. *N. ant. & conseq.* Ratio sic respondendi est partim, quia illa lex ponitur ad Rubricam de *rescind. vendit.* partim quia addit, quod Præses Provinciæ debeat *interponere auctoritatem suam*, partim quia plures, & aliæ leges satis clarè dicunt, actus metu gestos valere.

Dico

Dico 3. Actus & Contractus, metu 7. gravi injustè incusso extorti, rescindibiles sunt, & rescindendi. *l.* 7. §. 1. *ff. quod met. caus. l. fin.* & aliis propriori assertione *citt.* Conspirat communis ex ratione, quod æquitas postulet, ut injuriam passis, & gravi metu injustè læsis, per Juris & Judicis remedia succurratur. Unde duplex remedium Jura suppeditant. Primum est *actio quòd metûs causâ*, quæ est actio Prætoria, personalis in rem scripta, rei persecutoria, & perpetua, ac transiens utrinque ad hæredes, lædentis & læsi, nimirum quatenus est rei persecutoria (nam qua pœnalis ad quadruplum annalis est, nec transit ad hæredes) §. 27. *Inst. de act. l.* 1. 9. 12. 14. 16. *ff. quod met. caus.* Alterum *est exceptio quod metus causa.* in rem scripta. §. 1. *Inst. de Exceprt. l.* 4. §. 33. *ff. de doli mali & met. except.* Et hæc datur, quando res nondum est tradita, quæ interveniente metu promissa, ad repellendum, qui petit traditionem: Actio vero datur, quando res jam est tradita, vi cujus ita restitui debet metum passus, ut non tantum res illi tradatur, sed etiam emolumenta & fructus, quos percepit

me-

metum inferens, vel qui mala fide rem detinuit, imo & quos metum passus percipere potuisset. *l. 12. cit.* quia mala fide detinens fuit injusta causa hujus lucri cessantis. Si tamen res metu extorta pervenit ad possessorem bonæ fidei, is per sententiam solum ad rem & fructus formaliter exstantes restituendos condemnatur, ut magis declarabo ad *cit. de caus. Possess. & propr.*

TITULUS XLI.
De in integrum Restitutione.
SUMMARIUM.

1. *Quid sit restitutio in integrum, & quando habeat locum?*
2. *Competit per se Minoribus, & quando?*
3. *Item Ecclesiis, Communitatibus, & quandoque Majoribus.*
4. *An etiam contra Minores, vel Ecclesias?*
5. *Ubi & quomodo petenda sit?*
6. *Ac intra quale tempus? Ignoranti læsionem currit hoc tempus.*
7. *Qualiter fieri debeat restitutio?*

1. R*Estitutio in integrum* formaliter sumpta ac in genere est repositio in pristinum statum: causaliter vero & specifice

cifice eſt remedium extraordinarium à Prætore introductum, quo læsi ex æquitate vel juſta cauſa per officium Judicis reponuntur in ſtatum, in quo fuerunt ante læſionem. Dicitur *extraordinarium*; quia conceditur pro caſu, quo deficit remedium Juris ordinarium, ſeu actio *l. 16. pr. ff. de Minor.* uti apud Minores, quibus ratione ætatis lubricæ de actione proviſum in Jure non eſt. Per accidens tamen competere etiam poteſt, licet non deſit remedium ordinarium, ſi nimirum illud extraordinarium ſit iſto pinguius. *l. 1. & ult. C. ſi tut. vel curat. intervenerit*, v. g. ſi Minor eſt læſus ultra dimidium, habet quidem actionem ex *l. 2. C. de reſcind. vendit.* poteſt tamen, & recte petit reſtitutionem in integrum; quia in hac non tenetur probare læſionem ultra dimidium, ſed ſolum notabilem, quod facilius eſt; ac inſuper rem ipſam recuperat, cum tamen in arbitrio lædentis ultra dimidium eſſet vel rem redhibere, vel ſupplere pretium, ſi ageret ex *d. l. 2.* Ab initio eſt quidem introducta reſtitutio in integrum à Prætore. *l. 1. ff. h. t.* poſtea tamen ab Imperatoribus extenſa. Petitur non

per

per actionem, sed per implorationem officii Judicis.

2. Dico 1. Beneficio restitutionis in integrum regulariter gaudent Minores utriusque sexûs. 2. eorumque hæredes & successores. 3. modò probent notabilem læsionem. 4. quam passi sunt ex negotio civili, valido, & ex se rescindibili, ob ætatis infirmitatem, vel aliorum nequitiam, aut curatorum negligentiam. &c. Pars 1. manifesta fit ex *l. 1. seqq. ff. de Min. l. 1. 2. 7. 8. ff. h. t.* Dixi *regulariter*; nam nec Minores restituuntur, si dolum commiserunt in contractu, vel alios per injuriam & delictum, v. g. per furtum læserunt, licet ipsi simul sint læsi: casu fortuito sunt læsi: si fraudulenter se finxerunt majorennes, seu 25. annis majores: si post impetratam ætatis veniam contraxerunt, nisi immoderatam donationem facerent: si actum vel contractum juramento firmarunt, vel jurari renuntiarunt huic beneficio: si majorennes effecti approbarunt in minorennitate gestum, vel in hac cœptum perfecerunt majorennes: si lædantur à parentibus. Pars 2. ex *l. 6. ff. eod. l. 18. §. 5. ff. de*

Mi-

Minor. non obſtante, quod hoc privilegium ſit perſonale, quia aliquo modo eſt reale, ut pote conceſſum non tantum ratione perſonæ, ſed etiam ratione damni: qua de cauſa etiam privilegium S. C. Vellejani tranſit ad hæredes. *l.* 20. *C. ad S. C. Vellei.* hæredes igitur & ſucceſſores Minorum reſtituuntur toto tempore, quo poterunt ipsi Minores reſtitutionem petere. Pars 3. ex *l.* 3. 4. 8. *ff. h. t.* nam de minimis non curat Prætor, ut habet commune axioma, & nisi læſio, unde unde orta, deberet vel eſſe manifeſta, vel convincenter probari, nemo vellet contrahere cum Minoribus, uti &, ſi ipſis concederetur reſtitutio ob caſu fortuito evenientem læſionem; & ſic in ipſorum diſpendium retorqueretur, quod eſt in eorum favorem introductum, contra *c.* 61. *de R. J. in* 6. Pars 4. tum ex *l.* 1. *C. ſi, adverſus delictum*, ibi: *in criminibus datis ſuffragio Minores non juvantur; etenim malorum mores infirmitas animi non excuſat;* ergo negotium non debet eſſe criminale, vel delictum, ſed civile, ſive dein ſit contractus vel aliud negotium extrajudiciale, gratuitum vel oneroſum, ſi-

ve

ve ſententia, vel actus Judicialis, ex quo damnum, aut lucrum ceſſans ipſis ſecutum eſt: tum ex *l. 16. §. 3. ff. de Minor.* & ex ratione; ſi enim negotium non eſſet validum (vel reſcindibile non eſſet, uti Matrimonium à Minorenni valide contractum) locum non haberet reſtitutio in integrum proprie dicta, utpote remedium reſciſſorium *t. t. ff. de integr. reſtitutionibus. & de Minor.*

3. Dico 2. Ad exemplum Minorum etiam Eccleſiæ gaudent reſtitutionis in integrum beneficio. 2. & aliqui majorennes ex juſta cauſa. Pàrs prior conſtat ex *c. ſeqq. h. t. & c. 1. eod in 6.* quia earum res etiam curari debent aliena induſtria & adminiſtratione, ſicut res Minorum, atque idcirco facile læduntur vel negligentiâ, vel malitiâ adminiſtratorum, in proprium commodum illarum bona vertentium. Nomine *Eccleſiarum* autem veniunt omnia loca pia & religioſa, uti Collegia Clericorum, Monaſteria, Hoſpitalia authoritate Epiſcopi erecta, confraternitates ad Religionis augmentum inſtitutæ: Reſpublica, civitates, Princeps ſeu Caput Reipublicæ, imo &

vici,

vici, caſtra &c. quæ habent bona communia, per adminiſtratores curari ſolita. Pars poſterior ex *l. 1. ff. quibus ex cauſis Majores*, ubi Ulpianus ex Edicto Prætorio recitat hanc clauſulam generalem: *item ſi qua alia mihi juſta cauſa eſſe videbitur, in integrum reſtituam.* Juſtæ autem cauſæ ſunt 1. ſiquis fuit læſus tempore, quo fuit abſens Reipublicæ cauſa, vel propter morbum, peſtem, metum, captivitatem, vel injuſtam detentionem. 2. ſi ſint perſonæ in quibus toleratur ignorantia Juris, uti mulieres, ruſtici, milites in actuali expeditione morantes. 3. juſtus error & probabilis ignorantia, at probabilius non ignorantia facti in ordine ad reſtituendum contra Præſcriptionem completam.

4. Quæres: an Minor contra Minorem, & Eccleſia contra Eccleſiam reſtituenda ſit? ℞. affirmativè *l. 11. §. 6. ff. de Minor c. 3. h. t.* Si *objicias*, privilegiatum non gaudere ſuo privilegio contra pariter privilegiatum, ℞. id verum eſſe, ſi par ſit utriuſque conditio, non vero, ſi diſpar, ut ſi unus ſit lædens, & certet de damno captando, alter autem læſus, & certet de damno

vitando: quia tali casu lædens non est privilegiatus. Aliud foret, si uterque esset læsus, & certaret de damno vitando, ut si minor dedisset minori mutuam pecuniam, & iste hanc absumpsisset prodige vel perdidisset; tunc enim non daretur restitutio *l.* & §. *cit.*

5. Dico 3. Restitutio in integrum peti debet à Judice qui competens est respectu Rei, contra quem petitur. 2. citatur parte adversa, & causa cognita, nisi læsio sit notoria. 3. intra debitum tempus. Pars 1. sumitur ex *c.* 8. *de for. comp.* ubi habetur, quod Actor debeat sequi forum Rei, præsertim ubi Actio realis (qualis non datur petenti restitutionem ob læsionem, imo nulla actio proprie dicta, sed solum imploratio officii Judicis) locum non habet, quæ posset etiam in loco rei sitæ proponi. Nihil autem interest utrum Judex sit Ordinarius, vel delegatus Principis, vel inferioris, modo non sit pedaneus, vel subdelegatus ad unum tantum causæ articulum, ac omni jurisdictione & imperio destitutus, vel arbiter: & modo non attentet restituere adversus sententiam Superioris. per *l.* 18. *ff. de Minor.*

Pars

Pars 2. ex *l. fin. ff. h. t. l. 11. cit. §. 3.* Pars 3. ex *l. ult. C. de tempor. in integr. Restit. c. 1. in 6. & Clem. un. h. t.*

Quæres igitur, intra quod tempus 6. peti debeat Restitutio? ℞. 1. Respectu Minorum, si non petita est durante minorennitate, intra quadriennium ab adepta majorennitate. *l. ult. cit.* ubi correctum est Jus antiquum. *l. 19. ff. de Minor.* ubi annus utilis tantum fuit concessus. Quadriennium vero in decursu est *continuum*, initio tamen est *utile*, h. e. non incipit fluere, nisi cessante impedimento. ℞. 2. Respectu Majorennium pariter concessum est quadriennium, quod statim incipit à die læsionis, & cessantis impedimenti, v. g. absentiæ: si tamen illud impedimentum fuit dolus, per biennium tantum, si metus, per annum duntaxat impeditur initium quadriennii. *l. fin. C. de dolo l. 14. §. 1. ff. quod met. caus.* ℞. 3. Respectu Ecclesiæ, vel Reipublicæ, rursus quadriennium à die factæ læsionis, & cessantis impedimenti, sit dolus vel metus, quod saltem respectu Ecclesiæ perpetuo impedit initium quadriennii, & probabiliter usque ad 30. vel 40. annos. per

c. 1. cit. penult. de reb. Eccl. alien. & *arg. l. 3. C. de Præscr. 30. vel 40. annor. juncta gl. marg. litt. C.* quia Ecclesia semper manet quasi Minor, & res ejus semper curantur per administratores. Quæstionis est, utrum ignorantia læsionis sit impedimentum & causa talis, propter quam Ecclesiæ non incipiat currere quadriennium, seu an respectu Ecclesiæ incipiat quadriennium à die læsionis *factæ*, vel *cognitæ*; cum Arnoldo Rath *de usucap. c. 5. ff. 45.* P. Wiestner *h. n. 71.* & multis Recentioribus (contra Engel, König, Menoch, & plerosque Antiquos, qui ajunt sibi suffragari praxin) à die læsionis *factæ*; adeoque ignorantia læsionis nec Ecclesiæ patrocinatur. per *c. 1. 2. in 6. Clem.* un. *h. t.* Confirmatur 1. ab exemplo Majorennium, & Minorennium majorennitatem adeptorum. 2. quia alias nemo facile contraheret cum Ecclesia, eo quod nunquam foret securus, ne Ecclesia post 40. 100. 1000. annos sub prætextu non cognitæ prius læsionis peteret Restitutionem. 3. ex paritate cum præscriptione, quæ currit etiam contra ignorantes: ergo etiam præ-

scri-

ſcribitur contra Eccleſiam, quæ ignorat læſionem, intra quadriennium, ſicut aliis actionibus, quas habet Eccleſia, præſcribitur tempore à Jure determinato non obſtante ignorantia; alias enim præſcriptio nunquam haberet locum; quis enim ſciens rem ſuam ab alio detineri non repetit? vel quis ſciens contra jus ſuum aliquid fieri, vel damnum ab altero ſibi illatum eſſe, non reclamat?

7. Dico 4. Reſtitutio in integrum ita fieri debet, ut læſus recuperet rem ſuam abſque ullo detrimento, lædens vero [ſi bona fide egit] nihil perdat de ſuo, adeoque ut neuter fiat ditior. Ratio, quia reſtitutio eſt repoſitio in ſtatum. *c. 1. h. t. l. 24. ff. de Minor.* Unde reſtitutus debet compenſare expenſas utiles in rem factas reſtituenti, & æſtimationem laboris, in colligendis fructibus. *l. 27. 39. ff. eod. l. 10. C. de prædiis Minorum.* Econtra ſi Minor, qui reſtituitur, pretium, pro re ſibi ſolutum ſine decreto Judicis, dilapidaſſet, non cogendus eſſet ad illud refundendum; quia non factus eſt ditior. Quod ad fructus attinet, vel reſtituitur majorennis? & tunc de-

bent restitui una cum re fructus formaliter exstantes, si lædens fuit in bona fide, item fructus omnes post litis contestationem percepti. *l.* 22. *C. de R. V.* Si vero fuit in mala fide, etiam consumpti præter exstantes, imo & percipiendi, ut alibi docetur, & insinuatur *l.* 22. *cit.* Si vero restituatur Minor vel Ecclesia, tunc ipsi debent restitui fructus rei, quando & quatenus in his est læsus vel læsa. *Objic.* Res fructificat domino: ergo fructus non debent restitui à lædente; quia per actum vel contractum, qui supponi debet tanquam validus, ut locum habeat restitutio, acquisivit dominium rei. ℟. Lædens factus est quidem dominus rei & fructuum, qui per se cedunt domino, sed solum revocabiliter, & non absolute, propter privilegium restitutionis in integrum.

§ § § § § § § § § §
§ § § § § § § § §
§ § § § § § § §
§ § § § § § §

TITU-

TITULUS XLII.

De Alienatione Judicii mutandi causa.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit alienare Judicii mutandi causa?*
2. *Quale remedium competat læso per talem alienationem?*

1\. ALienare *Judicii mutandi causa* dicitur, qui rem, de qua litem timet vel suspicatur sibi movendam, dolose transfert in alium vel quoad dominium, vel quoad possessionem, ut Adversario rem faciat difficiliorem, ut si credat potentiori, vel valde rixoso, vel existenti sub aliena jurisdictione. *l. 1. seqq. ff. c. 2. h. t.* non vero, si ex justa causa vel morbi, senii, ad solvenda debita, alienat, vel per ultimam voluntatem, quia tunc dolo non facere censetur.

2\. Dico. Læsis ex prædicta alienatione

ne ſuccurritur duplici remedio pro ipſorum voluntate eligendo. 1. *actione in factum* Prætoria adverſus alienantem, vi cujus reſtitui debet in integrum, quanti nempe intereſt alium Adverſarium non habere, ſalvo tamen alienationis valore. *l. 1. 3. 4. ff. h. t.* ut adeo doloſe alienans reſarcire debeat petitori expenſas & alia damna atque lucrum ceſſans ex alienatione ſecutum. 2. *Actione in rem,* ſeu *utili rei vindicatione. l. un. C. eod.* vi cujus potest læſus contra poſſeſſorem rei alienatæ, imo & contra alienantem [quia dolo deſiit poſſidere, & hinc pro poſſeſſore habetur. *l. 27. §. 3. l. 36. ff. de R. V.*] petere poteſt reſtitutionem in integrum, contra quem ex prædictis voluerit.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

SUMMARIUM.

1. *Quid & quotuplex ſit arbiter, & quid arbitrator?*

2. 3. *A quibus, & in quos urbitros compromitti poſſit, ac in quibus cauſis?*

4. 5. *Quæ ſit poteſtas & officium Arbitri?*

6. *Quis ſit effectus Arbitri, ſeu laudi?*

7. *An laudum reduci poſſit ad arbitrium boni viri?*

I. ARbiter eſt vir bonus, qui conſtituitur ad aliquod negotium arbitrandum ſeu æſtimandum, vel terminandum. Si eligatur libero partium conſenſu, quæ ad parcendum tempori & ſumptibus recte deferunt cauſam vel litem ſuam ad unum, vel plures, ut ſecundum æquum & bonum pronuntient *laudum* [ſic appellatur ſententia ſeu arbitrium ab arbitris pronuntiatum] & litem dirimant, vocatur *Arbiter compromiſſarius*, vel *voluntarius*, de quo potiſſimum hic agitur: unde & *arbitrium* dicitur *compromiſſum l. 1. ff. de Receptis qui arbitrium.* Si vero conſtitui debeat ex præſcripto Legis, & ſtatuti, vel Judicis, appellatur *Arbiter Juris*, vel *Neceſſarius:* ſic ſi recuſetur Judex delegatus ut ſuſpectus, jubet *c. 39. de off. & pot. Jud. deleg.*

deleg. conſtitui arbitros: item ſi Epiſcopus habeat controverſiam cum Clerico ſibi ſubjecto. *can.* 46. *cauſ.* 11. *q.* 1. debent eligi arbitri, qui cauſam dirimant. Arbiter Juris, utpote Authoritate publica conſtitutus, habet aliquam juriſdictionem quasi mediam inter ordinariam & delegatam: non vero Arbiter Compromiſſarius: adeoque iſte multum diſcrepat à Judice, & Arbitrium à Judicio, licet Arbitrium aliquam cum Judicio ſimilitudinem habere dicatur. *l. cit.* quia nempe lites dirimit, & ordinem ac formam Judicii requirit. Arbitrio vicinus eſt *Arbitrator* qui aſſumitur ad complananda negotia extrajudicialia, v. g. contractus. Iſte per *arbitramentum*, ſic vocatur ejus ſententia ſecundum æquitatem naturalem ſine ullo Judicii ordine & forma Judiciali, v. g: citatione Partium, examine teſtium &c. ac ſine juriſdictione pronuntiat, quid ſentiat, cui arbitramento ſtare tenentur Partes, niſi illud velint reduci ad *arbitrium boni viri*, h. e. ſubmitti vero judici; nam *vir bonus* in Jure dicitur Judex compe-

tens

tens *l. 18. ff. judicatum ſolvi.* Et per hoc quod Partes ſtare debeant pronuntiato Arbitratoris, iſte differt à *Mediatore*, vel *Amicabili Compoſitore*, potius conſilium dante, quam ſententiam edicente.

2. Dico 1. Compromittere in arbitros poſſunt omnes & ſoli, quibus permiſſum eſt tranſigere: arbitrium vero recipere ſeu arbitri eſſe poſſunt [non tenentur] omnes & ſoli, qui poſſunt eſſe Judices. per *c. 5. 9. h. t. l. 3. ſeqq. ff. de Receptis &c.* Arbitri tamen eſſe non prohibentur [licet nequeant eſſe Judices] infames *l. 7. ff. eod.* item Laici una cum Clerico (non ſine iſto) in cauſa ſpirituali cum conſenſu Epiſcopi. *c. 7. cit.*

3. Dico 2. Compromitti in Arbitros poteſt ſuper omnibus & ſolis cauſis, ſuper quibus tranſigere licet. Communis ex *c. 9. cit.* & *l. 32. §. 6. 7. ff. de Receptis &c.* cum Parnomit. *in c. 9. de in integr. Reſtit.* Videatur igitur *titulus de tranſactionibus.*

4. Dico 3. Poteſtas arbitri tota dependet à voluntate compromittentium, ſeu ex compromiſſo, quod diligen-

gentiſſime cuſtodire debet *l. 32. cit. §. fin. c. 6. h. t.* quia totam facultatem judicandi habet à Partibus: illa, tamen ſe extendit ad neceſſario connexa, uti ad cognoſcendum & pronuntiandum de fructibus & expenſis, ad condemnandum in pœnam à compromittentibus conventam, ad diem ſolutionis præfigendum &c. executionem tamen laudi debet relinquere Judici Ordinario; quia executio ſupponit jurisdictionem.

5. Dico 4. Officium Arbitri conſiſtit in his. 1. ut illud ſemel ſuſceptum non deponat in vitis partibus abſque gravi cauſa. *l. 13. l. 15. ff. de Receptis.* dein 2. ut proferat laudum juſtum, ſervato ordine Judiciali [niſi Partes velint, ut ſummariter & de plano procedat] adeoque ſententiam edicat in præſentia Partium, quas proin citare oportet *l. 27. §. 5. ff. eod. c. 10. h. t.* quamvis enim proprie Judex non ſit, nec exerceat actus jurisdictionales, exercet tamen Judiciales. 3. ut, ſi plures ſint arbitri, vel omnes proferant laudum, vel unus in præſentia aliorum (de Jure Canonico

ſuf-

sufficit omnes fuisse vocatos, & saltem majorem partem esse præsentem *c. 2. h. t. in 6.*) & quidem nomine omnium in numero plurali: *nos &c.* per *c. 21. de Elect. in 6.* nam ut singulis, non ut Collegio, committitur pluribus arbitrium. 4. ut non pronuntiet in feriis. per *l. 36. ff. de Receptis.* 5. ut laudum semel pronuntiatum non mutet. *l. 19. 20. ff. eod.*

Dico 5. Effectus Arbitrii prolati est 1. quod finem causæ imponat ita, ut ab eo, licet iniquum fuerit, appellari nequeat. *l. 1. C. de receptis Arbitris. c. 1. 9. 11. h. t.* cum æquivaleat transactioni, & sententia proprie judicialis non sit. 2. quod Acta coram arbitro retineant vim probandi inter eosdem compromittentes in quolibet judicio. 3. quod producat *actionem*, non quidem *judicati*, sed, si pacto nudo sit compromissum, *condictionem ex moribus*, adeoque ex consuetudine, non de Jure scripto, nisi laudum sit homologatum; tunc enim parit *actionem in factum l. 5. C. de Receptis*, vel *condictionem ex lege*, vi cujus compelli potest, qui laudo non vult stare, & red-

reddere, alteri adjudicatam; sicuti rem possidenti datur similis exceptio ad alterum repellendum. Si vero compromissum sit per juramentum, de Jure Canonico quidem inde datur actio *c. 2. h. t.* non vero de Jure Civili noviore. *Nov. 82. c. 11. Auth. decernit C. de receptis.*

7. Quæres, an laudum non possit saltem reduci ad arbitrium boni viri, seu à Parte, quæ se læsam existimat, submitti Judici, ut is revideat & corrigat? ℞. Si sit homologatum, non potest de Jure *c. 5. h. t. l. 27. cit. §. 2.* Aliud est, ut observat P. Wiestner *h. n. 52.* de consuetudine in casu enormis læsionis. Porro *homologatum* dicitur, quando à Partibus est approbatum vel expresse, vel tacite intra 10. dies nihil contra movendo. *c. 9. h. t. l. 5. C. de Recept.*

Probabile est actum internum pure talem lege praecipi posse

Si Ecclesia praecipere actus internos non posset, non posset superior praecipere mediate

De act. unusquisque puniri in aliis statuit ipse esse actu debeat esse.

Lex humana praecipere potest actus qui humani sunt honesti et in tali genere honestatis sui praeceptum ut faciamus bene confessionem atqui hoc praeceptum praecipit actum internum ergo actum enim non potest esse humanus nisi a voluntate bene disposita proficiscatur atque voluntatis dispositio est actus internus et nihil aliud est quam actus internus ergo Lex humana

Si Ecclesia actus internos non posset praecipere qui actui externo venirent satisfacerent praecepto

PICHLER
JUS CANONICUM

PARS I.